

Łesia Biłeńka-Swystowycz
Jerzy Kowalewski
Mykoła Jarmoluk

Język **POLSKI**

Польська мова

dla
9
klasy

УДК 811.162.1(075.3)

Б 61

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ від 20.03.2017 р. № 417)*

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Експерти, які здійснили експертизу даного підручника під час проведення конкурсного відбору проектів підручників для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів і зробили висновок про доцільність надання підручнику грифа „Рекомендовано Міністерством освіти і науки України”:

Гуменюк О.М. – вчитель ліцею № 7 м. Вінниці, вчитель польської мови;

Котович Л.І. – методист Володимирецького районного методичного кабінету при управлінні освіти, молоді та спорту Володимирецької райдержадміністрації;

Ніколаєнко Л.І. – старший науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, кандидат філологічних наук;

Щербакова Н.В. – експерт з антидискримінаційних питань.

Білеńka-Swistowicz L., Kowalewski E., Ярмолюк М. О.

Б 61 Польська мова (5-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою : підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Л. В. Білеńka-Swistowicz, Е. Ковалевський, М. О. Ярмолюк. – Чернівці : Букрек, 2017. – 240 с. : іл.

ISBN 978-966-399-864-0

УДК 811.162.1(075.3)

Bileńka-Swistowycz Ł., Kowalewski J., Jarmoluk M.

Б 61 Język polski (5. rok nauczania) dla szkół ogólnokształcących z ukraińskim językiem wykładowym : podręcznik dla klasy 9 szkół ogólnokształcących / Ł. Bileńka-Swistowycz, J. Kowalewski, M. Jarmoluk. – Czerniowce : Bukrek, 2017. – 240 s. : il.

ISBN 978-966-399-864-0

УДК 811.162.1(075.3)

© Білеńka-Swistowicz Л. В., Ковалевський Е.,
Ярмолюк М. О., 2017

ISBN 978-966-399-864-0

© Видавничий дім „Букрек”, 2017

Дорогий друге!

Ми разом продовжуємо мандрівку в дивовижний світ польської мови і культури. Уже п'ятий рік триває Твоя подорож і знайомство з традиціями польського народу. Лексичний і граматичний матеріал підручника дасть Тобі змогу розширити горизонт мовленнєвих знань та умінь.

Матеріал цього підручника – логічне продовження граматичного і лексико-комунікативного матеріалу, який вивчали у попередніх класах. Особливістю книги є те, що автори зосередилися на комунікативних аспектах вивчення польської мови як іноземної, що відповідає сьогоднішнім світовим вимогам до вивчення іноземної мови. При такому підході граматичні проблеми стають органічним доповненням до лексичного матеріалу.

У підручнику містяться тексти на теми, визначені програмою. Граматика подана у вигляді таблиць і схем, що дає змогу вчителеві й учням зосередитися на складанні діалогів, спілкуванні між собою.

Матеріал допоможе Тобі краще пізнати польську літературу, розширити світогляд, сприятиме спілкуванню з ровесниками з Польщі.

Бажаємо успіхів!

Автори

Любий друже!

Щоб тобі було зручніше і легше працювати з підручником, ознайомся, будь ласка, з умовними позначками:

— вправа усна;

— вправа письмова;

— вправа підвищеної складності, творчі завдання;

— вправа з використанням Інтернету;

— вправа з використанням довідкової літератури;

— робота в групах;

— пропущена літера;

— пропущене слово.

◆ LEKCJA 1

Zdrowo w Krakowie

Jan Kochanowski

Na zdrowie

Szlachetne zdrowie,
Nikt się nie dowie,
Jako smakujesz,
Aż się zepsujesz.
Tam człowiek prawie
Widzi na jawie
I sam to powie,
Że nic nad zdrowie
Ani lepszego,
Ani droższego;
Bo dobre mienie,
Perły, kamienie,

Także wiek młody
I dar urody,
Miejsca wysokie,
Władze szerokie
Dobre są, ale –
Gdy zdrowie wcale.
Gdzie nie masz siły,
I świat niemiły.
Klejnocie drogi,
Mój dom ubogi
Oddany tobie
Ulubuj sobie!

ĆWICZENIE 1

Wyraź współczesnym językiem polskim treść tego wiersza.

WZÓR: Wiersz mówi o tym, że ...

ĆWICZENIE 2

Wypisz z wiersza nowo poznane przez Ciebie słowa, wyrażenia lub zwroty.

ĆWICZENIE 3

Jak rozumiesz poniższe słowa wiersza? Porozmawiajcie na ten temat w grupie.

„Klejnocie drogi,
Mój dom ubogi
Oddany tobie
Ulubuj sobie!”

ĆWICZENIE 4

Powiedz, co zrobić, aby życie rodzinne było „zdrowe”? Użyj form z „powinien”.

WZÓR: *Dzieci powinny pomagać rodzicom.*

Literatura polska
doby *renesansu* –

epoka literacka w dziejach literatury polskiej przypadająca na okres od 1500 do 1620 roku. W okresie renesansu, zwanego też „**odrodzeniem**”, polska kultura przeżywała rozkwit. Wybitnymi przedstawicielami epoki „**odrodzenia**” w literaturze polskiej są Paweł z Krosna, Jan z Wiślicy, Mikołaj Hussowczyk, Jan z Koszyczek, Mikołaj Rej, którego słowa „A niechaj narodowie wszyscy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają” – są uznane za hasło do tworzenia w języku polskim.

Spośród poetów polskich za lidera tego okresu uważa się Jana Kochanowskiego.

ĆWICZENIE 5

Jak rozumiesz słowa Mikołaja Reja „A niechaj narodowie wszyscy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają”? Napisz swoją opinię na ten temat.

ĆWICZENIE 6

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

Jan Kochanowski jest najsłynniejszym polskim poetą doby renesansu, jest także pierwszym polskim poetą wielkiego formatu. Był osobą niezwykle wykształconą, oczytaną, dużo podróżował po Europie. Bez wahania można go nazwać *człowiekiem renesansu*. Zaadaptował do polskich warunków większość antycznych gatunków, takich jak pieśń, tren, fraszka. Odwołując się do kultury i literatury antycznej, czerpiąc z nich wzorce stworzył (wraz z Mikołajem Rejem) podwaliny polskiego języka literackiego. Do najsłynniejszych dzieł poety należą cykle utworów: *Pieśni*, *Fraszki*, napisane pod koniec życia *Treny* oraz oparty na historii wojny trojańskiej dramat *Odprawa posłów greckich*.

Fraszka (wł. *frasca* – gałązka, drobiazg) – krótki utwór liryyczny, zazwyczaj rymowany lub wierszowany, o różnorodnej tematyce, często humorystycznej lub ironicznej (satyrycznej).

Tren, lament, płacz (żałobny) – utwór liryyczny o charakterze żałobnym, wywodzący się ze starogreckiej poezji funeralnej, blisko spokrewniony z elegią, ważny element struktury tragedii greckiej.

ĆWICZENIE 7

Jakich przedstawicieli epoki renesansu – pisarzy i poetów ukraińskich znasz i jakie ich utwory czytaliście?

ĆWICZENIE 8

W Internecie znajdź życiorys Jana Kochanowskiego. Opowiedz go grupie.

ĆWICZENIE 9

Przeczytaj fraszkę „Do gór i lasów”. Za pomocą słownika ustal znaczenie nowych słów i wyrażeń. Czy zrozumiałaś/ zrozumiałeś treść wiersza?

Jan Kochanowski

Do gór i lasów

Wysokie góry i odziane lasy!
Jako rad na was patrzę, a swe czasy
Młodsze wspominam, które tu zostały,
Kiedy na statek człowiek mało dbały.
Gdzieś potem nie był? Czegom nie skosztował?
Jażem przez morze głębokie żeglował,
Jażem Francuzy, ja Niemce, ja Włochy,
Jażem nawiedził Sybilline lochy*.
Dziś żak spokojny, jutro przypasany
Do miecza rycerz dziś między dworzany
W pańskim pałacu, jutro zasię cichy
Ksiądz w kapitule, tylko że nie z mnichy
W szarej kapicy a z dwojakim płatem;
I to czemu nic, jeśli opatem?
Taki był Proteus**, mieniać się to w smoka,
To w deszcz, to w ogień, to w barwę obłoka.
Dalej co będzie? Srebrne w głowie nici,
A ja z tym trzymam, kto co w czas uchwyci.

ĆWICZENIE 10

Dopasuj wydarzenia z życia poety do tych, które on opisał w wierszu.

WZÓR: „Jażem przez morze głębokie żeglował” – podróż do Włoch na studia w Padwie i Bolonii.

ĆWICZENIE 11

Oceń życie Jana Kochanowskiego pod względem... zdrowego trybu życia. Co byś mu poradziła/ poradził zmienić w życiu? Odpowiedz na pytania, korzystając ze słownictwa z ramki.

1. Czy zdrowy tryb życia prowadził?
2. Ilu lat dożył?
3. Czy chorował na coś?

* Jaskinie w okolicy Neapolu, siedziba wieszczki Sybilli.

** W mitologii greckiej bóstwo morskie, syn boga Posejdona i Tetydy.

4. Czego nigdy nie robił?
5. Jak w tamtych czasach wyglądał zdrowy tryb życia?
6. Co powinien zmienić w swoim życiu codziennym?

Myślę, że powinien pan... Koniecznie musi pan... Warto (co robić?)... Trzeba (co robić?)... Nie powinien pan... Absolutnie nie wolno (czego robić?)... Broń Boże (co robić?)... Dobrze by było, gdyby pan (czego nie robił? / co robił?) Codziennie, raz na tydzień / miesiąc / rok, często, rzadko, w ogóle, zawsze, nigdy ...

ĆWICZENIE 12

W nawiązaniu do różnych fragmentów wiersza odpowiedz na słowa skierowane do Ciebie w różnych sytuacjach.

1. „nikt się nie dowie” – Kto zbił szybę? _____
2. „nic nad zdrowie” – Dobrze się czujesz? ___ Nie jest ci zimno? _____
3. „aż się zepsujesz” – Masz pozyczyć długopis? _____
4. „widzi na jawie” – Co ci się śniło? _____
5. „i sam to powie” – Co było w szkole? _____
6. „bo dobre mienie” – Pożycz 100 złotych! _____
7. „perły, kamienie” – Masz ładny pierścionek. _____
8. „wiek młody” – Ile masz lat? _____
9. „dar urody” – Ładnie wyglądasz. _____
10. „miejscą wysokie” – Przepraszam, ale to jest moje miejsce. _____
11. „władze szerokie” – Kim chcesz być w życiu? _____

ĆWICZENIE 13

Odpowiedz na pytania.

1. Jak współczesna młodzież szkolna dba o zdrowie?
2. Czy Twoi koledzy i koleżanki często rozmawiają na temat zdrowia?
3. Czy prowadzisz zdrowy tryb życia?
4. Co to jest Twoim zdaniem „zdrowy tryb życia”?
5. Czy podczas ostatnich wakacji udało Ci się pochodzić po górach, czy może dużo pływałeś w morzu lub w rzece?
6. Czy podczas pobytu nad akwenem wodnym wydarzyło się coś, że nastąpiła konieczność wezwania pogotowia ratunkowego?
7. Czy umiesz, w razie zagrożenia życia i zdrowia, wezwać pogotowie?
8. Jak trzeba działać w razie niebezpieczeństwa przed przyjazdem pogotowia?
9. Czy konsultacja lekarza wymaga posiadania ubezpieczenia?
10. Jak wyprawa w góry oddziałuje na Twój stan fizyczny?

ĆWICZENIE 14

Zapoznaj się z ulotką z informacjami o pogotowiu ratunkowym.

999

POGOTOWIE RATUNKOWE – REANIMACYJNE - dźwięk -

Telefon alarmowy Pogotowia Ratunkowego w Polsce, używany w sytuacjach zagrożenia zdrowia, życia.

Telefon 999 jest bezpłatnym numerem, dzwoniąc z telefonu stacjonarnego w Polsce (telefonu komórkowego należy wybrać nr 112).

Porady:

Jak dzwonić

Po zgłoszeniu się dyspozytora należy podać:

- dokładne miejsce zdarzenia
(adres, lokalizacja, punkty orientacyjne)
- powód wezwania – co się stało (rodzaj zdarzenia, zachorowania, liczba poszkodowanych)
- kto potrzebuje pomocy (imię i nazwisko, wiek, płeć)
- kto wzywa ZRM (imię i nazwisko, numer telefonu)
- odpowiadać dokładnie na pytania dyspozytora
- wezwanie przyjęte do realizacji ma zostać potwierdzone przez dyspozytora słowami:
"wezwanie przyjęte".

Pamiętaj nigdy nie odkładaj pierwszy słuchawki.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 15

Czy znasz numer telefonu (w Ukrainie, w Polsce, w innych krajach), pod który należy dzwonić w wyniku zaistniałej groźnej sytuacji. Informacjami podziel się z grupą.

ĆWICZENIE 16

Wezwij pogotowie do babci, która zasłabła. Odpowiedz na pytania skierowane do Ciebie:

1. ... proszę powtórzyć adres. _____
2. ... co babci dolega? _____
3. ... czy oddycha? _____
4. ... czy jest przytomna? _____
5. ... ile lat ma babcia? _____
6. ... kto wzywa pogotowie? _____

7. ... wezwanie przyjęte. Proszę czekać, już jedziemy _____.
8. ... na które piętro mamy się udać _____ ?

ĆWICZENIE 17

Przypomnij sobie poznane już sytuacje komunikacyjne. Wykonaj poniższe polecenia:

1. Zwróć się do:
  - a) lekarza;
  - b) lekarki.
2. Zaproponuj coś do picia osobie, która jest bardzo blada i słaba.
3. Powiedz, co Ci dolega, gdy:
  - a) jesteś przeziębiona/ przeziębiony;
  - b) masz grypę;
  - c) boli Cię ząb.
4. Doradź coś koleżance, która jest chora.
5. Zadaj kilka pytań o zdrowie:
  - a) koleżance/ koledze;
  - b) mamie;
  - c) siostrze/ bratu.

ĆWICZENIE 18

Korzystając ze słownictwa w ramce, zadzwoń do przychodni, zarejestruj się u lekarza lub dentysty.

Halo, czy to przychodnia lekarska?
Chciałabym/ chciałbym zarejestrować się do lekarza.
Proszę powtórzyć: nazwisko doktora i kiedy mam przyjść.
Który numer gabinetu?

ĆWICZENIE 19

Aby żyć zdrowo i dugo:

1. *Trzeba coś robić.*
2. *Nie wolno czegoś robić.*

Skorzystaj z poniższego słownictwa z ramki.

Trzeba, koniecznie trzeba, nie można, nie wolno, nigdy nie trzeba, w żadnym wypadku nie wolno, absolutnie nie wolno, zaleca się, codziennie musimy, niezbędnym jest, musimy przestrzegać.

ĆWICZENIE 20

Przypomnij sobie, jak dzieci powinny zwracać się do rodziców, dziadków, innych – dalszych – członków rodziny, rodzeństwa, kiedy mają jakąś potrzebę, według wzoru.

WZÓR: *Mamo, czy mogę pograć na komputerze?*

ĆWICZENIE 21

Przypatrz się rysunkowi. Wymień znane Ci części ciała człowieka. Powiedz, jak mogą być chore. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

WZÓR: Noga może być złamana.

Złamać, zwichnąć, skręcić, skałeczyć, zadrapać, posiniaczyć, rozbić, wybić, nadewrwać, zedrzeć.

ĆWICZENIE 22

Czy wiesz, że człowieka można określić liczbami? Zapisz podane liczebniki słownie. Wypisz nowe słownictwo.

Skóra

Ludzka skóra ma 2 metry kwadratowe powierzchni i waży 3–5 kg.

Każdy centymetr kwadratowy skóry ma połączenie z 50–200 zakończeniami nerwowymi.

Paznokcie rosną w tempie 0,11 mm na dobę, co daje 80 cm „bieżącego paznokcia” rocznie.

Sto tysięcy włosów rośnie w tempie 12 cm rocznie, co daje 12 kilometrów „bieżącego włosy” produkowanych rocznie przez naszą skórę.

Najszybciej ze wszystkich włosów na ciele rosną włoski brwi: w tempie 1 mm na dobę.

W skórze są 3 miliony gruczołów potowych, które ustawione jeden za drugim utworzyłyby odcinek długości 48 kilometrów.

Krwiobieg

Serce kurczy się 70 razy na minutę (100 tys. razy dziennie).

Miesięcznie serce przepompowuje ponad 300 tys. litrów krwi. Odpowiada to pojemności brodzika o wymiarach 5 x 6 metrów i głębokości 1 metra.

Kropelka krwi wielkości łybka od szpilki zawiera 5 milionów krvinek czerwonych, 10 tys. białych i 250 tys. płytek krwi.

Układ nerwowy

W mózgu jest 30 miliardów neuronów.

15 tys. włókien nerwowych przesyła bodźce zapachowe z nosa do mózgu.

W opuszczakach palców (najwrażliwszych na bodźce czuciowe) jest 2300 ciałek czuciowych.

Impulsy nerwowe biegną z prędkością 360 km/h.

Układ oddechowy

Wykonujemy 20 tys. oddechów na dobę (co daje liczbę 500 milionów oddechów w ciągu całego życia).

W spoczynku przepompowujemy 5–7 litrów powietrza na minutę, a kiedy biegniemy – aż 150 litrów na minutę.

Płuca zawierają 300–450 milionów pęcherzyków o łącznej powierzchni 70 metrów kwadratowych.

Powietrze w czasie kichnięcia pędzi z prędkością 170 km/h, w czasie kaszlu osiąga aż 900 km/h.

Mięśnie

Mamy 600 mięśni, a najmniejszy z nich, znajdujący się w uchu ma zaledwie ok. 1 mm długości.

W strojeniu min bierze udział 30 mięśni twarzy.

Mrugamy 20 tys. razy dziennie (około 500 milionów razy w ciągu całego życia).

Układ trawienny

Ludzkie jelita mają długość około 9 metrów.

W ciągu doby w jamie ustnej powstaje 1,5 litra śliny (540 litrów w ciągu roku).

Wątroba bierze udział w ponad 500 reakcjach chemicznych na dobę.

Szkielet

Człowiek ma około 206 kości.

ĆWICZENIE 23

Uzupełnij swoją wiedzę faktami z Internetu i podziel się nią w grupie, wykorzystując podobne strony. Wypisz nowe słownictwo.

ĆWICZENIE 24

Z ćw. 22. wypisz rzeczowniki. Ułóż z nimi swoje zdania.

WZÓR: skóra – Zdrowa skóra jest cechą zadbanego człowieka.

ĆWICZENIE 25

Przekształć zdania, zmieniając liczbę pojedynczą na liczbę mnogą i czas teraźniejszy na czas przeszły według wzoru.

WZÓR: Po treningu sportowiec musi odpocząć. – Po treningach sportowcy musieliby odpocząć.

Nad morzem wczasowicz czuje się bardzo dobrze.

Każdy trener stara się o dobre przygotowanie swojego wychowanka.

Doświadczony lekarz najpierw bada chorego, a potem wypisuje receptę.

Mój dawny przyjaciel wygrał w zawodach lekkoatletycznych.

Stary zniszczony stadion znajduje się za miastem.

Po meczu kolega zawsze idzie pieszo do domu.

Młodsza siostra chętnie uprawia szermierkę.

Kolega z klasy nie bardzo lubi grać w piłkę.

Nauczyciel chwali za dobrze wykonane zadanie.

Często wzywam pogotowie do chorego sąsiada.

ĆWICZENIE 26

Pod hasłem „Dar urody” opisz, jeżeli jesteś dziewczyną: idealnego – według Ciebie – chłopaka. Jeśli jesteś chłopcem – przedstaw idealną dziewczynę.

ĆWICZENIE 27

Zapoznaj się z poniższą ulotką. Czego ona dotyczy? Zaznacz słowa związane ze służbą zdrowia i wytłumacz, co znaczą. Czy wiesz, jak w Ukraine można zapisać się do lekarza? Poproś o pomoc dorosłych.

WZÓR: lekarz – człowiek, który leczy ludzi.

Ulotka informacyjna eWUŚ (e-Weryfikacja Ubezpieczenia Społecznego) przedstawiająca dwie opcje rejestracji: z zielonym sygnalizatorem (zakres PESEL) i z czerwonym (zakres eWUŚ). Opcja z zielonym sygnalizatorem pozwala na szybki dostęp do lekarza, jeśli eWUŚ potwierdza ubezpieczenie. Opcja z czerwonym sygnalizatorem pozwala na szybki dostęp do lekarza, jeśli eWUŚ nie potwierdza ubezpieczenia, wtedy trzeba przedstawić dokument potwierdzający lub wypełnić oświadczenie. Wszystkie informacje są dostarczone w skróconej formie, z możliwością dalszej lektury na stronie internetowej.

PESEL – to system, który powstał w latach 70. XX w. Każdy obywatel Polski ma swój numer PESEL, który otrzymuje przy narodzeniu. Składa się z cyfr, np. 95082312345, z których sześć pierwszych cyfr oznacza datę urodzenia: rok – miesiąc – dzień, w przykładzie, ten obywatel urodził się 23 sierpnia 1995 roku.

NFZ, zwany potocznie kasą chorych, to wielkie zbiorowe ubezpieczenie zdrowotne obywateli polskich – wszyscy pracujący obowiązkowo, a niepracujący dobrowolnie opłacają składki, za które są leczeni w placówkach leczniczych (przychodniach, szpitalach...), które podpisały kontrakt z NFZ.

ĆWICZENIE 28

Dopasuj definicje do haseł:

eWUŚ – Narodowy Fundusz Zdrowia;

PESEL – Elektroniczna Weryfikacja Uprawnień Świadczeniobiorców;

NFZ – Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności.

ODROBINA PISOWNI

- Kropkę po skrócie zawsze stawiamy, jeżeli jest on początkową literą lub początkowymi literami wyrazu, np.: **g.** (godzina), **m.** (męski), **n.** (nijaki), **o.** (ojciec), **p.** (pan), **r.** (rok), **al.** (aleja).
- Tylko jedną kropkę stawiamy po skrócie nazwy dwu- i wielowyrazowej, jeżeli następny wyraz zaczyna się od spółgłoski, np.: **bm.** (bieżący miesiąc), **br.** (bieżący rok), **cđn.** (ciąg dalszy nastąpi), **itp.** (i tym podobne).
- Z wieloma kropkami, jeżeli drugi lub kolejny człon skrótu rozpoczyna się samogłoską **m.i.**(między innymi), **p.n.e.**(przed naszą erą).
- Nie stawiamy kropki po skrótach składających się z pierwszej i ostatniej litery wyrazu skróconego, np.: **dr** (doktor), **mgr** (magister), **mjr** (major), **nr** (numer), **ppłk** (podpułkownik), **wg** (według).
- Nie stawiamy kropki po skrótach jednostek miar, wag, np.: **g** (gram), **ha** (hektar), **kg** (kilogram), **l** (litr), **m** (metr).
- Skrótowce zazwyczaj piszemy wielką literą, np.: **UJ** (Uniwersytet Jagielloński), **KUL** (Katolicki Uniwersytet Lubelski), **MEN** (Ministerstwo Edukacji Narodowej).
- Jeśli skrótowiec zawiera przyimek lub spójnik, piszemy go małą literą, np.: **MSWiA** (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji).
- Jeśli wewnątrz skrótwca występują połączenia liter **rz**, **cz**, **sz**, **dzi** oznaczające jedną głoskę, w skrótwcu piszemy pierwszą literę, np.: **RP** (Rzeczpospolita Polska), **WSP** (Wyższa Szkoła Pedagogiczna).

ĆWICZENIE 29

Zapisz skróty i skrótowce utworzone od wyrazów:

Ulica –

Numer –

Według –

Polska Agencja Prasowa –

Uniwersytet Warszawski –

Polski Czerwony Krzyż –

Między innymi –

Uniwersytet Śląski –

Najwyższa Izba Kontroli – [ ]
Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji – [ ]
Organizacja Narodów Zjednoczonych – [ ]
Unia Europejska – [ ]
Prawo i Sprawiedliwość – [ ]
Kilometr – [ ]
Przed naszą erą – [ ]
Bieżącego miesiąca – [ ]
Dwa hektary – [ ]
Dwadzieścia sześć ton – [ ]

ĆWICZENIE 30

Zadaj kilka pytań na infolinii eWUŚ na temat leczenia w Polsce uczniów – obywateli Ukrainy, którzy są w Polsce na wycieczce:

1. Z jakiej pomocy mogą skorzystać?
2. Czy powinni mieć kupione w Ukrainie ubezpieczenie?
3. Co mają zrobić, gdy ktoś np. złamie rękę?

ĆWICZENIE 31

Porozmawiajcie w grupie na temat ochrony zdrowia. Odpowiedz na pytania:

1. Czy w Ukraine obywatele posiadają PESEL? Jeżeli tak, podaj właściwą nazwę.
2. Czy istnieje w Ukraine NFZ? Jeżeli tak, podaj jego nazwę.

ĆWICZENIE 32

Zapoznaj się z plakatem NFZ „Prawa dziecka – pacjenta”. Czy podobne prawa posiadają dzieci w Ukraine?

Mam prawo do opieki i leczenia, gdy jestem chory.

Ja i moi rodzice lub opiekunowie mamy prawo do informacji o stanie zdrowia i etapach leczenia.

Mam prawo do leczenia w szpitalu, jeśli nie mogę być leczony w domu, pod opieką poradni lub na oddziale dziennym.

Ja i moi rodzice lub opiekunowie mamy prawo do współuczestniczenia we wszystkich decyzjach dotyczących leczenia.

- Mam prawo wymagać, aby moi rodzice lub opiekunowie mieli możliwość bycia przy mnie w szpitalu przez 24 godziny.
- Mam prawo wymagać, aby traktowano mnie z taktem i wyrozumiałością.
- Mam prawo do zabawy, odpoczynku i nauki nawet jeśli przebywam w szpitalu.
- Będąc w szpitalu, mam prawo do ciągłości leczenia.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 33

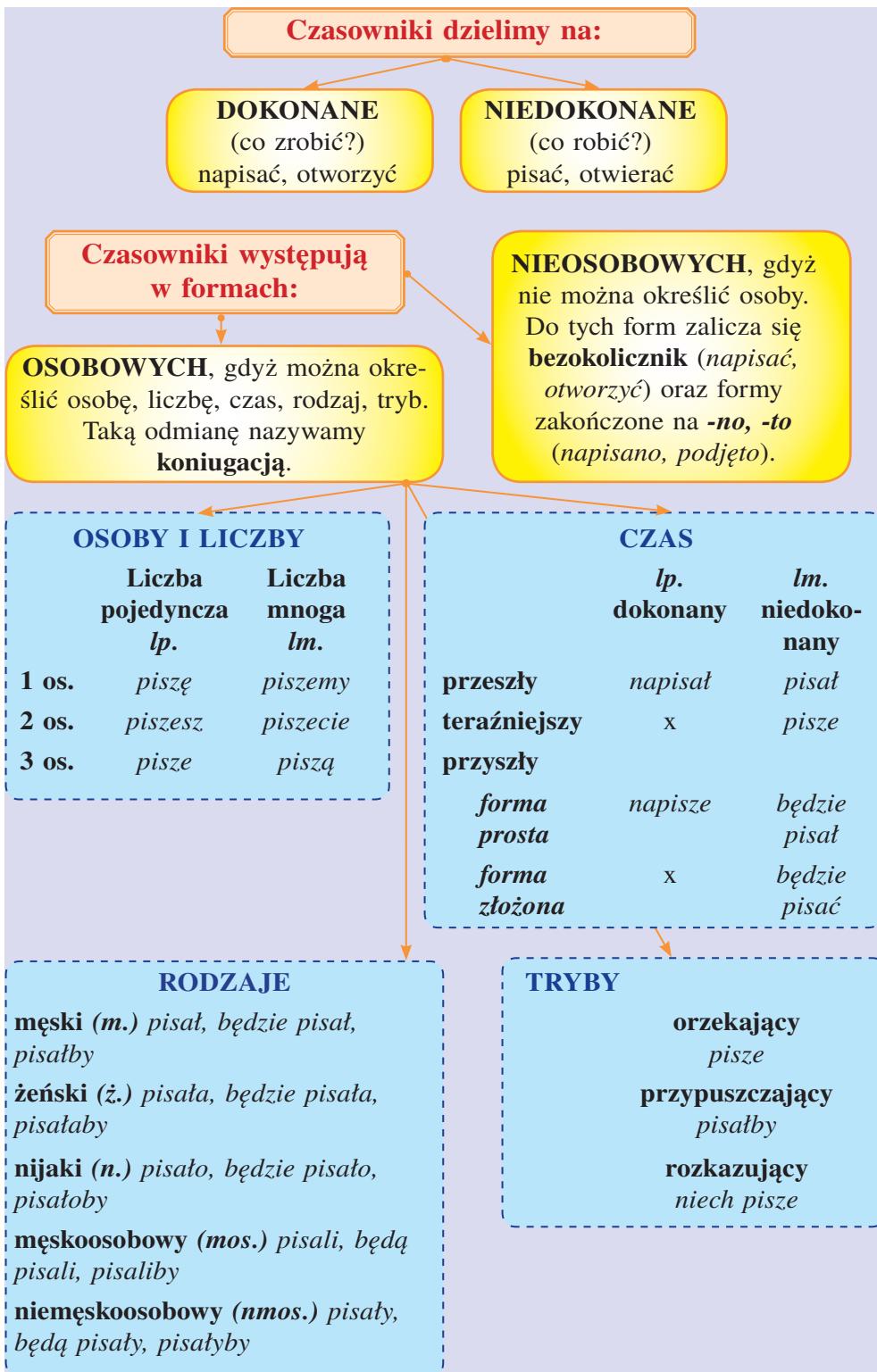
Zdecyduj, co jest prawdą, a co nie. Zamień nieprawdziwe zdania na prawdziwe według wzoru.

WZÓR: Nieprawda, że ... , tak naprawdę ... .

1. Każde dziecko ma prawo do leczenia.
2. Dziecko nie może wiedzieć, w jakim jest stanie.
3. W szpitalach mogą być leczeni tylko dorośli.
4. Gdy lekarz coś postanowi podczas leczenia, rodzice nic nie mają do powiedzenia – tak ma być.
5. Rodzice mogą być przy chorym dziecku cały czas.
6. W szpitalu musi być zorganizowana szkoła.
7. Lekarz powinien mieć do dziecka odpowiednie podejście.
8. Doroszych i dzieci leczą ci sami lekarze.
9. Lekarza można wezwać tylko do osoby dorosłej.
10. W każdej szkole musi być lekarz.

UTRWALAMY WIEDZĘ O CZASOWNIKU

Czasownik to część mowy, która nazywa czynności (*piszę*) lub stanów (*choruję*). Odpowiada na pytania: *co robi? co się z kimś (czymś) dzieje?*

- Przez czasy odmieniają się tylko czasowniki w **trybie orzekającym**.
- W czasie teraźniejszym występują tylko czasowniki **niedokonane**.
- W czasie przyszłym w formie prostej występują **tylko** czasowniki **dokonane**, a w formie złożonej – **tylko** czasowniki **niedokonane**.

Przez rodzaje odmieniają się czasowniki w czasie przeszły, w czasie przyszłym złożonym (nie zawierającym bezokolicznika) oraz w trybie przypuszczającym.

W Im. czasownik występuje w rodzaju:

mos.,

gdy określa rzeczownik rodzaju
męskiego

nmos.,

gdy określa inny rzeczownik

- Czasowniki w **trybie rozkazującym** odmieniają się przez **osoby i liczby**.
- Czasowniki w **trybie przypuszczającym** odmieniają się przez **osoby, liczby, rodzaje**. Zawierają częstkę *by*, która jest ruchoma i w zdaniu może występować po różnych wyrazach.

ĆWICZENIE 34

Z ćw. 38. wypisz 5 czasowników osobowych i nieosobowych. W osobowych określ osobę, liczbę, czas, rodzaj, tryb.

WZÓR: zastanawiam się – 1 os., lp., teraźniejszy, orzekający.

ĆWICZENIE 35

Wybierz czasowniki we wskazanej formie i uzupełnij frazeologizmy. Czy znasz ich znaczenie? Czy są podobne w języku ukraińskim?

..... w bawełnę	(pakować, leciał, owijasz)
2 os. .... trzy po trzy	(gadała, pletli, liczyć)
lm. .... kołkiem	(siedzi, rzuci, zastaniesz)
cz. teraźniejszy .... wodę	(nosili, laliście, zwracał)
mos.	

ĆWICZENIE 36

Przekształć zdania tak, aby adresatami były określone osoby dorosłe. Użyj odpowiednich form trybu rozkazującego.

WZÓR: Otwórz okno. (Dziadek). Dziadku, proszę otworzyć okno!

Spróbujcie mnie zrozumieć. (Państwo) _____.
Proszę, wysłuchaj mnie! (Pani) _____.
Zaczekaj na mnie! (Pan) _____.

ĆWICZENIE 37

Przekształć zdania, stosując różne czasowniki w trybie przypuszczającym, aby się stały uprzejmymi prośbami.

Niech pani mu wytłumaczy, jak dojechać do przychodni!

Najpierw niech państwo wypełnią te dwa druki.

Niech państwo zaczekają w pokoju obok!

Niech pan otworzy mi drzwi!

Niech ksiądz wchodzi!

Przede wszystkim wypełnij ankietę, a potem podaj dokumenty.

Najpierw kupcie sobie państwo bilety!

Niech pan tu nie wchodzi!

ĆWICZENIE 38

Przeczytaj tekst, wypisz zdania proste oraz określ w nich podmiot i orzeczenie.

Często zastanawiam się nad tym, czy mój styl życia jest naprawdę zdrowy i dochodzę do wniosku, że w zasadzie staram się, aby taki był. Nie posiadam jednak doskonałego przepisu na zachowanie dobrej formy i długie, szczęśliwe życie.

Jeśli chodzi o moją dietę, jadam dużo owoców i warzyw, ponieważ zawierają witaminy i minerały. Unikam tuczących słodyczy, ciasteczek i chipsów. Niestety, jestem uzależniona od lodów (zwłaszcza w lecie).

Staram się również trochę ćwiczyć, ale robię to tylko od czasu do czasu. Przyznaję, że dojeżdżam do szkoły samochodem, spędżam w ławce połowę dnia. W weekendy staram się być bardziej aktywna. Chodzę na długie spacery z moim psem albo wybieram się na krótkie wycieczki. Wiem, że gdybym grała w tenisa, biegała lub pływała, czułabym się o wiele lepiej. Kolejna sprawa, którą lekceważę to odpoczynek i sen. W szkole jestem perfekcjonistką - spędzam na nauce przynajmniej 10 godzin w ciągu dnia. Ponadto dużo czytam wieczorami. Zwykle kładę się spać koło 1 w nocy. Następnego dnia wstaję o 6 rano.

Na koniec, przyznaję, że powinnam zmienić mój styl życia, aby uczynić go naprawdę zdrowym.

ĆWICZENIE 39

Na podstawie ćw. 38. napisz charakterystykę swojego trybu życia, oceń, czy jest zdrowy i co chciałbyś/ chciałbyś w nim zmienić.

ĆWICZENIE 40

Wysłuchaj tekstu.

W dwunastu miejscach w centrum Krakowa stanęły makietki dotykowe będące częścią nowej atrakcji turystycznej Krakowa pod nazwą Droga Królewska dla Niepełnosprawnego Turysty.

Droga Królewska dla Niepełnosprawnego Turysty to projekt zrealizowany przez Urząd Miasta Krakowa w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego. Głównym celem przedsięwzięcia było stworzenie atrakcyjnej trasy turystycznej dla osób z dysfunkcjami wzroku oraz niepełnosprawnych ruchowo. Trasa pozwoli turystom niepełnosprawnym poznać najpiękniejsze zabytki miasta, będzie również znakomitą lekcją historii dla dzieci i młodzieży.

Pierwszą makietą na trasie jest makietka Barbakanu z fragmentami murów obronnych miasta usytuowana przy murach po stronie Barbakanu, następną ustawiono w okolicach Bramy Floriańskiej od strony Starego Miasta (obrazuje cały obszar Starego Miasta z zaznaczeniem przebiegu Drogi Królewskiej i najważniejszych na niej zabytków). Kolejna to płaskorzeźba twarzy Jana Matejki umieszczona na jego domu przy ul. Floriańskiej. Czwarta przedstawia Bazylikę Mariacką i stanęła na pl. Mariackim. Piąta usytuowana jest po prawej stronie wejścia do Wieży Ratuszowej (przedstawia Ratusz według stanu z końca XVIII w.).

Kolejne makietki na trasie to makietka przedstawiająca Sukiennice – stan obecny (pod arkadami naprzeciwko Bazyliki Mariackiej); zespół klasztorny oo. franciszkanów (przy wejściu do bazyliki od strony placu pod „oknem piekarskim”); witraż „Bóg Ojciec – Stań się!” Stanisława Wyspiańskiego (w Pawilonie Wyspiańskiego); kościoły św. Andrzeja i św. Piotra i Pawła – stan obecny (przy ul. Grodzkiej przed ogrodzeniem kościoła św. Piotra i Pawła); wyobrażenie okna romańskiego (makietka na murze okalającym kościół św. Andrzeja przy ul. Grodzkiej); pałac bp. Erazma Ciołka – stan z pocz. XVII w. (w sieni pałacu przy ul. Kanoniczej); Wzgórze Wawelskie – stan obecny (makietka na dziedzińcu w okolicach Centrum Informacji Turystycznej).

Autorem projektów prac i wykonawcą rzeźb wyłonionym w drodze konkursu jest krakowski artysta Karol Badyra. Rzeźby wykonano z brązu i ustawiono na postumentach z czarnego granitu. Towarzyszą im opisy zabytków wykona-

ne alfabetem łacińskim (w wersji polskiej i angielskiej) oraz w alfabetie Brajla (w wersjach polskiej i angielskiej). Postumenty zaprojektowano w taki sposób, by umożliwić osobom niepełnosprawnym ruchowo podjazd na wózkach.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 41

Uporządkuj poniższe zdjęcia i je podpisz. O jednym z dowolnie wybranych zabytków opowiedz grupie. Informacje zaczerpnij z Internetu.

ĆWICZENIE 42

Odpowiedz na pytania:

1. Czego dotyczy opisany projekt?
2. Gdzie ustawiono makiety?
3. Co przedstawiają makiety?
4. Kto wykonuje makiety?
5. Jakie ułatwienia mają niepełnosprawni?

ĆWICZENIE 43

Poprowadź wycieczkę szlakiem makiet, podając krótkie informacje pod każdą z nich. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Proszę państwa, znajdujemy się przy makiety przedstawiającej... To zabytek z ... wieku. Służył (komu) do... Proszę zwrócić uwagę na... Warto zauważać... Koniecznie trzeba dostrzec... I przechodzimy dalej...

PRZYPOMNIJ SOBIE

WSZYSTKIE CZĘŚCI ZDANIA NA PRZYKŁADZIE!

Pilny uczeń starannie odrobił wczoraj lekcje.

Przydawka podmiot okolicznik orzeczenie okolicznik dopełnienie

ĆWICZENIE 44

Uzupełnij zdania pojedyncze odpowiednimi okolicznikami. Zapisz pytania, na które odpowiadają.

1. Kolejne makiety _____ to makieta przedstawiająca Sukiennice.
okolicznik miejsca
2. Wycieczka trwała _____.
okolicznik czasu
3. Niepełnosprawni _____ mogą zapoznać się z zabytkami Krakowa.
okolicznik sposobu
4. Zwiedzający weszli do Empiku _____.
okolicznik celu
5. Odwiedzają starówkę z _____.
okolicznik przyczyny
6. W _____ makiety nie wolno dotykać.
okolicznik przyczyny

ĆWICZENIE 45

Zaprezentuj klasie wycieczkę do najciekawszych miejsc w Twojej miejscowości.

ĆWICZENIE 46

Przyjrzyj się rysunkowi. Utwórz liczbę mnogą od nazw zawodów mieszkańców średniowiecznego Krakowa. Które z zawodów istnieją do dziś, które zupełnie zginęły? Dlaczego nie ma tu lekarza?

ĆWICZENIE 47

Jakie znasz nowe zawody. Podaj 5 przykładów. Utwórz liczbę mnogą i ułóż z nimi zdania proste według wzoru.

WZOR: *Inżynier. – Dobry inżynier zawsze ma ciekawą pracę.*

◆ LEKCJA 2

Nowa szkoła, nowa wiedza. Liceum – to też szkoła

Cześć! Pamiętacie mnie jeszcze? To ja – Kuba – z Języka polskiego 5, 6, 7 i 8. Jestem już w liceum – w tamtym roku skończyłem gimnazjum. Już nie jesteśmy w jednej szkole z Darkiem, z mojej starej klasy w nowej szkole nie ma nikogo. I być nie może, bo przeprowadziłem się do Warszawy. Mam tutaj nowych fajnych kolegów i koleżanki. Z Warszawy! Stolicy!

Pani profesor – bo tak teraz mówimy do nauczycieli w liceum – weszła do klasy. Dzień był październikowy, słońce wesoło przebijało się przez firanki.

- Dzień dobry.
- Dzień dobry. – Odpowiedzieliśmy.
- Sprawdzę obecność.

I sprawdzała: Adam A., Bogdan B., Agnieszka C. itd. Mnie też wyczytała, odpowiedziałem: jestem. Inni czasami odpowiadają: obecny, obecna. A jak kogoś nie ma, to mówimy: nie ma. Rzadko: nieobecny, nieobecna.

– No to co? Pytamy się. – Zadała retoryczne pytanie. Ona. Olga Zielińska, magister filologii polskiej po UW – Uniwersytecie Warszawskim. Lat czterdzieści

coś, mężatka, dwoje dzieci. Wysoka, szczupła brunetka o brązowych oczach z taką sympatyczną twarzą – prawie zawsze uśmiechniętą.

– Temat pytania: bajki Krasickiego jako bajki nie dla dzieci. Jak zawsze – proszę powiedzieć coś o autorze, dwa zdania o bajkach w ogóle i potem już swoje zdanie.

– Pani profesor, proszę dziś nie pytać... – Zaczęliśmy stały punkt każdej lekcji. Ale to tylko tak. I tak nigdy się nie ugięła.

– Proszę do odpowiedzi...

I tu padło jakieś nazwisko, dobrej uczennicy. Szkoda, że nie ja – bo w sumie łatwe pytanie.

– Ignacy Krasicki urodził się... Jego największe utwory to... Bajka cechuje się tym, a tym... – Powiedziała, co wiedziała, miała już czwórkę. Teraz walczyła o piątkę – była twórcza część pytania.

– Uważam, że bajki Krasickiego mogą być czytane na kilka sposobów. Tak „po wierzchu” dla dzieci też. Chociaż może tylko te, co dobrze się kończą. Oczywiście – te bajki są dla dorosłych o dorosłych, o ludziach. Każdy z nas jest trochę jak ten szczur – chce być dostrzeżony, pochwalony, doceniony... I oczywiście, że „któto lubi być chwalony, bywa często zwiedziony” – jak pisze nasz poeta w innej bajce. Ale tępknota, żeby mieć w życiu swoje pięć minut, odbiera czasem rozum. I chcemy sobie przypisać pochwały dla innych – jak „kadzą”, wychodzimy na ołtarz. Zazwyczaj nie udusi nas od razu jakiś kot, kończy się śmiesznością. Morał jest prosty – bądź pokorny, czekaj cierpliwie, nie wywyższaj się, znaj swoje miejsce. Ja tak rozumiem tę bajkę. I dlatego dla mnie jest to smutna bajka – nie dla dzieci. Uważam, że w życiu trzeba żyć aktywnie, robić najlepiej, jak się da i wszystko, co się da i – gdy są efekty – człowiek zasługuje na pochwałę i „kadzenie”. To motywuje do dalszej pracy. Druga bajka...

– Dziękuję, wystarczy. Ocena bardzo dobra.

I tak przepytała jeszcze dwie osoby.

– Zapiszemy temat lekcji. Lekcja numer... Którego dzisiaj jest? – Zawsze pytała, podawaliśmy datę, ona zapisywała ją na tablicy głośno wymawiając: – Dwudziestego trzeciego października dwa tysiące szesnastego roku. Taka jest ta nasza pani profesor – podobno uczyła cudzoziemców, też w Ukrainie dwa lata – i tak jej zostało. Przynajmniej nikt z nas nie zrobi błędu w dacie. Generalnie jest spoko. Fajnie się ubiera (tak mówią dziewczyny, ja się nie znam), cechuje się dużym poczuciem sprawiedliwości, wyróżnia się pracowitością (zawsze przygotowana do lekcji, przynosi mnóstwo dodatkowych materiałów) i uczciwością. Przed nami kolejna fajna lekcja – 45 minut szybko mija.

A potem dzwonek i przerwa. Coś do kupienia w sklepiku szkolnym. Coś do załatwienia w sekretariacie. Trzeba panią od angielskiego złapać w pokoju nauczycielskim (mam jej coś przekazać – zgodę rodziców na wyjazd na wycieczkę). Coś do oddania w bibliotece. I coś do pogadania z kolegami na korytarzu. Trzymajcie się! Może się jeszcze spotkamy w następnych lekcjach?

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Dlaczego Kuba zmienił szkołę?
2. Dokąd się przeniósł?
3. Czy w twojej szkole też nauczyciele sprawdzają obecność uczniów? Jak odpowiadasz?
4. Po jakim uniwersytecie była pani profesor od języka polskiego?
5. Co było tematem lekcji?
6. Czy pamiętasz jakieś inne bajki Krasickiego?
7. Czy zgadzasz się z opinią uczennicy z nowej klasy Kuby o twórczości Krasickiego?
8. Czy pani profesor była w Ukrainie? W jakim celu?
9. Twoim zdaniem, czemu lekcja języka polskiego mija szybko?
10. Czym się zajmie Kuba w czasie przerwy?

ĆWICZENIE 2

Wypisz nowe słownictwo związane ze szkołą. Jakich słów i zwrotów ukraińskich użyłabyś/ użyłbyś w podobnych sytuacjach?

ĆWICZENIE 3

Opowiedz, jak odbywa się lekcja języka polskiego w twojej szkole, czy jest ciekawa i dlaczego.

ZAPAMIĘTAJ!

Klasa 1 liceum w Polsce =
9 klasa ukraińskiej szkoły średniej

ĆWICZENIE 4

Porównaj realia szkolne podane w tekście Lekcji 2. „Nowa szkoła, nowa wiedza. Liceum – to też szkoła” z realiami w Ukrainie. Skorzystaj z poniższego planu.

1. Ile lat mają uczniowie?
2. Jak zwracają się do nauczycieli?
3. Czy zapisuje się na tablicy temat, numer lekcji i datę?
4. Jakie są oceny?
5. Jak wyglądają pytania i czy są podobne do polskich?
6. W jaki sposób zapisujecie daty na innych lekcjach?
7. Czy macie jakieś zadania pisemne?
8. Jaki sprzęt wykorzystuje wasz nauczyciel?
9. Jakie gry językowe stosujecie?
10. Czy Internet jest obecny na lekcjach i na jakich?

ĆWICZENIE 5

Przeczytaj tekst. Wypisz zdania proste oraz podkreśl w nich podmiot i orzeczenie.

Pani Anna Adamczyk nie jest Polką. Ona mieszka w naszym kraju od wielu lat wraz z rodziną, którą założyła. Przyjechała do Polski z Ukrainy, aby zapoznać się z naszą kulturą, tradycjami, językiem oraz zrealizować swoje plany dotyczące studiów i dalszych planów przyszłościowych. Jest ona średniego wzrostu i ma bardzo fajny styl jeśli chodzi o garderobę. Włosy, podobnie jak oczy, są koloru czarnego. Ma śniadą cerę i zwyczaj patrzenia przez okno. Pani Adamczyk nauczała niegdyś matematyki w szkole podstawowej, do której uczęszcza moja najlepsza koleżanka. Nauczycielka bardzo dobrze daje sobie radę z nauczaniem wybranego przez siebie przedmiotu. Jest osobą bardzo miłą i sympatyczną. Otwarta na pomoc uczniom oraz nowe pomysły. Jest nauczycielką z powołania. Uczniowie bardzo lubią panią Annę, bo zawsze pomoże, kiedy mają problem. Pani Anna świetnie dogaduje się ze swoimi wychowankami i organizuje im w czasie wolnym ciekawe zabawy. Na jej lekcjach można nie tylko się wiele dowiedzieć, ale także poznać szczyptę humoru. Myślę, że niejedna osoba chciałaby mieć takiego nauczyciela w swojej szkole.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 6

Na podstawie tekstu z ćw. 5. opisz w podobny sposób swoją nauczycielkę/ swojego nauczyciela. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Był (jakim/jaką), kim, o (czym), z (czym).
Dał się poznać jako, jaki, kto.
Cechował się (czym).
Wyróżniał się (czym).
Jest bardzo uczciwy.
Upzejmy i stanowczy.

ĆWICZENIE 7

Napisz opowiadanie „Moja lekcja, którą pamiętam” (200 słów). Pamiętaj, żeby włączyć do opowiadania opis i dialog.

ĆWICZENIE 8

Z podanymi rzeczownikami ułóż swoje zdania w Mianowniku liczby mnogiej.

Muzeum, centrum, liceum, gimnazjum, seminarium, archiwum, forum, referendum, kolokwium, laboratorium, podium, technikum.

ĆWICZENIE 9

Odmień przez przypadki *laboratorium chemiczne* w liczbie pojedynczej i liczbie mnogiej, ułóż 10 zdań z tym wyrażeniem.

ĆWICZENIE 10

Zapoznaj się z kartą ocen ucznia w polskiej szkole. Dopasuj komentarz nauczyciela do oceny. Porównaj ukraiński system oceniania wiezy w szkole z polskim. Porozmawiajcie o tym z klasą.

6	Celujący (szóstka)	☒ zalicza	Gratuluję dobrej oceny! Postara się jeszcze troszkę, a dostanie piątkę! Jest zdolna, ale leniwa.
5	Bardzo dobry (piątka)	☒ zalicza	Stać go na więcej. Tylko musi pracować systematycznie.
4	Dobry (czwórka)	☒ zalicza	Gratuluję najwyższej oceny! Ma prawdziwy talent i ciężko pracuje.
3	Dostateczny (trójka)	☒ zalicza	Oj, w tym roku coś słabo. Syn zalicza, ale jest na granicy. Musí więcej pracować...
2	Dopuszczający (dwójka)	☒ zalicza	Brawo, gratulacje! To prawdziwy sukces. Zasłużył sobie na tę ocenę. Oby tak dalej.
1	Niedostateczny (jedynka)	☒ nie zalicza	Bardzo mi przykro, nie opanował materiału w stopniu minimalnym. Musí jeszcze raz uczyć się tego samego.

(Wg podręcznika **Moje dziecko w polskiej szkole** S. Busiło i A. Wiśniewskiej)

ĆWICZENIE 11

Porozmawiajcie w grupie o rozkładzie pomieszczeń w waszej szkole. Skorzystaj ze słownictwa z ramki. Według planu opisz, co jest w waszej klasie.

1. Ławki (ile, czy są nowe i wygodne?).
2. Tablica (gdzie jest umieszczona?).
3. Sprzęt (jaki?).
4. Ściany (kolor, portrety – czyje?).
5. Książki (gdzie są umieszczone, jakie są?).

6. Okna (ilość, wąskie/ szerokie)?
7. Kwiaty (doniczki, na parapecie/ półkach).
8. Czy Tobie się podoba pokój, w którym mieści się klasa?
9. Ekran (nowoczesny czy stary)?
10. Rzutnik multimedialny (jaki)?

Sala gimnastyczna, sklepik szkolny, szatnia, gabinet dyrektora, gabinet pielęgniarki, pokój nauczycielski, boisko, klasa (sala), korytarz, schody, piętra, sekretariat, stołówka, biblioteka, świetlica, gabinet chemii, gabinet fizyki...

ĆWICZENIE 12

Jak oceniasz swoje umiejętności z języka polskiego?

ĆWICZENIE 13

Jakich ukraińskich pisarzy, którzy pisali bajki, znasz? Wymień ich utwory i opowiedz treść w grupie. Jakim językiem są pisane i do jakiego okresu literackiego odnoszą się?

ĆWICZENIE 14

Wysłuchaj bajek Ignacego Krasickiego. Sprawdź w słowniku po raz pierwszy spotykane wyrazy. Czy są w bajkach archaizmy?

Ignacy Krasicki

Szczur i kot

„Mnie to kadzą” – rzekł hardzie do swego rodzeństwa
Siedząc szczur na ołtarzu podczas nabożeństwa.
Wtem, gdy się dymem kadzideł zbytucznych zakrztusił –
Wpadł kot z boku na niego, porwał i udusił.

Jagnię i wilki

Zawždy znajdzie przyczynę, kto zdobyczny pragnie.
Dwa wilki jedno w lesie nadybali jagnię;
Już je mieli rozerwać; rzekło: „Jakim prawem?”
„Smacznyś, słaby i w lesie!” – Zjedli niezabawem.

Słowik i szczygieł

Rzekł szczygieł do słowika, który cicho siedział:
„Szkoda, że krótko śpiewasz”. Słowik odpowiedział:
„Co mi dała natura, wypełniam to wiernie.
Lepiej krótko, a dobrze, niż długo, a miernie”.

Bocian i jeleń

Bocian, miasta mieszkańców, mówił jeleniowi:
„Ty kunsztu lekarstw nie znasz”.

Jeleń mu odpowie: „Prawdę mówisz, bocianie, lekarstw nie rozumiem,
Ale ty leczysz, a ja chorować nie umiem”.
Umarł mędrczec w lat dziesięć na dachu przy mieście:
Umarł prostak na puszczy, żył tylko lat dwieście.

Żółw i mysz

Że zamknięty w skorupie niewygodnie siedział,
Żałowała mysz żółwią; żółw jej odpowiedział:
„Miej ty sobie pałace, ja mój domek ciasny;
Prawda, nie jest wspaniały – szczupły, ale własny”.

ĆWICZENIE 15

W grupie odegrajcie te bajki. Spróbujcie uniknąć narratora. Czy jest to możliwe?

Bajka – krótki utwór

literacki zawierający moral (pouczenie), często jest wierszowany, czasem żartobliwy. Moral może znajdować się na początku (*promythium*) lub na końcu (*epimythium*) utworu albo wynikać z jego treści. Istotną cechą bajki jest alegoryczność. Bohaterami bajek mogą być ludzie, a także zwierzęta, przedmioty i zjawiska, które uosabiają typy ludzkie, cechy charakteru lub przeciwnostawne poglądy i stanowiska. Jest jedną z odmian epiki, choć bajka epigramatyczna ma dużo cech lirycznych.

ĆWICZENIE 16

Korzystając ze słownictwa z ramki, opowiedz powyższe bajki wspólnym językiem polskim.

Pewnego razu... Nagle... Gdy... I wtedy... A potem...

Powiedział, że... Zapytał, czy... Odrzekł. Odpowiedział. Rzekł. Zainteresował się, czy...

ĆWICZENIE 17

Ostrzeż ofiary z dwóch pierwszych bajek. Przypomnij sobie, jak się tworzy tryb rozkazujący.

1. _____ .
2. _____ .
3. _____ .

Uważaj, (na co)!

Nie (rób czegoś)!

Stój!

4. _____ .

5. _____ .

ĆWICZENIE 18

Polemizując z wybraną wypowiedzią bohatera bajki, dokończ zdania.

WZÓR: *Zgadzam się z Żółwiem, że domek nawet ciasny, ale własny jest najlepszy.*

1. Nie zgadzam się, że ... .
2. Zgadzam się, że ..., ale ... .
3. Też uważam, że ... .
4. Ponieważ ... .
5. Bo ... .
6. Gdyż ... .
7. Na przykład ... .
8. I dlatego trzeba ... .
9. I dlatego powinniśmy ... .
10. I dlatego nie wolno ... .
11. I dlatego nie można ... .
12. I dlatego warto ... .

ĆWICZENIE 19

Podaj kilka przykładów z życia, gdy ludzie podobnie się zachowują, jak bohaterowie bajek. Czy znasz ukraińskie bajki o podobnej treści?

ĆWICZENIE 20

Porozmawiajcie w grupie, jakie morały wynikają z tych bajek?

ZAPAMIĘTAJ!

NIE należy mówić: *Nam trzeba ... .*

Nam nie trzeba ... .

NALEŻY powiedzieć: *Powinniśmy ... .*

Nie powinniśmy ... .

ĆWICZENIE 21

Wysłuchaj tekstu.

Ignacy Krasicki

Dostojnik kościelny, poeta, a także prekursor* polskiej powieści. Jeden z głównych przedstawicieli polskiego oświecenia, nazywany „księciem poetów polskich”.

* **prekursor** – człowiek wyprzedzający swoje czasy, zapoczątkowujący jakąś ideę, jakiś kierunek itp.

Ignacy Krasicki urodził się 3 lutego 1735 roku w Dubiecku nad Sanem, zmarł 14 marca 1801 roku w Berlinie. Wywodził się ze zubożałej rodziny magnackiej. W 1751 roku za namową rodziców – i podobnie jak jego dwaj bracia – wstępuje do seminarium duchownego w Warszawie, w 1759 roku otrzymuje święcenia kapłańskie, po czym udaje się na dwuletnie studia do Rzymu. Po powrocie do kraju sprawował funkcję sekretarza prymasa* – co było tym bardziej znaczące, że w czasie bezkrólewia prymas sprawował funkcję tzw. interrex, czyli pełnił niektóre obowiązki monarchy. Potem Krasicki został kapelanem królewskim Stanisława Augusta Poniatowskiego.

W 1765 wraz z Franciszkiem Bohomolcem i przy współpracy króla Krasicki założył czasopismo „Monitor”, wychodzące do roku 1785, krytyczne wobec pozostałości kultury czasów saskich**. Od 1767 Krasicki piastuje godność biskupa warmińskiego z rezydencją biskupią w Lidzbarku Warmińskim. To dawało jemu również prawo zasiadać w Senacie Rzeczypospolitej. W 1795 obejmuje stanowisko arcybiskupa gnieźnieńskiego, czego skutkiem była przeprowadzka z rezydencji biskupiej w Lidzbarku Warmińskim do Łowicza i Skierniewic.

Za początek kariery literackiej Ignacego Krasickiego wypada uznać rok 1775. Wówczas przedstawił on na tzw. obiadach czwartkowych, wydawanych przez Stanisława Augusta Poniatowskiego dla ludzi kultury, fragmenty poematu heroikomicznego *Myszeidos*. Spośród nich największą popularność zdobyła strofa śpiewana jako Hymn do miłości ojczystej, przez pewien czas pełniąca funkcję nieoficjalnego hymnu Polski. Krasickiego wypada uznać za przedstawiciela nurtu klasycznego w poezji. Wyjątkiem od tego trendu wydają się próby wykorzystania nowego gatunku literackiego – powieści.

Największe natężenie aktywności pisarskiej Ignacego Krasickiego datuje się na lata 1775–1780. W 1775 wychodzi *Myszeida*, rok później powieść *Mikołaja Doświadczyskiego przypadki*, pierwsza część *Pana Podstolego* oraz anonimowo wydana *Monachomachia* – w 1778. Rok 1779 to wydanie *Satyr* oraz zbioru *Bajki i przypowieści*.

* **prymas** – arcybiskup będący zwierzchnikiem Kościoła rzymskokatolickiego w jakimś kraju lub Kościoła anglikańskiego.

** **czasy saskie** (1697–1763). Były to czasy kiedy w Polsce rządzili królowie z saskiej dynastii Wettynów, August II (1697–1733) i August III (1733–1763). Ich panowanie było jednak przerwane kolejnymi elekcjami i rządami Stanisława Leszczyńskiego (1704–1709 i 1733–1736).

Pod pseudonimem Michał Mowiński wydał również komedie *Solenizant*, *Statysta* i *Łgarz*. Zarówno w *Satyrach*, jak i w *Bajkach* poeta często sięgał do dialogu.

(Wg Internetu)

Oświecenie to okres w historii literatury i kultury polskiej przypadający na lata 1740-1822. Idee polskiego oświecenia zostały w znacznej mierze zaczerpnięte z pokrewnych zjawisk na zachodzie Europy. Idee owe głosiły: filozofię wolności narodowej, naukowy pogląd na świat, powszechną oświatę, sprzeciw wobec pozostałości feudalizmu itd. W Polsce zaś **oświecenie** rozwinęło się później niż na zachodzie Europy. W tym okresie została przyjęta Konstytucja, powszechnie zwana Konstytucją 3 Maja. Powstają też publiczna Biblioteka Załuskich, Teatr Narodowy i Szkoła Rycerska w Warszawie, Liceum Krzemienieckie, Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie.

ĆWICZENIE 22

Zapisz do słowniczka po raz pierwszy usłyszane wyrazy i wyrażenia. Znaczenie znajdź w słowniku.

ĆWICZENIE 23

Dokończ zdania z ćw. 21.: „Ignacy Krasicki urodził się...” i „Najważniejsze jego utwory to....”. Które informacje pominiesz? Dlaczego?

ĆWICZENIE 24

Według wzoru biografii Ignacego Krasickiego napisz biografię znanego ukraińskiego poety Eugena Hrebinky. Wybierz z tekstu słowa i zwroty charakterystyczne dla biografii.

ĆWICZENIE 25

Przypomnij sobie lub poznaj nowe sytuacje komunikacyjne. Dopuszczaj zwroty z lewej kolumny do różnych osób z prawej:

Panie Jerzy,

Panie dziennikarzu,

Proszę pani,

Król Stanisława August Poniatowski,

Sekretarz królewski (nazywa się Ignacy Krasicki),

Nauczyciel w szkole (Jerzy Kowalewski),

Pani Aniu,
Proszę księdza,
Panie sekretarzu,
Proszę pana,
Księże biskupie,
Panie redaktorze,
Ksiądz!,
Wasza wysokość,
Jego ekselencjo,
Pani Kwiatkowska,
Pani profesor,
Panie Kowalewski,
Panie księże,
Panie biskupie,
Pani Anno,
Pani!

Ksiądz,
Ksiądz biskup,
Nauczycielka w liceum (Anna Kwiatkowska),
Redaktor gazety „Co tydzień”,
Arcybiskup gnieźnieński

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Nie wszystkie formy mogą być użyte!
Skreśl te, które są zawsze błędne.

ĆWICZENIE 26

Posłuchaj „Hymnu do miłości ojczyzny”. O czym jest ta pieśń? Przedstaw swoją opinię. Skorzystaj ze słownictwa w ramce.

Ignacy Krasicki

Hymn do miłości ojczyzny

Święta miłości kochanej ojczyzny,
Czuję cię tylko umysły poczciwe!
Dla ciebie zjadłe* smakują trucizny,
Dla ciebie więzy, pęta niezelżywe**.
Kształcisz kalectwo przez chwalebne blizny,
Gnieździsz w umyśle rozkoszy*** prawdziwe,
Byle cię można wspomóc, byle wspierać,
Nie żał życia w nędzy, nie żał i umierać.

Podobał mi się. Nie podobał mi się. Jest taki... patetyczny/ staroświecki/ trudny/ nudny/ niedzisiejszy/ wzniósły...

* **zjadły** – jadowity.

** **niezelżywy** – niedający się poluźnić.

*** **rozkoszy** – dziś popr. forma B. lm: rozkosze.

ĆWICZENIE 27

Przeczytaj ciekawostkę. Co jeszcze pamiętasz o obiadach czwartkowych? Porozmawiajcie o tym w grupie.

CIEKAWOSTKA

Obiady czwartkowe – organizowane przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego na wzór paryskich salonów literackich, spotkania intelektualistów polskich. Pierwsze spotkanie odbyło się w 1770 r. Obiady czwartkowe organizowane były regularnie co tydzień i trwały od trzech do czterech godzin. Przeważnie odbywały się na Zamku Królewskim, latem w Łazienkach. Celem spotkań były rozmowy na tematy związane ze sztuką, nauką, omawianie dzieł literackich. Na obiadach czwartkowych spotykali się artyści, czyli malarze, rzeźbiarze, poeci, literaci itp. Obiady czwartkowe pełniły funkcje nieomal kulturalnej instytucji, której działalność znacząco wpłynęła na rozwój literatury tego okresu. Prasowym organem obiadów czwartkowych były *Zabawy Przyjemne* i *Pożyteczne*. Król rozmiłowany w literaturze i sztuce, przywiązywał do tych cotygodniowych spotkań ogromną wagę, organizując je regularnie mniej więcej do 1777 roku. Król organizował również obiady śródrodowe, na które przybywali humaniści, m.in. publicyści, pedagogzy oraz związani z dworem dostojnicy i działacze polityczni. Obiady kończyły się poprzez wniesienie na salę i podanie królowi suszonych śliwek, gdy władca był już zmęczony. Oprawę kulinarną spotkań zapewniał pierwszy kuchmistrz w Europie Paul Tremo. W obiadach uczestniczyli m.in.: Ignacy Krasicki, Franciszek Bohomolec, Adam Naruszewicz, Ignacy Potocki, Andrzej Zamoyski, Hugo Kołłątaj, bracia Jan i Jędrzej Śniadeccy, Wojciech Bogusławski, Stanisław Konarski i inni.

ĆWICZENIE 28

Porozmawiajcie w grupie na temat „obiadów czwartkowych”:

1. Gdzie się odbywały?
2. Kogo na nie zapraszano?
3. Jakie miejsce zajmowały w ówczesnej epoce?
4. Gdzie są położone Łazienki Królewskie?
5. Gdzie odbywały się zimowe „obiady czwartkowe”?

ĆWICZENIE 29

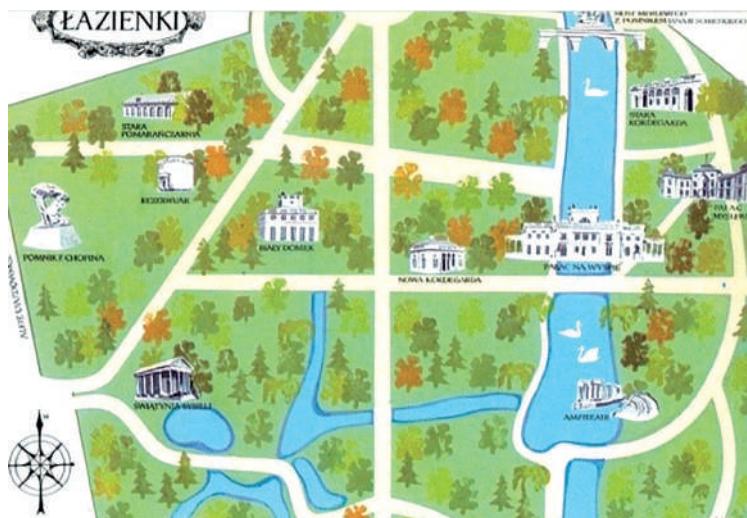
Ignacy Krasicki, jadąc na obiady czwartkowe do Warszawy, musiał przejeżdżać granicę zaboru pruskiego. Zapewne inna to była granica niż dziś... Ale przypomnij sobie sytuacje na granicy i odpowiedz na słowa skierowane do Ciebie:

1. Dokąd pani/ pan jedzie? _____
2. Proszę paszport. _____
3. Czy zgłasza pani/ pan coś do oclenia? _____
4. W jakim celu jedzie pani/ pan do Polski? _____
5. Kiedy zamierza pani/ pan wracać? _____
6. W jakim celu pani/ pan podróżuje? _____
7. Czy pani/ pan posiada odpowiednią ilość gotówki? _____
8. Czy pani/ pan ma zapewnione noclegi i wyżywienie? _____
9. Proszę pokazać ubezpieczenie. _____

ĆWICZENIE 30

Przyjrzyj się planowi Łazienek i zaplanuj spacer w tym parku. Skorzystaj ze słownictwa w ramce. Więcej wiedzy na ten temat możesz zaćzerpnąć w Internecie.

Szanowni Państwo!
Może poszlibyśmy do..., Najpierw..., Potem..., A na koniec...
W lewo..., W prawo..., Prosto..., Do..., Na..., Nad...

ĆWICZENIE 31

Okazało się, że w Łazienkach są trzy pokemony. Narysuj je na planie, a następnie określ, gdzie one są.

Obok, nad, pod, za, przed, między ... a ... (czym a czym), koło.

ĆWICZENIE 32

Jesteś zaproszona/ zaproszony na obiad czwartkowy do Warszawy. Odegrajcie w grupie scenki, związane z takim zaproszeniem. Przygotuj krótką wypowiedź na ten temat.

1. Jest rok 1776: król chce się dowiedzieć, co ciekawego dzieje się w kulturze w Ukrainie.
2. Jest rok obecny 2017: król chce się dowiedzieć, co ciekawego dzieje się dziś w Ukrainie.

UTRWALAMY WIEDZĘ O CZASOWNIKU (CIĄG DALSZY)

ĆWICZENIE 33

Z tekstu ćw. 21. wypisz 10 czasowników w formie osobowej, określ formę gramatyczną i formę bezokolicznika.

WZÓR:

Wyraz w zdaniu	<i>urodził się</i>
os.	<i>3</i>
liczba	<i>pojedyncza</i>
czas	<i>przeszły</i>
rodzaj	<i>męski</i>

tryb	<i>orzekający</i>
postać	<i>dok.</i>
bezokolicznik	<i>urodzić się</i>

ĆWICZENIE 34

Wpisz literę *ę* lub *q*. Zmień czas na teraźniejszy.

- Ostatnio zaczęłem odwiedzać znajomego chorego.
- Zaczęliśmy ćwiczyć.
- Zaczął się ostatni rok nauki w gimnazjum.
- Kiedy zaczęłeś się interesować podróżami?
- Niektórzy kibice zaczęli opuszczać trybuny.
- Niektóre koleżanki z klasy zaczęły się przyglądać.
- Wakacje zaczęły się od zwiedzania parku nad morzem.
- Kolega zaczął trenować karate.
- Ostatnio często zaczęłam odwiedzać miejskie muzeum.
- Dlaczego zaczęliście grać beze mnie?

ĆWICZENIE 35

W wyrazach w nawiasach zmień rodzaj z żeńskiego na męski lub z męskiego na żeński.

- Myślę, że (stanąłem) _____ na wysokości zadania.
- Wreszcie (wzięła) _____ książkę do rąk i (zaczęła) _____ czytać.
- W końcu (wypłynąłem) _____ na środek rzeki.
- Tym razem (przeciągnąłeś) _____ strunę.

ODROBINA PISOWNI

Pisownia częstki *by*

Łącznie piszemy:

- z czasownikami w formie osobowej, np.: *pisałbym*, *poszlibyście*;
- ze spójnikami, np. *gdybyście*, *alebym*, *jakby*, *bylebyś*, *chociażby*;
- z innymi wyrazami, np.: *anibym*, *czybyś*, *czyżby*, *niechby*, *gdyby*, *żeby*

Rozdzielnie piszemy:

- z formami nieosobowymi czasowników, np.: *zrobić by*, *napisano by*, *podsunieto by*, *zapłacono by*;
- jeśli występuje przed czasownikiem, np.: *z przyjemnością bym* przeczytał, *z radością bym* przyszła, *z apetytem byśmy* zjadli;
- po innych częściach mowy, np.: *warto by*, *można by*, *tak by*, *tam by*, *gdzie by*, *trzeba by*, *w telewizji byś tego nie obejrzał, on by tego nie zrobił*.

ĆWICZENIE 36

Otwierając nawiasy, częstkę *by* wpisz łącznie lub oddzielne.

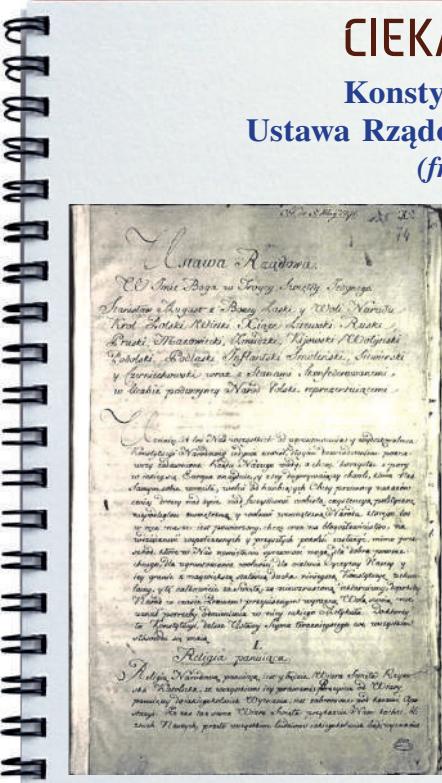
1. Gdy _____ (bym) miał gitarę, to _____ (bym) na niej grał.
2. Warto _____ (by) bliżej zapoznać się z życiorysem Ignacego Krasickiego.
3. Gdy _____ (byście) mieli więcej czasu, to _____ (byście) dłużej poćwiczyli.
4. Wielkie _____ (by) było zamieszanie, jeżeli _____ (by) nauczyciel się spóźnił.
5. Kto _____ (by) przypuszczał, że on potrafi coś takiego zrobić.
6. Myślę, że tę sytuację poprawiło _____ (by) powołanie nowego przewodniczącego.
7. Powiedzieć _____ (by) na czas, to _____ (by) nie doszło do awantury.
8. Niech _____ (by) chłopaki pomogli.
9. Odrobić _____ (by) lekcje na czas.
10. Idziemy, jak gdy _____ (by) nigdy nic.

ĆWICZENIE 37

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

Konstytucja 3 Maja. Ustawa Rządowa z 3 maja 1791 r. (fragmenty)

Stanisław August* z Bożej łaski i woli Narodu Królestwa Polskiego (...), wraz ze Stanami Skonfederowanymi, w liczbie podwójnej naród polski reprezentującymi (...) dla ocalenia Ojczyzny naszej i jej granic z największą stałością ducha, niniejszą konstytucję uchwalamy. (...)

Wszelka władza społeczności ludzkiej początek swój bierze z woli narodu. (...)

Sejm czyli Stany zgromadzone na dwie Izby dzielić się będą: na Izbę Poselską i na Izbę Senatorską pod prezydencja Króla. (...)

Wszystko i wszędzie większością głosów udecydowane być powinno.

Przeto liberum veto^{**}, konfederacje^{***} wszelkiego gatunku i sejmy konfederackie, jako duchowi niniejszej konstytucji przeciwnie, rząd obalające, społeczność niszczące, na zawsze znosimy. (...)

* Stanisław August Poniatowski – król Polski, 1764–1795.

** **liberum veto** – (łac. wolne „nie pozwalam”) prawo zezwalające jednemu posłowi na zerwanie sejmu i unieważnienie wszystkich jego uchwał. Wyrosło z zasady jednomyślności wymaganej do uchwał sejmowych.

*** **konfederacja** – tymczasowy związek utworzony przez jeden lub kilka stanów bądź przez miasta dla osiągnięcia określonych celów politycznych.

ĆWICZENIE 38

Czy wiesz, kiedy powstała pierwsza konstytucja w Ukrainie? Kto był jej twórcą? W jakich okolicznościach historycznych powstawała. Sięgnij po wiedzę do Internetu lub encyklopedii. Informacjami podziel się w grupie.

Są w niej punkty, z którymi się nie zgadzasz? Które np. uznajesz za niepasujące do współczesnej Europy? Przestarzałe? Nieaktualne?

ĆWICZENIE 39

Posłuchaj tekstu z opisem obrazu Jana Matejki *Konstytucja 3 Maja*. Nowe słowa i wyrażenia zapisz do słowniczka.

Jan Matejko „Konstytucja 3 maja” (1891)

„Konstytucja 3 Maja 1791 roku” to olej na płótnie o wymiarach 247x446 cm. Jan Matejko rozpoczął pracę nad obrazem w styczniu 1891 roku, a ukończył dopiero w październiku. Jednak już w maju, podczas oficjalnych obchodów setnej rocznicy uchwalenia konstytucji, dokonano prezentacji niemal gotowego dzieła. Odsłonięto go na wystawie w Sukiennicach, obecnie obraz znajduje się w Warszawie, w zbiorach Zamku Królewskiego.

Obraz Matejki to scena zbiorowa ukazująca uczestników pochodu zmierzającego do Kolegiaty św. Jana, by zaprzysiąc tekst nowej konstytucji. Tło stanowi tu ulica Świętojańska, u jej wylotu widoczna jest fasada Zamku Królewskiego, gdzie obradowali posłowie. Posłom towarzyszy wiwatujący tłum warszawiaków, widać też postacie żołnierzy, którzy ochraniają pochód.

Matejko sportretował tu wiele znanych osobistości. Mistrz posłużył się symboliką i nie zawsze pozostawał do końca wierny faktom historycznym, nadziedzonym celem dzieła było bowiem ukazanie doniosłości wydarzenia.

W centralnej części obrazu znajduje się Stanisław Małachowski, pełniący wówczas funkcję marszałka sejmu. Marszałek, niesiony przez posłów Aleksandra Linowskiego i Ignacego Zakrzewskiego, dumnie unosi w prawej ręce Konstytucję.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 40

Odpowiedz na pytania:

1. Kiedy powstał obraz, ku czci jakiej rocznicy?
2. Kto znajduje się w centralnej części obrazu?
3. Co przedstawia obraz?
4. Gdzie po raz pierwszy został wystawiony obraz, a gdzie znajduje się obecnie?
5. Kogo namalował Jan Matejko na obrazie „Konstytucja 3 Maja 1791 roku”?
6. Gdzie obradowali posłowie uchwalając Konstytucję 3 Maja?
7. W jakiej świątyni odbyło się zaprzysiężenie tekstu nowej konstytucji?
8. Czy na obrazie znajdują się znane w ówczesnej epoce osobistości?
9. Czy na tym obrazie mistrz został do końca wierny faktom historycznym?
10. Co było celem nadziedzonym obrazu Jana Matejki „Konstytucja 3 Maja 1791 roku”?

ĆWICZENIE 41

W Internecie znajdź informacje, dotyczące wybitnego polskiego malarza Jana Matejki. Podziel się nimi z klasą.

ĆWICZENIE 42

Porozmawiajcie w grupie o tym, jak dzielimy zdania ze względu na cel wypowiedzi w języku ukraińskim i porównajcie z językiem polskim, czy są jakieś różnice.

ODROBINA SKŁADNI

Ze względu na cel wypowiedzi zdania dzielimy na:

ĆWICZENIE 43

Zapisz po dwa przykłady zdań oznajmujących, pytających, rozkazujących i wykrzyknikowych.

ĆWICZENIE 44

Z testu podstawowego „*Nowa szkoła, nowa wiedza. Liceum – to też szkoła*” wypisz zdania według podziału ze względu na cel wypowiedzi.

ĆWICZENIE 45

Z listy najsłynniejszych obrazów Jana Matejki wybierz sobie jeden i wyszukaj w Internecie informacji o nim, porozmawiajcie o tym w grupie.

Stańczyk (1862).

Kazanie Skargi (1864).

Stefan Batory pod Pskowem (1872).

Bitwa pod Grunwaldem (1878).

Zaprowadzenie Chrześcijaństwa (1889).

Zawieszenie Dzwonu Zygmunta (1874).

Astronom Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem (1873).

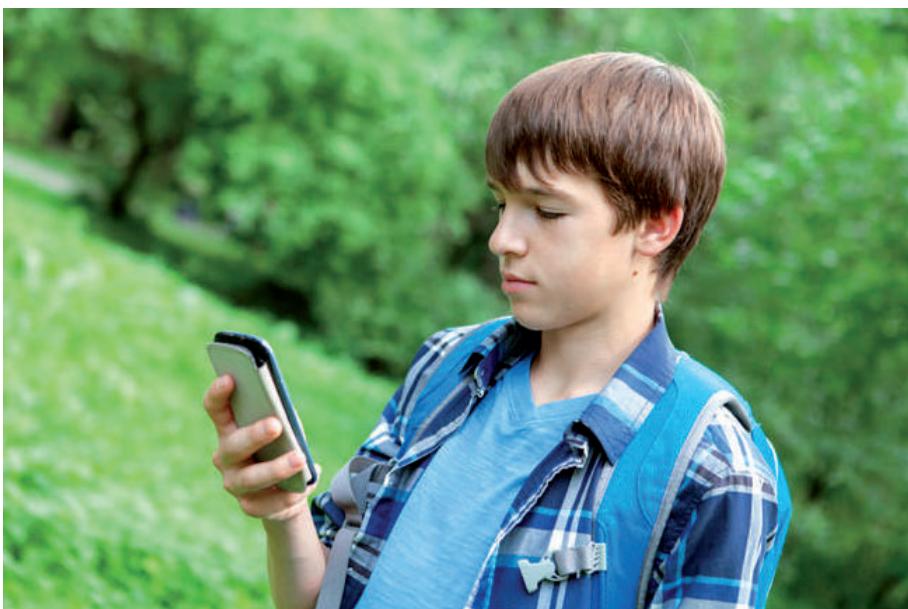
Rejtan (1866).

Hołd Pruski (1882).

Konstytucja 3 Maja 1791 roku (1891).

◆ LEKCJA 3

Czym jest Natura 2000?

Kuba: Halo, słucham!

Darek: Cześć, Kuba, nie poznajesz mnie? To ja, Darek!

Kuba: A, witaj! Sorry, zmieniłem smartfona, nie skopiowałem jeszcze kontaktów. No co tam?

Darek: U mnie w porządku. Chcę z tobą trochę pogadać, masz czas?

Kuba: Tak, mam. Czy spotykasz kogoś z naszej dawnej klasy?

Darek: Kilka osób jest w moim liceum w naszej klasie. Wiesz, ja poszedłem do ogólniaka – do dwójki, wiesz – tam gdzie Dudowa uczyła.

Kuba: Jaka Dudowa?

Darek: No żona prezydenta, pierwsza dama. A nasz prezydent też tę szkołękończył.

Kuba: Acha. A Monika? No wiesz...

Darek: Monika? Postanowiła pójść do liceum artystycznego. Zawsze była uroczą dziewczyną o zdolnościach artystycznych. Chce być aktorką. A Ty na jakim profilu jesteś?

Kuba: Szczególny nacisk w naszej klasie kładzie się na przedmioty przyrodnicze. Ja uwielbiam geografię. I to nie tylko dlatego, że mogę podróżować palcem po mapie (na razie!), poznaję wiele ciekawych rzeczy o naszym kraju i o innych krajach z całego świata. Ale specjalizacje i rozszerzenia wybieramy w drugiej klasie. Na razie mam wszystkiego po trochu.

Darek: O, widzisz. Ja idę w kierunku matematyczno-fizycznym. Żadnego polskiego. Ale – do matury trzy lata. Jeszcze tak naprawdę nie myślę poważnie o przyszłym zawodzie. Informatyka jakaś pewnie. Bo co?

Kuba: Po prostu mamy cudownego profesora od geografii, który nas naprawdę porywa. To w miarę młoda osoba. Może ma około czterdziestki. Wysportowany. Posiada ogromną wiedzę i szanuje swoich uczniów. Za to go lubimy. Obiecał z nami pojechać do jednego z parków narodowych albo krajobrazowych. Wyobrażasz sobie, jak będzie super?

Darek: To się zapowiada cudowny wyjazd! Tylko pozazdrościć! Dużo koleżanek jest w waszej klasie?

Kuba: Ta moja nowa klasa jest podzielona prawie pół na pół. Koleżanek nieco więcej. A co z tą Olą z Ukrainy, co z nami się uczyła w ostatniej klasie gimnazjum?

Darek: Chyba wyjechała do Ukrainy, do Stryja, skąd pochodziła. Ale dowiem się. Nie tesknisz za Krakowem, za koleżankami i kolegami?

Kuba: Czasami jest mi smutno, ale nie ma za wiele czasu. Odrabiam lekcje, dodatkowo mam ćwiczenia sportowe. Postanowiłem, że będę uprawiać zapasy. Pociąga mnie też koszykówka. Od czasu do czasu robimy takie zawody z koszykówki między klasami.

Darek: A czy w waszym liceum też uczą się dzieci z innych krajów, na przykład z Ukrainy?

Kuba: W naszej klasie jest dwóch chłopaków, a w sąsiedniej są dwie dziewczyny z Ukrainy. Też są miłośnikami geografii. Często rozmawiamy na te tematy. Ale też i o muzyce, sporcie i innych ciekawych rzeczach. W Warszawie jest bardzo dużo Ukraińców.

Darek: No, widzisz, z nami teraz nie ma obcokrajowców. Ci twoi nowi kolezdy i nowe koleżanki też tak dobrze mówią po polsku, jak ta Ola ze Stryja?

Kuba: Tak, nieźle. Mikołaj z rodzicami mieszka w Warszawie od dłuższego czasu, matka Grzegorza jest dyplomatą. Natomiast dziewczyny w Warszawie są od niedawna. Ale w szkole w Ukrainie uczyły się polskiego jako drugiego języka obcego.

Darek: Może masz profil na Facebooku? Albo jesteś na Skype? Porozmawiamy sobie wieczorem. Już muszę kończyć. Pa, trzymaj się!

Kuba: Tak, mam. Też jestem na Skype. Wyślij namiary sms-em. Hej, hej!

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Dlaczego Kuba nie poznał Darka przez telefon?
2. Czy Darek często spotyka kolegów z ostatniej klasy gimnazjalnej?
3. Gdzie się teraz uczy Monika? Dlaczego?
4. Jaki przedmiot szczególnie lubi Kuba?
5. Kim chce być w przyszłości Darek? Na jakie przedmioty chce położyć szczególny nacisk?

6. Czy Kuba w liceum ma dużo wolnego czasu?
7. Czy w klasie Kuby są obcokrajowcy? Skąd pochodzą?
8. Czy nowe koleżanki i nowi koledzy Kuby biegły rozmawiają po polsku?
9. Jakie sporty uprawia Kuba?
10. Czy koledzy wiedzą coś o losie swojej koleżanki Oli ze Stryja?
11. Czy w Warszawie mieszka dużo Ukraińców?
12. Czy masz profil na Facebooku lub konto na Skype? A może to już przesytek, teraz popularne są inne komunikatory? Jakie?
13. Podaj nazwisko obecnego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Skąd on pochodzi?
14. Czy masz czas na gadanie z kolegami przez telefon, czy bardziej korzystasz z sms-ów? Jaką inną formę komunikacji wykorzystujesz?
15. Za co uczniowie lubią swojego profesora od geografii?

ĆWICZENIE 2

Z koleżanką/ kolegą uólźcie dialogi w postaci „rozmowy” telefonicznej. Skorzystaj ze słownictwa z dialogu. Przypomnij sobie formułki grzecznościowe przy rozmowie telefonicznej, poznane w poprzednich klasach.

ĆWICZENIE 3

Zapoznaj się z treścią listu Kuby do znajomego z Ukrainy. Jakie inne zabytki Krakowa pamiętasz, które nie zostały wymienione przez autora listu. Opowiedz grupie o swoich ulubionych miejscach w rodzinnym mieście.

Warszawa, 21 października 2017 r.

Drogi Mikołaju!

Na początku tego listu chcę Cię serdecznie pozdrowić. Mam świetną propozycję. Zastanawiałeś się kiedyś, gdzie w tym roku spędzić wakacje? To podsunęło mi pewien pomysł. Jeżeli przyjechałbyś do Polski, to mógłbym być Twoim przewodnikiem. Oczywiście, ty mógłbyś zdecydować o miejscu wypoczynku, ale ja polecałbym Ci Kraków. Znajduje się tam wiele zabytków ważnych dla każdego Polaka. Jednym z nich jest Wawel - siedziba królów polskich. Nie można być w Krakowie i nie zwiedzić Wawelu. Jest tam wiele ciekawych eksponatów. Przy zamku wznosi się znana katedra z Kaplicą Zygmuntowską, pod którą są pochowani wielcy i sławni Polacy. Na szczycie jednej z wież katedry można zobaczyć dzwon Zygmunta. Trzeba również zobaczyć Su-

kiennice, Kościół Mariacki, Kopiec Kościuszki oraz smoczą jamę. Warto też przyjść na krakowski rynek w południe i posłuchać hejnatu. Dla Ciebie też niespodzianką będzie cerkiew grecko-katolicka pw. św. Norberta na Plantach z tablicą pamiątkową, poświęconą ofiarom Wielkiego Głodu w Ukrainie. Jest jeszcze wiele innych, równie ciekawych miejsc. Czekam na Twoją (mam nadzieję pozytywną) odpowiedź. Ja też wtedy będę miał okazję przyjechać do mojego umiłowanego Krakowa. Proszę, napisz też, co u Ciebie słychać.

Pozdrawiam serdecznie, Kuba.

ĆWICZENIE 4

Napisz do znajomej/ znajomego list z zaproszeniem do Twojej miejscowości. Przedstaw obiekty, które mogą się spodobać.

ĆWICZENIE 5

Zapoznaj się z treścią informacji. Skorzystaj z mapy.

Krainy geograficzne w Polsce

Polska jest podzielona na 6 krain albo pasów fizyczno-geograficznych: niziny nadmorskie, pojezierza, niziny środkowopolskie, wyżyny, obniżenia podkarpackie, góry fałdowe o młodym górotworze. W skład Pobrzeży wchodzi: Nizina Szczecińska, Pobrzeże Śląwińskie, Żuławy Wiślane (najniżej położony punkt w Polsce, -1,8 m n.p.m. we wsi Raczków Elbląskie). W skład Pojezierzy wchodzi: Pojezierze Pomorskie, Pojezierze Mazurskie, Pojezierze Wielkopolskie. Najgłębszym jeziorem w Polsce jest Hańcza, 108,5 m głębokości, niedaleko Suwałk. Największą część Polski zajmują Niziny Środkowopolskie, obejmujące cztery rozległe krainy: Nizina Wielkopolska, Nizina Śląska, Nizina Mazowiecka, Nizina Podlaska. Na wyżyny składają się: Wyżyna Śląska, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, Wyżyna Kielecka i Wyżyna Lubelska z Roztoczem. Leżą one na wysokości około 300–500 m n.p.m. Najwyższym wzniesieniem Roztocza jest Wielki Dział – 390 m n.p.m. Kotliny Podkarpackie stanowią obniżenie między wyżynami i Karpatami. Położone są na wysokości 200 m n.p.m. W południowej części Polski występują góry – Sudety i Karpaty. Najwyższy szczyt Sudetów to Śnieżka (1602 m n.p.m.). Karpaty, najwyższe góry Polski, ciągną się wielkim łukiem o długości około 1300 km i szerokości 120–130 km. Najwyższy szczyt Karpat, Gerlach (2655 m n.p.m.) znajduje się na Słowacji. W Polsce najwyższym szczytem są Rysy (2499 m n.p.m.)

ĆWICZENIE 6

Ustal, jakie pasy fizyczno-geograficzne graniczą z Ukrainą. Czy znasz ich nazwy? Porozmawiajcie o tym w grupie.

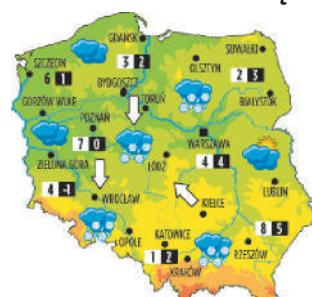

ĆWICZENIE 7

Za pomocą Internetu, encyklopedii lub innych źródeł dowiedz się:

1. W jakim klimacie jest położona Polska?
2. W jaki sposób warunki klimatyczne przyczyniły się do ukształtowania gleb w Polsce?
3. Czy występują w Polsce czarnoziemy?
4. Czy warunki klimatyczne i struktura glebową oddziaływują na kształtowanie gospodarki polskiej?

Przekaż zdobyte informacje klasie.

ĆWICZENIE 8

Znajdź w treści ćw. 5. skróty i skrótworce. Uzasadnij ich pisownię.

ĆWICZENIE 9

Zapoznaj się z treścią tekstu. Nowe wyrazy i wyrażenia wypisz do słowniczka. Użyj ich w zdaniach.

Ochrona przyrody jest działalnością mającą na celu zachowanie, zrównoważone użytkowanie oraz odnawianie tworów i zasobów przyrody żywnej i nieożywionej*, podejmowaną ze względów naukowych, gospodarczych, społecznych, kulturalnych, zdrowotnych, estetycznych i innych. Za początki ochrony przyrody na świecie przyjmuje się XIX wiek. Natomiast zorganizowany rozwój ochrony przyrody rozpoczął się w okresie międzywojennym, kiedy w roku 1928 powstało Międzynarodowe Biuro Ochrony Przyrody, działalność którego kontynuowana jest od 1948 roku przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody i Jej Zasobów.

W Polsce od dawna istniała tradycja ochrony zasobów przyrody, już Bolesław I Chrobry, Władysław II Jagiełło, Zygmunt III Waza podejmowali działania na rzecz ochrony bobra, sokoła, tura czy żubra bądź starych dębów.

Po II wojnie światowej zostały wznowione prace w kierunku ochrony przyrody. W 1954 roku utworzono pierwsze parki narodowe: Tatrzański, Pieniński i Babiogórski. Od 1973 roku przystąpiono do tworzenia parków krajobrazowych i obszarów krajobrazu chronionego.

Obecnie ochronę obszarową w Polsce stanowią: 23 parki narodowe, 121 parków krajobrazowych, 386 obszarów chronionego krajobrazu, prawie 1500 rezerwatów. Najstarszym drzewem rosnącym w Polsce jest cis henrykowski szacowany na 1260 lat.

(Wg Szkolnego Atlasu Polski)

* **przyroda żywa:** zwierzęta, człowiek, rośliny;

przyroda nieożywiona: ukształtowanie terenu, wody, gleby, elementy pogody, skały.

ĆWICZENIE 10

Oceń prawdziwość każdego zdania. Wstaw literkę P, jeśli jest prawdziwe, lub F, jeśli fałszywe. Uzasadnij swoją opinię.

1. Tradycja ochrony przyrody w Polsce sięga czasów króla Bolesława I Chrobrego.	P
2. Polacy wcale się nie interesują ochroną środowiska naturalnego.	
3. Człowiek, zwierzęta i rośliny stanowią przyrodę żywą.	
4. Ochrona przyrody ma na celu zachowanie i rozwój zasobów przyrody żywnej i nieożywionej.	
5. Dopiero w XX wieku w Europie zwraca się uwagę na ochronę środowiska.	
6. W okresie międzywojennym rozpoczął się zorganizowany rozwój ochrony przyrody.	
7. Pierwsze parki narodowe w Polsce powstały w 1945 roku.	

8. Przyroda nieożywiona to człowiek, wody i ukształtowanie terenu.	
9. W Polsce istnieje szeroki system ochrony przyrody.	
10. Cis henrykowski jest najstarszym drzewem w Polsce.	
11. W 1999 roku utworzono pierwsze parki narodowe.	

ĆWICZENIE 11

Przyjrzyj się mapie. Przeczytaj nazwy parków narodowych w Polsce. Wskaż najstarsze. W jakiej części kraju się znajdują? Czy są też takie parki w Ukrainie? Gdzie są położone? Co chronią? Czego nie wolno w nich robić? Porozmawiajcie o tym w grupie.

ĆWICZENIE 12

Przygotuj informacje na temat dowolnie wybranego parku narodowego w Polsce, odpowiadając na pytania:

1. W jakiej części Polski jest położony?
2. Jaka jest jego powierzchnia?
3. Jakie gatunki roślin i zwierząt chroni?
4. Kiedy powstał?
5. Jak do niego dojechać?
6. Czy posiada szlaki turystyczne i jakieś atrakcje turystyczne?

7. Jakie są sąsiednie parki narodowe?
8. Czym się różni od innych parków narodowych?
9. Jakie parki narodowe znasz w Ukrainie?
10. Czy Twoja miejscowość leży w strefie jakiegoś parku narodowego?

ĆWICZENIE 13

Wysłuchaj tekstu.

Białowieski Park Narodowy

Sieć Natura 2000 to skrócona nazwa Europejskiej sieci ekologicznej obszarów chronionych, która jest wprowadzana we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Tworzy się spójna funkcjonalnie sieć ekologiczna projektowana w celu zachowania rodzajów siedlisk przyrodniczych ważnych dla Europy.

Sieć Natura 2000 łączy więc dwa odrębne podsystemy obszarów chronionych: obszary ważne dla ochrony dzikich ptaków oraz obszary chroniące określone typy siedlisk przyrodniczych i miejsca ważne dla określonych gatunków roślin i zwierząt innych niż ptaki.

Obszar Natura 2000 to nowa forma ochrony przyrody, chroniąca tereny występowania zagrożonych lub bardzo rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz charakterystycznych siedlisk przyrodniczych, mających znaczenie dla ochrony różnorodności przyrodniczej kontynentu europejskiego. Obszary Natura 2000 funkcjonują niezależnie od istniejących parków narodowych, rezerwatów przyrody i innych form ochrony, często jednak, w dużym stopniu, się z nimi pokrywają.

Do polskiego prawodawstwa odpowiednie przepisy zostały wprowadzone w kwietniu 2004 roku, tuż przed przystąpieniem Polski do UE. Sieć Natura 2000 zajmuje prawie 1/5 powierzchni lądowej kraju.

 ĆWICZENIE 14

Odpowiedz na pytania:

1. Co to jest Natura 2000?
2. Na czym polega?
3. Co jest celem sieci obszarów Natura 2000?
4. Natura 2000 obejmuje tylko przyrodę żywą czy wyłącznie przyrodę nie-ożywioną?
5. Jakie kraje obejmuje omawiana sieć?
6. Czy Natura 2000 jest ściśle połączona z istniejącymi parkami narodowymi oraz innymi formami ochrony przyrody?
7. Od jakiego czasu w Polsce obowiązują zasady Natura 2000?
8. Jaki obszar w Polsce obejmuje Natura 2000?
9. Czy Ukraina też przystąpiła do owej sieci ochrony przyrody?
10. Czy Natura 2000 jest nową formą ochrony przyrody? Dlaczego tak/nie?

 ĆWICZENIE 15

Znajdź w słowniku i wpisz do tabeli nazwy roślin, ptaków, ssaków. Ustal rodzaj. Porównaj te nazwy z nazwami w języku ukraińskim. Czy zawsze występują w tym samym rodzaju?

Rośliny/ rodzaj	Ukraiński odpo- wiednik	Ptaki/ rodzaj	Ukraiński odpo- wiednik	Ssaki/ rodzaj	Ukraiński odpo- wiednik
fiołek m	фіалка ж	jaskółka ż	ластівка ж	królik m	кролик ч

 ĆWICZENIE 16

Które z podanych poniżej zwierząt należą do drapieżników? Które z nich żyją w lasach polskich? Czy są też w Ukrainie? Skorzystaj ze słownika.

Ryś, żubr, lis, zajęc, niedźwiedź brunatny, żyrafa, lew, świstak, wydra, łoś, kozica, sarna, dzik, kret, wiewiórka, jeż, wilk, jeleń, renifer, tygrys.

ĆWICZENIE 17

Ustal, które z podanych poniżej roślin tworzą lasy iglaste, a które liściaste? Porównaj te nazwy z ukraińskimi.

Dąb, jodła, brzoza, modrzew, sosna, świerk, olcha, osika, jesion, klon, grab, wierzba, topola, jawor, buk, lipa, cedr, cis, jałowiec.

ĆWICZENIE 18

Na podstawie tekstu z ćw. 5., 9., 13. porozmawiajcie w grupie na temat ochrony przyrody w Ukrainie. Jakie zabytki przyrody lub rezerwaty czy parki narodowe są w Twojej miejscowości? Z czego słyną? Jaka charakterystyczna roślinność w nich występuje? Jaka zwierzyna i ptactwo tam mieszka?

ĆWICZENIE 19

Opracujcie w grupie plan wyjazdu za miasto. Uwzględnijcie następujące zagadnienia: Dokąd i czym pojedziecie? O której godzinie jest planowany wyjazd/ powrót? Co ciekawego jest w miejscowości, do której zamierzacie pojechać? Co będziecie robić? Kogo zaprosicie? Skorzystajcie ze słownictwa w ramce.

Nad jeziorem. Chodzić po górach. Nad morzem. Łowić ryby. Palić ognisko, piec kiełbaski, śpiewać piosenki. W górach. Pływać łódką. Rozbić namiot. Pływać. Zbierać grzyby. Nad rzeką. Zrobić grilla. W lesie.

NIE NALEŻY powiedzieć:
Na przyrodzie.
Na przyrodę.

NALEŻY powiedzieć:

Na łonie natury.
Na łoно natury.
Jechać: za miasto,
na wycieczkę,
na majówkę,
do lasu,
nad rzekę.

ĆWICZENIE 20

Twoja koleżanka/ Twój kolega proponuje pojechać na wycieczkę do lasu (nad jezioro lub rzekę):

1. *Poprzyj ten pomysł.*
2. *Odradź mu/ jej ten pomysł.*

Skorzystaj z poniższego słownictwa.

To dobry/ świetny pomysł. Też bym pojechała/pojechał, ale... No pewnie, co będziesz tu... Super, a co będziesz robił? Nie, no weź... Hm... Jesteś pewien? Myślisz, że to dobry pomysł? Nie rób tego! To jest... Rób, jak uważasz, ale... Żartujesz? Jest tyle rzeczy do zrobienia, np. ... Zastanów się jeszcze.

ĆWICZENIE 21

Opowiedz treść ballady w czasie teraźniejszym. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Pewnego razu... Dawno temu... Podczas wojny (kogo z kim?)... Następnie... Potem...

Nagle... I wtedy...

Powiedziała... Odpowiedział... Zapytała, czy... Poskarżyła się, że... Poradził jej, żeby... Kazał (komu co zrobić)... Zasmucił się, gdy... Zaproponował, żeby (kto zrobił co)... Poradził (komu zrobić co).

ĆWICZENIE 22

Wysłuchajcie romantycznej ballady Adama Mickiewicza „Lilie”.
<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/ballady-i-romanse/>

Romantyzm

(z fr. *romantisme*,

od roman – powieść, opowieść) –

epoka w historii sztuki i historii literatury trwająca od lat 90.

XVIII wieku do lat 40. XIX wieku. Romantyzm był ruchem ideowym, literackim i artystycznym, który rozwinął się początkowo w Europie i wyrażał się w poezji, malarstwie i muzyce.

Romantyzm w historii literatury polskiej przypadał na lata 1822–1863, jego czołowymi przedstawicielami byli Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Cyprian Kamil Norwid, Zygmunt Krasiński, Józef Ignacy Kraszewski. Czołowym przedstawicielem romantyzmu w polskiej muzyce jest Fryderyk Chopin.

ĆWICZENIE 23

Zaznacz fragmenty dotyczące przyrody i opisz przyrodę przedstawioną w balladzie „Lilie”. Na czym polega jej romantyczny charakter?

ĆWICZENIE 24

Podaj kilka nazwisk przedstawicieli romantyzmu w ukraińskiej literaturze, muzyce i malarstwie. Jakie utwory znasz? Informacjami podziel się z grupą.

ĆWICZENIE 25

Zapoznaj się z poniższym tekstem. Kto z ukraińskich poetów-romantyków pisał ballady? Podaj te imiona i nazwy utworów.

Ballada –

gatunek literacki łączący

w sobie cechy liryki (nastrojowość, emocjonalność), epiki

(fabuła, narrator) i dramatu (dialogi, akcja). Romantyczna

ballada nawiązuje do ludowych pieśni. Ballady najpierw pojawiły się

w Danii i Szkocji. Pod koniec XVIII wieku ballada stała się ulubionym

gatunkiem poetów. Ballada była charakterystyczna

dla epoki romantyzmu.

ĆWICZENIE 26

Wysłuchaj tekstu. Nowe wyrazy i wyrażenia zapisz do słowniczka.

Muzeum Adama Mickiewicza w Nowogródku mieści się w stylowym dworze w centrum miasta na placu Lenina (dawny rynek). Poeta mieszkał tu w 1807 r. w murowanym dworze, którego właścicielami byli jego rodzice – Barbara z Majewskich i Mikołaj Mickiewiczowie. Po śmierci matki (1820 r.) dwór stał się własnością najstarszego brata Adama – Franciszka. W 1832 r. odebrały mu go władze carskie (wraz z majątkiem) za udział w powstaniu listopadowym. Odtąd przechodził z rąk do rąk, by w 1937 r. stać się własnością Komitetu Uwiecznienia Pamięci Adama Mickiewicza. Rok później Komitet otworzył w nim muzeum. W 1941 r. niemiecka bomba zburzyła dwór, eksponaty zostały albo zniszczone, albo zrabowane. Dopiero w 1955 r. podniesiono go z ruin i ponownie urządzono muzeum, ale... ruchu rewolucyjnego, przeznaczając jednak dwie salki na skromną mickiewiczowską ekspozycję.

W 1992 r. otwarto tu muzeum z wieloma eksponatami wypożyczonymi z warszawskiego Muzeum Literatury. W wybudowanej od nowa oficynie urządzono salon poetycko-muzyczny, zrekonstruowano lamus, altanę i studnię z kołowrotkiem.

Muzeum tonie w zieleni otaczających go brzóz, lip i klonów. Wnętrze ma charakter szlacheckiego dworu z przełomu XVIII i XIX w. W sześciu pokojach, które można zwiedzać, znajdują się meble z epoki i mickiewicziana. Oprócz sieni, gdzie stoi tylko kilka starych mebli, zobaczymy jadalnię, sypialnię matki, pokój chłopców, gabinet ojca i pokój gościnny. Nie sposób opisać wszystkich eksponentów. W pokoju chłopców wystawiono kopie metryki chrztu Adama i rękopisu z próbami kaligrafii, świadectwa ukończenia szkoły dominikanów, portrety rodziców i braci – Franciszka i Aleksandra. Przedstawiono wiele grafik przedstawiających ważne wydarzenia historyczne z przełomu XVIII i XIX w., a także litografie wykonane na podstawie rysunków Napoleona Ordy.

W odległości 18 km od Nowogródka, za wsią Walówka, w pobliskim lesie kryje się słynne jezioro Świteź opiewane w poetyckich strofach. Nad brzegiem Świtezi znajduje się duży kamień z białym napisem: „Ktokolwiek będziesz w/ nowogródzkiej stronie, / do Płużyn ciemnego boru/ wjechawszy, pomnij/ zatrzymać twe konie, / byś się przypatrył/ jezioru./ A. Mickiewicz”.

Na wschód od Nowogródka mieści się Zaosie. Tutaj, w folwarku stryjecznego dziadka poety Bazylego, miał się urodzić 24 grudnia 1798 r. Adam Mickiewicz. Drewniane zabudowania zostały doszczętnie zniszczone w czasie I wojny światowej. Odbudowano je dopiero w latach 1996–98, wzorując się na starych szkicach i rysunkach. Z dala od wsi stoi w gołym polu drewniany dworek kryty strzechą, stodoła, obora, studnia z żurawiem i piętrowy świronek*. Zabudowania te są obiektami muzealnymi. Ani w dworku umeblowanym w stylu epoki, ani w budynkach gospodarczych nie ma jednak oryginalnych przedmiotów związanych z Mickiewiczem.

Kamień Filaretów stoi w miejscu zwanym Uroczysko Kut, wąwozie zarosłym lasem. Jest to granitowy głaz szeroki na 4, a wysoki na 3 m. Mieli się przy nim spotykać podczas wakacji wileńscy filomaci i filareci**. Dyskutowali o sposobach wychowania społeczeństwa i przygotowania go do walki z caratem, słuchali najnowszych wierszy Mickiewicza czytanych przez poetę.

W pobliskich Tuhanowiczach, po których zachowały się resztki parku, Mickiewicz w 1818 lub 1819 r. zakochał się w siostrze swoich przyjaciół Michała i Józefa Wereszczaków, Maryli. W czasie następnych wakacji wyznał jej miłość, ale Maryla była już zaręczona. Dziewczyna spotykała się z Adamem w tzw. Altanie Maryli (poeta uwiecznił ją w monologu Gustawa-Pustelnika w IV części Dzidów). Tworzyło ją 12 lip rosnących na obwodzie koła w dworskim parku – dziś stoją tylko cztery dwustuletnie drzewa.

* świronek – komopa.

** filomaci (z gr. *miłośnicy nauki*) i filareci (z gr. *miłośnicy cnoty moralnej*) – polskie tajne stowarzyszenie studentów i absolwentów Uniwersytetu Wileńskiego działające w latach 1817–1823.

Nad Niemnem leżą Szczorse, siedziba rodu Chreptowiczów. W latach 1795–1846 właścicielem majątku i pięknego pałacu z liczącą 15 tys. woluminów biblioteką był poseł nowogródzki Adam Litawor Chreptowicz. Udostępniał swój księgozbiór profesorom i studentom Uniwersytetu Wileńskiego. Pałacu Chreptowiczów niestety już nie ma – został zniszczony podczas I wojny światowej.

Mickiewicz przyjeżdżała do Szczors corocznie na wakacje w latach 1818–22. Tutaj powstała bajka *Pies i wilk* oraz sonet *Do Niemna*, w pałacowym parku pod dębem pisał *Grażynę*.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 27

Powiedz, co jest prawdą, a co nie.

WZÓR: Wieszcz narodowy Adam Mickiewicz bardzo kochał Litwę, gdzie się urodził. Tak, to prawda./ Tak jest. Tylko, że teraz te ziemie należą do Białorusi.

Adam Mickiewicz wcale się nie interesował przyrodą. Nie, to nieprawda./ Nic podobnego./ Wręcz przeciwnie. Wiele utworów poświęcił pięknu otaczającego go świata. Na przykład balladę „Świtez”.

1. W Nowogródku nie ma muzeum Adama Mickiewicza.
2. Na skutek pierwszej i drugiej wojny światowej bardzo ucierpiały miejsca związane z imieniem wielkiego poety.
3. Muzeum w Nowogródku tonie w zieleni.
4. Adam Mickiewicz miał się urodzić w pobliskiej miejscowości Walówka.
5. W muzeum nowogródzkim są zachowane oryginalne meble i dokumenty, których dotykał poeta.
6. Mickiewicz lubił odwiedzać pobliskie lasy i jeziora.
7. Niestety, nie zachował się głaz Filaretów w Uroczysku Kut.
8. Adam Mickiewicz był ściśle związany ze Lwowem.
9. Młody poeta zakochał się w Maryli.
10. Nad Niemnem w Szczorsach znajdowała się bogata biblioteka.

ĆWICZENIE 28

Odpowiedz na pytania. Skorzystaj ze zdobytej wcześniej wiedzy o Adamie Mickiewiczu, a także z Internetu:

1. Czy Adam Mickiewicz bywał w Ukrainie?
2. Jakie miasta odwiedził?
3. Czy w Ukrainę wyjechał z własnej woli?
4. Co tu robił?
5. Co napisał?

ĆWICZENIE 29

Na podstawie tekstu z ćw. 26. ułóż sprawozdanie z podróży po miejscowościach związanych z Adamem Mickiewiczem. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Najpierw... Potem... Następnie... Następnego dnia... Na drugi / trzeci dzień... Pojechali... Zwiedzili... Zobaczyli... Pooglądali...

ĆWICZENIE 30

Ułóż słownik życia Mickiewicza. Do alfabetycznie ułożonych miejscowości dopisz, co tam robił Adam Mickiewicz, kogo odwiedził, z kim się spotkał itd.

WZÓR: Nowogródek: mieszkał, spędzał dzieciństwo, chodził do szkoły.

ĆWICZENIE 31

Wzorując się na życiorysie Adama Mickiewicza, napisz biografię Tarasa Szewczenki.

ĆWICZENIE 32

Napisz swoje romantyczne opowiadanie. Może balladę? Umieść w nim opisy romantycznej przyrody i dialogi.

ĆWICZENIE 33

Wysłuchaj wiersza.

Stanisław Baliński

Biurko Mickiewicza (fragmenty)

(...)

Pod bramą ktoś pieczone sprzedaje kasztany.
Jakiś fiakier przejechał siwą mgłą owiany.
W pokoju Mickiewicza cicho o tej porze.
Tylko zegar szeleści, tylko świeca gorze*,
Tylko pióro miarowym szeptem się porusza
Po ukochanych kartkach Pana Tadeusza.
Stańmy za nim na palcach i spójrzmy nieśmiało,
Co pisze? Właśnie pisze, patrz: „...to echo grało”.
Nagle urwał. I głowę rękomą obiema
Podparł, jakby do Litwy wracał, której nie ma.
Cicho. Nie płoszmy cienia, on może w tej chwili
Tęskni po Nowogródkach, po snach, po Maryli.

* gorzeć (przestarz.) – palić się.

W oddali brzmią Odyńca piosnki przyjacielskie*,
Które się, ach, w młodości śpiewało anieliskiej.
Mickiewicz uniósł głowę. Słucha. Boże wielki!
I powtarza za echem „precz... precz smutek wszelki”*
A przy toaście „Pijmy zdrowie Mickiewicza”
Z powrotem ujął pióro, uśmiechnął się smutnie
I ruszył w dalszą drogę z chmurą u oblicza,
Zasłuchany w minione filareckie lutnie.
Dwie świece, stare biurko, ręka z piorem drżącem...
Tak mało. A powiało ocalenia słońcem!

ĆWICZENIE 34

Na podstawie biografii A. Mickiewicza i jego utworów znakiem zaznacz właściwą odpowiedź.

1. Adam Mickiewicz urodził się:
  - a) pod Lwowem;
  - b) w Nowogródku;
  - c) w Zaosiu.
2. Poemat *Pan Tadeusz* był pisany w mieście, gdzie „ktoś pieczone sprzedaje kasztany”:
  - a) Londynie;
  - b) Paryżu;
  - c) Rzymie.
3. Początek *Pana Tadeusza* to:
  - a) „Litwo! Ojczyzno moja! Ty jesteś jak zdrowie...”;
  - b) „Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu...”;
  - c) „Brzegami sinej Świtezi wody/ Idą przy świetle księżyca...”.
4. „... on może w tej chwili tępkní ... po Maryli...”
  - a) koleżance ze studiów;
  - b) siostrze swoich przyjaciół, w której się zakochał;
  - c) nowej znajomej z Paryża.
5. „Filareckie lutnie” – to wzmianka o:
  - a) głazie Filaretów;
  - b) podróżach po Ukrainie;
  - c) latach studiów na Uniwersytecie Wileńskim.

ĆWICZENIE 35

Czy znasz jakieś polskie legendy? Przypomnij sobie, np. o smoku wawelskim, o śpiących rycerzach, o Lechu, Czechu i Rusie. Opowiedz jedną z nich. Czy są podobne w Ukraine?

* Pieśń Filaretów napisał przyjaciel A. Mickiewicza Antoni Edward Odyniec.

ĆWICZENIE 36

Jakie znasz legendy z regionu Ukrainy, w którym mieszkasz? Opo-wiedz je krótko.

ĆWICZENIE 37

Połącz części zdania, żeby wypowiedzenie miało sens.

Nie sposób pracować

Nie sposób opanować

Nie sposób opisać

Nie sposób pamiętać

Nie sposób zrozumieć

Nie sposób obejrzeć

Nie sposób przeczytać

Nie sposób odpowiedzieć

Nie sposób czekać

Nie sposób oglądać

Nie sposób pisać

dawne wypowiedzenia.

wszystkie filmy.

nie znając materiału.

utwory w rękopisie.

ze starym sprzętem.

złamanym piórem.

nieznane kraje.

swoje emocje.

stare zdjęcia.

o drobnych błędach.

na przeszłe czasy.

ĆWICZENIE 38

Ułóż 5 zdań z połączeniami „Nie sposób...”

UTRWALAMY WIEDZĘ O RZECZOWNIKU

W języku polskim istnieje spora grupa rzeczowników pochodzenia łacińskiego, zakończonych na końcówkę **-um**, należąca do rodzaju **nijakiego**. To: **akwarium, muzeum, gimnazjum, forum, terytorium, technikum** etc.

W liczbie pojedynczej te słowa się nie odmieniają.

W liczbie mnogiej odmieniają się według wzoru:

- M.   gimnazja, muzea, fora
- D.   gimnazjów, muzeów, forów
- C.   gimnazjom, muzeom, forom
- B.   gimnazja, muzea, fora
- N.   gimnazjami, muzeami, forami
- Msc.   gimnazjach, muzeach, forach
- W.   gimnazja, muzea, fora

Nieliczną grupę na **-um** stanowią rzeczowniki rodzaju **męskiego**. Ten: **album, rozum, sum** etc. Odmieniają się według wzoru odmiany rzeczowników rodzaju męskiego w liczbie pojedynczej i mnogiej.

ZAPAMIĘTAJ!

Rzeczowniki

jedno- i dwusylabowe

na **-um** w zasadzie należą do rodzaju **męskiego**.

Rzeczowniki **wielosylabowe** na **-um** zasadniczo to rodzaj **nijaki**.

Natomiast na **-um** też się kończą wyrazy typu **bum-bum, plum-plum** i inne. Lecz one nie są rzeczownikami, a należą do **wykrzykników**. Dlatego ich nie odmieniamy jak rzeczowniki.

ĆWICZENIE 39

W podanych poniżej wyrazach za pomocą słownika ustal: 1) znaczenie, 2) do jakiej części mowy należą. Dla rzeczowników ustal rodzaj i utwórz Mianownik liczby mnogiej. Ustal, jakiego rodzaju są te rzeczowniki w języku ukraińskim.

WZÓR:

Wyraz	Część mowy	Rodzaj	M.lm.	Znaczenie w j.u.	Rodzaj
sum	rzecz.	m	sumy	сом	ч
liceum	rzecz.	n	licea	ліцей	ч
dum-dum	wykrz.	-	-	дум-дум	-

Album, bitum, Bizancjum, centrum, rum, kum-kum, dendrarium, gimnazjum, rozum, bum, kum, kostium, tłum, wotum, zadum, fatum, cium-cium, Tum, bum-bum, szum.

ĆWICZENIE 40

Z podkreślonymi wyrazami z ćw. 39. ułóż zdania w liczbie pojedynczej, a potem, jeżeli to jest możliwe, przekształć w liczbę mnoga.

ĆWICZENIE 41

Podane poniżej zdania zapisz w liczbie mnogiej i zmień czas teraźniejszy na przeszły.

1. Wielki sum żyje w ogromnym akwarium.
2. Rano na ulicach jest tłum ludzi.

3. Gimnazjum i liceum poszukują nauczyciela historii.
4. Przed świętami jedziemy na zakupy do rosarium.
5. Na studniówkę wychowawczyni kupuje nowy kostium.
6. Na terytorium naszego państwa są różne warunki klimatyczne.
7. Studenci mają przygotować prezentacje na kolokwium z nowożytnej historii.
8. We wrześniu we Lwowie jest forum książkowe.
9. W archiwum planują organizować wystawę dawnych dokumentów.
10. W piątek na ulicach panuje wielki szum.

ĆWICZENIE 42

Określ rzeczowniki dowolnymi przymiotnikami i z ośmiu połączonymi ułóż swoje zdania.

Liceum, technikum, cum, kryterium, sum, muzeum, gimnazjum, szum, solarium, bum, stadium, rozum, opium, misterium, forum, studium, album, akwarium, kostium, centrum, medium, rum, trofeum, obserwatorium, podium, imperium, terytorium, laboratorium, preludium, lokum, zadum, kworum, gremium, spektrum, konserwatorium, glosarium, aluminium, plenum, tłum, łukum, monstrum.

ĆWICZENIE 43

Przeczytaj poniższy tekst, nowe słownictwo wypisz do słowniczka.

Polska północno-wschodnia to najbardziej zróżnicowany kulturowo region. Z Suwałk blisko jest na Litwę i Białoruś. Ożywione kontakty polsko-litewskie, których efektem był zorganizowany po raz pierwszy w roku 2006 *Jarmark Folkloru i Jadła*, w roku następnym rozszerzyły się na Białoruś, głównego partnera w projekcie o szerszej formule, którego częścią była druga edycja wspomnianego Jarmarku.

Obok festiwalu regionalnych kulinariów zorganizowano przegląd zespołów ludowych z Suwalszczyzny i Grodzieńszczyzny i przedstawiono pokazy tradycyjnego rękodzieła i sztuki ludowej. Goście, którzy w lipcu przyjechali do Suwałk, mogli najeść się kartaczy i kibinów albo posłuchać jednej z 30 kapel ludowych czy podziwiać wyroby tkackie, plecionkarskie oraz garncarskie, a nawet je kupić, gdyż pokazom towarzyszył kiermasz rękodzieła i sztuki ludowej.

A było z czego wybierać, bowiem przyjechało ponad 70 twórców z Polski, Litwy i Białorusi. Jarmark Folkloru i Jadła wraz z towarzyszącymi mu imprezami staje się stałym elementem oferty turystycznej Suwałk, więc w sierpniu od-będzie się kolejna edycja (w ramach dni Suwałk). Odwiedzając Suwalszczyznę, znów będzie okazja zasmakować w różnorodności tego regionu.

(Wg Internetu)

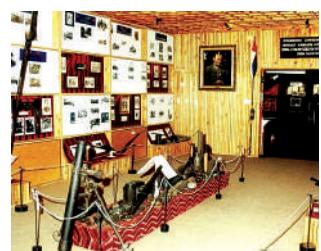
Najciekawsze w okolicy:

Wigierski Park Narodowy

Suwalski Park Narodowy

Muzeum Historii Tradycji Żołnierzy Suwalszczyzny

ĆWICZENIE 44

Zdecyduj, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe.

	TAK	NIE
Tekst mówi o północno-wschodnim regionie Polski.		
Autor twierdzi, że ten region jest zróżnicowany pod względem kulturowym.		
Efektem współpracy polsko-litewskiej był jarmark w 2004 roku.		
W 2007 roku w Jarmarku Folkloru i Jadła Kresowego wzięła udział Białoruś.		
Festiwal miał 4 części: prezentującą potrawy regionalne, zespoły folklorystyczne, wyroby regionalnych twórców i wyroby miejscowych fabryk.		
Jarmark odbywał się w Suwałkach.		

ĆWICZENIE 45

Zapoznaj się z poniższym tekstem. Czy wszystkie wyrazy i połączenia znasz? Po pomocy sięgnij do słownika.

Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa w polskim Zberezju i ukraińskich Adamczukach odbywają się co roku na przejściu granicznym Zberezje (PL) – Adamczuki (UA). Przez cztery dni obywatele Polski i Ukrainy bawią się wspólnie po obu stronach granicy. Festyn przyciąga tłumy mieszkańców okolicznych miejscowości. Ten klimat, który tu panuje jest niesamowity, wszyscy są dla siebie tacy mili i życzliwi.

Tradycyjnie ta impreza po obu stronach Bugu trwa cztery dni. Jeden dzień dla siebie mają wędkarze. Organizatorzy nad starorzeczem Bugu w Woli Uhruńskiej przewidują dla nich Otwarte Spławikowe Zawody Wędkarskie. Kolejny dzień jest dedykowany kajakarzom i biegaczom. Przy ujściu Uherki do Bugu startuje spływ kajakowy do Zberezja i uczestnicy mają do pokonania 28 km. Równolegle na starcie stają uczestnicy Transgranicznego Biegu Polesia Zberezje – Świtaź – Zberezje.

Najwięcej ludzi przybywa do Zberezja w niedzielę. Przyciąga ich Jarmark i Festyn Nadbużański. Po południu rozpoczynają się występy artystyczne zespołów z Polski i Ukrainy i kończą się w późnych godzinach wieczornych. Wielkim powodzeniem cieszą się występy Zespołu Pieśni i Tańca „Kresowiak” z Włodawy i Zespołu „Mołodyczky” z Szacka, kapel ludowych zarówno polskich, jak i gości z Ukrainy, jednak gwiazdą wieczoru bywa znana w okolicy formacja rockowa.

Tradycją jest, że goście z Polski po stronie ukraińskiej zwiedzają Szack lub jezioro Świtaź czy jezioro Pisoczne.

Mieszkańcy miejscowości położonych po obu brzegach rzeki, która łączy narody, mają nadzieję, że już niedługo brak mostu nie będzie przeszkodą; nowy most połączy oba kraje, żeby móc swobodnie przez niego przechodzić. Polacy i Ukraińcy, którzy odwiedzają imprezy w ramach Dni Dobrosąsiedztwa mówią, że most musi tu być koniecznie.

W ubiegłym roku z tymczasowego przejścia granicznego w Zbereżu skorzystało ponad 20 tys. ludzi. Otwieranie granicy Polski i Ukrainy na stałe wpisało się w kalendarz imprez organizowanych w powiecie włodawskim na Lubelszczyźnie i rejonie szackim na Wołyniu.

Współorganizatorem Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa jest gmina Wola Uhruska – gospodarz imprezy po stronie polskiej. Partner ukraiński to Rejonowa Administracja Państwowa w Szacku. Pomyśłodawca i główny organizator to ks. Stefan Batruch, prezes Fundacji Kultury Duchowej Pogranicza. Według niego dobrosąsiedztwo to budowanie mostów, budowanie dróg do siebie wzajemnie, budowanie pozytywnych relacji zaufania, życzliwości, a to wszystko służy temu, że narody żyjące po sąsiedzku myślą o lepszej przyszłości i wzajemnym dobrobycie.

(Wg Internetu)

Najciekawsze w okolicy:

Poleski Park Narodowy

Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego

Jeziora Świtaź i Pisoczne

Szacki Park Narodowy

ĆWICZENIE 46

Udziel odpowiedzi na pytania.

1. Czy wcześniej słyszała/słyszałeś coś na temat Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa?
2. Na jakiej granicy odbywają się Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa?
3. Może mieszkasz w miejscowości blisko miejsca przeprowadzenia imprezy?
4. Czy Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa odbywają się tylko na przejściu granicznym Zbereże (PL) – Adamczuki (UA)?

5. Kto organizuje tę imprezę międzynarodową?
6. Czy cieszy się to wydarzenie zainteresowaniem wśród Polaków i Ukraińców?
7. Jak długo trwa impreza nad Bugiem?
8. Czy niedzielne koncerty przyciągają tłumy widzów?
9. Jaki klimat wśród Polaków i Ukraińców tworzą Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa?
10. Na czym polega myśl przewodnia wydarzenia o wymiarze międzynarodowym nad Bugiem?

ĆWICZENIE 47

Opowiedz grupie o imprezie w Twojej miejscowości. Może mieszkasz w pobliżu granicy ukraińsko-polskiej i tam się odbywają Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa? Skorzystaj z tekstów z ćw. 43. i 45.

ĆWICZENIE 48

Którą z propozycji „Najciekawszych w okolicy” wybrałabyś/wybierałbyś? Wybór uzasadnij. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Bo lubię... Interesuję się... Zaciekało mnie...

Żadna z tych propozycji mnie nie interesuje... Wszystkie propozycje są nie dla mnie, bo... Wybieram..., bo to jedyna sensowna propozycja.

ĆWICZENIE 49

Bierzesz udział w Jarmarku Folkloru lub Festynie Nadbużańskim. Za pomocą słownictwa podanego niżej wyraź opinię o:

1. Potrawie regionalnej, którą próbujesz.
2. Koncertie kapeli ludowej z Szacka.
3. Wyroby sztuki ludowej.

Podoba mi się ten/ ta/ to/ te...

Nie podoba mi się ten/ ta/ to/ te...

Lubię ten/ ta/ to te...

Smakuje mi ten/ ta/ to/ te...

Nie smakuje mi ten/ ta/ to/ te...

Jakie to dobre! / niedobre! Ble!

Za... (długie, krótkie, słone, słodkie, ostre, głośno, cicho, ...).

Ale rzepał! Fajnie grają!

Co to ma być?!

Po co to komu?

O, fajny pomysł.

Pomysłowe i przydatne.

ĆWICZENIE 50

Dokończ sytuacje. Jak to powiesz? Jak to napiszesz?

1. Jesteś przed kasą i kupujesz bilet na jedną z imprez jarmarkowych. –
Proszę ... _____
2. Jesteś w kawiarni i zamawiasz porcję cepelinów. –
Chcę ... _____
3. Na koncercie kapeli ludowej z Włodawy młodszy kolega rozmawia, upomnij go. – Czy nie ... _____
4. Podczas obiadu, chwalisz potrawę regionalną. –
Ale jest ... _____
5. Na jarmarku prosisz tatę, żeby Ci kupił coś z oryginalnych wyrobów ludowych. – Tato, ... _____
6. Pytasz o drogę do przejścia granicznego Adamczuki – Zbereże. –
Przepraszam, ... _____
7. Jesteś umówiona/ umówiony na spotkanie, ale musisz zapytać o godzinę. – Bardzo przepraszam, ... _____
8. Pytasz o datę startu Otwartych Spławikowych Zawodów Wędkarskich i Transgranicznego Biegu Polesia. – Proszę ... _____
9. Pytasz o adres Jarmarku (do nawigacji). –
Czy ... _____.
10. Wpisujesz komentarz na FB pod informacją o Jarmarku lub Dniami Dobrosądztwa – przed i po imprezie. _____.

ĆWICZENIE 51

Przyjrzyj się mapie regionu, zwanego „ścianą wschodnią” i z koleżanką/ kolegą porozmawiajcie na następujące tematy:

1. Wytlumacz drogę samochodem z Suwałk do Wilna (Litwa) i Grodna (Białoruś). Jak nazywają się przejścia graniczne?
2. Ustal, czy przejście graniczne Zbereże (Polska) – Adamczuki (Ukraina) jest czynne codziennie?
3. Sprawdź, czy są tu jakieś niekonwencjonalne przejścia graniczne – wodne (kajakami), rowerowe, piesze. Dokąd prowadzą?
4. Dokąd można dojechać z Suwałk pociągiem?
5. Znajdź na mapie miejsce, z którego wypływa Bug. Dokąd wpada, przez jakie państwa płynie?
6. Zaznacz na mapie Wigierski Park Narodowy i Suwalski Park Narodowy. Czy graniczą z państwami ościennymi? Jakimi?
7. Czy Pojezierze Szackie graniczy z Pojezierzem Łęczyńsko-Włodawskim?
8. Gdzie jest położony Szacki Park Narodowy?
9. Czy Suwalszczyzna i Grodzieńszczyzna graniczą ze sobą?
10. Pokaż na mapie swoją miejscowości. W jakiej odległości od niej znajduje się granica ukraińsko-polska?

ĆWICZENIE 52

Czy wiesz, na których granicach usłyszysz słowa: „Proszę paszport”:

- a) polsko-litewskiej;
- b) polsko-białoruskiej;
- c) polsko-rosyjskiej;
- d) polsko-ukraińskiej;
- e) białorusko-litewskiej;
- f) ukraińsko-białoruskiej.

ODROBINA SKŁADNI

Zdania współrzędnie złożone

Składają się ze zdań składowych równorzędnych wobec siebie. Między zdaniami współrzędnie złożonymi nie można postawić pytania, nie wyróżniamy tu zdania nadrzędnego i podrzędnego.

Mogą być one połączone spójnikowo lub bezspójnikowo.

Istnieją cztery rodzaje zdań współrzędnie złożonych:

Zdania współrzędnie złożone łączne:

gdy treść zdań składowych łączy się. W tego typu konstrukcjach pojawiają się najczęściej spójniki: *i, oraz, ani, ni, również, jak również, też, jakże, także*. Np.: Świeciło słońce i wiatr lekki wietrzyk.

Zdania łączne mogą być połączone ze sobą właśnie bezspójnikowo, jedynie za pomocą przecinka.

Zdania współrzędnie złożone rozłączne:

gdy treść zdań składowych wyklucza się (czyli wykonanie obu czynności jest niemożliwe).

Tu najczęściej pojawiają się spójniki: *albo, lub, czy, bądź*. Np.: *Pojedziemy na Mazury albo w Bieszczady*.

Przed tymi spójnikami
nie stawiamy przecinków!

W zdaniu złożonym **łącznie i rozłącznie**, gdy dany spójnik się powtarza, przecinek stawiamy przed **drugim i kolejnymi** powtarzającymi się spójnikami, nigdy przed pierwszym.

Np.: *Uczennica nie pracowała na lekcji i nie opanowała wymaganych treści, i nie będzie miała pozytywnej oceny, i nie zda do następnej klasy.*

Przed tymi spójnikami
przecinek stawiamy!

**Zdania współrzędnie
złożone przeciwstawne:**

gdy treść obu zdań
przeciwstawia się sobie:
Tu mogą wystąpić spójniki:
*ale, lecz, a, zaś, natomiast,
jednak, chociaż.*
Np.: *Dużo się uczyła, ale nie
osiągnęła sukcesu
na egzaminie.*

**Zdania współrzędnie
złożone wynikowe:**

gdy z treści jednego
wynika treść kolejnego.
Dla tych zdań
charakterystyczne są spójniki:
więc, zatem, toteż, dlatego.
Np.: *Świetnie pracował,
więc osiągał doskonałe
wyniki.*

ĆWICZENIE 53

Z tekstów ćw. 43. i 45. wypisz zdania złożone współrzędnie i określ jakie to jest zdanie: złożone łączne, złożone rozłączne, złożone przeciwstawne czy złożone wynikowe. Zwróć uwagę na przecinek lub na jego brak.

ĆWICZENIE 54

Uzupełnij zdania właściwymi spójnikami i fragmentami tak, aby powstały wskazane wypowiedzenia złożone współrzędnie. Wstaw przecinki.

- **łączne**

Wysłuchamy jeszcze jednej kapeli wiejskiej _____.
_____.

- **rozłączne**

Mogliśmy przekroczyć granicę w nowym przejściu granicznym _____.
_____.

- **wynikowe**

Długo się uczyłem do tego egzaminu _____.

- **przeciwstawne**

Mieliśmy zamiar odwiedzić Jarmark Folkloru i Jadła _____.

ĆWICZENIE 55

Dokończ zdania złożone współrzędnie tak, aby mogły się stać Twoimi życiowymi maksymami. Nazwij typy utworzonych wypowiedzeń.

Przyjaźń jest na wagę złota, więc _____.

Bądź tolerancyjny, ale _____.

Nie rzucajków na wiatr ani _____.

Rób coś dobrze od początku do końca albo _____.

ĆWICZENIE 56

Wyznacz typ każdego z podanych poniżej zdań.

Zniknęły chmury, ale jest zimno.

Zniknęły chmury i zaświeciło słońce.

Zniknęły chmury, więc zaświeciło słońce.

Zniknęły chmury albo spadnie deszcz.

◆ LEKCJA 4

Polska dobrze zorganizowana

Po przeniesieniu się do Warszawy, Kuba w nowym liceum powoli znalazł nowych przyjaciół. Razem odrabiają lekcje, trenują. Ostatnio jego nowa drużyna z koszykówki zdobyła Puchar Liceów Warszawskich. Kuba nieźle się popisał swoimi umiejętnościami obrońcy rzucającego.

Agnieszka: O, Kuba, gratuluję zdobycia pięciu punktów dla drużyny.

Kuba: Dziękuję, ciężko trenuję! W Krakowie też nasza klasa zdobywała puchary w zawodach z koszykówki.

Paweł: Z tobą bardzo dobrze się gra. Twoje rzuty z dystansu zadziwiają!

Kuba: Nic specjalnego, tylko dawać wszystko z siebie i wyjdzie dobrze. Ale ja przez cały czas myślę nad sprawdzianem z WoS-u [wiedzy o społeczeństwie].

Daniel: Czemu to cię martwi. Przecież ostatnio wykazałeś się niezłą wiedzą.

Kuba: No tak, lecz wydaje mi się, że nie jestem pewien swej wiedzy. Nasz kraj jest tak piękny i duży, że nie potrafię o wszystkim pamiętać.

Magda: Co, nie pamiętasz podziału administracyjnego Polski, czy tego, że oficjalnie się nazywa Rzeczpospolita Polska?

Kuba: Lepiej może popytajmy naszych kolegów z Ukrainy – Mikołaja i Grzegorza.

Agnieszka: Chłopaki, czy wiecie, na ile województw jest podzielona Polska?

Mikołaj: A jakże, w Polsce jest 16 województw, a w skład Ukrainy wchodzą 24 obwody i Autonomiczna Republika Krym.

Grzegorz: Taki podział Polski obowiązuje od 1 stycznia 1999 roku. Administracyjna mapa Ukrainy tak wygląda od 1991 roku.

Mikołaj: Kuba, pamiętasz, co to jest Konstytucja? Od kiedy ona obowiązuje?

Kuba: Dziecinne pytanie. Najważniejszy akt prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Ostatnia ustawa zasadnicza w Polsce była uchwalona 2 kwietnia 1997 roku przez Zgromadzenie Narodowe.

Grzegorz: A nasza Konstytucja została uchwalona 28 czerwca 1996 roku przez Radę Najwyższą Ukrainy.

Kuba: A w Ukrainie kto jest gwarantem ciągłości władzy państowej?

Grzegorz: Oczywiście, że prezydent, jak i w Polsce.

Paweł: W Polsce według Konstytucji władza zwierzchnia należy do Narodu. A jak to wygląda w Ukrainie?

Mikołaj: Nasza Konstytucja określa, że jedynym źródłem władzy jest Naród, czyli w zasadzie to jest zbieżne w naszych ustawach zasadniczych.

Paweł: W czym?

Mikołaj: W ustawach zasadniczych, konstytucjach. Bo sejm uchwała ustawy, czasami uchwały – ale to bez mocy prawnej. Do ustaw rząd wydaje rozporządzenia szczegółowe i jest prawo. U nas tak samo.

Kuba: A wasz prezydent też tak nic nie może? Jak wasz? Nasz to tylko do reprezentacji jest. Nie ma prawa wydawania dekretów. Może zgłosić ustawę do sejmu, może zawetować ustawę, ale i tak sejm może weto odrzucić.

Mikołaj: Moim zdaniem, nasz prezydent ma podobne uprawnienia. Główna państwa jest zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Ukrainy. Stoi na czele Rady Narodowego Bezpieczeństwa i Obrony Ukrainy. Prezydent Ukrainy wydaje dekrety i rozporządzenia obowiązujące na terenie całego kraju.

Kuba: Tu są straszne pytania szczegółowe: wymień 5 ministerstw, co to jest Trybunał Konstytucyjny, czym się różni ustanowia od uchwały – acha, to było... – kto może zgłaszać ustawy, co to jest referendum... A cała administracja samorządu? Masakra! W takim Krakowie, dajmy na to, kto rządzi?

Grzegorz: Czekaj, po kolei... Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Sprawiedliwości, Cyfryzacji jakiejś... Skarbu!

Mikołaj: MSWiA! Ale co to znaczy?

Grzegorz: ??? MEN to Ministerstwo Edukacji Narodowej, MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Mikołaj: Ciekawe, kto jest od granic z Ukrainą – od razu powinien podać się do dymisji.

Grzegorz: Ja to bym złożył wniosek o wotum nieufności wobec takiego ministra, za te granice.

Kuba: Zdrowia! Ministerstwo Zdrowia! OK. Ale co z tą władzą? To kto rządzi w Warszawie?

Grzegorz: Nie – Warszawa jest w ogóle nie do objęcia. Ale w dużych miastach też chaos – no bo jest wojewoda (od rządu), ale jest też prezydent, sejmiki jakieś, rada miasta. Katastrofa! I do tego wszystkiego są wybory co chwila...

Kuba: Dobrze, że jestem za młody. Jak tu się połapać w głosowaniu równym, powszechnym, bezpośrednim, proporcjonalnym, prawie wyborczym biernym i czynnym, progach wyborczych. Niby na ludzi się głosuje, a wygrywają partie –

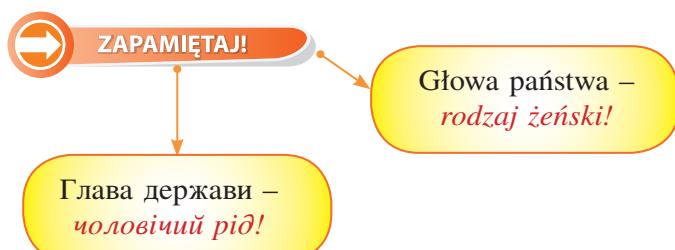
taka partia ma 30% w wyborach, a w sejmie ponad 50% i krzyczy, że większość narodu ją poparła. Nie ogarniam.

Paweł: Bo to powinno być tak: każdy sam się może zgłosić, że chce zostać np. posłem, robi sobie kampanię wyborczą, wiesza plakat i ludzie na niego – w jednoosobowym okręgu wyborczym – głosują, albo nie. A tak szef danej partii zsyła gdzieś na drugi koniec Polski jakiegoś kandydata nr 1, który, jak ma nr 1, to na 100% wygra, nikt go nie zna, ale głosują – bo lubią szefa partii. Paranoja jakaś. Potem ten poseł więcej się w regionie nie pokaże, bo on – dajemy na to – z Lublina, a wygrał w Wałbrzychu.

Kuba: No, w takim Wałbrzychu – to kto rządzi???

Grzegorza: I co to jest? Gmina? Miasto? Powiat? Województwo?

Mikołaj: A gdzie to jest?

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Czy w nowym liceum Kuba znalazł nowych przyjaciół? Czy licealiści lubią uprawiać sport?
2. Dlaczego Kuba skupia się nad sprawdzianem z WoS-u? Czy w Twojej szkole jest podobny przedmiot? Czy go lubisz?
3. Na ile województw jest podzielona Polska? Jak wygląda podział administracyjny Ukrainy?
4. Co to jest ustawa zasadnicza? Od kiedy obowiązuje w Polsce i w Ukrainie?
5. Kto jest gwarantem ciągłości władzy państwowej w obu krajach?
6. Czy w Polsce, podobnie jak w Ukraine, jedynym źródłem władzy jest naród?
7. Jakie organy władzy w obu krajach uchwalają ustawy? Czy rząd może wydawać swoje dokumenty obowiązujące na terenie całego kraju?
8. Czy prezydent stoi na czele Sił Zbrojnych? Jakie jeszcze obowiązki według konstytucji pełni głowa państwa?
9. Co to jest wotum nieufności?
10. Jak rozumiesz znaczenie Trybunału Konstytucyjnego w ustroju państwa? Czy podobny organ władzy jest w Ukraine? Jak się nazywa?
11. Podaj nazwy ministerstw, które wymienili Grzegorz i Mikołaj.
12. Czy możesz swoimi słowami określić, kto to jest wojewoda, marszałek, wójt, burmistrz, prezydent miasta?

13. Czy system głosowania w wyborach w Ukrainie jest podobny do polskiego: wybory są równe, powszechnie, bezpośrednie, proporcjonalne?
14. Dowiedz się, kto rządzi w Wałbrzychu. Znajdź tę miejscowości na mapie. Ustal, w którym województwie się znajduje, czy posiada jakieś szczególne zabytki?

ĆWICZENIE 2

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

Gminy w Polsce to jednostki samorządu terytorialnego i podziału administracyjnego w Polsce, obejmujące części obszaru powiatów. W Polsce istnieje 2478 gmin – 1555 gmin wiejskich, 621 gmin miejsko-wiejskich oraz 302 gminy miejskie, w tym 66 gmin będących jednocześnie miastami na prawach powiatu.

W podziale administracyjnym **miasta** mają status samodzielnej gminy (gmina miejska) lub – zazwyczaj w przypadku mniejszych miast – wchodzą w skład gminy miejsko-wiejskiej jako jednostka pomocnicza gminy miejsko-wiejskiej. Miasta będące samodzielną gminą mogą z kolei tworzyć jednostki pomocnicze: dzielnice lub osiedla, a także sołectwa. W Polsce miasta zarządzane są przez **prezydenta** miasta lub **burmistrza**; w wypadku gminy miejsko-wiejskiej burmistrz jest także organem wykonawczym gminy miejsko-wiejskiej.

Powiat – jednostka samorządu terytorialnego II stopnia i podziału administracyjnego, obejmująca kilka gmin i posiadająca własne organy. Stanowi część obszaru województwa.

Województwo – jednostka podziału administracyjnego najwyższego stopnia w Polsce, jednostka zasadniczego podziału terytorialnego administracji rządowej, a także jednostka samorządu terytorialnego.

ĆWICZENIE 3

Przeczytaj poniższy tekst, zapoznaj się ze schematem podziału mandatów w Sejmie RP.

Parlament Rzeczypospolitej Polskiej to dwuizbowy organ władzy ustawodawczej wybierany według proporcjonalnej ordynacji wyborczej. W skład parlamentu wchodzą Sejm jako izba niższa oraz Senat jako izba wyższa. Obradom Sejmu przewodniczy marszałek. Na czele Senatu też stoi marszałek. Sejm jest najwyższym organem władzy ustawodawczej w Polsce.

Liczbę członków izb określa Konstytucja RP. Posłów na Sejm jest 460. Natomiast w Senacie zasiada 100 senatorów. W przypadkach określonych w Konsty-

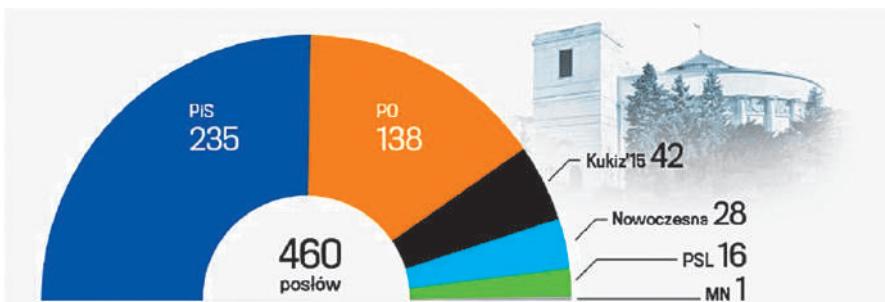

Siedziba Parlamentu Polskiego

tucji członkowie obu izb, obradując razem, tworzą Zgromadzenie Narodowe zwoływane przez marszałka Sejmu. Gmach Parlamentu Rzeczypospolitej Polskiej znajduje się w Warszawie przy ulicy Wiejskiej.

Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej odbywają się co 4 lata w okręgach wyborczych, zaś do Senatu odbywają się w jednomandatowych okręgach wyborczych. Wybory są powszechnie i bezpośrednie oraz głosowanie jest tajne. Za organizację i przeprowadzenie wyborów odpowiada Państwowa Komisja Wyborcza. Bierne prawo wyborcze w wyborach do Sejmu RP uzyskuje się w wieku 21 lat.

Wyniki wyborów do Sejmu w roku 2015:

PiS – Prawo i Sprawiedliwość; PO – Platforma Obywatelska;
PSL – Polskie Stronnictwo Ludowe; MN – mniejszość niemiecka

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 4

Zapoznaj się z tekstem o Radzie Najwyższej Ukrainy. Nowe słownictwo zapisz do słowniczka.

Rada Najwyższa Ukrainy – jednoizbowy parlament Ukrainy. Nazwę „Rada Najwyższa” nosi również parlament Republiki Autonomicznej Krymu.

Rada Najwyższa Ukrainy

Zgodnie z Konstytucją Ukrainy Rada Najwyższa składa się z 450 deputowanych, wybieranych w głosowaniu powszechnym, równym, bezpośrednim i tajnym. Kadencja ukraińskiego parlamentu trwa pięć lat. Do składu najwyższego organu władzy ustawodawczej może zostać wybrany obywatel Ukrainy, który najpóźniej w dniu wyborów ukończył 21. rok życia, dysponuje prawami wyborczymi i zamieszkuje na terytorium Ukrainy od co najmniej pięciu lat. Nie może zostać wybrany

do ukraińskiego parlamentu ten, na kim ciąży wyrok za przestępstwo umyślne. Parlament jest wybierany według ordynacji proporcjonalno – większościowej. To jest mieszany system wyborczy. Połowa składu izby (225 deputowanych) wybierana jest w obejmującym terytorium całego kraju wielomandatowym okręgu wyborczym, w którym wyborca głosuje na jedną z ogólnokrajowych list partyjnych. Druga połowa składu Rady Najwyższej wybierana jest w okręgach jednomandatowych w jednej turze głosowania. Rada Najwyższa Ukrainy mieści się przy ulicy Mychajła Hruszewskiego w Kijowie.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 5

Poprawną odpowiedź wskaż znakiem

1. Polski parlament składa się z:
  - a) jednej izby;
  - b) dwóch izb;
  - c) trzech izb.
2. Ile posłów liczy polski Sejm?
  - a) 445;
  - b) 450;
  - c) 460.
3. Parlament Ukrainy to:
  - a) dwuizbowy organ władzy ustawodawczej;
  - b) jednoizbowy organ władzy ustawodawczej;
  - c) pięcioizbowy organ władzy wykonawczej.
4. Niższa izba parlamentu polskiego to:
  - a) Senat;
  - b) Zgromadzenie Narodowe;
  - c) Sejm.
5. W Radzie Najwyższej zasiaduje:
  - a) 499 deputowanych;
  - b) 450 deputowanych;
  - c) 435 deputowanych.

6. Liczbę członków parlamentów w Polsce i w Ukrainie określa:
  - a) konstytucja;
  - b) ordynacja wyborcza;
  - c) ustawodawstwo dotyczące układu administracyjnego.
7. Obradom Sejmu i Senatu przewodniczy:
  - a) przewodniczący;
  - b) marszałek;
  - c) dyrektor.
8. Najważniejszą osobą w Radzie Najwyższej jest:
  - a) głowa państwa;
  - b) prezes;
  - c) przewodniczący.
9. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej jest wybierany na
  - a) dziesięć lat;
  - b) trzy lata;
  - c) cztery lata.
10. Kadencja Rady Najwyższej Ukrainy trwa:
  - a) siedem lat;
  - b) pięć lat;
  - c) cztery lata.
11. Parlament Ukrainy jest wybierany według ordynacji:
  - a) proporcjonalno – większościowej;
  - b) większościowej;
  - c) proporcjonalnej.
12. W jakim wieku można startować w wyborach do parlamentu w Polsce i w Ukrainie:
  - a) 35 lat;
  - b) 21 lat;
  - c) 18 lat.

ĆWICZENIE 6

Porównaj polski Sejm z Radą Najwyższą Ukrainy. Jakie partie polityczne są przedstawione w ukraińskim parlamencie? Ile ich jest?

ĆWICZENIE 7

Czy chciałbyś/ chciałbyś być posłanką/ posłem, deputowaną/ deputowanym, radną/ radnym? Uzasadnij dla czego tak lub nie?

ĆWICZENIE 8

Przyjrzyj się mapie administracyjnej Polski. Przepisz nazwy województw w kolejności alfabetycznej. Które z nich graniczą z Ukrainą?

ĆWICZENIE 9

Przyjrzyj się mapie administracyjnej Ukrainy. Wymień nazwy obwodów Ukrainy, zapisz je po polsku w kolejności alfabetycznej. Znajdź obwód, w którym mieszkasz. Pokaż swoją miejscowości. Czy jest ona ośrodkiem nowo powołanej gromady czy należy do miasta? Podaj nazwy rejонów w Ukraine w obwodzie, w którym mieszkasz. Powiaty składają się z gmin – czy w Ukraine rejony też są jakoś podzielone? Jak?

ĆWICZENIE 10

Porozmawiajcie w grupie na temat podziału administracyjnego Ukrainy. Przy przygotowaniu tematu możesz skorzystać z następującego planu:

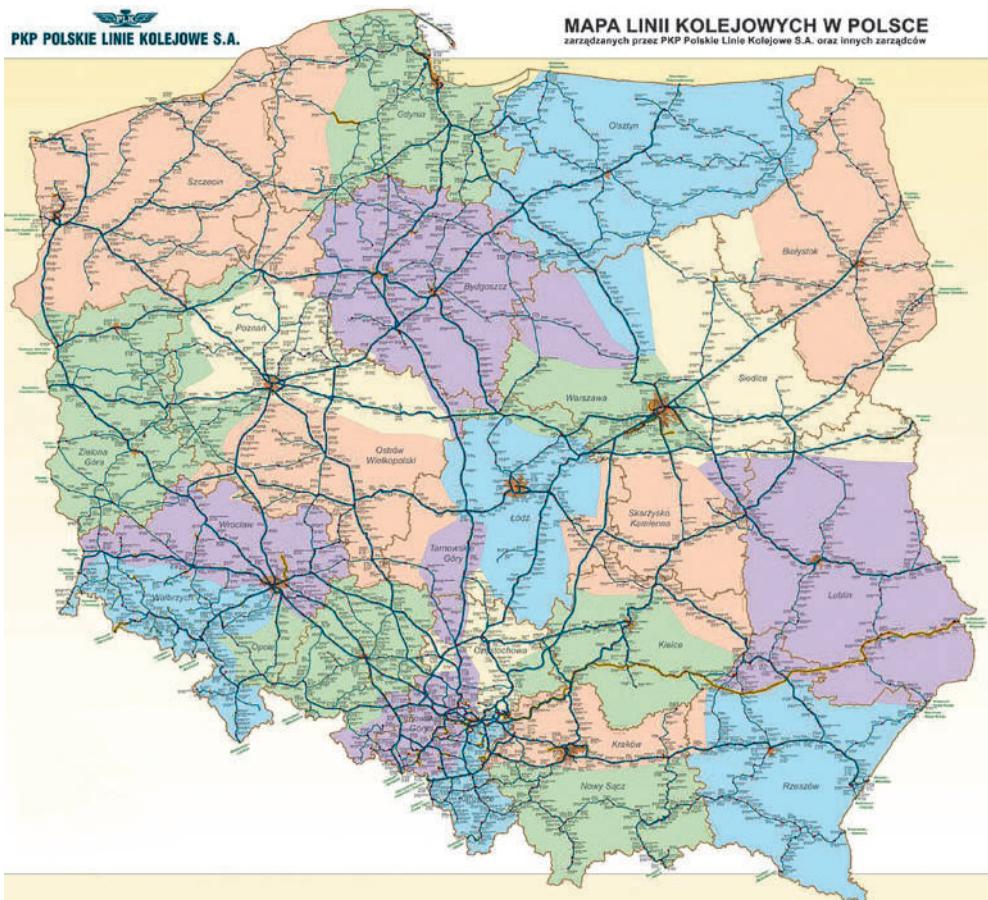
1. Jak się nazywa najmniejsza jednostka samorządowa w Ukrainie?
2. Na ile obwodów jest podzielona Ukraina?
3. Krym – to obwód czy republika autonomiczna?
4. Czemu w Polsce odpowiada rejon w Ukrainie?
5. Czy rozpoczęła się reforma administracyjna w Ukrainie? Kiedy?
6. A w Twojej miejscowości reforma administracyjna trwa?

ĆWICZENIE 11

Biorąc pod uwagę schemat połączeń kolejowych w Polsce, zaplanuj podróż pociągiem przez wszystkie województwa. Postaraj się, aby było jak najmniej połączeń. Czy zawsze dojadziemy pociągiem do stolicy województwa? Skorzystaj ze słownictwa z ramki i poniżej mapki.

Jedziemy z... do... pociągiem... (ekspresowym (ekspresem/ „pendolino”), pospieszonym (TLK-ą), osobowym (zwykłym/ podmiejskim). Następnie z... do... pociągiem...

ĆWICZENIE 12

Z jakich województw do jakich obwodów w Ukrainie można dojechać pociągiem? A do jakich miast europejskich?

ĆWICZENIE 13

Sprawdź, w których województwach są lotniska. Czy są loty krajowe między województwami? Czy są z nich loty do Ukrainy? Dokąd? Kiedy?

ĆWICZENIE 14

Korzystając ze słownictwa z poniższej ramki, uzupełnij tabelkę.

Polska		Ukraina	
Województwo	wojewoda, ...	Obwód	
Powiat			
Gmina			
Miasto			
Wieś			
Dzielnica (miasta)			

burmistrz, prezydent miasta (pow. 100 tys. mieszkańców), rada dzielnicy, rada gminy, rada miasta, rada powiatu, radny dzielnicowy, radny miejski, radny powiatowy, sejmik wojewódzki, sołtys, starosta, urząd gminy, urząd miasta, urząd powiatu, wojewoda, wójt, marszałek

ZAPAMIĘTAJ!

Tak należy mówić:
Do urzędników można zwracać się „przez funkcję”: *pani dyrektor/ panie dyrektorze; pani kierownik/ panie kierowniku; pani naczelnik/ panie naczelniku*. Ale forma *proszę pani/ proszę pana* zawsze pasuje!

Nie należy mówić:

pani radna/ panie radny;
pani sołtys/ panie sołtysie;
pani urzędnik/ panie urzędniku.

W tych przypadkach używamy form
proszę pani/ proszę pana.

ĆWICZENIE 15

Zwrócić się do każdego z urzędników – pań i panów, wymienionych w ćw. 14. Do kogo nie zwrócić się „przez funkcję”?

ĆWICZENIE 16

Zapoznaj się z podaniem. Czy podanie w języku ukraińskim wygląda tak samo?

Podanie to pismo z prośbą skierowaną z reguły do jakiejś instytucji, władz, urzędu. Instytucja, władza, urząd w przypadku podania **może odmówić**, dlatego treść podania zawiera prośbę i jej **umotywowanie** (odpowiednie argumenty). Tekst musi być jasny, zwięzły, krótki, rzeczowy, konkretny (styl urzędowy), np. **podanie o pracę, o urlop okolicznościowy – do dyrektora, kierownika; podanie o przyjęcie do szkoły, na studia – do dyrektora szkoły, rektora uczelni; podanie o przyznanie stypendium, o zgodę na udział w projekcie** etc. Jeżeli urząd nie może odmówić, piszemy wniosek, którego nie trzeba motywować, np. **wniosek o dowód osobisty, paszport – do wójta, burmistrza** etc.

Warszawa, 15.06.2016

Dariusz Olejniczak
Ul. Chełmska 9
00-580 Warszawa

Dyrektor
III Liceum Ogólnokształcącego
I m. Marii Konopnickiej
w Warszawie

Uprzejmie proszę o przyjęcie mnie do klasy pierwszej
o profilu matematyczno-informatycznym w roku szkolnym
2016/2017.

Proszę swą motywuję tym, że od dawna interesuję się przedmiotami ścisłymi. Przez trzy lata nauki w gimnazjum uczestniczyłem w zajęciach Szkolnego Koła Informatycznego. Podczas Wojewódzkich Olimpiad Matematycznych zdobywałem wysokie miejsca. W przyszłości chciałbym studiować informatykę.

Proszę o pozytywne rozpatrzenie mojego podania.

Z poważaniem
(odręczny podpis)
Dariusz Olejniczak

Załączniki:

- 2 dyplomy z Olimpiad

ĆWICZENIE 17

Wpisz do odpowiednich rubryk poniższej tabeli słownictwo, które można zastosować w podaniu.

Wyrażenie prośby	Umotywowanie prośby	Zakończenie

Proszę o; łączę wyrazy szacunku; prośbę swoją uzasadniam tym, że; prośbę swoją motywuję tym, że; zwracam się z prośbą; załącznik; z wyrazami szacunku; uzasadniając prośbę, pragnę nadmienić, że; uprzejmie proszę; uzasadnienie mojej prośby jest następujące; chcę nadmienić, że; jako uzasadnienie mojej prośby podam; w załączniku dodaję; ponadto; chciałbym jeszcze dodać, że; poza tym; proszę o pozytywne rozpatrzenie mojej prośby.

ĆWICZENIE 18

Zaznacz znakiem formuły grzecznościowe, których możesz użyć w zakończeniu podania. Jak uważasz, które z nich można użyć tylko w liście prywatnym? Uzasadnij.

1. Żegnam.
2. Z poważaniem.
3. Z wyrazami szacunku.
4. łączę wyrazy szacunku.
5. Pozdrawiam serdecznie.
6. Z wyrazami należnego szacunku.

ĆWICZENIE 19

Wzorując się na ćw. 16. i 17., ułóż podanie do dyrekcji szkoły (w związku ze zgubieniem legitymacji szkolnej); do polskiego konsulatu (z prośbą o przyjęcie do programu wymiany młodzieży ze szkołami w Polsce – trzymiesięczny pobyt w Polsce). Do kogo skierujesz? A może masz pomysł na swoje podanie – po polsku, w Ukrainie (np. do polskich organizacji, stowarzyszeń, fundacji, organizacji pozarządowych, prasy polskiej)?

Pamiętaj o poprawnym zapisywaniu daty:

Po cyfrach arabskich
stawiamy kropkę:
01.05.2017 r.

Nie stawiamy kropki,
gdy miesiąc zapisujemy
cyfrą rzymską:
19 V 2017 r.

Nie stawiamy kropki,
gdy nazwę miesiąca zapisujemy
stowarzyszenie: 27 listopada
2017 r.

ĆWICZENIE 20

Zapisz na trzy sposoby:

1. Dzisiejszą datę.
2. Datę swojego urodzenia.
3. Datę urodzenia mamy.
4. Datę urodzenia taty.
5. Datę urodzenia rodzeństwa (lub kuzyna/ kuzynki).

UTRWALAMY WIEDZĘ O LICZEBNIKU

Odmiana liczebników złożonych
od 50 do 90, od 100 do 400, od 500 do 900

Pamiętaj, że te liczebniki odmieniamy według jednakowego paradygmatu. Tylko w **Mianowniku i Bierniku** posiadają odrębne końcówki; posiadają rodzaj **męskoosobowy** (*czterystu żołnierzy*) i **niemęskoosobowy** (*czterysta dziewczyn*).

	Rodzaj męskoosobowy	Rodzaj niemęskoosobowy
M.	sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, osiemset siedemdziesięciu	sześćdziesiąt, sto pięćdziesiąt, osiemset siedemdziesiąt
D.	sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, osiemset siedemdziesięciu	
C.	sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, osiemset siedemdziesięciu	
B.	sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, osiemset siedemdziesięciu	sześćdziesiąt, sto pięćdziesiąt, osiemset siedemdziesiąt
N.	sześćdziesięcioma, stu pięćdziesięcioma, osiemset siedemdziesięcioma sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, osiemset siedemdziesięciu	
Msc.	(o) sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, osiemset siedemdziesięciu	

-
1. W liczebnikach złożonych *od 500 do 900* odmienia się tylko pierwsza część złożenia;
  2. Gdy liczebnik składa się z trzech wyrazów, człyone oznaczające **setki** w **Narzędniku** nie przyjmują końcówki **-oma**. Np.: *Statek ze stu pięćdziesięciu siedmioma pasażerami*.

ZAPAMIĘTAJ!

Zapamiętaj pisownię trudnych liczebników:

pięćdziesiąt (pięć dziesiątek),	pięćset (pięć setek)
sześćdziesiąt (sześć dziesiątek),	sześćset (sześć setek)
dziewięćdziesiąt (dziewięć dziesiątek),	dziewięćset (dziewięć setek)

ĆWICZENIE 21

Wypisz z ćw. 3. i 4. liczebniki złożone. Odmień je przez przypadki i rodzaje.

ĆWICZENIE 22

Przepisz zdania. Liczby zapisz słownie.

1. Grupa składała się ze 165 osób.
2. W Senacie RP zasiada 100 senatorek i senatorów.
3. W Sejmie RP jest 460 miejsc.
4. W posiedzeniu udział wzięło 157 posłów i 87 posłanek.
5. Do Rady Najwyższej Ukrainy weszło 450 deputowanych.
6. Na finał Eurowizji do Kijowa przybyło ponad 832 gości.
7. Na pokładzie statku płynęło 444 pasażerów.
8. Ponad 775 osób w jednym dniu odwiedziło wystawę.
9. Samolot z 297 pasażerami na pokładzie wylądował na lotnisku.
10. Przybyły autokary z 851 turystami.

ĆWICZENIE 23

Połącz podane rzeczowniki: *słowo, podręcznik, uczennica, uczeń, książka, osoba, żołnierz, student, poseł, posłanka* z poniższymi liczbami: **378, 222, 105, 937, 727, 113, 509, 612, 918, 845**. Rzeczowniki użyj w Dopełniaczu liczby mnogiej.

ĆWICZENIE 24

Przeczytaj wiersz. Nowe wyrazy i wyrażenia wypisz do słowniczka.

Maria Konopnicka

Przed sądem (fragmenty)

(...)

Drobny, wychudły, z oczyma jasnemi*,
W których łzy wielkie i srebrne wzbierały
I gasły w rzęsach spuszczonych ku ziemi,
Blady jak nędza, a tak jeszcze mały
Że mógł rozpłakać się i wołać: Matko!
Gdyby miał matkę... i mógł stroić psoty,
I pocałunków żądać, i pieszczyty,
I spać na piersiach ojca... a tak drżący,
Jak ptakwyjęty z gniazda i już mrący,
Wiejski sierota stał w sądzie przed kratką...
Przy winowajcy nie było nikogo...
I który by bronił dziecięcia nędzarzy?
Chyba te wielkie dwie łzy, co po twarzy
Leciały jakąś pełną iskier drogą.
Chyba dzieciństwo, nędz pełne, sieroty
I chyba tylko promyczek ten złoty,
Co mu przez okno upadał na głowę...
Kto więcej winien: czy ten nieświadomy,
Co drogi nie zna i w ciemnościach błądzi,

---

* jasnemi (przest.) – jasnymi

Czy wy, co grube spisujecie tomy
Karnej ustawy, a nie dbacie o to,
By uczyć dziecię, które jest sierotą?...
A sędzia powstał i szedł, gdzie pacholę
Blade czekało na wyrok surowy,
I dotknął ręką jego płowej głowy,
I rzekł: „Pójdz, dziecię! Ja cię uczyć każę!”

Realizm

to artystyczna próba odnowienia życia takim, jakie ono jest. Jako ruch artystyczny narodził się w osiemnastowiecznej Europie. Za ojca realizmu powieściowego, zwanego również „wielkim” czy „dojrzałym” uważa się Honoré de Balzaca. Wybitnymi przedstawicielami tego nurtu w literaturze polskiej są Bolesław Prus, Eliza Orzeszkowa, Henryk Sienkiewicz, Maria Konopnicka, Adam Asnyk.

ĆWICZENIE 25

Sprawdź, kiedy Maria Konopnicka napisała ten utwór. W którym zaborze toczy się akcja tego wiersza? Jak myślisz – co złego zrobił ten chłopiec? Czy Maria Konopnicka była związana z dzisiejszą Ukrainą?

ĆWICZENIE 26

Podaj jak najwięcej informacji o sytuacji życiowej chłopca. Ile jest tych informacji? Dlaczego tak mało?

ĆWICZENIE 27

Na podstawie tych informacji scharakteryzuj chłopca. Wymyśl dodatkowe informacje, które pomogą w charakterystyce.

ĆWICZENIE 28

Opisz emocje chłopca.

1. Strach – bał się, że .../ czy .../ o (co)?
2. Żal – szkoda mu było, że ... (ma .../ nie ma ...), żałuje tego, że (co zrobił)?
3. Ma żal do ..., że (co ten ktoś zrobił).
4. Smutek – smutno mu było, że ... .
5. Rezygnacja/ apatia – było mu wszystko jedno, na nic nie liczył, nic mu się nie chciało, popadł w apatię, nie miał na nic siły, nie odzywał się, był nieobecny, nic nie czuł.

ĆWICZENIE 29

Opowiedz sytuacje, kiedy poczułaś/ poczułeś:

- a) radość, pewność siebie, siłę do działania, miłe zaskoczenie (że nie spodziewałaś/ spodziewałeś się, że będzie, a było);
- b) strach, żal, smutek, zawiedzenie (że coś miało być, a nie było).

ĆWICZENIE 30

Napisz, jakie są Twoje plany na najbliższe 10 lat? Jak uważasz, czy człowiek powinien planować swoje życie?

ĆWICZENIE 31

Zapoznaj się z poniższym tekstem. Nowe słownictwo zapisz do słowniczka.

Jeśli przyjechalibyście kiedyś do Gdańska, zwiedzanie zacznijcie od Bramy Wyżynnej, która niegdyś była głównym wejściem do otoczonego murami miasta. Tuż za nią znajduje się Katownia, budynek pełniący dawniej funkcję więzienia.

Ulica Długa doprowadzi was do centrum starego Gdańska, na Długi Targ, który jest prostokątnym placem, otoczonym pięknymi kamieniczkami. Po lewej stronie zobaczycie Ratusz Głównego Miasta, a dalej – zabytkowy pałac kupiecki, zwany Dworem Artusa. Określenie to zostało zaczerpnięte z bardzo popularnej w średniowieczu legendy o królu Arturze. W Dworze Artusa spotykała się elita Gdańskiego. Wieczory we Dworze były urozmaicane różnymi występami – muzyków, śpiewaków, linoskoczków, kuglarzy. Co jakiś czas wyprawiano wspaniałe uczty, trwające nawet po kilka dni.

Po obejrzeniu Długiego Targu moglibyście przejść przez Zieloną Bramę na Długie Pobrzeże, czyli nadrzeczny deptak biegący wzdłuż Motławy. Już z daleka widać charakterystyczną sylwetkę Żurawia. Ten średniowieczny budynek pełnił kiedyś funkcję dźwigu portowego, a także był potężnym obiektem obronnym.

Z Długiego Pobrzeża skręcie w ulicę Mariacką, przez wielu uważaną za najpiękniejszą uliczkę w Polsce. Swój niepowtarzalny urok zawdzięcza przedprożom, na których dawni gdańszczanie wypoczywali i przyjmowali gości. Idąc dalej, dotrzecie do ogólnego kościoła Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Koniecznie wejdziecie na kościelną wieżę widokową i spójrzcie na rozciągającą się stamtąd panoramę Gdańską.

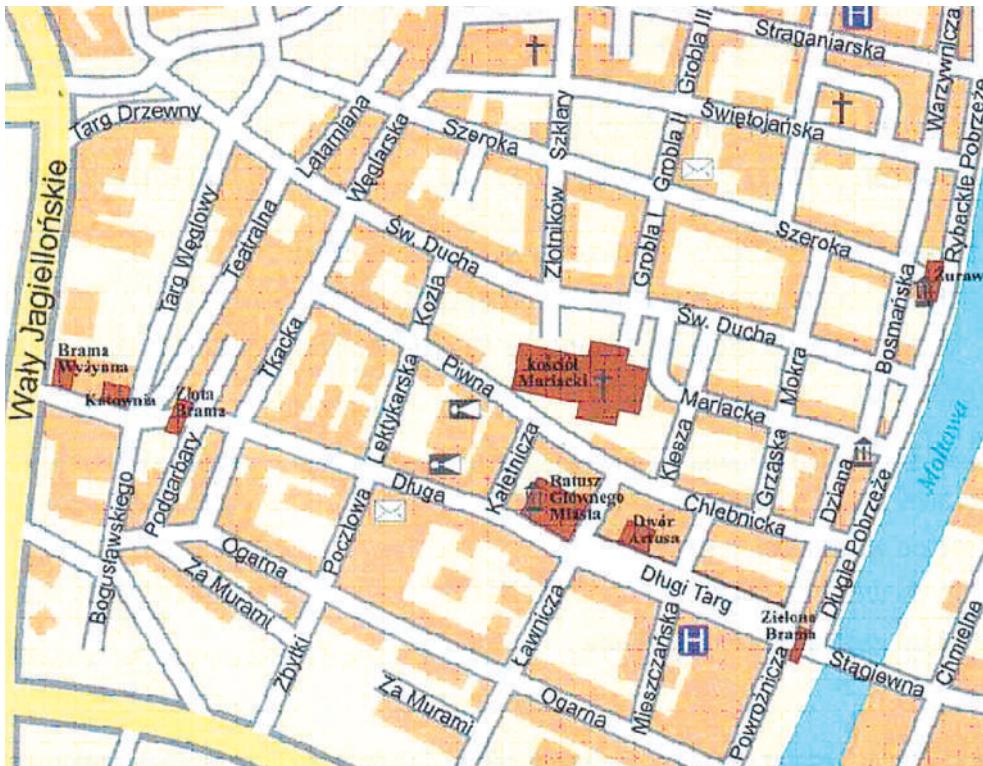

Będąc w tym pięknym mieście nad Bałtykiem, odwiedźcie także w zaułku św. Bartłomieja cerkiew greckokatolicką św. Bartłomieja. Tutaj na skwerze stanął pomnik św. Włodzimierza Wielkiego, księcia kijowskiego, który w 988 r. doprowadził do chrztu Rusi Kijowskiej.

(Wg P. Borysa, B. Fiszer, M. Hajduk, A. Halas)

ĆWICZENIE 32

Znajdź na mapce obiekty wyliczone w tekście. Przypomnij, co łączy Gdańsk ze Lwowem i Odessą? Jakie jeszcze obiekty związane z Ukrainą są w Gdańsku? Skorzystaj z Internetu lub encyklopedii.

ĆWICZENIE 33

Przeczytaj poniższe wpisy na portalach internetowych i odpowiedz na pytania.

1. Których obiektów Gdańsk dotyczy kategoria „piękne”?
2. Które są oceniane jako klimatyczne i z atmosferą?
3. Które są obowiązkowe przy zwiedzaniu Gdańskiego?
4. Które sprzyjają refleksji i zadumie?
5. Które są oceniane jako wyjątkowe?
6. Które świetnie nadają się na spacer?

ulica Długa
„Klimat”

ulica Mariacka
„Najpiękniejsza ulica Gdańskiego, „z klimatem”

Długie Pobrzeże
„Klimat Gdańskiego”,
„Miejsce warte odwiedzin”

Żuraw
„Unikalny”

Westerplatte
„Dotyk historii”,
„Obowiązek!”

Stadion Energa Gdańsk
„Pozytywnie zaskoczona!”,
„Z daleka robi wrażenie”

Ratusz Głównego Miasta
„Ratusz na Długiej”,
„Uroczy zabytek”

Brama Zielona
„Uroczy zabytek”

Fontanna Neptuna
„Bez tytułu”,
„Na początek”

(Wg Internetu Zabytki i ciekawe miejsca: Gdańsk)

ĆWICZENIE 34

Który z tych obiektów wybrałbyś/ wybrałbyś na niedzielne popołudnie? Dlaczego? Których z nich na pewno nie wybierzesz? Dlaczego? Co ciekawego jeszcze można zwiedzić w Gdańskim? Skorzystaj z możliwości Internetu.

ĆWICZENIE 35

Wybierz jeden obiekt, dowiedz się o nim więcej, a następnie wpisz komentarz (1–5 zdanie). Spróbuj przekazać w tym zdaniu swoje emocje po „niedzielnym spacerze”. Informacjami podziel się z grupą.

ĆWICZENIE 36

Oprawdź gości z Polski po Twojej miejscowości. Co ciekawego można tam zobaczyć? A może są obiekty łączące narody – ukraiński i polski?

ĆWICZENIE 37

Dopasuj „strzępy” rozmów przechodniów do różnych obiektów z ćw. 33.:

1. Polska gola!
2. Uważaj, bo wpadniesz do wody.
3. Cześć ich pamięci.
4. Nogi mnie już bolą.
5. O!
6. Popłyńmy statkiem!
7. Nie cierpię zabytków!
8. Uważaj, bo cię Neptun widłami przebiję!

ĆWICZENIE 38

Zobacz na mapie, dokąd da się popłynąć z Gdańskim lub Gdynią. Czym? Który kierunek wybierzesz? Dlaczego? Skorzystaj ze słownictwa w ramce.

statek wycieczkowy, prom, jacht, łódka, kajak, materac, wpław

ĆWICZENIE 39

Zobacz na mapie, dokąd da się popłynąć z Odessą lub Chersonią. Czym? Który kierunek wybierzesz? Dlaczego?

ĆWICZENIE 40

Zaplanuj wakacje nad morzem w okolicach Gdańskiego. W którym powiecie? Co tam będziesz robić? Czy planujesz wycieczkę statkiem np. na Hel lub do Szwecji? Dokąd i dlaczego?

ODROBINA SKŁADNI

Zdania złożone podzielone

Zdanie podzielone złożone to takie wypowiedzenie, w którym jedno ze zdani jest zdaniem nadzewnętrznym (głównym) w stosunku do pozostałych. Składa się z dwu lub więcej wypowiedzeń składowych. Zdania podzielone są zależne od zdania nadzewnętrznego.

Typy zdań podzielone złożonych:

podmiotowe –

zastępuje lub uzupełnia podmiot zdania nadzewnętrznego. Odpowiada na pytania: **kto? co?**.
Np.: *Ten dostanie nagrodę, kto na nią zasłuży. Zdawało mi się, że słyszę śpiew*

orzecznikowe –

określa orzecznik wypowiedzenia nadzewnętrznego wyrażony zaimkiem, podobnie odpowiada na pytania **jaki jest?, kim jest?, czym jest?**

itd. Np.: *Szewczenko jest tym dla Ukraińców, czym Mickiewicz dla Polaków. Twoje życzenie jest takie, że trudno je spełnić. Człowiek jest tym, kim chce być*

przydawkowe –

zastępuje lub uzupełnia przydawkę wypowiedzenia nadzewnętrznego. Odpowiada na pytania: **jaki?, który?, czyj?** Np.: *Ania obejrzała film, który ją zachwycił. Koncert dostarczył mu wrażeń, których nigdy nie zapomni*

dopełnieniowe –

jest określeniem czasownika znajdującego się w wypowiadaniu nadzewnętrznym. Odpowiada na pytania **dopełnienia** (pytania przypadków oprócz Mianownika i Wołacza). Np. *Wszyscy słuchali z zapartym tchem, o czym opowiada dziadek. Gosia marzy o tym, aby wyjechać do Hiszpanii*

**czasu: kiedy?
od kiedy?
do kiedy? itp.**
Np.: *Zobaczył go, gdy wsiadał do samochodu*

okolicznikowe –

zastępuje lub uzupełnia okolicznik wypowiedzenia nadzewnętrznego, określa występujący w nim czasownik (rzadziej przyniagnik lub przysłówka), z którym tworzy związek taki, jak okolicznik z wyrazem określonym. Odpowiada na pytania okolicznika

**miejsca:
gdzie? skąd?
dokąd? któreśdy? itp.** Np.: *Pójdziemy tam, gdzie byliśmy w zeszłym roku*

**sposobu:
jak? w jaki sposób?
itp.** Np.: *Zrób to tak, żeby wszyscy byli zachwyceni*

**celu:
po co? w jakim celu? itp.**
Np.: *Przyjdę do ciebie, żeby dokończyć ten projekt*

**przyczyny:
dlaczego?
z jakiej przyczyny? itp.**
Np.: *Zapal światło, bo robi się ciemno*

**warunku:
w razie czego?
pod jakim warunkiem? itp.**
Np.: *Wszystko się uda, jeśli mi zaufasz*

**przyzwolenia:
mimo co?
wbrew czemu?
itp.** Np.: *Przyszłam do ciebie, chociaż mnie nie zapraszałaś*

ZWRÓĆ UWAGĘ!

W zdaniu złożonym podrzędnie **zdanie podrzędne** często uzupełnia, wyjaśnia lub rozwija **treść zaimka**, który występuje w zdaniu nadrzędnym.

Np.: *Pojedźmy na urlop tam, gdzie byliśmy ostatnio.*

Wszystko zależy od tego, co oni postanowią.

Najlepiej czuję się wtedy, gdy nie muszę się spieszyć.

Dla tych, którzy wykonają najszybciej zadanie, są nagrody.

Uwaga!

Zdanie podrzędnne może być **wtrącone w zdanie nadrzędne**. Np.: *Miejscowość, do której jedziemy, leży nad samym morzem.*

PRZECINEK W ZDANIU ZŁOŻONYM PODRZĘDNIĘ

W zdaniu złożonym podrzędnie zawsze oddzielamy przecinkiem **zdanie nadrzędne od podrzędnego**. Np.: *Kasia z zachwytem opowiadała o Ukrainie, gdzie była na wycieczce.*

Gdy zdanie podrzędnne jest wtrącone w zdanie nadrzędne, należy postawić dwa przecinki oddzielające to zdanie od nadrzędnego. Np.: *Ten, kto pierwszy napisze zadanie, dostanie nagrodę.*

ĆWICZENIE 41

Wstaw przecinki w poniższych zdaniach złożonych. Podkreśl zdania podrzędne. Jak rozumiesz treść tych przysłów? Czy są podobne w języku ukraińskim?

1. Czego Jaś się nie nauczy tego Jan nie będzie umiał.
2. Gdzie diabeł nie może tam babę pośle.
3. Kto nie pracuje ten nie je.
4. Kto pod kim dołki kopie ten sam w nie wpada.
5. Jaki pan taki kram.
6. Ten się śmieje kto się śmieje ostatni.
7. Jak sobie pościerisz tak się wyśpisz.
8. Co się źle zaczyna to się dobrze kończy.
9. Jak cię widzą tak cię piszą.
10. Czego nie można zmienić to trzeba polubić.

ĆWICZENIE 42

Połącz w taki sposób, żeby powstały zdania złożone podzielone. Nie zapominaj o przecinkach.

Lepiej się dobrze zastanów

nad innym rozwiązaniem problemu.
zanim coś postanowisz.

Nie miałem pojęcia

że oni dzisiaj przyjdą.
o jego zamiarach.

Co byś zrobił

na moim miejscu?
gdybyś spotkał niedźwiedzia?

Musisz bardziej się starać

aby zdobyć nagrodę.
a także dużo więcej trenować.

ĆWICZENIE 43

Przeczytaj tekst i wypisz zdania złożone podzielone, określ je.

Uczniowie w Sejmie

Jedno z najważniejszych miejsc, gdzie uchwalane jest prawo i toczą się ważne dla nas sprawy, to Sejm. Wydawałoby się – to tylko miejsce dla polityków i VIP-ów. Nic podobnego. Jak się okazało, każdy może wejść i zwiedzić parlament. Taką przyjemność mieli uczniowie Szkoły Podstawowej im. Władysława Jasińskiego w Koźle, którzy w dniu 08.06.2011 roku wybrali się w długą podróż. Nasi podopieczni jechali w zadumie myśląc o tym, co ich tam czeka. Zadawali pytania o wygląd Sejmu. Nie mogli doczekać się dojazdu do Warszawy.

Pierwszym punktem naszej wyprawy było zwiedzanie Starówki.

Pobyt w tym niesamowicie pięknym miejscu został uwieczniony pamiątkowym zdjęciem pod Kolumną Zygmuntową. Uwieńczeniem pobytu była degustacja zimnych lodów, które schłodziły nasze organizmy.

Ogrody letniej rezydencji królewskiej to następny punkt zwiedzania Warszawy. Podziwialiśmy Pałac na Wodzie, pomnik Chopina, przy którym w każdą niedzielę odbywają się koncerty muzyki poważnej. Miejsce to zauroczyło nas panującą ciszą, spokojem oraz pięknymi królewskimi pawiami dumnie spacerującymi po dziedzińcu.

Następnie grupa udała się ulicą Wiejską do gmachu Sejmu. Zwiedzanie odbywało się w towarzystwie przewodnika, który przedstawił krótką historię parlamentu. Z galerii zobaczyliśmy „na żywo” trwające obrady Sejmu. Na słynnych schodach wykonaliśmy wspólną fotografię. Przemieszczając się korytarzem, natkaliśmy się na niejedną znaną z telewizji twarz polskiej polityki.

Wspaniały obiad zjedliśmy w eleganckiej restauracji znajdującej się w Domu Poselskim, po którym szarlotka i schłodzone soki wyśmienicie smakowały każdemu. Opuszczając stolicę, mieliśmy poczucie własnej ważności, bo byliśmy w najważniejszej instytucji państowej, a ponieważ tekst nie może odzwierciedlić wszystkich wrażeń, polecamy taką żywą lekcję wychowania obywatelskiego innym rówieśnikom.

Uczestnicy wycieczki
(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 44

Na podstawie tekstu z ćw. 43. ułóż krótkie opowiadanie o wizycie Twojej klasy w jakimś urzędzie. Skorzystaj ze słownictwa z powyższego tekstu.

ĆWICZENIE 45

Według wzoru podziel podane zdania na rozkazujące, pytające i oznajmujące. Ułóż z nimi zdania podrzędnie złożone.

WZOR:

Rozkazujące	Pytające	Oznajmujące
<i>Daj mi notes! - Daj mi notes, który leży obok ciebie!</i>	<i>Kto recytuje wiersz? - Czy wiersz recytuje artysta, który jeszcze studiuje?</i>	<i>Ustawa jest nowelizowana. - Jest nowelizowana ustawa, na którą długo czekało społeczeństwo.</i>

1. Jutro jest święto.
2. Kto wystąpi?
3. Musisz tam pójść.
4. W naszym mieście odbędzie się festyn.
5. Proszę, przeczytaj mi ulotkę.
6. Co się będzie działo?
7. Czytaliśmy z uwagą.
8. To zaskoczenie.
9. Podoba ci się?
10. Przynieś jutro obieraną książkę!

ĆWICZENIE 46

Wstaw brakujące przecinki.

1. Była ładna pogoda więc poszliśmy zwiedzać zamek.
2. Po kolacji będziemy grać w piłkę lub wybierzemy się na spacer.
3. Pani przewodnik nas pochwaliła ponieważ dobrze znaliśmy historię naszego miasta.
4. Chcieliśmy zostać dłużej ale zrobiło się późno.
5. Andrzej kupi mamie kwiaty albo podaruje jej naszyjnik.
6. W lipcu wyjadę na kolonie jeśli rodzice się zgodzą.
7. Wyjadę na kolonię i poznam nowych kolegów.
8. Kiedy wyjadę na kolonie nie będę się nudzić.
9. Gdy spacerowałem po lesie zobaczyłem borsuka.
10. Nie ma sensu ciągle powtarzać tego co jest oczywiste.
11. Tym co mnie najbardziej interesuje jest żeglarstwo.
12. Napisałem piękny wiersz jednak nie wysłałem go na konkurs.

ĆWICZENIE 47

W podanych zdaniach podkreśl podmiot i orzeczenie. Ustal typ zdania podzielonego złożonego.

1. Ona grała tak, że nie było lepszych.
2. Maria stała się taka, bo nikt jej nigdy nie rozumiał.
3. Kiedy mam dużo wolnego, czas przepływa mi przez palce.
4. Kasjerka była taka, że nigdy się nie myliła.
5. Dwaj marynarze siedzą na maszcie.
6. Stary, brodaty bosman obserwuje morze przez lunetę.
7. Krzykliwe mewy krążą nad okrętem.
8. Zmęczony kucharz drzemie obok beczki.
9. Ewa przyniosła do szkoły książkę o kotach.
10. Lubię wędrować po górach, bo wtedy naprawdę odpoczywam.

ĆWICZENIE 48

Wypisz w dwu kolumnach zdania pojedyncze i złożone.

1. Przeczytam tę lekturę jeszcze raz.
2. Często się spóźniasz i nie masz zadania domowego.
3. Kasia ma dużego psa i papużkę falistą.
4. Pójdziemy do kina czy zostaniemy w domu?
5. Zapomniał biletu i wrócił do domu.
6. Nie lubię szpinaku ani brukselki.
7. Oddam ci zeszyt we wtorek lub w środę.
8. Dostałam prezent, więc się cieszę.

9. W Nidzicy stoi stary zamek rycerski.
10. Taki wynik meczu bardzo nas zaskoczył.
11. Jutro chłopcy i dziewczyny z naszej klasy pojadą do kina.
12. Rycerz w czarnej zbroi walczył na turnieju o rękę księżniczki.

ĆWICZENIE 49

W podanych zdaniach ustal zdanie nadrzędne i podrzędne. Wstaw brakujące przecinki.

1. Ten kto ma odwagę sądzić samego siebie staje się coraz lepszy. (*Albert Schweitzer*)
2. Kto ratuje jedno życie ratuje cały świat. (*Talmud*)
3. W chwili w której umiera w nas dziecko zaczyna się starość. (*François Mauriac*)
4. Nigdy nie zestarzeje się serce które kocha. (*Sokrates*)
5. Wszystkie ludzkie uczucia stają się takie malutkie gdy patrzy się na nie z dystansu. (*Paulo Coelho*)
6. Jesteśmy dobrzy dla drugich aby się sobie więcej podobać. (*Magdalena Samozwaniec*)
7. Nie ma takiej krzywdy której by nie można przebaczyć. (*Stefan Wyszyński*)
8. Człowiek winien studiować tylko to do czego pcha go jego wewnętrzne pragnienie. (*Johann Peter Eckermann*)
9. Bądź takim abyś nie musiał czerwienić się przed samym sobą. (*Wiktor Hugo*)
10. Kiedy bogowie chcą nas ukarać spełniają nasze prośby. (*Oscar Wilde*)

ĆWICZENIE 50

Zaznacz poprawne odpowiedzi.

1. Zdanie ***Co ma być, to będzie*** to zdanie złożone ze zdaniem podrzędnym:
  - a) orzecznikowym;
  - b) podmiotowym;
  - c) przydawkowym;
  - d) dopełnieniowym.
2. Zdanie ***Póty dzban wodę nosi, póki się ucho nie urwie*** to zdanie złożone ze zdaniem podrzędnym:
  - a) dopełnieniowym;
  - b) orzecznikowym;
  - c) okolicznikowym;
  - d) przydawkowym.

3. Zdanie *Taka jest dusza człowieka, jaki jest jego język* to zdanie złożone ze zdaniem podrzędnym:
a) przydawkowym;
b) dopełnieniowym;
c) podmiotowym;
d) orzecznikowym.
4. Zdanie *Nie ma takiego grzechu, którego nie można by odpokutować* to zdanie złożone ze zdaniem podrzędnym:
a) przydawkowym;
b) dopełnieniowym;
c) podmiotowym;
d) orzecznikowym.
5. Zdanie *Wiem, że nic nie wiem* to zdanie złożone ze zdaniem podrzędnym:
a) przydawkowym;
b) dopełnieniowym;
c) okolicznikowym;
d) orzecznikowym.
6. Zdanie *Żeby kózka nie skakała, to by nogi nie złamała* to zdanie złożone ze zdaniem podrzędnym okolicznikowym:
a) sposobu;
b) przyzwolenia;
c) warunku;
d) celu.

◆ LEKCJA 5

Polska w Unii Europejskiej

Kuba: Cześć, wczoraj wieczorem rozmawiałem przez Skype'a z Olą ze Stryja. To ta dziewczyna, co z nami jeden rok chodziła do gimnazjum w Krakowie. Teraz jest znowu w Ukrainie.

Paweł: No i jak tam u niej?

Kuba: Niby w porządku. Tylko powiedziała, że jej klasa powinna przygotować referat na temat Polski w Unii Europejskiej. Ona teraz szuka ciekawych materiałów.

Agnieszka: Rozumiem dlaczego ona. Przecież ma doświadczenia z pobytu w Polsce.

Kuba: No, właśnie. Uważam, że koleżance należy pomóc.

Paweł: Oczywiście. A czy ona podała jakieś konkretne pytania, czy tak ogólnie?

Leszek: Moim zdaniem dobrze by było przeprowadzić z jej klasą taką telekonferencję przez Skype'a na temat Polski w UE.

Magda: Słusznie. Też byłaby dobra okazja dla naszej klasy, żeby zapoznać się z ich klasą. Ja bym chętnie pojechała do Ukrainy.

Kuba: Mam dobre doświadczenia z wyjazdów do Ukrainy. Byłem tam z moją klasą krakowską i z rodzicami też.

Mikołaj: Ukraina też dąży do członkostwa w Unii. Polska bardzo nam pomaga, przekazując swoje doświadczenia.

Grzegorz: Tak, w 2014 roku została podpisana umowa stowarzyszeniowa Ukrainy z UE.

Agnieszka: O, widzicie! Czyli tematów do nawiązania kontaktów i rozmowy przez Skype'a jest pod dostatkiem.

Agata: Dobrym tematem może być przepływ osób w ramach Unii. W ubiegłym roku z rodzicami i kuzynką byliśmy we Włoszech. Jechaliśmy tam przez Słowację, Węgry, Austrię. Tyle granic i nikt nam nie sprawdzał dokumentów.

Grzegorz: Ponieważ Polska weszła do strefy Schengen. Kiedyś Ukraina także będzie członkiem tego układu.

Kuba: Oby! Byłoby wspaniale wyskoczyć sobie do Lwowa na obiad i wrócić wieczorem bez koszmarnych kolejek na granicach...

Kamila: Bycie razem w Unii daje wiele możliwości, np. wymiany na studiach, wspólnych projektów, to też – tak myślę – trochę takie wspólne myślenie, wspólne wartości, jakby jedna rodzina...

Borys: Idealizujesz trochę. Unia też ma swoje problemy, są lepsi i gorsi – „Europa dwóch prędkości”... Wielka Brytania wyszła z Unii. O solidarności trudno mówić, gdy każde państwo myśli tylko o swoich interesach... Biurokracja straszna. Teroryzm. Ideologia taka jakaś... – nie każdemu pasuje. Uchodźców pełno...

Kamila: Tak, ale dla zwykłego obywatela Unii to są sprawy drugorzędu, albo w ogóle go to nie obchodzi. Popatrz – jedziesz, dokąd chcesz, bez ograniczeń możesz pracować, studiować, zakładać firmy, zwiedzać, tanie linie lotnicze pozwalają wyskoczyć na weekend do Aten na przykład, na wakacje udać się do Hiszpanii.

Kuba: Popatrzcie, ile Polska zyskała na wejściu do UE, to zupełnie inny kraj. Rodzice opowiadały, jak to było przed Unią – trochę tak, jak opowiadała Ola o Ukrainie. Samo dążenie do europejskich struktur jest już impusem do zmian (ale mi się mądrze powiedziało! Ha!). Słownem – należy opowiedzieć o relacjach Polski z UE i korzyściach.

Leszek: Do tej rozmowy dodałbym kwestię głównych instytucji unijnych i ich współpracę z naszym krajem. Zresztą, naszą dumą narodową jest to, że na czele Rady Europejskiej dwie kadencje z rzędu stoi Polak Donald Tusk.

Magda: Jak dobrze pamiętam, Polska wraz ze Szwecją zainicjowała program Partnerstwo Wschodnie na rzecz pomocy dla Ukrainy i innych państw Wspólnoty Niepodległych Państw. To program w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa.

Paweł: Minęło już 13 lat, jak Polska jest członkiem Unii Europejskiej. Zauważalne są owoce naszego członkostwa. Przede wszystkim to widać z sieci autostrad, nowych muzeach i salach koncertowych zbudowanych ze środków unijnych. Środki unijne płyną...

Wojtek: Ale musimy płacić składkę członkowską. Wiem, że więcej dostajemy, ale to się kiedyś skończy. Mój tato jest eurosceptykiem – mieszkał trzy lata w Brukseli.

Jurek: Nie marudź. Popatrz, jak zmieniły się nasze miasta, miasteczka, wsie! Rolnicy dostają dopłaty, jest mnóstwo projektów unijnych, z których można ko-

rzystać, o – nawet u nas w szkole chyba z pięć osób ma stypendium dla zdolnych uczniów – ze środków unijnych. A nasza wymiana z Hiszpanią? A remont sali gimnastycznej? A nowe tramwaje, autobusy, pociągi, linie kolejowe? Zyski przewyższają straty!

Agatka: Moim zdaniem, warto zwrócić uwagę na reformy, których dokonała Polska na drodze do UE. A zagrożenie utraty własnej tożsamości narodowej to straszenie bez sensu. Jak ktoś ma tożsamość, godność, dumę narodową, to jej nie straci za parę euro.

Kuba: A tak. Słyszałem, że wielką rolę odegrał nasz parlament. Ponieważ należało zmienić ustawodawstwo tak, żeby było spójne z europejskim.

Mikołaj: Ciekaw jestem, czy tak dobrze, jak Polacy, żyją Bułgarzy, Czesi czy Słowacy? Albo Rumuni.

Grzegorz: O ile pamiętam, to Bułgaria i Rumunia nieco później stały się członkami Unii.

Kuba: Dokładnie. W 2007 roku. A my razem z 9 innymi w 2004 – czy 2005 – nigdy nie pamiętam...

Paweł: W 2004! 1 maja! Moja mama się śmieje, że co roku świętujemy wejście Polski do UE. Słuchajcie, ważnych tematów jest bardzo dużo, ale na naszą pierwszą rozmowę przez Skype'a musimy wyłonić kilka zagadnień.

Mikołaj: To może z Olą i jej kolegami z klasy omówmy sprawy związane z głównymi instytucjami UE, z historią powstania Unii i członkostwem Polski?

Paweł: O! To do dzieła! I będziemy mieli gotowy materiał na konkurs wiedzy o UE.

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. W jakim celu Ola zbiera materiał na referat?
2. Jaki jest temat referatu?
3. Dlaczego właśnie Ola powinna przygotować referat?
4. Dlaczego koledzy Kuby postanowili pomóc swoim rówieśnikom z Ukrainy?
5. Jaki jeszcze pomysł ma Magda?
6. W jaki sposób podróżują obywatele UE po krajach członkowskich strefy Schengen?
7. Jaki pomysł ma Kuba, jeżeli znikną kontrole na granicy z Ukrainą?
8. Czy Ukraina wchodzi do strefy Schengen?
9. Jakie możliwości otwiera dla obywateli bycie w Unii?
10. W którym roku Polska przystąpiła do Unii Europejskiej? Jakie jeszcze kraje z Europy Środkowo-Wschodniej weszły w skład UE? Kiedy?
11. Co to jest Partnerstwo Wschodnie? Czemu służy?
12. Czy są w Polsce eurosceptycy?
13. Czy Ukraina dąży do członkostwa z Unią Europejską?
14. Jak sądzisz, czy dojdzie do zorganizowania telekonferencji z klasą Oli za pomocą Skype'a?
15. Jakie kwestie proponują omówić licealiści warszawscy z kolegami z Ukrainy?

ĆWICZENIE 2

Z kolegami z klasy podyskutujcie na temat Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP). Zgłębić wiedzę na ten temat można też za pomocą Internetu.

ĆWICZENIE 3

Z zaprzyjaźnioną klasą w Ukrainie lub przyjaciółmi z Polski zaplanujcie telekonferencję przez Skype'a na temat Unii Europejskiej. Omówcie listę pytań, na które chcielibyście otrzymać odpowiedzi.

ĆWICZENIE 4

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

Parlament Europejski (PE) – organ, będący odpowiednikiem jednoizbowego parlamentu, reprezentujący obywateli państw należących do Unii Europejskiej, wybierany na 5-letnią kadencję. Oficjalną siedzibą jest Strasburg. PE liczy obecnie 736 eurodeputowanych. W Polsce w stosunku do członków PE używa się potocznie określenia „europarlamentarzysta”, „euro deputowany” lub „europoseł”, natomiast oficjalne określenie brzmi: „poseł do Parlamentu Europejskiego”.

Komisja Europejska pełni funkcję rządu UE. W skład KE wchodzą komisarze. Każdy komisarz odpowiada za określony dział pracy, czyli tak samo jak ministrowie w określonym rządzie, dlatego KE jest uważana za rząd UE. Ponadto KE jako jedyny organ unijny ma prawo inicjatywy ustawodawczej. Siedzibą KE jest Bruksela.

Kilka razy do roku premierzy lub prezydenci państw członkowskich oraz przewodniczący KE spotykają się jako **Rada Europejska (RE)** odpowiedzialna za wyznaczanie ogólnych kierunków polityki Unii. Radzie Europejskiej od roku 2014 przewodniczy Donald Tusk, były premier Polski. Siedziba RE mieści się w Brukseli.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 5

Zapoznaj się z poniższym tekstem. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka. Czy są w tekście dotąd nieznane Ci pojęcia? Ustal znaczenie za pomocą Internetu.

W 2003 roku Polska podpisała traktat akcesyjny w Atenach, który stanowił prawną podstawę przystąpienia do Unii Europejskiej. Razem z Polską 1 maja 2004 roku do UE przystąpiło jeszcze dziewięć innych państw. Były to kraje nadbałtyckie: Łotwa, Estonia i Litwa, kraje Europy Środkowej, czyli Czechy, Słowacja, Węgry i Słowenia, a także Malta i Cypr.

Polska jest jednym z największych i najludniejszych krajów Wspólnoty. Przystąpienie Polski do UE podzieliło Polaków na zwolenników akcesji, zdecydowanych przeciwników oraz tych, którzy nie mieli zdania na ten temat. Nie da się jednak ukryć, że UE wiele dała Polsce i są to skutki długofalowe.

Obserwuje się bardzo dynamiczny wzrost gospodarczy, co związane jest

między innymi z otwarciem dla Polaków unijnych rynków. Umożliwiło to nie tylko swobodny przepływ towarów, zarówno importowanych jak i eksportowanych, ale również dało możliwość wyjazdu w celach zarobkowych.

Unia Europejska dała szansę również na rozwój w kraju, dzięki przeznaczaniu funduszy unijnych na otwieranie nowych firm, zakup pojazdów, remonty dróg oraz budowę różnorodnych obiektów.

W latach 2007–2011 Polsce zostało przekazane około 26 miliardów euro. Pieniądze zostały wykorzystane na rozwój obszarów wiejskich, tworzenie nowych firm czy modernizowanie dróg.

Wiele osób coraz częściej składa wnioski o pozyskanie unijnych dotacji na rozwój firmy. To dla nich szansa na spełnienie marzeń o własnym biznesie bez konieczności brania kredytu bankowego. Unia to także szansa na zaistnienie Polaków na arenie międzynarodowej. W ciągu tych kilkunastu lat wielu piastowało w instytucjach unijnych dość znaczące stanowiska.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 6

Na podstawie ćw. 4. i 5. ustal, co jest prawdą, a co – nie.

WZÓR: A. *Polska przystąpiła do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku wraz z grupą sąsiednich państw. Tak, to prawda/ Tak jest/ Dokładnie, po podpisaniu traktatu akcesyjnego wraz z Polską członkostwo unijne otrzymały Czechy, Słowacja, Węgry, Litwa, Łotwa, Estonia.*

B. *Unia Europejska to wspólnota państw, która nie posiada odrębnych instytucji unijnych. Nie, to nieprawda/ Nie, to nie tak/ Wręcz przeciwnie, główne instytucje Unii Europejskiej to Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska i inne.*

1. Parlament Europejski jest wybierany na 7 lat.
2. Rumunia, Bułgaria, Cypr i Malta przystąpiły do UE jednocześnie z Polską.
3. Polska to bardzo ważne państwo w Unii Europejskiej.
4. Bruksela i Strasburg to najważniejsze miasta unijne.
5. Rada Europejska jest uważana za rząd unijny.

6. Członkostwo Polski w Unii odmieniło życie Polaków.
7. Po 1 maja 2004 roku ożywiło się życie gospodarcze w Polsce.
8. W Polsce nie ma chętnych na otrzymanie unijnych dotacji.
9. Polacy nadal nie mają dostępu do rynku unijnego.
10. Najmniej z dotacji unijnych skorzystali rolnicy.

ĆWICZENIE 7

Dowiedz się w Internecie, o co chodzi w wymienionych zdaniach. Czy znasz podobne programy lub fundacje w Ukrainie? Czy potrafisz wytłumaczyć te nazwy po ukraińsku?

1. Program na rzecz aktywności społecznej osób starszych na lata 2014–2020.
2. Podstawa do stworzenia Rządowego Programu na Rzecz Rozwoju Muzealnictwa.
3. Program na rzecz pomocy dziecku zdolnemu.
4. Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce.
5. Program działań na rzecz seniorów na lata 2014–2020.
6. Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Społecznej.
7. Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych.
8. Fundacja na Rzecz Pomocy Funkcjonariuszom „Św. Andrzej”.

ĆWICZENIE 8

Przeczytaj ciekawostkę.

CIEKAWOSTKA

Partnerstwo Wschodnie – program określający wymiar wschodni polityki Unii Europejskiej w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Projekt Partnerstwa został zapoczątkowany działaniami dyplomacji polskiej, wspieranymi przez Szwecję. Program zainaugurowano w 2009 roku. Partnerstwo Wschodnie zakłada zacieśnienie współpracy z Białorusią, Ukrainą, Mołdawią, Gruzją, Azerbejdżanem i Armenią.

(Wg Internetu)

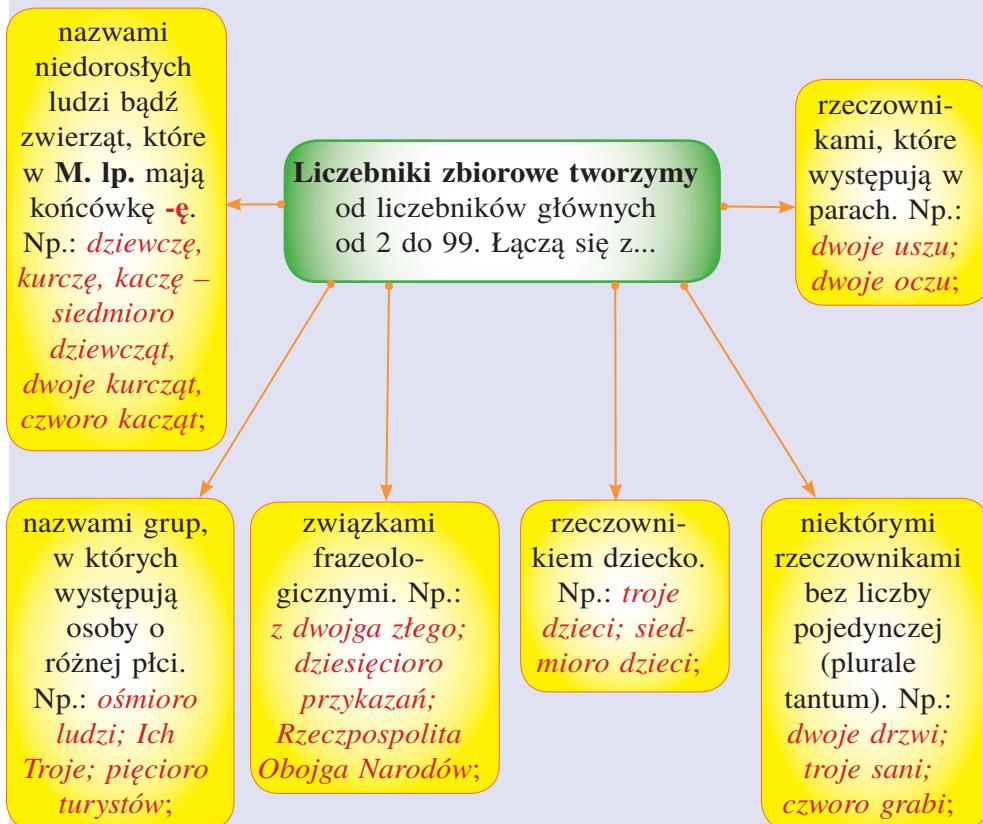
ĆWICZENIE 9

Porozmawiajcie z kolegami z klasy na temat oczekiwania młodzieży co do współpracy Ukrainy z Unią Europejską i przyszłego członkostwa Ukrainy w tym układzie politycznym. Skorzystaj ze słownictwa w ramce.

Uważam, że; Umowa Stowarzyszeniowa; dążyć do członkostwa w; przepływ osób w ramach Schengen; wyłonić kilka zagadnień; tworzenie nowych firm; ruch bezwizowy; Partnerstwo Wschodnie; relacje Ukrainy z UE; dynamiczny wzrost gospodarczy; moim zdaniem; zwolennik/ przeciwnik Unii; Parlament Europejski; zacieśnienie współpracy; swobodny przepływ towarów i kapitałów; dać szansę na rozwój; fundusze na; rozwój obszarów wiejskich; Komisja Europejska; w mojej/ jego opinii/ ocenie; ciekawa/ ciekaw jestem.

UTRWALAMY WIEDZĘ O LICZEBNIKU (CIĄG DALSZY)

Liczebniki zbiorowe

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Nazwy niedorosłych ludzi i zwierząt zakończone inną głośką w M. Ip. łączą się z liczebnikami głównymi.

Np.: *dzieczynka – sześć dziewczynek; żrebak – trzy żrebacki; kaczątko – cztery kaczątki.*

ZAPAMIĘTAJ!

Liczebników zbiorowych nie możemy utworzyć od:
zero, jeden, sto, tysiąc, milion, miliard.

Odmiana liczebników zbiorowych

M.	dwoje dzieci	osiemdziesięcioro turystów	dwendziesięcioro kurcząt	kilkoro nożyc
D.	dwojga dzieci	osiemdziesięciorga turystów	dwendziesięciorga kurcząt	kilkorga nożyc
C.	dwojgu dzieciom/ dzieci	osiemdziesięciorgu turystom/turystów	dwendziesięciorgu kurczętom/ kurcząt	kilkorgu nożycom/nożyc
B.	dwoje dzieci	osiemdziesięcioro turystów	dwendziesięcioro kurcząt	kilkoro nożyc
N.	dwojgiem dzieci	osiemdziesięciorgiem turystów	dwendziesięciorgiem kurcząt	kilkorgiem nożyc
Mc.	o dwojgu dzieciach/ dzieci	o osiemdziesięciorgu turystach/turystów	o dwadzieściaorgu kurczętach/ kurcząt	o kilkorgu nożycach/nożyc
W.	dwoje dzieci	osiemdziesięcioro turystów	dwendziesięcioro kurcząt	kilkoro nożyc

Liczebniki zbiorowe w **D.**, **C.**, **N.**
poszerzają swój temat o spółgłoskę **-g**

W przypadku, gdy
musimy odmienić kilka cyfr, np. 22, oba człony
przybierają postać liczebnika zbiorowego: **dwadzieścio**
dwoje, osiemdziesięcioro czworo,
siedemdziesięcioro ośmioro

ĆWICZENIE 10

Odmień liczebniki wraz z rzeczownikami przez przypadki.

Dziesięcioro uczniów, kilkanaścioro pacjentów, troje drzwi, czworo dziewcząt, pięćdziesięcioro ośmioro ludzi.

ĆWICZENIE 11

Do podanych liczebników zbiorowych dobierz rzeczowniki, które łączą się z tymi liczebnikami.

1. Dwoje (ludzi, chłopaków, koleżanek).
2. Troje (mężczyzn, dzieci, spodni).
3. Czworo (dzieciaków, podręczników, nożyc).
4. Pięcioro (drzwi, sań, jagniąt).

5. Sześcioro (moich znajomych, osób, uczennic).
6. Siedmioro (prosiąt, koleżanek, dzieci).
7. Ośmioro (prosiaków, turystów, cieląt).
8. Dwadzieścioro dwoje (albumów, książek, koleżanek).
9. Dwadzieścioro pięcioro (studentów, studentek, uczniów).
10. Dziewięćdziesięcioro dziewięcioro (osób, uczestników, turystów).

ĆWICZENIE 12

Poprawną odpowiedź wskaż znakiem

1. Liczebniki zbiorowe wskazują na:
  - a) liczbę osób, zwierząt;
  - b) kolejność osób, zwierząt;
  - c) liczbę niecałkowitą;
  - d) liczbę *singulariów tantum*.
2. W którym zdaniu jest zawarty liczebnik zbiorowy?
  - a) nie ma jedna trzeciej soli;
  - b) ubrałem sześć par skarpet;
  - c) w szkole nie ma pięciu uczniów;
  - d) spotkałem się z siedmiorgiem chłopców.
3. Liczebnik zbiorowy 5 to:
  - a) piąty;
  - b) pięć piątych;
  - c) pięcioro;
  - d) piąta.
4. Troje przyjaciół w formie Celownika to:
  - a) trojgiem przyjaciół;
  - b) trojgu przyjaciołom;
  - c) trojgu przyjaciół;
  - d) trojgiem przyjaciołom.

ĆWICZENIE 13

Wysłuchaj tekstu.

Wisława Szymborska

Gawęda o miłości ziemi ojczystej

Bez tej miłości można żyć,
mieć serce puste jak orzeszek,
malutki los naparstkiem pić
z dala od zgryzot i pocieszeń,
na własną miarę znać nadzieję,
w mroku kryjówkę sobie uwić,
o blasku próchna mówić „dnieje”,
o blasku słońca nic nie mówić.

***

Jakiej miłości brakło im,
że są jak okno wypalone,
rozbite szkło, rozwiany dym,
jak drzewo z nagła powalone,
które za płytka wrosło w ziemię,
któremu wyrwał wiatr korzenie
i jeszcze żyje cząstkę czasu,
ale już traci swe zielenie
i już nie szumi w chórze lasu?

***

Ziemio ojczysta, ziemio jasna,
nie będę powalonym drzewem.
Codziennie mocniej w ciebie wrastam
radością, smutkiem, dumą, gniewem.
Nie będę jak zerwana nić.
Odrzucam pusto brzmiące słowa.
Można nie kochać cię – i żyć,
ale nie można owocować.

***

Ta dawność jej w głębokich warstwach...
Czasem pośrodku drogi stanę:
może nieznanych pieśni garstka
w skrzyni żelazem nabijanej,
a może dzban, a może łuk
jeszcze się w łonie ziemi grzeje,
może pradawny domu próg
ten, którym wkroczyliśmy w dzieje?

***

Stąd idę myślą w przyszłe wieki,
wyobrażenia nowe składam.
Kamień leżący na dnie rzeki
oglądam i kształt jego badam.
Z tego kamienia rzeźbiarz przyszły
wyrzeźbi głowę rówieśnika.
Ten kamień leży w nurcie Wisły,
a w nim potomna twarz ukryta.

***

By na tej twarzy spokój był
i dobroć, i rozumny uśmiech,
naród mój nie żałuje sił,
walczy i tworzy, i nie uśnie.
Pierścienie świetlnych lat nad nami,
ziemia ojczysta pod stopami.
Nie będę ptakiem wypłoszonym
ani jak puste gniazdo po nim.

ĆWICZENIE 14

Przygotuj informację o autorce tego wiersza i jej twórczości, przedstaw w grupie.

ĆWICZENIE 15

Porozmawiajcie w grupie, odpowiadając na pytania, na tematy podnoszone w wierszu.

1. Czy poetka zachęca żyć „z sercem pustym jak orzeszek”?
2. Jak uważasz, dlaczego drzewo może być nagle powalone?

3. Jak rozumiesz słowa „nie będę powalonem drzewem”.
4. Jakie klejnoty kryje łono ziemi?
5. Jakie myśli wywołuje u poetki kamień, leżący na dnie rzeki?
6. Co ukrywa nurt Wisły?
7. Jak rozumiesz ostatnie dwie zwrotki wiersza?

ĆWICZENIE 16

Przyjrzyj się planszy. Porównaj z ukraińskimi powiązaniami rodzinnymi.

RODZINA

prababcia +
pradziadek =
pradziadkowie

babcia (babunia) +
dziadek (dziadzio, dziadziuś) =
dziadkowie

matka (mama, manusia) +
ojciec (tata, tato, tatuś) =
rodzice

żona (małżonka) +
mąż (małżonek) =
małżeństwo

córka + syn =
dzieci

siostra + brat =
rodzeństwo
siostra przyrodnia +
brat przyrodni =
rodzeństwo

siostra bliźniaczka +
brat bliźniak =
bliźniaki –
siostry bliźniaczki/
bracia bliźniacy

jedynak,
jedynaczka

(pra)wnuczka +
(pra)wnuk = **(pra)wnuki** –
(pra)wnuczki/
(pra)wnukowie

MAMA

siostra mamy =
ciocia (+ wujek) brat mamy =
wujek (+ wujenka (wujna))
ciocia (ciotka) +
wujek (wuj) =
wujostwo **kuzyn**
(brat cioteczny i wujeczny) +
kuzynka
(siostra cioteczna i wujeczna) =
kuzyni
(rodzeństwo cioteczne i
wujeczne)

TATA

siostra taty =
ciocia (+ wujek)
brat taty =
stryjek
(+ stryjenka (stryjna))
stryjenka (stryjna) +
stryjek (stryj) =
stryjostwo
kuzyn (brat stryjeczny) +
kuzynka (siostra stryjeczna) =
kuzyni (rodzeństwo stryjeczne)

ZAPAMIĘTAJ!

rodzina – rodzice –
rodzeństwo

„po kądzieli” –
ze strony matki,
np. dziadek po kądzieli

„po mieczu” –
ze strony ojca,
np. pradziadek po mieczu

macocha, ojczym
pasierbica, pasierb =
pasierbowie, pasierby

teściowa + teść =
teściowie
synowa, zięć

szwagierka,
szwagier,
bratowa

siostrzenica + siostrzeniec =
siostrzenice + siostrzeńcy
bratanica + bratanek =
bratanice + bratankowie

panna, kawaler,
mężatka (zamężna)

wdowa, wdowiec
rozwiedziona (rozwódka),
rozwiedziony (rozwodnik)

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Bliźnięta – tylko w odniesieniu do znaku zodiaku.

Bliźniak to też jedna z części domu złożonego z dwóch takich samych, odrębnych części mających wspólną ścianę.

Bratanki – przestarzałe, np. w powiedzeniu:

Polak, Węgier – dwa bratanki.

Czy wiesz, co to jest...

Dziadek do orzechów?

Babka wielkanocna?

ĆWICZENIE 17

Uzupełnij podane przysłówia i powiedzenia rzeczownikami w odpowiedniej formie, oznaczającymi pokrewieństwo. Wyjaśnij znaczenie. Czy są podobne w języku ukraińskim?

WZÓR: *Za dukata brat sprzedą brata.*

1. Jakie jabłko – taka skórka, jaka matka – taka ... .
2. Dobra ... – mężowi korona.
3. Dla każdej ... miłe jej dziatki.
4. Gdyby babcia miała wąsy, to by była ... .
5. Jakie drzewo – taki klin, jaki ojciec – taki ... .

ĆWICZENIE 18

Wstaw odpowiednie wyrazy we właściwej formie.

WZÓR: *Mój tata ożenił się z mamą 30 lat temu.*

1. Moja babcia ... za dziadka, kiedy miała 19 lat.
2. Syn naszych sąsiadów ma 42 lata i jeszcze nie ożenił się – pewnie zostanie starym ... .
3. Pani Gąsowska jest ... – jej mąż umarł 5 lat temu.
4. Kasia i Basia Nowakówny są podobne do siebie jak dwie krople wody – nic dziwnego są przecież ... .
5. Mój brat jest ... od 2 lat – jego żona ma na imię Danuta.
6. Władysław Jagiełło ... z Jadwigą.
7. Czy dzisiejsza „singielka” oznacza to samo, co kiedyś „stara ...”?
8. Zawsze chciałam mieć rodzeństwo, bo okropnie jest być ... .
9. Wujek Piotra jest ... i od śmierci swej żony sam wychowuje dwoje dzieci.
10. Za kilka dni mój ślub! – nie będę już panną tylko ... .

ĆWICZENIE 19

Według wzoru dobierz odpowiednie przymiotniki.

WZÓR: kawalerski stan

- ... okulary
- ... grosz
- ... ręka
- nazwisko ...
- ... serce
- ... uczucie
- ... miłość
- siostra ...
- ... wieczór
- brat ...
- ... wózek
- ... naród

panieński, synowska,
dziecięcy, babcine,
bratni (= braterski),
siostrzane, matczyne,
cioteczna, ojcowska,
wujeczny, mężowskie, wdowi

ĆWICZENIE 20

Odpowiedz na pytania i uzupełnij zdania.

1. Czy masz siostrzenicę?
2. Jak ma na imię Twój dziadek?
3. Kto to jest kawaler?
4. Jakie masz rodzeństwo?
5. Z ilu członków składa się Twoja najbliższa rodzina?
6. Kto to jest siostra ciociczna?
7. Ile lat mają Twoi rodzice?
8. Mama Twojego dziadka to dla Ciebie ... .
9. Mąż i żona to ... .
10. Mąż siostry Twojej mamy to ... .

ĆWICZENIE 21

Na podstawie podanych zdań wyjaśnij znaczenie podkreślonych związków frazeologicznych. W razie wątpliwości skorzystaj ze *Słownika frazeologicznego współczesnej polszczyzny*. Czy znasz ukraińskie odpowiedniki tych frazeologizmów.

WZÓR: *Spokojnie, opowiedz mi wszystko po kolei, a nie tak pięte przez dziesiąte.*

pięte przez dziesiąte – opowiadać niedokładnie, nie o wszystkim.

1. Jurek choć należy do naszej rodziny, ale to tylko dziesiąta woda po kisielu.
2. Powstaje coraz więcej organizacji i fundacji, które zajmują się bezdomnymi, ubogimi, chorymi, zблąkanymi córkami i synami marnotrawnymi.

3. Mój wujek – odkąd wyjechała ciocia – zajmuje się domem i radzi sobie całkiem dobrze jak na słomianego wdowca.
4. Muszę poświęcić więcej czasu rodzinie, bo ostatnio traktowałem ją trochę po macoszemu w porównaniu z innymi obowiązkami.
5. Ja nie znam się na tym, ale mój brat może ci pomóc, bo jest z komputerami za pan brat.

ĆWICZENIE 22

Przynieś dowolne zdjęcie swojej rodziny i przedstaw ją grupie. Opowiedz coś o niej. Podczas prezentacji kolegi, zadaj pytanie typu: *Czy to jest wujek Twojej siostry?*

ĆWICZENIE 23

W grupie porozmawiajcie na temat rodziny. Skorzystaj z poniższych pytań, wyraź swoją opinię.

1. Twój ideał rodziny. Rodzina duża czy mała – co jest lepsze?
2. Kto powinien być „głową rodziny”? Od czego to zależy?
3. Czym dla Ciebie jest rodzina?
4. Co jest ważniejsze: rodzina czy kariera?
5. Czy babcie i dziadkowie powinni mieszkać razem z rodziną – swymi dziećmi i wnukami?
6. Konflikt pokoleń – czy jest nieunikniony?
7. Do kiedy dzieci powinny mieszkać z rodzicami?
8. O jakim mężczyźnie powiedziałbyś, że „siedzi pod pantoflem swej żony” – jest pantoflarzem? Czy to coś złego?
9. Kto to jest „maminsynek”? – czy w życiu jest mu łatwiej czy trudniej niż innym?
10. Czy dobrze jest mieć rodzeństwo – jakie? Starsze czy młodsze? A może lepiej być jedynakiem?

W toku dyskusji korzystamy z podstawowych zwrotów:

inne:

Nawiązując do wypowiedzi...
Chciałbym przedstać / zająć stanowisko w sprawie...
Chciałbym dodać, że...
Warto dodać, że...
Trzeba podkreślić, że...
Jeszcze jedna uwaga...
Stoję na stanowisku...
(Nie) zgadzam się ze stanowiskiem...
(Nie) jestem po stronie...
Popieram zdanie... ≠
Nie popieram zdania...
Jestem tego samego/
przeciwnego zdania.
(Nie) zgadzam się z..., że...
Ma słuszność... ≠
Nie ma słuszności...
Ma rację... ≠ Nie ma racji...
Podzielam/ Podtrzymuję/
Zmieniam opinię... ≠
Nie podzielam/
Nie podtrzymuję/
Nie zmienię opinii...
Opinia o.../ Opinia co do...
Polemizowałem...
Mam inne zdanie na ten temat.
Ale z drugiej strony...

wątpliwość:

Wydaje mi się, że...
Mam wrażenie, że...
Przypuszczam, że...
Podejrzewam, że...
Mam wątpliwości co do...
Wątpię, czy...
Nie jestem pewien, czy...

pewność:

Jestem (absolutnie) przekonany/
pewien, że...
W moim przekonaniu...
Nie ulega wątpliwości, że...
Nie mam wątpliwości co do...
Jest dla mnie oczywiste/
jasne, że...

neutralność:

Moim zdaniem...
Według mnie...
Myślę, że...
Sądzę, że...
Uważam, że..
Z mojego punktu
widzenia...

ZAPAMIĘTAJ!

Nie należy mówić:

*Na mój pogląd...
Moim zdaniem jest ...
Liczę, że...*

Należy powiedzieć:
Moim zdaniem... Uważam, że...

Dyskusja może być: ciekawa, owocna,
ożywiona, burzliwa, odbiegająca od tematu,
chaotyczna, jałowa...

ĆWICZENIE 24

Zapoznaj się z **Curriculum vitae** (czyt. *kurikulum wite*).

Curriculum vitae (*CV* – czyt. *siwi*) – to forma życiorysu napisana wg ustalonego schematu, w której w punktach podaje się najważniejsze wydarzenia z życia.

CV piszemy najczęściej po to, aby przekonać pracodawcę, dyrektora szkoły o posiadanych umiejętnościach, zdolnościach, predyspozycjach.

CV zazwyczaj dodaje się do innych dokumentów, np. podania z prośbą o przyjęcie do szkoły, podania z prośbą o pracę.

CV musi być bezbłędne, staranne, estetyczne, przejrzyste (napisane na komputerze na kartce formatu A4).

W *prawym górnym* rogu umieszczamy informację o miejscowości i dacie sporządzenia **CV**. W *prawym dolnym* rogu składamy własnoręczny podpis.

ĆWICZENIE 25

Przeczytaj przykładowe CV. Wyjaśnij, w jakim celu zostało napisane.
Do jakiego dokumentu może służyć jako załącznik?

Chełm, 11 maja 2017 roku

Curriculum vitae

1. DANE OSOBOWE

Imię: Tadeusz

Nazwisko: Kowalski

Data urodzenia: 27.11.2001

Miejsce urodzenia: Chełm

Adres: ul. Kasztanowa 23 m. 5

22-100 Chełm

Telefon: dom 82 622 47 97, 607 302 711

Imię i nazwisko ojca: Władysław Kowalski

Imię i nazwisko matki: Joanna Lis-Kowalska

2. WYSZKOLENIA

2014–2017 Gimnazjum nr 2 w Chełmie

2008–2014 Szkoła Podstawowa nr 2 w Chełmie

3. UMIEJĘTNOŚCI

Dobra znajomość języka angielskiego.

Umiejętność redagowania gazetki szkolnej.

Znajomość programów komputerowych (Word, Excel).

Łatwość nawiązywania kontaktów.

4. SUKCESY

Wyróżnienie w Ogólnopolskiej Olimpiadzie z Informatyki w Gdańsku 2016.

Wyróżnienie w Regionalnym Konkursie Gazetek Szkolnych w Kazimierzu nad Wisłą 2015.

I miejsce w Miejskim Dyktandzie Ortograficznym „O Pióro Prezydenta Miasta” – Chełm 2013.

5. ZAINTERESOWANIA

Koszykówka, szermierka.

Film.

Spływy kajakowe.

6. CECHY CHARAKTERU

Odpowiedzialność.

Obowiązkowość.

Upór w dążeniu do celu.

(własnoręczny podpis)

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Zwróć szczególną uwagę na znaki przystankowe w zapisie adresu.
Porównaj z językiem ukraińskim!

ĆWICZENIE 26

Spośród podanych cech podkreśl te, które ułatwiają zdobycie pracy.

Nieznajomość języków obcych, umiejętność obsługi komputera, nieśmiałość, umiejętność pracy w zespole, chęć dominacji, asertywność, kreatywność, egocentrzyzm, łatwość rozwiązywania problemów, częsta zmiana poglądów, łatwość nawiązywania kontaktów, niepunktualność, dobra organizacja pracy, umiejętność planowania i wykonywania zadań, tolerancyjność, twórcze myślenie, determinacja, punktualność, komunikatywność, zdolności językowe.

asertywny – umiejący otwarcie i jednoznacznie wyrażać swój sprzeciw, swoje potrzeby, uczucia i opinie

ĆWICZENIE 27

Z podanych w ramce informacji wypisz te, które należy umieścić w CV dołączonym do podania z prośbą o przyjęcie do szkoły średniej. Na podstawie wypisanych informacji sporządź swoje CV.

Osiągnięcia (sukcesy), Twoje miejsce urodzenia, miejsce urodzenia babci, wzrost, imię ojca, imię dziadka, imię matki, imię ojca matki, adres, data urodzenia, tytuł naukowy, cechy charakteru, data urodzenia rodziców, imię własne, nazwisko, aktualny adres zamieszkania, przebyte choroby, waga, wykształcenie, średni dochód na jedną osobę w rodzinie, średni wzrost starszego rodzeństwa, dotychczasowe miejsca nauki, zainteresowania.

ĆWICZENIE 28

Zredaguj swoje CV za 20 lat.

ĆWICZENIE 29

Zredaguj CV Twojego ulubionego bohatera literackiego.

ĆWICZENIE 30

Zapoznaj się z poniższym tekstem przedstawiającym życiorys Anieli Kowalik, bohaterki powieści Małgorzaty Musierowicz „Klamczucha”. Sporządź jej CV.

Aniela Kowalik
ul. Kościuszki 44 m. 2
84-360 Łeba

Życiorys

Urodziłam się piętnaście lat temu siódmego dnia pierwszego miesiąca w Łebie. W tym mieście spędziłam beztroskie dzieciństwo zakłócone nieco nauką w Szkole Podstawowej nr 1 w Łebie, którą ukończyłam w bieżącym roku.

Mój tata - Józef Kowalik - jest rybakiem dalekomorskim. Wychowuje mnie samotnie (co nie zawsze mu wychodzi), gdyż moja mama nie żyje. Moją najlepszą koleżanką jest Kasia Krukówna. Mieszkamy w tym samym domu w Łebie, na ulicy Kościuszki 44.

Moje największe dotychczasowe sukcesy wiążą się z teatrem. Bardzo lubię występować na scenie, a moimi ulubionymi dramatopisarzami są: Fredro, Wyspiański, Słowacki, Ibsen, Strindberg i Szekspir.

Ostatnio jednak odkryłam, iż moim życiowym powołaniem jest poligrafia i księgarstwo, dlatego chciałabym uczyć się w Liceum Poligraficznno-Księgarskim w Poznaniu. W okolicy Łebi nie

ma takiej szkoły, a ja koniecznie muszę uczyć się w Poznaniu (najlepiej w okolicy ulicy Roosevelta).

Jestem osobą samodzielnią, zdyscyplinowaną, z uporem dążę do wytyczonego sobie celu.

Aniela Kowalik

Jeszcze raz o Dopełniaczu i Bierniku

Czy pamiętasz, że w liczbie pojedynczej

D. odpowiada na pytania: **kogo? czego?**, a **B. kogo? co?** Np.: **D.** ucznia, ołówka; **B.** ucznia, ołówek

Rzeczowniki w **B.** w zdaniach pełnią funkcję **dopełnienia bliższego**, tj. wskazują na obiekt czynności, działania, o których mówi osobowa forma czasownika: Np.: Zrobiłem dla ciebie obiad. Lubię koty.

Niektóre rzeczowniki pospolite, zwłaszcza pochodzące od nazw własnych (Ford, Parker, Zelmer itd.), zamiast **B.** przejmują końcówkę **D. -a.** Np.: Kupiłem samochód, ale: Kupilem forda; Dostałam kwiat, ale: Dostałam tulipana; Naprawiłem odkurzacz, ale: Naprawiłem zelmera; Lubię ten owoc, ale: Lubię melona; Piszę pamiętnik, ale: Piszę bloga.

Żeby uniknąć błędnego użycia **D.** zamiast **B.** i na odwrót, zapamiętaj, że z **Biernikiem** najczęściej występują czasowniki:

brać/ wziąć, czuć/ poczuć, czytać/ przeczytać, dawać/ dać, dostawać/ dostać, jeść/ zjeść, kochać, kończyć/ skończyć, lubić, mieć, oceniać/ ocenić, oglądać/ oglądnąć, opowiadać/ opowiedzieć, pić/ wypić, pisać/ napisać, płacić/ zapłacić, poznać/ poznawać, przyjmować/ przyjąć, robić/ zrobić, rozumieć/ zrozumieć, spotykać/ spotkać, sprzedawać/ sprzedać, widzieć/ zobaczyć, wybierać/ wybrać, załatwiać/ załatwić, zamykać/ zamknąć, znać, znajdować/ znaleźć.

ĆWICZENIE 31

Ułóż zdania z podanymi w ramce czasownikami. Pamiętaj, że wymagają one Biernika.

mieć, lubić, jeść, pić, kupować, czytać, znać, oglądać, prosić, zamawiać, zwiedzać

ĆWICZENIE 32

Przepisz, wstawiając wyrazy z nawiasów w Bierniku. Uważaj na końcówki!

1. Wczoraj otrzymałem od siostry z Wiednia (jeden e-mail) i (jeden SMS).
2. Sportowiec codziennie chodzi na (trening).
3. Dziadkowie mieli (maluch), a ja chcę mieć (jaguar) albo (mercedes).
4. Na (sylwester) nad ranem lubimy chodzić na starówkę.
5. Wychodząc z domu zamykamy drzwi na (klucz), a kiedyś zamykano na (kłódka).
6. Po jakimś czasie uczenia się języka jesteście z polszczyzną za (pan) (brat).
7. Na śniadaniejadłem (pączek) z marmoladą i piłem (kawa) z mlekiem.
8. (Ten ostatni taniec) tańczyliśmy wszyscy razem.
9. Na wiosnę łatwo złapać (jakiś wirus).
10. Starszy pan chwycił (kapelusz).
11. Grać w (tenis) można na świeżym powietrzu, a grać w (bilard) można tylko w pomieszczeniu.

ĆWICZENIE 33

Według wzoru uzupełnij zdania o wyrazy z nawiasów. Rozbuduj zdania.

WZOR: Pytać ... (uczeń) ... (zadania) ... – Pytać ucznia o wykonane zadanie z literatury.

1. Prosić ... (ojciec) o ... (podpis).
2. Dbać o ... (dziadek)...
3. Dbać o ... (swój wizerunek)...
4. Troszczyć się o ... (mały braciszek)...
5. Walczyć o ... (swój kraj)...
6. Lekceważyć ... (swój obowiązek)...
7. Głosować na ... (miejscowy kandydat) i (program rozwojowy)...
8. Chodzić na ... (uniwersytet)...
9. Martwić się o ... (przyszły los)...
10. Martwić się o ... (chory kolega)...

ĆWICZENIE 34

Przepisz, zmieniając liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

1. Kolega hoduje małego ptaszka w klatce.
2. Mama pytała się, czy jeszcze mamy pusty słoik na konfiturę.

3. Bardzo chcę mieć małego braciszka.
4. Wczoraj przypomniałem sobie tego pracownika.
5. Widziałem starożytny miecz w muzeum.
6. Dobrze pamiętamy swego pierwszego nauczyciela i nauczycielkę.
7. W zoo można zobaczyć wielkiego krokodyla.
8. Kupiliśmy kolorowy zeszyt.
9. Pierwszy raz w życiu widzę lamparta w zoo.
10. Na koncercie spotkałem swoją sąsiadkę.

ĆWICZENIE 35

Zapoznaj się z poniższym tekstem. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka. Więcej informacji na temat Torunia znajdź w Internecie.

Toruń, Dom Kopernika

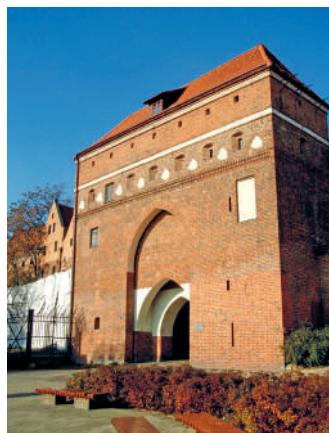
Zwiedzając Toruń, można z ciekawością spędzić czas. Najlepiej rozpocząć wędrówkę od spaceru Kępą Bazarową, skąd rozciąga się widok na miasto. Kiedy mostem przeprawimy się na drugi brzeg, dotrzemy do Bulwaru Filadelfijskiego, ciągnącego się brzegiem Wisły wzduż obwarowań. Idąc pod murami, możemy podziwiać okazałe spiachlerze i odrestaurowane baszty. Kiedy dotrzemy do Bramy Klasztornej i przekroczymy ją, znajdziemy się w najstarszej części miasta, która zachwyca swoją gotycką architekturą. Po nasyceniu się pięknymi widokami, kupimy słynne toruńskie pierniki.

(Wg P. Borysa, B. Fiszer, M. Hajduk, A. Halasz)

ĆWICZENIE 36

Poszukaj odpowiedzi na poniższe pytania.

1. Nad jaką rzeką jest położony Toruń?
2. Z imieniem jakiego średniowiecznego polskiego uczonego jest związane miasto?
3. Czy w mieście jest dużo zabytków architektonicznych?
4. Skąd się rozciąga przepiękny widok na całe miasto?
5. Z jakimi miastami w Ukrainie jest zaprzyjaźniony Toruń?
6. Czy istnieje w Toruniu kampus uniwersytecki?
7. A może Ty masz chęć podjęcia studiów w Toruniu?

Brama Klasztorna

8. Z czego słynie miasto?
9. Jakie instytucje wojewódzkie są ulokowane w mieście?
10. Imieniem jakiego uczonego jest nazwany uniwersytet w Toruniu i dla czego?

ĆWICZENIE 3

Wysłuchaj tekstu. Nowe słownictwo zapisz do słowniczka.

Muzeum Toruńskiego Piernika mieści się w byłej XIX-wiecznej fabryce pierników należącej do rodziny Weese*. W 1763 roku powstało jedno z najbardziej znanych przedsiębiorstw piernikarskich na świecie, którego tradycje są kontynuowane do dzisiaj w Fabryce Cukierniczej „Copernik” S.A. W ten sposób jeden z symboli miasta zagościł na stałe w domach nie tylko torunian, ale także turystów z całej Polski, Europy i świata.

Muzeum Toruńskiego Piernika to największe, wyjątkowe muzeum piernika zarówno w Toruniu, jak i Polsce. To nowoczesna placówka skupiająca w jednym miejscu tradycje europejskiego piernikarstwa. Muzeum to również miejsce, w którym zwiedzający mogą zapoznać się z tajemnicą technologii wypieku toruńskich pierników. Dzięki interaktywnym elementom ekspozycji, zwiedzający zostaną kompleksowo i szczegółowo wprowadzeni w niezwykły świat najsłynniejszego toruńskiego specjału, jakim są toruńskie pierniki. Goście odwiedzający Muzeum mogą również zapoznać się z poszczególnymi aspektami tematycznymi związanymi z jednym z najbardziej rozpoznawalnych produktów, który od ponad 600 lat jest symbolem miasta.

Turyści mają możliwość podziwiania architektury i wnętrz dawnego budynku przemysłowego. We wnętrzach dawnej fabryki pierników Gustawa Weesego,

* Weese – cyt. weeze

goście mogą odkrywać tajemnice niegdysiejszego gmachu fabrycznego i toruńskiego piernika – od składników niezbędnych do przygotowania ciasta (wonne przyprawy, słodki miód, najlepszej jakości mąkę), poprzez sposoby jego wypieku, aż po dystrybucję na przestrzeni dziejów.

W piwnicy ulokowana jest wystawa „Piernikowe korzenie – od formy do pieca” prezentująca zabytkowe formy piernikarskie oraz przemysłowy piec do wypieku pierników pochodzący z lat 60. XX w. Kolejną atrakcją jest możliwość zobaczenia unikatowej kolekcji form piernikarskich z okresu XVII-XX w., ze słynną toruńską „katarzynką” a także wirtualna kramarka wprowadzająca w realia średniowiecznego straganu.

Zwiedzanie ekspozycji pozwala także na zapoznanie się z rodzajami pierników, ich opakowaniami, a także produkcją pierników w dawnej i obecnej fabryce. Na I piętrze udostępniona jest także klubokawiarnia zaaranżowana w stylu lat 50-80. XX w. W tejże kawiarni odbywają się znamionowe biesiady piernikowe dla dzieci i dorosłych.

Odwiedzając Muzeum Toruńskiego Piernika można nie tylko miło spędzić czas, lecz poczuć smak i zapach kozłennych przypraw toruńskich pierników.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 38

Dokończ zdania według wzoru.

WZÓR: *Piernik jest symbolem miasta Toruń.*

1. Kontynuatorką fabryki z 1763 roku jest obecnie firma o nazwie „_____”.
2. Muzeum mieści się w _____.
3. W piwnicy Muzeum można zobaczyć foremki, piec oraz _____.
4. Zwiedzający Muzeum mogą zapoznać się z _____.
5. W tej placówce muzealnej łączy się _____.
6. W tym niezwykłym miejscu goście mogą zapoznać się z tajemnicą technologii _____.
7. _____ pozwala także na zapoznanie się z produkcją pierników _____.
8. W Muzeum można zorganizować urodziny dla dzieci lub dorosłych w _____.
9. Goście mogą odkrywać tajemnice toruńskiego piernika _____.
10. W Muzeum Toruńskiego Piernika można nie tylko miło spędzić czas, lecz poczuć _____.

ĆWICZENIE 39

Zwiedzacie Muzeum Toruńskiego Piernika. Od razu robisz zdjęcie i umieszczasz je na FB. Czego zdjęcie zrobisz? Jakim komentarzem je opatrzysz?

ĆWICZENIE 40

Wybierz 5 najatrakcyjniejszych dla Ciebie propozycji i poukładaj je w kolejności od najfajniejszych do też fajnych ☺. Krótko uzasadnij tę kolejność. Jakie inne jeszcze atrakcje zaproponowałabyś/ zaproponowałbyś zwiedzającym, gdybyś była/ był dyrektorem Muzeum Toruńskiego Piernika?

Bo lubię... Interesuję się... Ciekawi mnie...

ĆWICZENIE 41

Jakie znasz najciekawsze muzea w Ukrainie? A może byłaś/ byłeś w jakimś muzeum w Polsce? Jak je oceniasz?

ĆWICZENIE 42

Jak to powiesz?

1. Kupujesz w sklepie pierniki: na wagę (25 dag)/ 3 opakowania i prosisz o zapakowanie pierników – na prezent.
2. Wyrażasz, że smakują Ci pierniki.
3. Narzekasz na smak (myślałaś/ myślałeś, że będą lepsze...) lub na to, że są stare i twarde.
4. Prosisz o kolejnego pierniczka, ponieważ chcesz się nim poczęstować.
5. Proponujesz komuś pierniczka – częstujesz go.
6. Odmawiasz – nie masz ochoty na pierniczka i dziękujesz za poczęstunek.
7. Pytasz o drogę do Muzeum. Muzeum Toruńskiego Piernika
8. Tłumaczysz drogę do Muzeum (podaj kilka wskazówek: pytający idą piechotą/jadą samochodem/jadą autobusem miejskim).
9. Pytasz o toaletę w Muzeum.
10. Wskazujesz komuś drogę do toalety w Muzeum.

ĆWICZENIE 43

Odpowiedz na słowa skierowane do Ciebie:

1. Z której grupy jesteś? _____
2. Zgubiłem się – możesz mi pomóc? _____

3. Nie wiesz, gdzie jest toaleta? _____
4. Przepraszam, gdzie jest wyjście z tego muzeum? _____
5. Co za beznadzieja! _____
6. Nawet mi się tu podoba. _____
7. Nogi mnie bolą. _____
8. Zapakować? Może jeszcze jeden? _____
9. Ty, słuchaj – Kopernik też był z Torunia, nie? _____
10. Jestem Kamil, a ty? _____
11. Byłaś/ byłeś już tu kiedyś? _____
12. To co – może jeszcze po pierniczku? _____
13. Pić mi się chce po tych piernikach.
14. Masz coś do picia? _____
15. Zrób mi zdjęcie. _____

ĆWICZENIE 44

Czy wiesz, co znaczą powiedzenia: „Co ma piernik do wiatraka”, „Nie piernicz!” , „Ty stary pierniku!”? Skorzystaj ze *Słownika frazeologicznego współczesnej polszczyzny*. Czy w języku ukraińskim są podobne?

ODROBINA SKŁADNI (CIĄG DALSZY)

Zdanie złożone podzielone

Zdanie podzielone podmiotowe zastępuje lub uzupełnia podmiot zdania nadzewnętrznego. Odpowiada na pytania podmiotu: **kto? co?**

Np.: Ten dostanie nagrodę, kto na nią zasłuży.
Zdawało mi się, że słyszę śpiew.

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Zdanie złożone z **podzielonym podmiotowym** zawiera zdanie podzielone (nazywane podmiotowym), które pełni funkcję podmiotu niewyrażonego w zdaniu nadzewnętrznym lub uzupełnia treść podmiotu ogólnie zapowiedzianego **zaimkiem** w zdaniu nadzewnętrznym.
Np.: *Bilety kupi ten, kto mieszka najbliżej kina.*

W zdaniu złożonym z **podzielonym podmiotowym** zawsze oddzielamy przecinkiem **zdanie nadzenne od podzielonego**. Np.: *Ten jest najbogatszym człowiekiem na świecie, kto ma prawdziwych przyjaciół.*

ĆWICZENIE 45

Podkreśl zdania główne w podanych poniżej zdaniach podrzędnie złożonych podmiotowych.

1. Bez potrzeby wybucha, kto nie umie opanować gniewu.
2. Powiedziałam, że bardzo za nim tęsknię.
3. Śniło mi się, że wyjechałam do Warszawy.
4. Zrobisz to, co uważasz za słuszne.
5. Co ma się stać, niech się stanie.

ĆWICZENIE 46

Zaznacz znakiem zdania złożone z podrzędnym podmiotowym. Gdzie jest konieczne, wstaw przecinek. Wyjaśnij treść podanych przysłów. Czy są podobne w języku ukraińskim? Porozmawiajcie o tym w grupie.

1. Kto pod kim dołki kopie sam w nie wpada.
2. Nie czyń drugiemu co tobie niemiłe.
3. Co się stało to się nie odstanie.
4. Kto próżnuje ten nie zbiera plonów.
5. Gdy się człowiek śpieszy to się diabeł cieszy.
6. Ten się nie myli kto nic nie robi.
7. Jeśli nie potrafisz nie pchaj się na afisz.
8. Kto rano wstaje temu Pan Bóg daje.
9. Co zaszkodziło to nauczyło.
10. Co ma wisieć nie utonie.

Zdanie podrzęenne orzecznikowe zastępuje orzecznik zdania nadrzędnego, czyli jest orzecznikiem rozwiniętym w formę zdania. Odpowiada na pytania orzecznika: **kim, czym, jaki jest, był,ostał, stał się?**

Np.: *Twoje życzenie jest takie, że trudno je spełnić.*

Człowiek jest tym, kim chce być.

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Zdanie złożone z podrzędnym orzecznikowym zawiera zdanie podrzędne (nazywane orzecznikowym), które uzupełnia treść orzecznika ogólnie zapowiedzianego **zaimkiem** w zdaniu nadrzędnom.

Np.: *Stał się kimś, kogo wszyscy podziwiają.*

W zdaniu złożonym z podrzędnym orzecznikowym zawsze oddzielamy przecinkiem **zdanie nadrzędne od podrzędnego.**

Np.: *Ten obraz jest taki, jak go sobie wyobrażałam.*

ĆWICZENIE 47

Podziel zdania na złożone podzielne podmiotowe i orzecznikowe.

1. Kto nie potrafi odpoczywać, nie potrafi pracować.
2. Kto chce, niech zostanie w domu.
3. Wszyscy jesteśmy tacy, jakimi widzą nas inni ludzie.
4. Kto kłamie, nie ma wiary.
5. Kto jest syty, głodnego nie zrozumie.
6. Dzisiaj pogoda jest taka, że nie warto wychodzić z domu.
7. Kto robił inaczej, naraża się na drwiny.
8. W tekście było tyle błędów, że redaktor musiał poprawić.
9. Zdarzało się, że nie wracał na noc do domu.
10. Kto nie lubi gór, może pojechać nad morze.
11. Śniło mi się, że jestem w niebie.
12. Wydawało mi się, że był tam wtedy ktoś jeszcze.
13. Kto ma prawdziwych przyjaciół, ten jest najbogatszym człowiekiem na świecie.
14. Piękne nagrody otrzymali ci, którzy spisali się bardzo dobrze.
15. Mój dziadek jest taki, że wszyscy idą do niego po radę.

ĆWICZENIE 48

W tekście z ćw. 35. i 37. poszukaj zdań podzielne złożonych. Wyśpisz zdania złożone podmiotowe.

ĆWICZENIE 49

Dopisz zdania podzielne orzecznikowe.

WZÓR: Mickiewicz jest tym dla Polaków, czym Szewczenko dla Ukraińców.

1. Był on dla mnie tym, _____.
2. Wakacje nie były takie, _____.
3. Mróz był taki, _____.
4. Jesteś taki, _____.
5. Mój kuzyn jest kimś, _____.
6. Koncert był taki, _____.
7. Nasze wakacje były takie, _____.
8. Mikołaj Kopernik był tym, _____.
9. Twórczość Fryderyka Chopina jest taka, _____.
10. Wisława Szymborska była tą, _____.

ĆWICZENIE 50

W ćw. 35. i 37. poszukaj zdań podzielne złożonych z podzielnym orzecznikowym.

◆ LEKCJA 6

Sto lat Niepodległości

Kuba: Cieszę się, że doszło do tej telekonferencji przez Skype'a z klasą Oli ze Stryja.

Paweł: No właśnie, pomogliśmy kolegom z Ukrainy i nawiązaliśmy z nimi kontakt.

Agnieszka: Teraz możemy z nimi uczestniczyć w różnych projektach.

Kuba: A masz jakiś pomysł?

Leszek: Wydaje mi się, że dobrą okazją do tego jest nadchodząca rocznica stulecia Niepodległości Polski i odrodzenia państwowości.

Mikołaj: Tym bardziej, że i w Ukrainie są obchody stulecia Ukrainskiej Rewolucji.

Paweł: To już 100 lat temu powstało państwo ukraińskie?

Grzegorz: Po rewolucji październikowej 1917 roku Ukraina została proklamowana jako republika autonomiczna, zaś 22 stycznia 1918 roku jako państwo niepodległe.

Magda: O, widzisz, a niepodległość Polski proklamowano dopiero 11 listopada 1918 roku.

Mikołaj: A możesz przybliżyć okoliczności ogłoszenia niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej?

Leszek: Tego przecież uczymy się na lekcjach historii. A rok bieżący to szczytny rok, ponieważ mija sto lat od momentu odrodzenia Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej pod dowództwem Naczelnika Państwa, Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Kuba: Nasza droga do pełnej niepodległości po III rozbiorze Polski trwała aż 123 lata.

Agnieszka: Tak, były też dwa powstania: listopadowe w 1831 roku i styczniowe w 1863 roku. To były zrywy narodowe przeciwko władzy cara rosyjskiego. A w Ukrainie coś podobnego było?

Mikołaj: Nie, niestety. Rządy carskiej Rosji na terytorium Ukrainy były znacznie dłuższe niż w Polsce i niezwykle uciążliwe. Dopiero w listopadzie 1917 roku można było zastanowić się nad wyodrębnieniem się z imperium rosyjskiego.

Grzegorz: Wspólnym sąsiadem pozostawała Rosja, teraz bolszewicka.

Agata: Która miała zakusy, żeby znowu podporządkować sobie nasze narody, tylko tym razem w imperium bolszewików.

Grzegorz: Ukraińcy i Polacy wspólnie walczyli przeciwko Armii Czerwonej i powstrzymali inwazję bolszewicką na Zachód.

Kuba: Ale, jak dobrze pamiętam, Polacy jeszcze wcześniej jako Legiony Polskie i Ukraińcy jako Strzelcy Siczowi w szeregach armii austro-węgierskiej walczyli przeciw imperium rosyjskiemu.

Grzegorz: Tak jest. Czyli te narodowe formacje wojskowe walczyły w składzie tejże armii przeciwko temu samemu wrogowi. Szkoda, że potem stanęli przeciwko sobie – w wojnie o Lwów.

Kamila: Naprawdę, mamy tyle zbieżności historycznych i wspólnych doświadczeń.

Borys: Szczególną stronę dziejów stanowi okres roku 1920. Wspólna wyprawa wiosenna wojsk Atamana Petlury i Marszałka Piłsudskiego na Kijów i wypędzenie bolszewików z ukraińskiej stolicy zakończyło się 9 maja uroczystą defiladą w Kijowie.

Wojtek: Ale potem były walki pod Zamościem i obrona polskiej stolicy przed bolszewikami, która zakończyła się wiktorią zwaną Cudem nad Wisłą.

Kamila: Masz rację. Bitwa Warszawska zadecydowała o zachowaniu niepodległości przez Polskę i przekreśliła plany rozprzestrzenienia rewolucji na Europę Zachodnią. Uważa się za jedną z najważniejszych bitew w historii świata.

Robert: To może byśmy napisali jakiś wspólny projekt?

Damian: Na przykład szlak wydarzeń w latach 1918–1920, taka mapa z zaznaczonymi wydarzeniami historycznymi? Żeby można było pojechać i dotknąć historii...

Agnieszka: Z tego okresu niewiele się zachowało, ale warto poszukać. Powstałby szlak polsko-ukraiński. Może folder jakiś, film...

Kamila: Na pewno w muzeach – tych mniej znanych – można coś znaleźć...

Wojtek: I w archiwach, bibliotekach, nie mówiąc o sieci.

Kamila: I żeby ten szlak można było przejechać rowerem, żeby były takie mikroszlaki po 20–40 km, po lasach i polach. Chciałabym uczyć się historii w terenie.

Borys: Patrzcie, to tylko 100 lat, mogą jeszcze żyć ludzie, którzy się wtedy urodzili, a to epoka cała, prehistoria zupełna. Wszystko było inne i nic nie było – techniki prawie żadnej. Ludzie w tych okopach na choroby umierali...

Magda: Ludzie są zawsze tacy sami. Tak samo pragną wolności, kochają swoje kraje, oddają życie za niepodległość, wolność. Ukraińcy, niestety, wiedzą

o tym teraz lepiej... Dla nich ta rocznica ma chyba trochę inny wymiar. Jakby historia zatoczyła koło.

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Czy uczniowie z klasy Kuby są zadowoleni z rozmowy ze swoimi rówieśnikami z Ukrainy?
2. Kiedy przypada stulecie odzyskania niepodległości przez Polskę? Jaką nazwę otrzymało odrodzone państwo polskie?
3. Kiedy powstało państwo ukraińskie? Jaką nazwę dostało?
4. Jaką drogę ku niepodległości przeszła Ukraina? Czy jest ona podobna do polskiej?
5. Kto stał na czele odrodzonego państwa polskiego? Przybliż tę postać grupie.
6. Czy wiesz, kto był pierwszym prezydentem Ukrainy? Gdzie się urodził?
7. Czy udało się Ukraińcom i Polakom wspólnie walczyć przeciwko bolszewikom? Co możesz powiedzieć na ten temat?
8. Co możesz powiedzieć o wyprawie wiosennej na Kijów Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej i Wojska Polskiego?
9. Jakie miejsce w historii Ukrainy i Polski zajmuje obrona Zamościa? Kto dowodził tą bitwą?
10. Co to jest *Cud nad Wisłą*?
11. Czy popierasz pomysł Roberta i Damiana? Dlaczego?
12. Przybliż grupie drogę Ukrainy do niepodległości.

ĆWICZENIE 2

Opisz świat przed stu lat: czego nie było albo było zupełnie inne? Czy wyobrażasz sobie życie w tamtym czasie? Bez czego nie wyobrażasz sobie życia?

ĆWICZENIE 3

Znajdź jakieś wydarzenie przed stu lat w Twojej miejscowości. Czy ma związek z odzyskiwaniem wolności przez Ukrainę lub Polskę? Czy w miejscowym muzeum są jakieś eksponaty związane z latami 1917–1920? Informacjami podziel się z kolegami i koleżankami z klasy.

ĆWICZENIE 4

Czy dałoby się ułożyć mikroszlak historyczny w okolicach Twojej miejscowości? Może dotyczący innych lat? Co myślisz o łączeniu turystyki z nauką historii? Co jeszcze zaproponowałabyś/zaproponowałbyś na takim szlaku? Porozmawiajcie na zaproponowane tematy w grupie.

ĆWICZENIE 5

Czy zgadzasz się z wypowiedzią Magdy w ostatnim fragmencie?

ĆWICZENIE 6

Wysłuchaj fragmentów wiersza.

Adam Mickiewicz

Reduta Ordona Opowiadanie adiutanta (fragmenty)

Nam strzelać nie kazano. – Wstąpiłem na działo
I spójrzałem na pole; dwieście armat grzmiało.
Artyleryi ruskiej ciągną się szeregi,
Prosto, długo, daleko, jako morza brzegi;
I widziałem ich wodza: przybiegły, mieczem skinął
I jak ptak jedno skrzydło wojska swego zwinął;
Wylewa się spod skrzydła ściśniona piechota
Długą czarną kolumną, jako lawa błota,
Nasypana iskrami bagnetów. Jak sępy
Czarne chorągwie na śmierć prowadzą zastępy.
Przeciw nim sterczy biała, wąska, zaostrzona,
Jak głąz bodzący morze, reduta Ordona.
Sześć tylko miała armat; wciąż dymią i świecą;
I nie tyle przekątowych słów gniewne usta mieją,
Nie tyle przejdzie uczuć przez duszę w rozpaczycy,
Ile z tych działa leciało bomb, kul i kartaczy.
Patrz, tam granat w sam środek kolumny się nurza,
Jak w fale bryła lawy, pułk dymem zachmurza;
Pęka wśród dymu granat, szyk pod niebo leci
I ogromna łysina wśród kolumny świeci.
(...)

Gdzież jest król, co na rzezie tłumy te wyprawia?
Czy dzieli ich odwagę, czy pierś sam nadstawia?
Nie, on siedzi o pięćset mil na swej stolicy,
Król wielki, samowładnik świata połowicy;
Zmarszczył brwi, – i tysiące kibitek wnet leci;
Podpisał, – tysiąc matek opłakuje dzieci;
Skinął, – padają knuty od Niemna do Chiwy.
Mocarzu, jak Bóg silny, jak szatan złośliwy,

Gdy Turków za Bałkanem twoje straszą spiże,
Gdy poselstwo paryskie twoje stopy liże, -
Warszawa jedna twojej mocy się urąga,
Podnosi na cię rękę i koronę ściąga,
Koronę Kazimierzów, Chrobrych z twojej głowy,
Boś ją ukradł i skrwawił, synu Wasilowy!
Car dziwi się – ze strachu. Drżą Petersburczany,
Car gniewa się – ze strachu mrą jego dworzany;
Ale sypią się wojska, których Bóg i wiara
Jest Car. – Car gniewny: umrzem, rozweselim Cara.
Posłany wódz kaukaski z siłami pół-świata,
Wierny, czynny i sprawny – jak knut w ręku kata.
(...)

ĆWICZENIE 7

Zapoznaj się z treścią ciekawostki

CIEKAWOSTKA

Julian Konstanty Ordon żył w latach 1810–1887. Był oficerem wojska polskiego. Za udział w powstaniu listopadowym został odznaczony orderem Virtuti Militari – najstarszym i najważniejszym polskim orderem wojskowym przyznawanym za odwagę i poświęcenie na polu walki. Podczas obrony Warszawy dowodził pododdziałem artylerii w reducie na Woli*, która została wysadzona w powietrze 6 września 1831 roku. Adam Mickiewicz uwiecznił czyn bohaterki w romantycznym poemacie. W podobny sposób poeci polscy uczcili także innych bohaterów. Na przykład Juliusz Słowacki generała Józefa Sowińskiego w wierszu *Sowiński w okopach Woli*, Cyprian Norwid generała Józefa Bema w poemacie *Bema pamięci żałobny rapsod* czy Adam Mickiewicz Emilię Plater w wierszu *Śmierć Pułkownika*.

***Wola** – wówczas przedmieścia, dzisiaj dzielnica Warszawy.

ĆWICZENIE 8

Porozmawiajcie w grupie, odpowiadając na pytania.

1. Powiedz, kto z kim walczył, gdzie toczyła się bitwa, jak się zakończyła?
2. Kiedy rozgrywały się opisywane wydarzenia?
3. O jakim fakcie historycznym jest ten wiersz?
4. Kim był Julian Konstanty Ordon?
5. Jak jest przedstawiony rosyjski car?
6. Poprzez jakie czynności został scharakteryzowany car?
7. Co wiąże się z przywołanymi w tekście Turkami, poselstwem paryskim, a co z mieszkańcami Warszawy?
8. Czy wiersz ma jakieś odniesienia do obecnej sytuacji politycznej w Europie?
9. Jaką decyzję podjął generał Ordon, by ratować sytuację?
10. Symbolem czego jest czyn generała Ordona?

ĆWICZENIE 9

Wiersz ukazuje jeden z epizodów powstania listopadowego – obronę Woli w 1831 roku. W jaki sposób autor przedstawił wojska rosyjskie i polskich obrońców? Zapisz odpowiednie cytaty do tabelki

wojsko rosyjskie	oddział polski

Artur Grottger, Polonia: IV. Bitwa

ĆWICZENIE 10

Znajdź w wierszu wszystkie zdania nazywające czynności i uczucia żołnierza. Wciel się w obserwatora bitwy i napisz, przeznaczony dla generała, raport z pola bitwy.

ĆWICZENIE 11

Znajdź w Internecie informację na temat powstania listopadowego. Określ termin jego przebiegu. Jak ono się skończyło? Jak myślisz, dlaczego? Porozmawiajcie o tym w grupie.

ĆWICZENIE 12

Zapoznaj się z prezentacją na temat obu powstań. Szczególną uwagę zwróć na muzykę kompozytorów polskich, poświęconą powstaniom. <https://www.youtube.com/watch?v=pspOWQosvZU>

ĆWICZENIE 13

Znajdź informacje na temat powstania styczniowego. Koleżanki i kolegów z klasy zapoznaj z własną prezentacją na ten temat.

Wojciech Kossak, Czerniacy na Krakowskim Przedmieściu

ĆWICZENIE 14

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. Wysłuchaj „Etiudy Rewolucyjnej” Fryderyka Chopina <https://www.youtube.com/watch?v=XOUJEx9S1bU>

CIEKAWOSTKA

Fryderyk Franciszek Chopin* (1 marca 1810 w Żelazowej Woli pod Warszawą – 17 października 1849 w Paryżu) – polski kompozytor i pianista. Jeden z najwybitniejszych polskich kompozytorów w historii. Był jednym z najsłynniejszych pianistów swoich czasów, często nazywany poetą fortepianu. Elementem charakterystycznym dla utworów Chopina jest pogłębiona ekspresja oraz czerpanie z wzorców stylistycznych polskiej muzyki ludowej. Przeżycia związane z przebiegiem powstania listopadowego wyraził w Etiudzie Rewolucyjnej, stworzonej w 1831 r.

* Chopin cyt. Szopen

ĆWICZENIE 15

Kogo z ukraińskich kompozytorów znasz? Zaprezentuj przed grupą sylwetkę jednego z klasyków muzyki ukraińskiej. Informacje znajdź w Internecie lub encyklopedii.

ĆWICZENIE 16

Wysłuchaj wiersza. Jak rozumiesz jego treść?

Jan Bernard

Z Paryża często do Warszawy

Chopin list pisał rzadkiem nut.
Tak leczył zwykle trosk swych rany
I zapominać o nich mógł.
Z ironią patrzał na swą sławę,
Choć lubił też jej głośny szum.
Gra była coraz bardziej sławna
I przynosiła rozgłos mu.
Entuzjazm każdy koncert budził,
Wyciskał z oczu wzruszeń łzy.
Nie wiedział dając owe cuda,
Że wśród słuchaczy jego gry
Niezmiennie płakał jakiś Judasz
I że z pianistą Chrystus był.

Przełożył Jan Orłowski

ĆWICZENIE 17

Wypisz z wiersza czasowniki, określ czas, osobę, rodzaj (gdzie to jest możliwe), tryb, utwórz bezokolicznik.

WZÓR:

Czasownik w tekście	czas	osoba	rodzaj	tryb	bezokolicznik
pisał	przeszły	3	m.	orzekający	pisać

ĆWICZENIE 18

Podkreśl czasowniki. Porozmawiajcie w grupie, jaki efekt artystyczny uzyskał poeta dzięki nagromadzeniu czasowników w poniższym fragmencie.

Adam Mickiewicz

Reduta Ordona (fragment)

Tam kula, lecąc, z dala grozi, szumi, wyje,
Ryczy, jak byk przed bitwą, miota się, grunt ryje; –
Już dopadła; jak boa śród kolumn się zwija,
Pali piersią, rwie zębem, oddechem zabija.
Najstraszniejszej nie widać, lecz słychać po dźwięku,
Po waleniu się trupów, po ranionych jęk:–
Gdy kolumnę od końca do końca przewierci,
Jak gdyby środkiem wojska przeszedł anioł śmierci.

ZGŁĘBIAMY WIEDZĘ O CZASOWNIKU

Odmiana czasowników na **-eć**
w czasie teraźniejszym i przeszłyim

Do grupy czasowników na **-eć** należą:

- 1) kilka czasowników w **1 os. lp.** posiadających końcówkę **-em**. To są czasowniki: *umieć, rozumieć, śmieć, jeść, wiedzieć* (i pochodne – *powiedzieć, dowiedzieć się* etc.). W języku ukraińskim w **3 os. lm.** one posiadają końcówkę **-ють**;
- 2) czasowniki, które w **1 os. lp.** posiadają końcówkę **-ę**, a w **2 os. lp. -esz**. Np.: *kaszleć – kaszlę – kaszlesz; chcieć – chcę – chcesz*. W języku ukraińskim w **3 os. lm.** one posiadają końcówkę **-ють**.

Czas teraźniejszy

Umieć, wiedzieć

Liczba pojedyncza			Liczba mnoga		
1.	ja	umiem, wiem	1.	my	umiemy, wiemy
2.	ty	umiesz, wiesz	2.	wy	umiecie, wiecie
3.	on ona ono	umie, wie	3.	oni one	umieją, wiedzą
	pan pani	umie, wie		panowie panie państwo	umieją, wiedzą

Kaszleć, drzeć, mleć

Liczba pojedyncza			Liczba mnoga		
1.	ja	kaszle, drę, mielę	1.	my	kaszlemy, drzemy, mielemy
2.	ty	kaszlesz, drzesz, mielesz	2.	wy	kaszlecie, drzecie, mielecie
3.	on ona ono	kaszle, drze, miele	3.	oni one	kaszla, dra, miela
	pan pani	kaszle, drze, miele		panowie panie państwo	kaszla, dra, miela

Czas przeszły

Umieć, wiedzieć

Liczba pojedyncza						
	Rodzaj męski		Rodzaj żeński		Rodzaj nijaki	
1.	ja	umiałem, wiedziałem	ja	umiałam, wiedziałam	ja	–
2.	ty	umiałeś wiedziałeś	ty	umiałas,/ wiedziałas	ty	–
3.	on pan	umiał, wiedział	ona pani	umiała, wiedziała	ono	umiało, wiedziało

Liczba mnoga				
	Rodzaj męskoosobowy		Rodzaj niemęskoosobowy	
1.	my	umieliśmy, wiedzieliśmy	my	umiałyśmy, wiedziałyśmy
2.	wy	umieliście, wiedzieliście	wy	umiałyście, wiedziałyście
3.	oni panowie państwo	umieli, wiedzieli	one panie	umiały, wiedziały

Kaszleć, drzeć, mleć

Liczba pojedyncza						
	Rodzaj męski		Rodzaj żeński		Rodzaj nijaki	
1.	ja	kaszlałem, darłem, мељем	ja	kaszłałam, darłam, мељам	ja	–
2.	ty	kaszlałeś, darłeś, мељеš	ty	kaszłaś, darłaś, мељаš	ty	–
3.	on pan	kaszlał, darł, meљ	ona pani	kaszłała, darła, меља	ono	kaszlało, darło, мељо

Liczba mnoga

	Rodzaj męskoosobowy		Rodzaj niemęskoosobowy	
1.	my	kaszlaliśmy, darliśmy, meљлимы	my	kaszlałyśmy, darłyśmy, meљлымы
2.	wy	kaszlaliście, darliście, meљлиście	wy	kaszlałyście, darłyście, meљлыście
3.	oni panowie państwo	kaszlali, darli, meљli	one panie	kaszlały, darły, meљły

ĆWICZENIE 19

Przeczytaj tekst i wypisz czasowniki, określając ich czas, liczbę, osobę i rodzaj. Utwórz od nich bezokoliczniki.

Młodzież w dzisiejszych czasach jest zupełnie inna niż kiedyś. Zmieniła się moda, zainteresowania i przede wszystkim zachowanie. Współczesna młodzież dużą wagę przywiązuje do ubrań. Chce być na topie i kupuje wszystkie najnowsze modele. Niektórzy z nastolatków mają swój unikalny styl – czują się wtedy

najlepiej lub chcą wyglądać najbardziej oryginalnie pośród swojej grupy.

Zainteresowania są zupełnie inne niż dawniej. Lubimy słuchać muzyki, mamy swoich ulubionych wokalistów. Część nastolatków ma swoje wyjątkowe pasje, np. skateboard, co kiedyś było abstrakcją. Każdy może rozwijać swoje talenty – rysowanie, śpiewanie, granie na instrumencie.

W życiu ważna jest dla nas przyszłość, studia i praca, o którą w dzisiejszych czasach ciężko. Martwi nas bardzo wiele rzeczy: problemy w szkole, naśmiewania rówieśników. Boimy się odrzucenia, porażki.

Marzenia są najróżniejsze. Część młodzieży liczy na znalezienie wymarzonej pracy. Inne marzenia są bardziej przyziemne, np. wybranie się na koncert, wyjazd za granicę, zdanie klasy z wysoką średnią.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 20

Napisz zdania, wybierając z nawiasów odpowiedni czasownik i przekształć go w formę osobową czasu teraźniejszego.

1. To, że nie (śpiewać, umieć, jeść) tańczyć, wcale mi nie przeszkadza.
2. Postać wybitnego naukowca tak bardzo fascynuje młode pokolenie, że (wiedzieć, rozumieć, pisać) o nim więcej niż osoby starsze.
3. Ugotowane buraki babcia (trzeć, rąbać, dusić) na grubej tarce.
4. Latem dzieci (drzeć, łamać, pić) buty w ciągu bardzo krótkiego czasu.
5. Dzisiaj my z dziadkiem (czekać, zjeść, rozumieć) smaczny obiad, który ugotuje dla nas babcia.
6. Po tym wydarzeniu (wiedzieć, znać, brać) o wszystkich zaletach studenckiego życia.
7. Oni (milczeć, gadać, piszczeć) na przedstawieniu.
8. W zoo słyszeliśmy jak głośno (syczeć, brzmieć, krzyczeć) wielka żmija.
9. Mały kotek (beczeć, leżeć, musieć) na kolanach.

ĆWICZENIE 21

Przekształć zdania z ćw. 20. na zdania w czasie przeszłym.

ĆWICZENIE 22

Odmień w czasie teraźniejszym i czasie przeszłym następujące pary czasowników.

- Musieć, rozumieć.
- Myśleć, wiedzieć.
- Patrzeć, śmieć.

ĆWICZENIE 23

Odmień w czasie teraźniejszym i czasie przeszłym czasowniki, utwórz formę bezokolicznika.

– Milczę i prawie nie oddycham.

ĆWICZENIE 24

Wykonaj następujące polecenia:

1. Dopusz prawidłową formę czasownika.

- Ja czytam _____
- Ty _____
- On/ona/ono _____
- My _____
- Wy _____
- Oni _____

2. Do podanych czasowników dopisz ich formy bezokolicznika i czasu przeszłego.

- Piorę _____
- Leżę _____
- Siedzę _____
- Uczę się _____
- Myję się _____
- Jem _____

3. Do podanych czasowników dopisz ich formy bezokolicznika i czasu przeszłego.

- Idę _____
- Szyję _____
- Rzucam _____
- Śpię _____
- Niosę _____
- Wiozę _____

4. Do podanych czasowników dopisz ich formy bezokolicznika i czasu przeszłego.

- Piszę _____
- Rysuję _____
- Bawię się _____
- Biegnę _____
- Mijam _____
- Zamykam _____

UTRWALENIE WIEDZY O RZECZOWNIKU (CIĄG DALSZY)

Wołacz. To jest proste!

Wołacz nie tworzy związków składniowych z innymi członami wypowiedzi, stoi zawsze poza zdaniem, jako wtrącenie, dodatkowy, luźny człon wypowiedzenia.

Reguły tworzenia form Wołacza

Rodzaj męski:

- 1) końcówka **-e**: w rzecznikach po *b*, *d*, *f*, *t*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t*, *w*, *c*. Np.: *grzyb* – *grzybie!*; *naród* – *narodzie!*; *senator* – *senatorze!*; *Jan* – *Janie!*; *ojciec* – *ojcze!*; *chłopiec* – *chłopcze!*;
- 2) końcówka **-u**: w rzecznikach po *ć*, *ś*, *ń*, *ż*, *j*, *l*, *sz*, *cz*, *rz*, *ż*, *dz*, *dż*, *c*, a także *k*, *g*, *ch*. Np.: *koń* – *koniu!*; *mistrz* – *mistrzu!*; *przyjaciel* – *przyjacielu!*; *Janusz* – *Januszu!*; *Darek* – *Darku!*; *kraj* – *kraju!*.

Rodzaj żeński:

- 1) końcówka **-i/-y**: w rzecznikach na spółgłoskę. Np.: *radość* – *radości!* *krew* – *krwi!* *przyjaźń* – *przyjaźni!* *noc* – *nocy!* *mysz* – *myszy!* *Małogoszcz* – *Małogoszczy!* *wesz* – *wszy!*;
- 2) końcówka **-i**: w rzecznikach na **-i**: Np.: *pani* – *pani!*; *gospodyn* – *gospodyn!*;
- 3) końcówka **-u**: w rzecznikach zdrobniających. Np.: *babcia* – *babciu!*; *Kasia* – *Kasiu!* *Marysia* – *Marysiu!*

Rodzaj żeński i męski:

- 3) końcówka **-o**: w rzecznikach na **-a**. Np.: *Beata* – *Beato!* *Maria* – *Mario!* *matka* – *matko!*; *córka* – *córko!*; *Polska* – *Polsko!*; *mężczyzna* – *mężczyzno!*; *poeta* – *poeto!*; *tata* – *tato!*

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Zachodzi zmiana spółgłosek:
t > l, r > rz, t > ci,
d > dzi, st > sci,
st > śl, zd > ździ

Nazwiska kobiet i mężczyzn mają Wołacz równy Mianownikowi.
Np.: (*Pani*) *Kaczyńska!*; (*Pani*) *Kozłowska!* (*Panie*) *Kowalski!*; (*Panie*) *Wałęsa!*

Zapamiętaj wyjątki!

Bóg – *Boże!*;
 dziad – *dziadzie!*;
 lud – *ludu!*;
 dom – *domu!*;
 syn – *synu!*;
 jastrząb – *jastrzębiu!*;
 ksiądz – *księże!*;
 gołąb – *gołębiu!*;
 paw – *pawiu!*;
 nów – *nowiu!*

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Jeżeli nazwa **zawodu, stanowiska, tytułu naukowego** należy do kobiety, to ona jest używana w **Mianowniku**. Ta sama nazwa w stosunku do mężczyzny jest używana w **Wołaczu**! Np.: *pani profesor – pani profesor!// pan profesor – panie profesorze;* *pani magister – pani magister!// pan magister – panie magistrze!;* *pani dyrektor – pani dyrektor!// pan dyrektor – panie dyrektorze!;* *pani doktor – pani doktor!// pan doktor – panie doktorze;* *pani prezydent – pani prezydent! pan prezydent – panie prezydencie!*

W polszczyźnie mówionej jest tendencja do używania w funkcji **W. lp.** form **M. lp.** A więc: **Bogumił! Jakub! Basia! Maciek! Teresa! Joanna! Małgosia! Tomek!**

W polszczyźnie pisanej wskazane jest jednak stosowanie tradycyjnej formy **Wołacza: Bogumile! Jakubie!**

Basiu! Maćku! Tereso! Joanno! Małgosiu! Tomku!

W e-mailu do kolegi lub w dyskusji na Facebooku bez wątpienia użycie formy **Mianownika** nie może budzić zastrzeżeń!

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Formy typu **panie Andrzeju, pani Małgorzato, pani Basiu** używamy wtedy, gdy rozmawiamy czy korespondujemy z kimś bliskim, dobrze znanym, z kim nie dzieli nas hierarchia. Zwracanie się w ten sposób do profesorów uczelni, nauczycieli w szkole, urzędników itd. – w ogóle osób starszych jest poważnym naruszeniem etykiety.

Sytuacje, w których użycie **Wołacza** jest obligatoryjne, to np. bezpośredni zwrot do adresata w sytuacjach oficjalnych (zwłaszcza w języku pisany, np. w listach: **Szanowny Panie Prezesie, Droga Pani Halino**). Także w języku mówionym **Wołacz** bardzo często nie może być zastąpiony **Mianownikiem**, np. w wyrażeniach mających na celu obrażenie adresata: **Ty kompletny idioto, nie tak, kretynie!,** z przymiotnikiem: **Szanowny Wojciechu!**

ĆWICZENIE 25

Z dialogu na początku lekcji wypisz imiona kolegów z klasy Kuby. Utwórz od nich Wołacz. Ułóż 5 zdań, wykorzystując Wołacz. W jakim wypadku należy użyć Wołacza, a w jakim Mianownika? Odpowiedź uzasadnij.

WZÓR: *Kuba – Kubo! Kubo, podejdź do dziadka!*

ĆWICZENIE 26

Utwórz formy Wołacza liczby pojedynczej od wyrazów podanych w nawiasach.

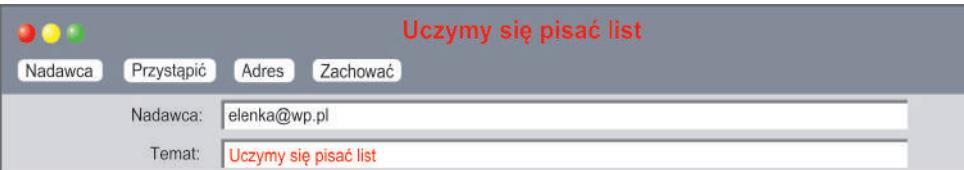
1. (Kasia), proszę cię o klucz od pokoju!
2. Telefon do pana, (pan Mirosław)!
3. Pani (Wanda), mam do pani pilną sprawę!
4. Drogi (ojciec) i najdroższa (babcia)!
5. Moje drogie (dziecko)!
6. Moja mała (siostrzyczka)!
7. Najmilszy (dziadek)!
8. Drogi (przyjaciel)!
9. Pani (kapitanowa)!
10. Miły (siąsiad)!

ĆWICZENIE 27

Zamień podane formy Mianownika na formy Wołacza. Uzasadnij, w jakich wypadkach lepiej użyć Mianownika, a kiedy Wołacza.

WZÓR: Szanowny pan profesor – Szanowny panie profesorze!

1. Kochana koleżanka Ania.
2. Miły Paweł. Drogi brat.
3. Pani minister Anna Kukiełka.
4. Wielmożny pan magister Stanisław Pospieszak.
5. Stary dobry kolega.
6. Biedny mały chłopiec.
7. Mój mały synek.
8. Pan profesor doktor habilitowany Adam Nowaczyński.
9. Jego Magnificencja Rektor Wiktor Niwak.
10. Jego Ekscelencja ksiądz biskup ordynariusz.
11. Pani starosta powiatu sanockiego Eleonora Podsanocka.

Wyróżniamy kilka rodzajów listów

✓ **List prywatny**, celem którego jest najczęściej podzielenie się wiadomościami ze szczególnym uwzględnieniem przeżyć i refleksji, jakie towarzyszyły wydarzeniom. Jest to list **pisany do bliskiej, znajomej osoby** – przyjaciela, wujka, koleżanki.

✓ W liście oficjalnym zwracam się **do osoby nieznanej nam osobiście bądź znanej, ale wyższej rangą, stanowiskiem itp.** Może to być list

do dyrektora szkoły, kierowniczki schroniska dla zwierząt itd. **Nadawca zwraca się do adresata w 3 os. liczby poj. za pomocą form Pan/Pani.** List taki może być też skierowany do więcej niż jednej osoby. W liście oficjalnym zwykle informujemy o jakichś faktach lub prosimy o coś.

- ✓ Celem pisania **listu motywacyjnego** jest przekonanie adresata (**dyrektora szkoły, pracodawcy**), że nadajesz się do podjęcia nauki w tej szkole (pracy w firmie), ponieważ masz odpowiednią wiedzę, umiejętności, zdolności i chęci. Masz również pewną wiedzę o szkole (firmie), a twój wybór jest przemyślany, nieprzypadkowy.
- ✓ **Pisz zaimki wielkimi literami:** *Ty, Tobie, Twoich, Ciebie, Cię itd.*

Listy nadajemy drogą pocztową lub mejlową.

ZAPAMIĘTAJ!

List zwykły lub e-mail powinien posiadać formułę **powitania i pożegnania**, zawsze odpowiednią do sytuacji i osoby. Jeżeli prowadzisz korespondencję mejlową przez dłuższy czas niemal bez przerwy, można zrezygnować z powitań i pożegnań przy kolejnych listach.

Formuły powitania:

- 1) **List prywatny:** Kochana Basiu!; Cześć, Jacku!; Droga Ciociu!; Hej, Kasiu!
- 2) **List oficjalny:** Szanowny Panie Prezesie!; Pani Dyrektor!; Szanowna Dyrekcja! Szanowni Państwo!

Formuły pożegnania:

- 1) **List prywatny:** Do zobaczenia w szkole; Pozdrawiam; Trzymaj się!; Buziaki!
- 2) **List oficjalny:** Z pozdrowieniami; Pozdrawiam i oczekuję na odpowiedź; Z poważaniem; Łączę wyrazy szacunku; Z szacunkiem; Liczę na pozytywne rozpatrzenie mojej prośby.

ĆWICZENIE 28

Zapoznaj się z użyciem znaków przestankowych. Czy w języku ukraińskim napiszemy podobnie, pisząc list?

TAK	TAK	NIE
Szanowny Panie! Pragnę Pana powiadomić...	Szanowny Panie, miło nam Pana poinformować, iż (że)...	Szanowna Pani, Ni- nieszym informuję...
		Szanowni Państwo Z przykrością informu- jemy, że (iż)...

Droga Kasiu! Co u Ciebie słychać?	Droga Kasiu, co u Ciebie słychać?	Droga Kasiu, Co u Ciebie słychać?
Z poważaniem Jan Nowak	Pozdrawiam Anna Kowalska	Z wyrazami szacunku, Grzegorz Sycz
		Z szacunkiem, Bożena Pąk

ĆWICZENIE 29

Przeczytaj poniższe przykłady listów. Szczególną uwagę zwróć na formalną stronę listu: miejsce zapisywania daty, miejsce pisania listu, nagłówek, użycie odpowiedniej formuły grzecznościowej.

1. List prywatny.

Jelenia Góra, 28.08.2003

Droga Agnieszko!

Piszę do Ciebie, gdyż pragnę podzielić się z Tobą przeżyciami, jakie towarzyszyły mi podczas moich górskich wypraw. Właśnie zakończyłem wędrówkę po Sudetach i chcę Ci o niej opowiedzieć.

Trasę zacząłem od Jeleniej Góry - pięknego, starego miasta z wieloma niezwykłymi zabytkami. Zespół Siedmiu Domów, czyli zrekonstruowanych kamieniczek kupieckich przylegających do renesansowego ratusza, zapiera dech w piersiach. Stare miasto zachowało trzynastowieczny układ, ale zabudowę ma barokową. Charakterystyczne podcienia kamieniczek tworzą niepowtarzalny, romantyczny nastrój.

Następnym etapem mojej wędrówki był wąwóz zwany Uroczysko. W to miejsce musimy kiedyś koniecznie pojechać razem, bo jego urok trudno oddać słowami.

Sudety są bardzo atrakcyjne, choć mało znane. Wędrując górkimi szlakami, podziwiałem piękne, rozległe widoki. Dobrze rozwinięta sieć schronisk pozwalała nie troszczyć się o jedzenie i nocleg. Ludzie byli bardzo mili i chętnie służyli pomocą.

Mam nadzieję, że w przyszłym roku będziemy mogli razem wybrać się na wędrówkę i pokażę Ci wtedy wszystkie miejsca, w których się zakochałem.

Pozdrów Rodziców i naszą paczkę.

Do zobaczenia we wrześniu,

Paweł

2. List oficjalny (motywacyjny).

Kraków, 20.05.2014

Joanna Nowak
ul. Dietla 105/7, 30-031 Kraków

Dyrekcja XC Liceum Ogólnokształcącego
im. Kazimierza Odnowiciela
ul. Konwaliowa 12, 31-045 Kraków

Szanowni Państwo!

Uprzejmie proszę o przyjęcie mnie do klasy I o profilu humanistycznym w celu kontynuowania nauki w Waszej szkole.

Proszę swą motywuję tym, że od dawna interesuję się przedmiotami humanistycznymi: historią, filozofią i literaturą. Swoją wiedzę na te tematy poszerzałam, aktywnie uczestnicząc w zajęciach Koła Humanistów działającym przy moim gimnazjum oraz startując w licznych konkursach szkolnych i międzyszkolnych.

Już w II klasie gimnazjum wzięłam udział w konkursach przedmiotowych z historii i języka polskiego, ale dopiero w klasie III osiągnęłam sukces: jestem laureatką konkursu przedmiotowego z historii, a w konkursie języka polskiego zakwalifikowałam się do etapu wojewódzkiego.

Oprócz tego występovalam w szkolnym kabarecie, pisałam teksty satyryczne, wyreżyserowałam przedstawienie pod tytułem „W to mi graj”, prezentowane z okazji Święta Szkoły.

O Waszej szkole słyszałam wiele dobrego od moich znajomych i przyjaciół, którzy są lub byli jej uczniami. Wiem, że stawiając uczniom wysokie wymagania, jesteście Państwo jednocześnie bardzo życzliwi, a w szkole panuje miła atmosfera. Dlatego po ukończeniu Gimnazjum nr 78 postanowiłam ubiegać się o przyjęcie do XC Liceum.

Uprzejmie proszę o pozytywne rozpatrzenie mojej prośby.

ĆWICZENIE 30

Porównaj dwa typy listów z ćw. 29. Wypełnij wolne miejsca w tabelce. Wyjaśnijcie w grupie podstawowe punkty, z których składa się list.

	List prywatny	List oficjalny
Kto do kogo pisze	Paweł pisze do Agaty	
Data i miejsce napisania		Kraków, 20.05.2014

Formuła powitalna (przykłady)		
Treść listu		Uczennica zwraca się z prośbą do dyrekcji liceum o przyjęcie do klasy 1.
Formuła pożegnania (przykłady)		
Podpis		

ĆWICZENIE 31

Napisz list do mamy z podziękowaniami za opiekę i ... .

ĆWICZENIE 32

Napisz list otwarty w sprawie wspierania schroniska dla zwierząt.

ĆWICZENIE 33

Na podstawie poniższego ogłoszenia napisz list motywacyjny.

Zakład Zieleni Miejskiej w Warszawie zatrudni na okres wakacji dziewczęta i chłopców do pielęgnacji terenów zielonych.

Wymagania:

- ukończone 16 lat,
- dobra kondycja fizyczna i dobry stan zdrowia,
- wiedza na temat pielęgnacji roślin,
- sprawność manualna,
- umiejętność pracy w zespole,
- odpowiedzialność, zdyscyplinowanie,
- zgoda rodziców, opiekunów prawnych.

Oferujemy:

- przeszkolenie,
- napoje chłodzące,
- stawkę godzinową.

CV i list motywacyjny należy przesyłać pocztą elektroniczną do 20 czerwca 2017 roku.

Informujemy, że skontaktujemy się tylko z wybranymi kandydatami.

ĆWICZENIE 34

Przeczytaj podane formuły powitalne i określ, w jakich sytuacjach można ich użyć. Czy dadzą się stosować wymiennie? Dlaczego?

Cześć!	Doberek!
Kopę lat!	Uszanowanie!
Witam serdecznie!	Witam państwa!
Witam!	Siema!
Dzień dobry!	Hej!

ĆWICZENIE 35

Zastanówcie się w grupie nad formułami pożegnalnymi. Podajcie jak najwięcej przykładów. Skorzystajcie ze *Słownika Poprawnej Polszczyzny* lub z Internetu.

ĆWICZENIE 36

Z podanych poniżej wybierz wg Ciebie najlepszą formę rozpoczęcia e-maila (można pisać: mejla) do nauczyciela w sprawie oceny z ostatniej klasówki. Czy możesz podać własny początek mejla?

1. Witam! Co dostałem z ostatniej klasówki?
2. Cześć, no to jak, co dostałem?
3. Niech mi pan powie, co mi pan ostatnio postawił.
4. Dzień dobry! Co dostałem z ostatniej klasówki?
5. Witam, no i jak – jest piąteczka?
6. Może mi pan powiedzieć, co dostałem z ostatniej klasówki?
7. Panie profesorze, co mi pan postawił?
8. Szanowny Panie Profesorze, chciałbym uprzejmie zapytać o swoją ocenę z ostatniej klasówki.
9. Panie psorze, co dostałem ostatnio?

ĆWICZENIE 37

Przeczytaj poniższy tekst. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka.

Grzegorz Kalinowski

Tramwajem do Kijowa (fragmenty)

3 maja 1920

Szli jak burza, nie trafiając ani razu na poważną walkę. Dokładniej można by rzec, że jechali, bo podróżowali pociągiem. Minęli Sarny, Równe, aż stanęli

w Zwiahlu. Byli częścią ogromnego przedsięwzięcia, jednym z setek eszelonów, które wiozły na wschód wojsko i zaopatrzenie. Heniek czuł się szczęśliwy i silny. Wszyscy pruli przed siebie w nowych pięknych mundurach, a na nogach miały porządne buty. Zauważył, że bolszewicy, których nasi prowadzili do niewoli, wyglądali marnie, szli w dziurawych łachach odziani w łapcie, widok bosych żołnierzy wroga szybko przestał go dziwić.

...Najważniejsze, że Polacy mieli broń, amunicję, byli ubrani i najedzeni. Czuli się więc silni, zwłaszcza gdy zobaczyli, ilu ich jest i w jakim tempie będą gnać bolszewicką armię. ...Kolejny etap też szedł migiem, do Żytomierza dojechali samochodami, później walili na piechotę ile sił w nogach, ale do walki nie dochodziło. Wchodzili do miejscowości opuszczonej przez bolszewików, a jeśli już zastawali w nich wroga, to ten pryskał aż miło. To nie była wojna, tylko gonitwa. Gonili własną czołówkę, która wycinała wrogów oddających ukraińskie ziemie. Biorąc wieś po wsi, sztetl po sztetlu, miasto po mieście, stale przybliżali się do Kijowa.

...W niecałe dwa tygodnie po wyjściu z koszar byli już pod Kijowem. Za lasem znajdowały się letniska, które, podobnie jak Warszawę, otaczały także Kijów. ...Idąc przez las, doszli do pierwszych eleganckich drewnianych willi. Domy robiły wrażenie, podobnie jak okazałe place, na których stały... To jakbyśmy byli w Otwocku, Świdrze albo Konstancinie – podporucznik mówiąc to, rozpostarł mapę. – Tu też wiodą tory, ale nie chodzi ciuchcia, tylko tramwaj.

...Stąd, gdzie my jesteśmy, z Puszczy Wodicy do Podołu i Górnego Miasta jakieś dwadzieścia kilometrów, – powiedział Polak z Kijowa...

A ten Kreszczatik?

Główna ulica w Kijowie, moi kochani!

...Teraz bolszewicy tramwajem jeżdżą, zwożą do Kijowa wojskowych i sprzęt. ...W końcu nadjechał tramwaj, ogromny, niemal dwa razy dłuższy od wagonów z Warszawy. ...Tramwaj, a raczej miniaturowy pociąg pancerny, rósł w oczach, Heniek zauważył, że bolszewicy nie dość, że pruli z karabinów i rewolwerów, to na dodatek próbowali ustawić taczanki, czyli karabiny maszynowe na kółkach.

...Oddział podporucznika Beniowskiego spisał się na medal. Nagrodą było bezbolesne przejście chrztu bojowego, zdobycie mnóstwa sprzętu, amunicji

i jedzenia oraz wzięci do niewoli jeńcy. ...Julek Beniowski zaproponował, żeby zrobić z tramwaju morderczy wehikuł, którym dojadą do Kijowa...

...Ruszyli. Tory były proste, więc gnali w tempie, którego Heniek nie znał z Warszawy. Tramwaj pędził leśną przesieką i tykał kilometr za kilometrem. Nagle wjechali na kawałek otwartej przestrzeni, zrównując się niemal z uciekającą czerwoną kawalerią. Heniek czuł się jak na westernie, kiedy dyliżans lub pociąg otačza banda czerwonoskórych. Ci spod Kijowa byli jednak słabsi od tych z filmowej prerii, wiali w popłochu, bo niczego się nie spodziewali. Zaskoczenie było pełne.

...Jechali i jechali, mijając coraz gęściej zabudowane ulice. Niedługo mieli wyjechać na Kreszczatik, w samo serce Kijowa. ...Czuli się tak, jakby stali nie na mostach tramwaju, lecz na pokładzie pirackiego statku lub Latającego Holendra.

...Teraz dał całą parę naprzód i pruli z Kijowa do letniska, gdzie czekała na nich awangarda polskiej armii. ...Droga powrotna przebiegła bez zakłóceń.

Gdy wjechali już do podmiejskiego lasu, Heniek poczuł, jak opada z niego napięcie. Na widok własnych oddziałów załoga tramwaju rozsiadła się wygodnie wewnątrz. Poczuli ulgę, udało się!

...Radość i beztroska miały jeszcze trochę potrwać. Nazajutrz, 3 maja, droga na Kijów stanęła otworem. Bolszewicy czekali na nich na północny zachód od miasta w miejscowości Irpień. Trafili jak kulą w płot, bo polskie wojsko minęło ich defiladowym krokiem. Armia Czerwona wiała już na całego, a Polacy i petlurowcy wkroczyli do miasta. Zaczęło się święto, którego zwieńczeniem 9 maja była defilada. To wydawało się piękniejsze nawet od tego, co Heniek przeżył 11 listopada. Byli wolni i zwycięscy, a jemu tym razem nikt nie zamierzał zabierać karabinu.

ĆWICZENIE 38

Porozmawiajcie w grupie o wydarzeniach opisanych w opowiadaniu współczesnego polskiego pisarza Grzegorza Kalinowskiego. O szczegółach opisanej wyprawy dowiedz się z encyklopedii lub z Internetu. Skorzystaj z poniższych poleceń:

1. *Ustal, kiedy rozgrywa się akcja opowiadania.*
2. *Czy wiesz o jakie wydarzenie historyczne chodzi?*
3. *Pod czym dowództwem miała miejsce wspólna wyprawa Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej i Wojska Polskiego na Kijów?*
4. *Kiedy miało miejsce wspomniane wydarzenie?*
5. *Jak nazywała się ta akcja?*

ĆWICZENIE 39

Wskaż na mapie Ukrainy miejscowości, które występują w tekście. Ustal, w jakiej odległości są od Twojego domu, Kijowa lub Warszawy. Informacjami podziel się z grupą.

ĆWICZENIE 40

Napisz list do koleżanki/ kolegi z informacją o przeczytanym opowiadaniu. Wskaż w liście, co sprawiło na Tobie największe wrażenie, okres trwania akcji, miejscowości z kart opowiadania. Pamiętaj o podaniu daty i miejscowości, a także o formułach grzecznościowych.

ĆWICZENIE 41

Zadaj 10 pytań do opowiadania.

ODROBINA SKŁADNI

Zdanie złożone podrzędnie (ciąg dalszy)

Zdanie podrzędne dopełnieniowe zastępuje dopełnienie niewyrażone w zdaniu nadzędznym, czyli jest dopełnieniem rozwiniętym w formę zdania. Odpowiada na pytania dopełnienia (pytania przypadków oprócz Mianownika i Wołacza): *kogo?, czego?, komu?, czemu?; kogo?, co?; z kim?, z czym?; o kim?, o czym?* Np.: Wierzę temu, (*komu?*) **kto** dotrzymuje słowa. Wszyscy mówili o tym, (*o czym?*) **co** wydarzyło się wczoraj w szkole. Lubię oglądać, (*co?*) **jak** zachodzi słońce.

Odpowiednikami w zdaniu głównym są **zaimki: ten, ta, to** lub **czasowniki modalne: widać.**

Np.: Zaufam **temu**, (*komu?*) **kto** mnie nie zawiedzie.

Lubię **oglądać**, (*co?*) **jak** wschodzi słońce.

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Dobra rada!

W zdaniach złożonych podrzędnie dopełnieniowych zdanie **podrzędne** rozwija **dopełnienie** zdania nadzędznego, stąd jego nazwa. Pamiętaj o pytaniach przypadków. One wprowadzają zdania podrzędne dopełnieniowe.

W zdaniu złożonym z podrzędnym dopełnieniowym zawsze oddzielamy przecinkiem **zdanie nadzędne od podrzecznego.**

Np.: Czułem, **jak** mój entuzjazm udzielał się zebrynym. Jestem ciekawa, **kogo** nie było dzisiaj w szkole?

ĆWICZENIE 42

Wskaż orzeczenia w zdaniach nadrzędnych. Zadaj pytania o zdania podrzędne.

1. Powiedziała mi tylko, żebym więcej tak nie robił.
2. Nie spodziewałem się, że zaprosisz mnie na swój ślub.
3. Mówiliśmy już, że *Pan Tadeusz* jest epopeją.
4. Życie Pasteura uczy nas, jak trudno znaleźć nową prawdę.
5. Dzieci nie chcą pamiętać o tamtych pechowych wydarzeniach.
6. Kasia powiedziała koleżankom, że wyjeżdża do Krakowa.
7. Zrobisz to, co będziesz uważał za słuszne.
8. Dziecko zapytało, która godzina
9. Nie czyń drugiemu, co tobie niemiłe.
10. Pokazują oczy, co się w duszy toczy.

ĆWICZENIE 43

Wstaw przecinki.

1. Sam nie wiesz co robisz.
2. Jeszcze nie wiem kiedy oddam ci książkę.
3. Dowiedziałem się że odkryto nową planetę.
4. Zastanawiałem się jaki będzie temat wypracowania.
5. Nie wiedziałem że będzie klasówka z chemii.
6. Kto rano wstaje temu Pan Bóg daje.
7. Cieszę się że zdobyłem tę nagrodę.
8. Zauważylem że ostatnio zrobiłeś się wyjątkowo roztargniony.
9. Nie spodziewałam się że spóźnisz się na nasze spotkanie.
10. Jestem ciekawa co czeka mnie na wakacjach?

ĆWICZENIE 44

Odszukaj i podkreśl zdania złożone z podrzędnym dopełnieniowym. Wyjaśnij znaczenie podanych przysłów. Czy są podobne w języku ukraińskim?

1. Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość traci.
2. Bóg pomaga tym, co sobie sami pomagają.
3. Kiedy wejdziesz między wrony, musisz krakać jak i one.
4. Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje.
5. Zapomniał wół, jak cielem był.
6. Jak pies je, to nie szczeka bo mu miska ucieka.
7. Kogut myślał o niedzieli, a w sobotę łeb ucieli.
8. Czego się nauczyszmy, tego nam nikt nie wydrze.
9. Najgorszy ten pies, co kąsa wilczkiem.
10. Kto się wróblem urodził, ten kanarkiem nie zdechnie.

ĆWICZENIE 45

Przepisz zdania, wstawiając przecinki i podkreśl zdania nadrzędne.

1. Zauważałem że ostatnio ojciec zrobił się wyjątkowo roztargniony.
2. Nauczyciel historii dzisiaj zapytał tych którzy mieli słabe oceny na poprzedniej lekcji.
3. Przeprosiłem swoją kuzynkę że wczoraj nie byłem na przyjęciu imieninowym.
4. Mirek opowiadał kolegom jak radzi sobie w nowej szkole.
5. Nikt nie przypuszczał że lato będzie tak deszczowe.
6. Stary Klucznik nigdy nie przebaczał temu kto choć raz wszedł mu w drogę.
7. Bogini Hestia chroni tych którzy do niej zwracają się z prośbą o opiekę.
8. Zrobisz to co będziesz uważał za słuszne.
9. Niektórzy twierdzą że to sam Zeus zamienił Kallisto w niedźwiedzicę.
10. Widziałem jak mój entuzjazm udzielał się innym.
11. Uczennica zapytała która godzina.

ĆWICZENIE 46

Z ćw. 37. wypisz 10 zdań prostych i scharakreryzuj je – jakie mają części zdania.

ĆWICZENIE 47

Z ćw. 37. wypisz 10 zdań złożonych i określ, jakie one są: współrzędnie złożone czy podrzędnie.

ĆWICZENIE 48

Ułóż swoje zdania złożone podrzędnie, wykorzystując wyrazy z ramki.

zdanie, ćwiczyć, rozumieć, jeść, porażka, chcieć, podziękowanie, umieć, książka, śmiech, brzmieć, woleć, zebranie, niepodległość, odzyskać, państwo, kraj, wiedzieć

ĆWICZENIE 49

Wybierz prawidłową formę czasownika z nawiasów. Przekształć zdanie w czasie przeszłyim.

1. Ty zawsze (prosisz, proszesz) zaczekać na ciebie po drodze do szkoły.
2. Starsza siostra (szyje, szyję) suknię na studniówkę.
3. (drę, drzę) kolorowy papier na drobne kawałki, by zrobić maskę.
4. Trzeba, idąc z domu, (wyłączać, wyłączać) urządzenie elektryczne z sieci.
5. W czasie klasówki często (szeptam, szepczę) sobie pod nosem.
6. Wczoraj (poszłem, poszedłem) do kina z moją najlepszą koleżanką.
7. Zawsze najbardziej (lubiłem, lubiałem) piątki.
8. (uwolnij, uwolń) wreszcie tego wróbla!
9. Wczoraj (zasłabnąłem, zasłabłem) przed lekcją przyrody.
10. (zmoknąłem, zmokłem) w ten piątek, gdyż nie zabrałem z sobą parasola.

ĆWICZENIE 50

Rozwiąż test. Prawidłową odpowiedź zaznacz znakiem .

1. Czasownik to część:
  - a) zdania;
  - b) mowy;
  - c) wyrazu.
2. W zdaniu *Mama gotuje smaczny obiad czasownikiem jest wyraz:*
  - a) mama;
  - b) smaczny;
  - c) gotuje.
3. Czasowniki odmieniają się przez:
  - a) liczby, osoby, czas, rodzaje;
  - b) liczby, przypadki, rodzaje;
  - c) osoby, czas, przypadki.
4. W której grupie wyrazów są czasowniki:
  - a) stół, kot, szafa;
  - b) śpiewa, skaczę, tańczysz;
  - c) mały, wesoła, dorosłe.
5. Czasowniki określają:
  - a) ludzi, rośliny, zwierzęta, rzeczy;
  - b) czynności, stany;
  - c) cechy.
6. Który wyraz tworzy parę z wyrazem: skowronek
  - a) maluje;
  - b) ćwierka;
  - c) szczeniak.
7. Czasownik odpowiada na pytania:
  - a) Co? Kto?
  - b) Jaki? Jaka? Jakie?
  - c) Co robi? Co się z nim dzieje?
8. Który z wyrazów jest czasownikiem w liczbie mnogiej:
  - a) szafki;
  - b) płaczą;
  - c) okna.
9. Czasownik przyjmuje także formę:
  - a) bezokolicznika;
  - b) rodzajową;
  - c) okolicznika.
10. Cechy czynności określa:
  - a) rzeczownik;
  - b) przymiotnik;
  - c) przysłówek.
11. Które wyrazy są w czasie przeszłym:
  - a) malujesz, śpiewasz, podskakujesz;
  - b) malowałeś, śpiewałaś, podskakiwałeś;
  - c) namalujesz, zaśpiewasz, podskoczysz.

Wrocław – europejska stolica kultury

Kuba: Koledzy, skoro mamy przed sobą długi weekend, to może pojedźmy naszą paczką do Wrocławia.

Magda: A czemu właśnie do Wrocławia. Ja już tam byłam z rodzicami, z klasą gimnazjalną. Zwiedzaliśmy stare miasto, byliśmy w operze, wstąpiliśmy też do ogrodu zoologicznego.

Paweł: No i jak, spodobało ci się zoo?

Magda: Ten ogród zoologiczny na mnie nie wywarł specjalnego wrażenia. Natomiast zauroczyła mnie architektura stolicy Dolnego Śląska.

Kuba: Masz rację, ja jako urodzony i wychowany w Krakowie też polubiłem Wrocław. Zachwycam się architekturą. Ona jest piękna w tym mieście i odmieniona od krakowskiej. W tym mieście mieszkają mili i wspaniali ludzie.

Leszek: Zgadzam się, tam warto pojechać. To są tak zwane Ziemie Odzyskane. Po wojnie Polska otrzymała poniemieckie ziemie aż do Odry i Nysy Łużyckiej. Wielu Polaków, ale też obywatele przedwojennej Polski innych narodowości wyjechało do Wrocławia np. ze Lwowa, by tam rozpocząć nowe życie. To była niesamowita przygoda. Mój tata interesuje się tym tematem – oglądałem z nim mnóstwo filmów na ten temat. Tam przenosiły się całe uniwersytety, biblioteki – tylko zapomniałem nazw...

Kuba: A Niemcy?

Leszek: Niemcy wyjechali do Niemiec – za Odrę. Sami uciekali przed frontem albo zostali potem wysiedleni. To były niesamowite historie. Bo przecież w czasie wojny Polacy pracowali tam u Niemców, na robotach, jak się mówiło – Niemcy wywozili Polaków np. z Warszawy na te roboty. A potem, jak przeszedł front, w

tym samym gospodarstwie Polacy stawali się gospodarzami, a Niemcy – zanim wyjechali – pracowali u Polaków.

Mikołaj: Teraz we Wrocławiu jest bardzo dużo Ukraińców. Oni zostali wysiedleni na Dolny Śląsk też po wojnie. Otworzyli szkołę ukraińską, znaczy uczą się po ukraińsku, dla dzieci ukraińskich.

Leszek: Tak, wyjeżdżali tam też Ukraińcy i dziś przyjeżdżają ich rodziny. Albo do Polaków przyjeżdżają ich rodziny z Ukrainy – a dziś Polacy w Ukrainie często nie znają już polskiego.

Paweł: Piękne miasto, przez które płynie Odra z dopływami, tworząc piękne wyspy. Poza tym miasto bogate jest w teatry, muzea, parki inne zabytki. Tym bardziej, że w roku 2016 Wrocław był Europejską Stolicą Kultury. Jak to dobrze, że czasy wojen są tak odległe – dziś Wrocław faktycznie jest wielokulturowy, nawiązuje też do swojej niemieckiej przeszłości. Bo myślę, że kultura zasadniczo jest ponadnarodowa – jest efektem tego, co myślą i czują ludzie, a nie: Niemcy, Polacy czy Ukraińcy osobno.

Grzegorz: Słyszałem, że w ramach tej Stolicy Kultury bardzo dużo się działa.

Leszek: Ponoć odbyło się 400 koncertów! Powstały też nowe obiekty kultury. Interesuje mnie, na przykład, nowe Muzeum Sztuki Współczesnej.

Agata: O, nie wiedziałam o twoich zainteresowaniach sztuką współczesną. Ja też bardzo lubię oglądać dzieła współczesnych autorów.

Kuba: To wszystko prawda. Dlatego proponuję, żebyśmy się na własne oczy przekonali o tym, że Wrocław naprawdę jest miastem, które warto zobaczyć, odwiedzić i zwiedzić.

Mikołaj: Moi starsi koledzy z Kijowa podjęli studia na Uniwersytecie Wrocławskim, a znajoma z Połtawy studiuje na Akademii Muzycznej. Może i ja w przyszłości będę studiować na jednej z uczelni wyższych we Wrocławiu. Kto wie...

Agnieszka: To znaczy, że dołączysz do naszej wycieczki?

Mikołaj: Jak najbardziej. A wiecie, że w ramach projektu Europejska Stolica Kultury istniała na Rynku Wrocławskim uliczka Lwowska, gdzie odbywała się prezentacja kultury ukraińskiej? Ha!

Grzegorz: A ja chcę obejrzeć pomnik wybitnego dramatopisarza Aleksandra Fredry, przeniesiony ze Lwowa do Wrocławia – to przykład tych przenosin, o których mówił Leszek.

Kamila: A kogo ze współczesnych artystów znacie?

Agata: No to musimy obejrzeć Wystawę Stałej Polskiej Sztuki Współczesnej w Muzeum Narodowym we Wrocławiu i zgłębić wiedzę na temat sztuki współczesnej.

Borys: No, wiecie, to mnie wcale nie kręci. Ja mam umysł ścisły – interesuję się samochodami i rozwojem techniki w Polsce.

Wojtek: Czy w Ukrainie są podobne muzea lub wystawy stałe sztuki współczesnej?

Grzegorz: Oczywiście. Na przykład w Kijowie jest wspaniałe Muzeum Sztuki Współczesnej. Też jest mnóstwo galerii sztuki, gdzie są wystawiane i sprzedawane dzieła sztuki współczesnej.

Robert: A ja kompletnie nic nie rozumiem z takiej współczesnej bazgraniny.

Leszek: Otóż to, tak sądzi większość ludzi, bo nie odwiedza ani wystaw, ani takich muzeów. Koniecznie tam pójdzmy, a przekonasz się, że sztuka współcze-

sna idzie krok w krok z dynamicznym rozwojem społeczeństwa i my nie zawsze jesteśmy w stanie dostrzec jej piękno.

Agata: Ja także jestem uczennicą studium artystycznego. Tam nie tylko ćwiczymy, wychodzimy na plenery, ale dowiadujemy się dużo o historii malarstwa w Polsce, o nurtach sztuki współczesnej.

Kuba: W takim razie, mamy sporządzić listę uczestników, ustalić datę wyjazdu i osobę odpowiedzialną za zakup biletów.

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Dokąd Kuba proponuje pojechać na długi weekend?
2. Czemu on wybrał to miasto? Uzasadnij.
3. Za pomocą Internetu dowiedz się, jak można dotrzeć z Warszawy do wspomnianego miasta?
4. Czy zwiedzałaś/ zwiedzałeś zoo w Ukrainie, Polsce czy w innym kraju?
5. Gdzie się znajdują Ziemie Odzyskane? Czemu tak się nazywają?
6. Czy zawsze Ukraińcy mieszkali na Dolnym Śląsku?
7. Jakie ważne wydarzenie w dziedzinie kultury skali europejskiej odbywało się we Wrocławiu w 2016 roku?
8. Kto z koleżanek i kolegów Kuby lubi sztukę współczesną? Dlaczego?
9. Czy Mikołaj i Grzegorz już bywali we Wrocławiu?
10. Gdzie można zgłębić wiedzę na temat sztuki współczesnej?
11. Czy podobne placówki istnieją w Ukrainie?
12. A Borys jest miłośnikiem sztuki współczesnej?
13. Dokąd uczęszcza Agatka?
14. Czy we Wrocławiu są uczelnie wyższe i czy tam jest dużo studentów z Ukrainy?
15. Co większość ludzi sądzi o sztuce współczesnej? Czy zgadzasz się z taką opinią?

ĆWICZENIE 2

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

Stolicę Dolnego Śląska – Wrocław – międzynarodowe jury wybrało na Europejską Stolicę Kultury 2016. Do konkursu przystąpiło jedenaście miast. Każdego roku szanse na ów tytuł mają dwie miejscowości – jedna z nowych państw Unii Europejskiej i druga ze starych członków. Kandydatury miast zgłasiane są z dziewięcioletnim wyprzedzeniem. EU wybiera po jednym z obu państw, choć zdarzają się wyjątki – w zeszłym roku Europejskimi Stolicami Kultury były niemieckie Essen, węgierski Pecz i turecki Stambuł. Z polskich miast do tej pory jedynie Kraków w 2000 roku cieszył się zaszczycem, choć i ciężarem, promowania Polski poza jej granicami. (Wg Internetu)

ĆWICZENIE 3

Przeczytaj poniższy tekst.

Wystawa stała polskiej sztuki współczesnej

26 czerwca 2016

Muzeum Narodowe, Pawilon Czterech Kopuł, ul. Wystawowa 1

Wystawa stała polskiej sztuki współczesnej w Muzeum Sztuki Współczesnej, Oddziale Muzeum Narodowego we Wrocławiu, w Pawilonie Czterech Kopuł

Pod koniec czerwca 2016 roku swoje podwoje otworzy Muzeum Sztuki Współczesnej, oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu, którego siedzibą jest odrestaurowany Pawilon Czterech Kopuł w kompleksie wystawienniczym Hali Stulecia.

Prezentowana tu będzie wystawa stałej polskiej sztuki współczesnej m.in.

dzieła znakomitych artystów: Magdaleny Abakanowicz, Jerzego Beresia, Włodzimierza Borowskiego, Władysława Hasiora, Jana Lebensteina, Tadeusza Kantora, Aliny Szapocznikow, Henryka Stażewskiego, Jerzego Tchórzewskiego.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 4

Na podstawie tekstu ćw. 3. prawdziwą odpowiedź zaznacz znakiem

1. Wystawa już jest otwarta.
2. Wystawa stałej polskiej sztuki współczesnej znajduje się w siedzibie głównej Muzeum Narodowego we Wrocławiu.
3. Pawilon Czterech Kopuł nigdy nie był odnawiany.
4. Muzeum Sztuki Współczesnej mieści się w Pawilonie Czterech Kopuł.
5. Hala Stulecia to największa sala koncertowa miasta.
6. Muzeum Narodowe we Wrocławiu mieści się w Hali Stulecia.
7. Hala Stulecia mieści się przy ul. Wystawowej 1.
8. Pawilon Czterech Kopuł to współczesny gmach w stylu modernistycznym.

ĆWICZENIE 5

Zapoznaj się z poniższymi przykładami sztuki współczesnej. Opisz je za pomocą słownictwa z ramki. Znaczenie wyrazów sprawdź w słowniku. Oceń wybrane dzieło:

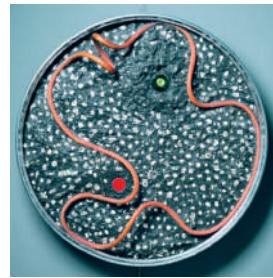
1. *Pozytywnie (podobało Ci się).*
2. *Negatywnie (nie podobało Ci się).*

Magdalena
Abakanowicz

Jerzy Bereś

Włodzimierz
Borowski

Władysław Hasior

Tadeusz
Kantor

Henryk
Stażewski

Jerzy Tchórzewski

Rzeźba, instalacja, praca plastyczna, obraz, performance. Przedstawia, widzimy, widać, można zobaczyć, zwrócić uwagę na... (szczegół, detale). Trudna, symboliczna, intrygująca, zmuszająca do myślenia, nowatorska, niekonwencjonalna, ma wiele znaczeń, daje do myślenia, zmusza do refleksji, interesująca, zdumiewająca, szokująca, nadzwyczajna, niezrozumiała.

ĆWICZENIE 6

Porozmawiajcie w grupie, czy podane w ramce wyrazy i wyrażenia są synonimami. Ułóż zdania, wykorzystując słownictwo z ramki do podkreślonego wypowiedzenia.

WZOR: *W tym konkursie mamy teraz szansę wywarzyć dobre wrażenie na wszystkich.*

ciekawić, fascynować, frapować, interesować, intrygować, pasjonować, w po-
dziw, wprawiać w zdumienie, wywierać dobre wrażenie na kimś, zaciekać, zadzi-
wić, zadziwić kogoś, zaskakiwać, oszałamiać

ĆWICZENIE 7

Jak rozumiesz te wypowiedzenia? Jakimi synonimami zamienisz wydzielone słowa? Jak to powiesz po ukraińsku?

1. Obawiam się, że *kompletnie nic nie* zobaczymy w tym mroku.
2. Byliśmy tacy zajęci, że *kompletnie zapomnieliśmy* o imieninach babci.
3. I nagle uświadomiłem sobie, że *kompletnie nic nie* wiem na ten temat.
4. Ochrona studia twierdzi, że nikt *kompletnie nic nie* słyszał tej nocy.
5. Kolega przygotował swój sprzęt, ale znów *kompletnie nic się nie* nagrało.
6. Wygląda na to, że *kompletnie wyzdrowiałeś*.
7. Nie mam *kompletnie nic* do załatwienia w Lublinie.
8. A ci, którzy *kompletnie nic nie* potrafili, znaleźli się w naszej szkole.
9. O ile mi wiadomo, od dawna nie robią *kompletnie nic*.
10. Ale *kompletnie nic nie* mogę z tym zrobić.

ĆWICZENIE 8

Przeczytaj zdania. Zamień podkreślone wyrażenia odpowiednimi synonimami z ramki. Jeżeli to konieczne, przekształć zdanie.

1. A za nim krok w krok idzie mój kolega.
2. Żołnierze, którzy zmierzali za nim krok w krok, opowiadali, że komendant czasami zastygał nieruchomo jak kamień.
3. I znów długo szedłem za nim krok w krok.
4. Początkowo sprawiało mi radość chodzenie za panem krok w krok.
5. Już zawsze będzie szedł za mną krok w krok, po tym ciekawym wydarzeniu.
6. Towarzyszył hrabiemu krok w krok, a noce spędzał pod drzwiami jego gabinetu.

7. Krok w krok za wodzem wędrowała wielotysięczna armia podobnych mu strzelców.
8. Siostra chodziła za bratem krok w krok jak urzeczona i zamęczała pytaniami.
9. Rzeczywiście, piękna dama szła za nimi krok w krok.
10. Odwiedziła ich polska ekipa trenerów, towarzysząc krok w krok w czasie zajęć.

chórem, gromadnie, jednogłośnie, jednomyślnie, kolektywnie, powszechnie, ramie w ramię, razem, ręka w rękę, społem, wspólnie, zbiorowo, zespołowo, zgodnie, całą bandą, grupą, grupowo, kolejalnie, kupą, ławą, łącznie, masowo, w grupie, w kupie, gromadą, hurmą, hurmem, jeden obok drugiego, szeregiem

ĆWICZENIE 9

Przeczytaj poniższy tekst. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka.
Według wzoru ułóż 10 pytań do tekstu.

WZÓR: Kto stworzył pomnik Aleksandra Fredry?

Pomnik Aleksandra Fredry to stojący przed wejściem do Ratusza monument, stworzony przez polskiego rzeźbiarza o włoskich korzeniach Leonarda Marconiego w 1879 roku we Lwowie. Fundatorem pomnika było Lwowskie Koło Literacko-Artystyczne. Jest to najbardziej znany, najpopularniejszy oraz najstarszy polski pomnik w mieście.

Do 1945 roku na wrocławskim rynku stał konny obelisk pruskiego króla Fryderyka Wilhelma III. Posąg hrabiego Fredry zdobił w tym czasie plac we Lwowie.

Po powojennym przesunięciu granic Polski, pisarz znalazł się w Związku Radzieckim, a pruski król w Polsce. Wrocław znów stał się polskim miastem, wskutek czego pomnik pruskiego władcy usunięto, a niemieccy mieszkańcy opuścili śląskie ziemie i wyjechali za Odrę. Na ich miejsce do Wrocławia przybyła ludność ze wschodnich rejonów Polski, które zostały przyłączone do ZSRR. Wraz z nimi do miasta sprowadzono rzeźbę Aleksandra Fredry, stojącą od 1879 roku we Lwowie. Monument uwieczniający sylwetkę poety wpierw przywieziono do Wilanowa, a dopiero później, w 1956 roku do Wrocławia. Pomnik przedstawia pisarza, siedzącego na krześle, w jednej dłoni trzymającego zwój, a w drugiej gęsie pióro, które systematycznie jest kradzione przez wrocławskich psotników – ostatnio studentów Uniwersytetu Wrocławskiego.

A co faktycznie łączyło Aleksandra Fredrę z Wrocławiem? Dociekliwym wyjaśnie, że jakiekolwiek związki XIX-wiecznego komediopisarza z Wrocławiem nie miały miejsca.

wiem są prawie żadne, choć podobno przejeżdżała on kiedyś przez nasze miasto. Dlaczego zatem pomnik polskiego hrabiego zdobi wrocławski rynek? Misternie odlany w brązie wizerunek Aleksandra Fredry wyraża przede wszystkim więzy Wrocławian ze Lwowem i uzmysławia ludziom – zarówno jego mieszkańcom, jak i turystom, jak burzliwe były historyczne dzieje stolicy Dolnego Śląska. Wokół monumentu kraży jeszcze dość ciekawa legenda, znana wielu młodym wrocławianom. Mówią ona o tym, że jeżeli para na pierwszą randkę umówi się pod pomnikiem poety, to niestety, ale będzie to pierwsze, a zarazem ostatnie spotkanie randkowiczów. Jak widać, Fredro raczej nie wróży powodzenia w miłości.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 10

Czy w Twojej miejscowości są pomniki? Kogo one upamiętniają? Na wzór opisu pomnika Fredry opisz krótko wybrany pomnik w Twojej miejscowości.

ĆWICZENIE 11

Zapoznaj się z sylwetką wybitnego polskiego dramatopisarza Aleksandra Fredry.

CIEKAWOSTKA

Aleksander hrabia Fredro – komedio-pisarz, bajkopisarz, pamiętnikarz, poeta – urodził się 20 czerwca 1793 niedaleko Przemyśla, w zamożnej rodzinie szlacheckiej. Zmarł 15 lipca 1876 we Lwowie. Za zasługi wojenne został odznaczony złotym krzyżem Virtuti Militari i Krzyżem Legii Honorowej. Armię opuścił w 1815 i osiadł w Bieńkowej Wiszni niedaleko Lwowa.

Tworzył na przełomie dwóch epok literackich – romantyzmu i pozytywizmu. Najwybitniejsze jego komedie: "Mąż i żona" (1822), "Cudzoziemszczyzna" (1824), "Damy i huzary" (1825), "Pan Jowalski" (1832), "Zemsta" (1833), "Śluby panieńskie czyli magnetyzm serca" (1833), "Do żywotie" (1835).

ĆWICZENIE 12

Przeczytaj fragment komedii A. Fredry „Zemsta”.

Akt III, scena 4.

Rejent, Papkin

PAPKIN

Wsuwając się trwożliwie.

Wolnoż wstąpić?

REJENT

Bardzo proszę.

PAPKIN

Z najniższym ukłonem i nieśmiało:

Pana w domu i Rejenta
Widzieć w godnej tej osobie
Chluba wielka, niepojęta
Spada na mnie w tejże dobie,
Jak niemylnie pewnie wnioszę?

REJENT

Pokornie:

Tak jest – sługa uniżony.
Wolnoż mi się w odwet spytać,
Kogom zyskał honor witać?

PAPKIN

Na stronie:

Hm! pokorna coś szlachciurka,
Z każdym słowem daje nurka –
Niepotrzebne miałem względy.

Śmielej:

Jestem Papkin.

Rejent wskazuje z ukłonem krzesło na środku stojące. Papkin przypatruje się z uwagą Rejentowi, który jak zawsze z założonymi na piersiach rękoma, nieporuszenie w miejscu stoi. Papkin mówi dalej na stronie.

Jak uważam,

Skończę wszystko bez pomocy.

Głośno, wyciągając się na krześle:

Jestem Papkin – lew północy,

Rotmistrz sławny i kawaler –

Okazując gestem wstępgi orderowe:

Tak, siak, tedy i owędy.

Mądry w radzie, dzielny w boju,

Dusza wojny, wróg pokoju.

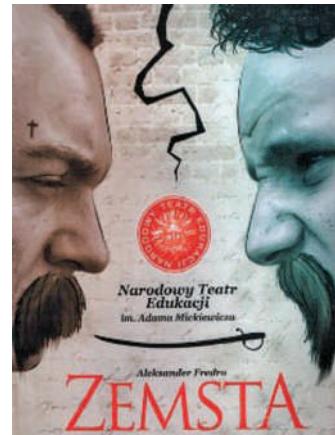
Znaję Szwedy, muzułmany,

Sasy, Włochy i Hiszpany

Artemizy ostrze sławne

I nim władać ramię wprawne.

Jednym słowem, krótko mówiąc,

Kula ziemska zna Papkina –
Teraz, bratku, daj mi wina.

REJENT

Po krótkim wahaniu, na stronie:
Nemo sapiens, nisi patiens.

Dostaje butelkę spod stolika kilimkiem nakrytego, patrzy w nią do światła, nalewa lampęczkę i podaje Papkinowi, który mówi, co następuje.

PAPKIN

Na stronie:

O! Brat szlachcic tchórzem podszyt! –

Po zleceniu od Cześnika

Może sobie udrę łyka.

Nakrywa głowę – pije:

Cienkusz!

Pije.

deresz!

Pije.

REJENT

Na stronie:

Nadto śmiało.

PAPKIN

Istna lura, panie bracie,

Cóż, lepszego tu nie macie?

Och-Teatr, Warszawa

REJENT

Wybacz, waszmość, lecz nie stało.

PAPKIN

Otóz to jest szlachta nasza!

Ze wzgardq:

Siedzi na wsi – sieje, wieje –

Zrzędzi, nudzi, gdera, łaje.

A dać wina – to nie staje.

Idzie do stolika, nalewa sobie. Rejent nieporuszony prowadzi go oczyma.

Albo jeśli przyjdzie flasza,

Samą maścią już przestrasza;

Potem prosi: „Jeśli łaska” –

Nie proś, nie nudź, hreczkosieju,

A lepszego daj, u diaska!

REJENT

Ależ mości dobrodzieju...

PAPKIN

Pijqc:

Mętnie, kwaśne nad pojęcie –

Istna lura, mój Rejencie!

REJENT

Na stronie:

Cierpliwości wiele trzeba;
Niech się dzieje wola nieba.

PAPKIN

Zwiedź piwnice wszystkie moje,
Gdzie z pół świata masz napoje,
Gdzie sto beczek stoi rzędem!
Jeśli znajdziesz co takiego,
Dam ci, bratku, konia z rzędem.

REJENT

Z ukłonem:

Pozwól spytać, panie drogi,
Gdyż nie znana mi przyczyna,
Co w nikczemne moje progi
Marsowego wiedzie syna?

PAPKIN

Rozpierając się na krześle przy stoliku:

Co? Chcesz wiedzieć?

REJENT

Proszę o to.

PAPKIN

Więc staję tu, wiedz, niecnoto,
Z strony jaśnie wielmożnego
Cześnika Raptusiewicza,
Co go ranka dzisiejszego
Twych służalców sprośna dzicza,
Godna jednak pryncypała,
W jego zamku napaść śmiała.

REJENT

Mówże, waszmość, trochę ciszej,
Jego sługa dobrze słyszy.

PAPKIN

Mówię zawsze podług woli.

REJENT

Ależ bo mnie głowa boli.

PAPKIN

Jeszcze głośniej:

Że tam komu w uszach strzyka
Albo że tam czyj łeb chory,
Przez to nigdy w pieśń słowika
Nie odmienią głos stentory.

REJENT

Słodko:

Ależ bo ja mam i ludzi.
Każe oknem cię wyrzucić.

Papkin w miarę słów Rejenta wstaje z wolna, zdejmując kapelusz.

A tam dobry kawał z góry.

PAPKIN

O, nie trzeba.

REJENT

Jest tam który!

Hola!

PAPKIN

Niech się pan nie trudzi.

REJENT

Pan jak piórko stąd wyjedzie.

Do służących:

Czekać w czterech tam za drzwiami!

PAPKIN

Ale na cóż to, sąsiedzie,
Tej parady między nami?

REJENT

Teraz słucham waszmość pana.

Sadząc go prawie gwałtem:

Bardzo proszę – bardzo proszę –

Siada blisko i naprzeciwko:

Jakaż czynność jest mu dana?

Nie spuszcza z oka Papkina:

PAPKIN

Jesteś trochę nadto żywy:
Nie wiedziałem, Bóg mi świadkiem,
Że tak bardzo masz słuch tkliwy –
Przestrzeń, proszę, gdy przypadkiem –
Jakieś słówko głośniej powiem.

REJENT

Czy się prędko rzeczy dowiem?

PAPKIN

Bardzo cicho:

Zaraz – Cześnik bardzo prosi...

REJENT

He!

PAPKIN

Czy głośniej?

Na znak potakującego Rejenta mówi dalej:

Cześnik prosi...

To jest... raczej Cześnik wnosi,
Że, by skończyć w jednej chwili
Kontrowersją, co... zrobili...

Nie mogąc uniknąć wzroku Rejenta, mieszka się coraz więcej:

Dobrze mówię... co zrobili...
Kontrowersją... jak rzecz znana...
Że tak... to jest... że... sprzy... sprzyja...

Odwracając się, na stronie:

A to jakiś wzrok szatana,
Cały język w trąbkę zwija.

REJENT

Ja nie jestem pojąć w stanie,
Waszmość prawisz zbyt zawiło.

PAPKIN

Wstając:

Bo to... bo te... wybacz, panie,
Wino trochę mocne było.
A nie jestem zbyt wymowny...

Ciszej:

Czy tych czterech jeszcze stoi?

REJENT

Jednym słowem – mój szanowny,
Dobry sąsiad czego żąda?

PAPKIN

Lecz się poseł trochę –

REJENT

Kończąc:

...Boi.

Bądź, serdeńko, bez obawy.

PAPKIN

Więc Cześnika prośba niesie,
Abyś waszmość circa quartam
U trzech kopców w Czarnym Lesie
Stanął z szabłą do rozprawy.

REJENT

Ironicznie:

Stary Cześnik jeszcze żwawy!

PAPKIN

Ośmielając się:

Ba! To wszyscy wiedzą przecie,

Och-Teatr, Warszawa

Że niemylne jego ciosy –
Wszakże w całym już powiecie
Pokarbował szlachcie nosy,
Tylko jeszcze...

REJENT

Ciszej, proszę.

PAPKIN

Oglądając się na drzwi:

Prawda, ciszej. – Cicho zatem
Jego grzeczną prośbę wnoszę
I dołączam moją własną
O odpowiedź krótką, jasną.

REJENT

Tę listownie mu udzielę,
Ale jakże się to zgadza:
Wszak ci jutro ma wesele.

PAPKIN

Śmielej:

Tamto temu nie przeszkadza:
Rano pierścień – w pół dnia szabla –
Wieczór kielich – w nocy...

REJENT

Słodko:

Cicho.

PAPKIN

Prawda, cicho.

Na stronie:

Sprawa diabła,
Ani mrumru. – Czy mnie licho
Tu przyniosło w takie szpony!

REJENT

Ironicznie:

Wielkiż afekt przyszłej żony?

PAPKIN

Fiu! fiu! fiu! – Taż z miłości
Trzykroć na dzień wpada w mdłości –
Cześnik, także rozogniony,
Jak gromnica ku niej pała –
Będzie para doskonała.
A że wierna w każdej sprawie,
Ręce, nogi w zakład stawię.

Och-Teatr, Warszawa

ĆWICZENIE 13

Wybieracie w grupie aktorów do wcielenia się w postaci bohaterów fragmentu. Ty zostań reżyserem. Odegrajcie scenkę, wcielając się w role.

ĆWICZENIE 14

W grupie porozmawiajcie o komedii „Zemsta”, odpowiadając na pytania:

1. Po co Papkin przyszedł do Rejenta? Jakie słowa o tym świadczą?
2. Jak uważacie, który z bohaterów – Papkin czy Rejent – ma silniejszą osobowość?
3. Twoim zdaniem sposób zwracania się do Rejenta jest formą kulturalną?
4. W jaki sposób zmienia się zachowanie Papkina w trakcie rozmowy z Rejentem? Czym to jest spowodowane?
5. Jak sądzisz, czy osobowość Rejenta wpływa na sposób jego rozmowy z Papkinem? W jaki sposób?

ĆWICZENIE 15

Przeczytaj słowa Papkina. Wykonaj poniższe zadania, wybierając właściwą odpowiedź:

Papkin

Dzik to dziki, lew to śmiały,
W moim ręku – jak owieczka...
Bom jest jeździec doskonały. (...)
Bo ja szczęście mam szalone –
Tylko spojrzę, każda moja,
A na każdą spojrzeć umiem.

1. **Dokończ poniższe zdanie:** Mówiąc te słowa, Papkin przedstawia siebie jako człowieka
  - a) zuchwałego i kochliwego;
  - b) odważnego i uwodzicielskiego;
  - c) bojaźliwego i skromnego;
  - d) tchórzliwego i nieśmiałego.
2. **Dokończ poniższe zdanie:** Biorąc pod uwagę cały utwór, można stwierdzić, że Papkin to
  - a) zawadiaka i chuligan;
  - b) tchórz i gaduła;
  - c) oszust i krętacz;
  - d) obłudnik i kłamca.
3. **Dokończ poniższe zdanie:** Papkin służy Cześnikowi, gdyż
  - a) jest jego krewnym;
  - b) jest jego przyjacielem;
  - c) nie ma nic lepszego do roboty;
  - d) ma u niego utrzymanie.

(Wg S. Kołek, B. Pikus)

ĆWICZENIE 16

Kogo z ukraińskich dramatopisarzy i poetów końca XVIII – początku XIX wieku znaś? Podaj ich słynne dzieła. Czy są teraz wystawiane w teatrach?

POGŁĘBIAMY WIEDZĘ O CZASOWNIKU

Odmiana czasowników na
-qć w czasie przeszły.

Czasowniki, które w bezokoliczniku kończą się na **-ać**, w rodzaju męskim czasu przeszłego w liczbie pojedynczej zachowują **-ą**. Np.: wziąć – wziąłem, zacząć – zacząłeś, podjąć – podjąłem, przyjąć – przyjąłeś

Czas przeszły

Wziąć, ciąć

Liczba pojedyncza						
Rodzaj męski			Rodzaj męski		Rodzaj nijaki	
1.	ja	wziął-em, ciął-em	ja	wzięł-am, cięł-am	ja	
2.	ty	wziął-eś ciął-eś	ty	wzięł-aś, cięł-aś	ty	
3.	on pan	wziął, ciął	ona pani	wzięł-a, cięł-a	ono	wzięł-o, cięł-o

Liczba mnoga

	Rodzaj męskoosobowy		Rodzaj niemęskoosobowy	
1.	my	wzię-l-iśmy, cię-l-iśmy	my	wzięłyśmy, cięłyśmy
2.	wy	wzię-l-iście, cię-l-iście	wy	wzięłyście, cięłyście
3.	oni panowie państwo	wzię-l-i, cię-l-i	one panie	wzię-l-y, cię-l-y

ĆWICZENIE 17

Odmień czasowniki **gasnąć**, **prysnąć**, **rosnąć** w czasie teraźniejszym i przeszły. Z formami liczby mnogiej w 3 osobie ułóż 6 zdań.

ĆWICZENIE 18

Przepisz zdania, otwierając nawiasy odpowiednimi formami czasowników czasu teraźniejszego.

1. Po ulewie woda (cieknąć) po rynnie do rynsztoku.
2. W styczniu często [my nmos] (marznąć), czekając na tramwaj.
3. Rano na ulicach Wrocławia (gasnąć) latarnie.
4. Małe kurczę (pisnąć) przy jedzeniu.
5. Po deszczu [wy mos] (schnąć) na słoneczku.
6. Synku, jak ty szybko (rosnąć).
7. Bez pracy czas (ciągnie się) bardzo długo.
8. Ścięte kwiaty (więdnąć) w wazonach.
9. Na wietrze (trzasnąć) konary drzew.
10. Piesek (liznąć) rękę gospodarza.

ĆWICZENIE 19

Przekształć zdania z ćw. 18., używając czasu przeszłego. Pamiętaj o zachodzących wymianach!

ĆWICZENIE 20

Użyj odpowiedniej formy czasownika w czasie przeszłyim.

1. Zaczęliśmy już czytać tę książkę? Bo ja [m] jeszcze nie _____.
2. Wzięłam kubki. A ty [m] _____ tace.
3. Marek wyciągnął z plecaka zeszyty, a Beata _____ słowniki.
4. Zginął mi długopis. Tobie też coś _____?
5. Wynajęłam mieszkanie w centrum. A ty [ż] gdzie _____.
6. Minął rok. Czy może już dwa lata _____.
7. Usunęłam błędy w pracy, a ty też swoje [m] _____.
8. Zawińłam swoje kanapki. A wy [mos] swoje _____.
9. Kto to tak trzasnął drzwiami? To Ula _____.
10. Agata i Beata obcięły włosy. A Mikołaj też _____.

ĆWICZENIE 21

Otwórz nawiasy, używając odpowiedniej formy czasownika w czasie przeszłyim.

1. Wiatr (giąć) gałązki drzew.
2. Na żelaznej kracie (piąć się) winorośl.
3. Wokół (cuchnąć) rozkładająca się żywność i śmieci.
4. Ręce chłopca to (miać) serwetkę, to znowu ją wygładzały.
5. [ja ž] (Spiąć) spinaczem te dwa arkusze.
6. Ojciec (oderżnąć) wystający kawałek deski.
7. [ty m] (Zgiąć) lewą rękę w łokciu.
8. W holu [ja m] (natknąć się) na koleżankę.
9. Miasto to (słynąć) ze swej architektury.
10. Twoje słowa mnie (dotknąć).

ĆWICZENIE 22

Ułóż 10 zdań z czasownikami w czasie przeszły w liczbie mnogiej, uzasadnij wybór rodzaju męskoosobowego lub niemęskoosobowego.

ĆWICZENIE 23

Skreś niepoprawne formy czasowników:

1. (drę, drzę) papier na drobne kawałki, by zrobić maskę.
2. Trzeba (wyłączać, wyłączając) urządzenie elektryczne z sieci.
3. W czasie klasówki (szeptam, szepczę) sobie pod nosem.
4. Wczoraj (poszłem, poszedłem) do kina z moją najlepszą koleżanką.
5. Zawsze najbardziej (lubiłem, lubiąłem) piątki.
6. (uwolnij, uwolný) wreszcie tego wróbla!
7. Wczoraj (zasłabnąłm, zasłabłem) na lekcji przyrody.
8. (zmoknęłam, zmokłem) w ten piątek, gdyż nie zabrałem parasola.

ĆWICZENIE 24

Wysłuchaj tekstu. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka.

Lwów i Wrocław w swoich krajach postrzegane są dość powszechnie jako „miasta europejskie”. W tym ich określeniu nie chodzi o geograficzne położenie, lecz rolę, jaką odgrywały w historii Europy, funkcję stolic regionów, jaką i

dziś pełnią, ich architekturę i sztukę, w której odnajdujemy wspólne całej Europie style zrealizowane w lokalnym kolorycie. Ale czym właściwie jest dzisiaj „miasto europejskie”? Jakie cechy są mu właściwe? Jaką Europę widzą czy odnajdują Polacy we Wrocławiu i Ukraińcy we Lwowie?

Europejskość oznacza dziś aspiracje i wyznacza perspektywy rozwoju zarówno Wrocławia

wia jak Lwowa, wzorowane na modelach zrealizowanych w metropoliach zachodniej części kontynentu. Warto rozważyć realność odmiennej perspektywy, w której sama Europa zyskuje tożsamość dzięki stanowiącym odrębne mikrokosmosy miastom. Chcemy więc zapytać o genius loci* Wrocławia i Lwowa, jako to, co może dziś współtworzyć europejskość, a nie tylko ją w lokalnym wydaniu odzwierciedlać. To także propozycja odmiennej na tle Europy ojczyzn i Europy regionów koncepcji współdziałania: Europy miast, której założek wydaje się dziś tworzyć współpraca miast partnerskich.

* **genius loci** (łać.) – duch opiekuńczy danego miejsca

Wrocław

Lwów

ĆWICZENIE 25

Dopasuj pytania do odpowiedzi – wywiadu z prof. Olgierdem Czemerem

Przyjechał Pan do Wrocławia jako osiemnastolatek w 1947 r. Co Pana ciągnęło do zrujnowanego miasta?

Jak można było studiować architekturę w tym morzu ruin?

Jaki był stosunek ówczesnych architektów do poniemieckich ruin? Nie chcieli ich po prostu wyburzyć do spodu, by postawić coś nowego?

Skąd decyzja o zabezpieczaniu budynków sakralnych?

Przecież u władz byli komuniści. Tymczasem zniszczona podczas wojny katedra została oddana do użytku już w 1951 r.

Czy podczas odbudowy wrocławskiej starówki była tendencja, by „pastiszować” średniowiecze? By w fazie rekonstrukcji trochę zmieniać te budynki, próbując przywracać ich domniemany wygląd z czasów starszych, niż XX wiek?

[1] Niemiecka architektura nie była potępiana. Obiekty nadawały się do użytku, więc były użytkowane. Nikt rozsądny nie podjął się jego rozbiórki tylko dlatego, że to hitlerowskie. Do budynku wprowadziła się władza.

[2] Istniało przekonanie, że myśm te ziemie odzyskali. Że nie przyszliśmy tu, a wróciliśmy. I że wobec tego trzeba ratować wszystko, co jest świadectwem czasów, kiedy tu byliśmy, czasów piastowskich.

[3] Samo rozplanowanie Rynku jest oczywiście wcześnieśredniowieczne, z początku XIII wieku. Ale mniej więcej w 1953 r. kończyła się odbudowa starówki warszawskiej i był wielki szum i huk, że to wspaniałe dzieło Polski socjalistycznej. Efektem była moda na podobne działania w innych miastach.

[4] Po raz pierwszy widziałem Wrocław pod koniec listopada 1945 r. Był tu już mój brat, jeden z pierwszych studentów Politechniki Wrocławskiej. Przyjechałem do niego na dwa czy trzy dni. Jak przez mgłę pamiętam zrujnowaną katedrę. Dwa lata później zdałem na architekturę. Zostałem na stałe. Mój ojciec był Ślązakiem, powstańcem. W czasie wojny mieszkaliśmy w Krakowie. I on wtedy mówił mi i bratu: „Syncy, po wojnie pojedziecie na studia do Wrocławia”.

[5] Nie wszędzie były ruiny. W tamtych czasach wszyscy – również nasi profesorowie – mieli trudności ze zrozumieniem wrocławskiej architektury. Pochodzili w większości ze Lwowa.

(Rozmawiał Łukasz Medeksza, z kwartalnika „Pamięć i Przyszłość” 2008, nr 1)

ĆWICZENIE 26

Oceń, które zdanie jest fałszywe, a które prawdziwe. Zaznacz odpowiednio literami F i P. Uzasadnij odpowiedzi.

1. Lwów i Wrocław to są „miasta europejskie”.
2. Na takie twierdzenie przede wszystkim wpływ ma położenie geograficzne.
3. Europejskość oznacza lepsze standardy życia i bytu.
4. Stolica Dolnego Śląska i stolica Galicji odgrywają znaczącą rolę w dzisiejszym życiu Polski i Ukrainy.
5. Miasta europejskie zyskują ze współpracy ze sobą.
6. Metropole zachodniej części naszego kontynentu nie osiągnęły żadnych sukcesów.
7. Perspektywy rozwoju zarówno Wrocławia jak Lwowa są wzorowane na przykładach rozwoju miast Europy Zachodniej.
8. W Europie wcale nie ma pomysłu na dalszy rozwój miast.
9. Współpraca miast partnerskich to przyszłość Europy.
10. Regiony na kontynencie europejskim ze sobą nie współpracują.

UTRWALENIĘ WIEDZY O RZECZOWNIKU I PRZYMOTNIKU

Liczba mnoga rzeczowników i przymiotników

W liczbie mnogiej rzeczownik występuje w trzech rodzajach. Natomiast przymiotnik tylko w dwóch:

- a) **forma męskoosobowa** (*M. wysocy, mali, B. wysokich, małych*) łączy się tylko z rzeczownikami oznaczającymi osoby rodzaju męskiego, np. *chłopiec, uczeń, instruktor, lotnik, łobuziak, bohater, poeta* itp.
- b) **forma niemęskoosobowa** (*M. B. wysokie, małe*) wchodzi w związki z wszystkimi innymi rzeczownikami, tj. męskimi oznaczającymi zwierzęta i rzeczy oraz wszystkimi żeńskimi i nijkakimi, np. *chomik, zeszyt, piosenkarka, książka, zadanie*.

ZAPAMIĘTAJ!

Oprócz Mianownika i Biernika

w liczbie mnogiej rozróżnienie form
rodzajowych nie występuje.

Rodzaj męskoosobowy i niemęskoosobowy dotyczy wyrazów łączących się z rzeczownikami w liczbie mnogiej, ale NIGDY samych rzeczowników. POSTAWIENIE RZECZOWNIKA W LICZBIE MNOGIEJ NIE ZMIENIA JEGO RODZAJU!

Liczba pojedyncza			
	Rodzaj męski	Rodzaj nijaki	Rodzaj żeński
M.	wysok-i, mał-y chłopiec, dom	wysok-ie, mał-e okno, ciełę	wysok-a, mał-a dziewczyna, kamienica
D.	wysok-iego, mał-ego chłopca, domu	wysok-iego, mał-ego okna, ciełecia	wysok-iej, mał-ej dziewczyny, kamienicy
C.	wysok-iemu, mał-emu chłopcu, domowi	wysok-iemu, mał-emu oknu, ciełeciu	wysok-iej, mał-ej dziewczynie, kamienicy
B.	wysok-iego, mał-ego chłopca, wysok-i, mał-y dom	wysok-ie, mał-e okno, ciełę	wysok-ą, mał-ą dziewczynę, kamienicę
N.	wysok-im, mał-ym chłopcem, domem	wysok-im, mał-ym oknem, ciełeciem	wysok-ą, mał-ą dziewczyną, kamienicą
Mc.	o wysok-im, mał-ym chłopcu, domu	o wysok-im, mał-ym oknie, ciełeciu	o wysok-iej, mał-ej dziewczynie, kamienicy
W.	wysok-i, mał-y chłopcze, domie	wysok-ie, mał-e okno, ciełę	wysok-a, mał-a dziewczyno, kamienico

Liczba mnoga			
	Rodzaj męskoosobowy	Rodzaj niemęskoosobowy	
M.	wysoc-y, mal-i chłopcy	wysok-ie, mał-e domy, okna, cieletę, dziewczyny, kamienice	
D.	wysok-ich, mał-ych chłopców, domów, okien, cieląt, dziewczyn, kamienic		
C.	wysok-im, mał-ym chłopcom, domom, oknom, cielatom, dziewczynom, kamienicom		
B.	wysok-ich, mał-ych chłopców	wysok-ie, mał-e domy, okna, cieletę, dziewczyny, kamienice	
N.	wysok-imi, mał-ymi chłopcami, domami, oknami, cielatami, dziewczynami, kamienicami		
Mc.	o wysok-ich, mał-ych chłopcach, domach, oknach, cielątach, dziewczynach, kamienicach		

Przymiotniki, temat których kończy się na **c, dz, cz, ż**, w **Mianowniku liczby mnogiej** przybierają końcówkę **-y**.

Np.: *obcy człowiek – obcy ludzie, cudzy żołnierz – cudzy żołnierze, twórczy artysta – twórczy artyści, świeży zawodnik – świeży zawodnicy*. Ale: **duży – duzi!**

ĆWICZENIE 27

Zamień liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

1. Ten mały blady chłopiec.
2. Stary skąpy człowiek.
3. Tamten nasz wesoły młody sąsiad.
4. Wasz ostatni klient.
5. Znany polski uczony.
6. Mój dawny dobry kolega.
7. Miły młodszy brat.
8. Zdolny wysportowany uczeń.
9. Wasz starszy ambitny nauczyciel.
10. Znany wrocławski profesor.

ĆWICZENIE 28

Utwórz formę Mianownika liczby mnogiej. Ułóż 5 zdań z dowolnie wybranymi wyrażeniami w tym przypadku.

1. Obcy człowiek.
2. Roboczy sprzęt.
3. Cudzy żołnierz.
4. Uroczy spiker.
5. Zaborczy partner.
6. Twórczy artysta.
7. Świeży zawodnik.
8. Duży bakłażan.

ĆWICZENIE 29

Skreśl niepoprawną formę przymiotnika.

1. (Młode, młodzi) nauczyciele są na urlopie.
2. (Niedoświadczone, niedoświadczeni) księgowe pomyliły się w rozliczeniach.
3. (Nowi, nowe) procedury obowiązują od poniedziałku.
4. (Doświadczone, doświadczeni) nauczycielki wspierają (młodych, młode) nauczycieli.
5. (Nowi, nowe) gracze zapewnili zwycięstwo w meczu.
6. (Nasi, nasze) uczestniczki szkolenia dostały wyróżnienia.
7. (Uczciwi, uczciwe) uczniowie zawsze wykonują polecenia.
8. (Wysocy, wysokie) zawodnicy spisali się w meczu koszykówki jak najlepiej.
9. (Małe, mali) kamienice tworzą architekturę średniowiecznych miasteczek.
10. (Duże, duzi) beczki stały pod ścianą.

ĆWICZENIE 30

Poniższe zdania zamień na liczbę mnogą.

1. Uważam, że nowy uczeń nie ma racji.
2. Wydaje mi się, że Polak jest bardziej oszczędny niż Niemiec.
3. Moim zdaniem znany lekarz nie musi być lepszy od mało popularnego.
4. Sądzę, że pracowity i kreatywny facet szybciej awansuje w pracy niż taki, który tylko dużo pracuje.
5. Najdroższy gracz *Legii Warszawa* przeszedł na początku sezonu do za-granicznego klubu.
6. Trzeba przyznać, że arogancki specjalista potrafi wynegocjować wyższą pensję niż jego kulturalny kolega.
7. Świeży pacjent nie wszedł jeszcze do gabinetu.
8. Nowoprzybyły uczestnik szkolenia zszedł na pierwsze piętro.
9. Mój nowy znajomy odszedł z firmy po pięciu latach pracy.
10. Często zapraszany do mediów znany ekonomista nie przewidział reakcji rynku na coraz niższą cenę ropy.

ĆWICZENIE 31

Zamień w zdaniach liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

1. Nasz nowy nauczyciel bardzo nas lubi.
2. Nasz sąsiad to poważny i znany człowiek.
3. Wybitny polski naukowiec pracuje we Francji.
4. Nasz odważny żołnierz broni ojczystego kraju.
5. Ten niemiecki wesoły student jedzie do Polski.
6. Poważny i dumny Anglik wygłasza referat.
7. Mój dobry kolega podejmuje studia na uniwersytecie.
8. Do kelnera zwrócił się tamten starszy gość.
9. Mój troskliwy dziadek jest wspaniały i uroczy.
10. Współczesny znany ukraiński śpiewak wystąpi w Operze Wrocławskiej.

ĆWICZENIE 32

Uzupełnij podane rzeczowniki według wzoru.

WZÓR: *Polak – Polacy – Polka – Polki*

Ukraińiec	–	–	– .....
Francuz	–	–	– .....
Niemiec	–	–	– .....
Europejczyk	–	–	– .....
Azjata	–	–	– .....
Szwed	–	–	– .....
Chińczyk	–	–	– .....
Arab	–	–	– .....
Anglik	–	–	– .....
Hiszpan	–	–	– .....

Włoch	-	-	- .....
Czech	-	-	- .....
Słowak	-	-	- .....
Estończyk	-	-	- .....
Amerykanin	-	-	- .....

ĆWICZENIE 33

Zapoznaj się z poniższym tekstem. Porozmawiajcie w grupie na temat Eurowizji, odpowiadając na pytania.

Dzięki wygranej w 2016 roku ukraińskiej reprezentantki, Dżamały, 62. Konkurs Piosenki Eurowizji w maju 2017 roku odbył się w Międzynarodowym Centrum Wystawienniczym w Kijowie.

Podobnie jak w poprzednich latach, dla gości i akredytowanych dziennikarzy przygotowano kilka atrakcji, takich jak m.in. wioska eurowizyjna dla spotkań artystów i członków delegacji z fanami imprezy oraz akredytowanymi dziennikarzami, euroklub – miejsce imprez dla akredytowanych dziennikarzy i fanów czy kawiarnię Euro Fan Cafe.

Oficjalne logo konkursu to popularny w Ukrainie nasyjnik stworzony z połączonych ze sobą czerwonych kulek o różnorodnych, czarnych wzorach.

Finał konkursu wygrał Salvador Sobral, reprezentant Portugalii. Polska piosenkarka Kasia Moś zdobyła 22. miejsce.

W 62. Konkursie Piosenki Eurowizji wystąpili wykonawcy, którzy brali już udział w zmaganiach eurowizyjnych.

Na czas konkursu miasto zostało przystrojone banerami prezentującymi logo widowiska. Na placu Niepodległości w Kijowie ustawiono instalację w kształcie napisu *Eurovision*.

(Wg Internetu)

1. Czy interesujesz się muzyką współczesną?
2. Jak uważasz, czy warto oglądać widowiska Eurowizji?
3. Podaj miejsce przeprowadzenia 62. Konkursu Piosenki Eurowizji.
4. Jakie miejsca spotkań przygotowali gospodarze dla uczestników, fanów i dziennikarzy?
5. Jak można opisać logo tegorocznego konkursu? Czy podobało się Tobie? Może masz pomysł na inne logo?
6. Czy polska muzyka popularna jest prezentowana na konkursach eurowizji?
7. Kto zdobył główną nagrodę konkursu w Kijowie?
8. Jak sądzisz, gdzie odbędzie się kolejny konkurs Piosenki Eurowizji? Dlaczego?
9. Czy w zmaganiach eurowizyjnych tylko raz można brać udział?
10. Twoim zdaniem, Kijów dobrze czy nie całkiem był przygotowany do przeprowadzenia imprezy o skali europejskiej?

ĆWICZENIE 34

Za pomocą Internetu ustal kraje, które wzięły udział w 62. Konkursie Piosenki Eurowizji. Zapisz odpowiednie nazwy narodowości według wzoru ćw. 31.

ĆWICZENIE 35

Przeczytaj wiersz. Jak sądzisz, gdzie się mieszczą portrety córek księcia Jarosława? Czy już odwiedziłaś/ odwiedziłeś Kijów? Twoim zdaniem, goście i uczestnicy 62. Konkursu Piosenki Eurowizji mieli okazję zwiedzić Sobór Sofijski, Ławrę Peczerską oraz inne zabytki Kijowa?

Jarosław Iwaszkiewicz

Córki Jarosława

Jakże im jechać daleko!
Wychodzą tak ze świecami
Anna do Francji, Eudoksja
Na Węgry, Saweta do Danii.

Stoją na progu i patrzą
Każą w świat jechać ojcowie,
Dziewczynom to bardzo trudno:
– Żegnaj, zielony Kijowie! –

A na przeciwej ścianie,
Gdzie załamała się krata,
Śledzi je ciężki, spode łba,
Tak przenikliwy wzrok brata.

ĆWICZENIE 36

Wysłuchaj wiersza.

Czesław Miłosz

Piosenka o końcu świata

W dzień końca świata
Pszczoła krąży nad kwiatem nasturcji,
Rybak naprawia błyszczącą sieć.
Skaczą w morzu wesołe delfiny,
Młode wróble czepiąją się rynny
I wąż ma złotą skórę, jak powinien mieć.
W dzień końca świata
Kobiety idą polem pod parasolkami,
Pijak zasypia na brzegu trawnika,
Nawożą na ulicy sprzedawcy warzywa
I łódka z żółtym żaglem do wyspy podpływają,
Dźwięk skrzypiec w powietrzu trwa
I noc gwiaździstą odmyka.
A którzy czekali błyskawic i gromów,
Są zawiedzeni.
A którzy czekali znaków i archanielskich trąb,
Nie wierzą, że staje się już.
Dopóki słońce i księżyc są w górze,
Dopóki trzmiel nawiedza różę,
Dopóki dzieci różowe się rodzą,
Nikt nie wierzy, że staje się już.
Tylko siwy staruszek, który byłby prorokiem,
Ale nie jest prorokiem, bo ma inne zajęcie,
Powiada przewiązując pomidory:
Innego końca świata nie będzie,
Innego końca świata nie będzie.

ĆWICZENIE 37

Wypisz z wiersza do tabelki:

kto / co	robi	co	gdzie	jak
Pszczoła	krąży		nad kwiatem nasturcji.	

ĆWICZENIE 38

Ustal części zdania – podmiot, orzeczenie, dopełnienie, okolicznik.
Których części zdania jest najwięcej?

ĆWICZENIE 39

Ułóż kilka zdań z wyrazem „dopóki”. Czy znasz przysłowie „Dopóty dzban wodę nosi, dopóki się ucho nie urwie?” Co znaczy? Czy jest podobne w języku ukraińskim?

ĆWICZENIE 40

Przygotuj informacje o Czesławie Miłoszu. Zwróć uwagę, że był również eseistą. Dlaczego jego „Rodzinna Europa” dotyczy też w jakimś stopniu Ukrainy?

ODROBINA SKŁADNI (CIĄG DALSZY)

Zdanie złożone podzielone

Zdanie podzielone przydawkowe zastępuje niewyrażoną

przydawkę zdania nadzewnętrznego, czyli jest rozwiniętym w formę zdania określeniem rzeczownika. Odpowiada na pytania przydawki:

*jaki? jaka? jakie? który? która? które? czyj?
czyja? czyje? ile? czego? z czego?*

Np.: Koncert cieszył się takim zainteresowaniem, że zabrakło biletów. (*jakim?*)

Książka, którą wczoraj kupiłem, jest bardzo ciekawa. (*która?*)
Mieszkam tu tyle lat, ile chodzę do szkoły. (*ile?*)

ĆWICZENIE 41

W wierszu Czesława Miłosza „Piosenka o końcu świata” wskaż zwrotniki zawierające zdania złożone z podzielnym przydawkowym.

ĆWICZENIE 42

Wpisz w luki pytania, na które odpowiadają zdania podzielone przydawkowe.

1. Wybierz mi jabłka, ( ) które są czerwone.
2. Podaj mi książkę, ( ) która leży na biurku.
3. Ania obejrzała film, ( ) który ją zachwycił.
4. Koncert dostarczył mu wrażeń, ( ) których nigdy nie zapomni.
5. Niektóre ptaki zjadają dziennie tyle owadów, ( ) ile same ważą.
6. Na ścieżce leżą liście, ( ) które opadły z drzew.
7. Dostaniesz tyle, ( ) ile chcesz.
8. Mieszkamy w domu, ( ) który zbudował dziadek.
9. Płyta, ( ) którą przesłuchał Marek, bardzo mu się spodobała.
10. To są książki, ( ) które należą do Kuby.

ĆWICZENIE 43

W poniższych przysłowiach podkreśl zdania podrzędu przydawkowe. Zapisz pytania, na które odpowiadają.

1. Słowo, które raz wyleciało, nie umie powrócić. _____
2. Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje. _____
3. Piękna dziewczyna jest jak potok, w którym toną młodcy. _____
4. Nie wszyscy, co mają lejce w ręku, potrafią kierować. _____
5. Człowiek ma tyle lat, na ile wygląda. _____
6. Kwiecień, co deszczem rosi, wiele owoców przynosi. _____
7. Mała jaszczurka ma nadzieję, że zostanie krokodylem. _____
8. Sztuk, których dobrze nie umiesz, nigdy nie pokazuj. _____

ĆWICZENIE 44

Jak rozumiesz znaczenie przysłów z ćw. 42.? W jakich wypadkach mogą być użyte? Podyskutujcie o tym w grupie.

ĆWICZENIE 45

Wstaw w miejsce kropek brakujące części zdania i znaki przestankowe.

1. Był to ten pociąg _____ zwykle wracaliśmy do domu.
2. Książka wywarła na niej takie wrażenie _____ należało się spodziewać.
3. Ludzie _____ przywykli pracować, nie lubią mówić o głupstwach.
4. Uczniowie _____ odpowiedzą na wszystkie pytania _____ mogą opuścić salę.
5. Opowiem wam historię _____ zdarzyła się dawno temu.
6. Alina mieszka w miejscowości _____ nosi nazwę Oława.
7. Czytam książki _____ znajdują się opisy podróży.
8. Upiekłam wam ciasto _____ jeszcze nie jedliście.
9. Udzielił jej informacji _____ odjeżdża jej pociąg.
10. Musicie pojechać do hotelu _____ można trzymać psy.

ĆWICZENIE 46

Przepisując, wstaw brakujące przecinki.

1. Dobre miałem przeczucie że zdam ten trudny egzamin.
2. Otrzymałem miłą wiadomość że mój faworyt wyścigów zwyciężył.
3. Artykuł ten ma tę zaletę iż jest zrozumiały nawet dla dziecka.
4. Nie brakło także głosów takich że krok ten w ich życiu był konieczny.
5. Pożyczę ci tyle książek żebyś miał co czytać przez cały miesiąc.
6. Nie było jeszcze wypadku żeby komuś udało się stąd uciec.
7. Ojciec miał gorące pragnienie aby jego młodszy syn ukończył szkołę.
8. Przesładowała mnie żądza aby zrobić to jeszcze raz.
9. Czyny jego nie były takie aby się musiał z nimi ukrywać.
10. Czekała długo na okazję by mu to powiedzieć.

◆ LEKCJA 8

Polska regionów

– Wiecie, ciągle myślę o tym dialogu z dzisiejszego polskiego: „A gdzie ta Polska? A to Polska właśnie...”

– W sercu.

– No, w sercu. To było powiedziane w kontekście zaborów, gdy Polski nie było na mapie.

– Tak, ale faktycznie: gdzie jest Polska? Bo granice administracyjne nie zawsze pokrywają się z granicami etnicznymi, historycznymi.

– Polska jest tam, gdzie są Polacy.

– To byłoby pół świata, ha. Wszędzie są Polacy.

– Nie, słuchajcie – tak się nie da. Granice są, jakie są – wielu oddało za życie. Ale nawet w ramach granic zawsze są jakieś mniejszości, wyspy – jak Polaków w Ukrainie, a Ukraińców w Polsce, na przykład.

– Wiesz, nawet w Polsce są regiony, które czują swoją odrębność. Np. Kaszubi – mają swój język, mam nawet w domu podręcznik, do kaszubskiego.

– No, mieliśmy o tym na WOS-ie. Wiecie, moim zdaniem nie można zmuszać nikogo do bycia Polakiem, Niemcem, Hiszpanem (jak Katalończyków), Anglikiem (jak Szkotów lub Irlandczyków) itd. Każdy ma prawo wybrać swoją narodowość, zachować odrębność...

– Stworzyć państwo? Jak Kosowo?

– To już trudne pytanie. Nie wiem.

– Tak, w Polsce żyją też – oprócz Ukraińców – Litwini, Ormianie, Niemcy... Choć teraz niewielu ich jest, ale tradycje Rzeczypospolitej są takie, że zawsze był to dom wielu narodowości.

- A ja myślę, że każde państwo to zbiór regionów, ze swoją kulturą, gwarą, strojami, muzyką, potrawami, wierzeniami, legendami...
- Na przykład takie Podhale.
- No albo właśnie Śląsk i Kaszuby. To jest bogactwo każdego kraju. A rolą rządu centralnego jest stworzyć takie warunki, by każdy mógł pielęgnować swoją kulturę i czuł się jak w domu. I żeby nie chciał nigdzie odchodzić.
- A jak jest w Ukrainie?

ĆWICZENIE 1

Dopisz do wypowiedzi imiona poznanych z wcześniejszych lekcji uczniów.

ĆWICZENIE 2

Wykonaj poniższe polecenia. Przy wyrażeniu opinii skorzystaj ze słownictwa z ramki.

1. Jak sądzisz, kto odpowie na ostatnie pytanie?
2. Odpowiedz na ostatnie pytanie. Wyraź swoją opinię.
3. Streść tę dyskusję.
4. Jakie tezy postawiono w dyskusji?
5. Czy zgadzasz się z nimi?
6. Jakie jeszcze mniejszości narodowe są w Polsce?
7. Czy znasz mniejszości narodowe żyjące w Ukrainie?

Moim zdaniem... Uważam, że... Myślę, że...

Nie ma prostej odpowiedzi na to pytanie.

Nie wiem, po prostu nie wiem.

Ale wydaje mi się, że być może...

Zgadzam się/ nie zgadzam się z...

To zależy...

To zależy od tego, czy.../ jak.../ gdzie... itd.

ĆWICZENIE 3

Przeczytaj fragment „Wesela” S. Wyspiańskiego. Co myślisz na ten temat? Porozmawiajcie na jego temat w grupie.

Stanisław Wyspiański

Wesele

Dramat w trzech aktach

Akt III scena XVI

POETA

Po całym świecie

możesz szukać Polski, panno młoda,
i nigdzie jej nie najdzicie.

PANNA MŁODA

To może i szukać szkoda

POETA

A jest jedna mała klatka –
o, niech tak Jagusia przymknie
rękę pod pierś.

PANNA MŁODA

To zakładka

gorseta, zeszyta trochę przyciąśnie.

POETA

– A tam puka?

PANNA MŁODA

I cóz za tako nauka?

Serce – !–?

POETA

A to Polska właśnie.

Inscenizacja Bogusława Semotiuka

ĆWICZENIE 4

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

Stanisław Wyspiański – dramatopisarz, poeta, inscenizator, twórca nowoczesnego teatru polskiego. Urodził się 15 stycznia 1869 roku w Krakowie, umarł w tym samym mieście 28 listopada 1907 roku. Dorobek artystyczny Wyspiańskiego jest bardzo szeroki i obejmuje dzieła różnego typu: malarstwo (rysunki, szkicowniki, obrazy olejne, pastele) przedstawiające widoki Krakowa, portrety i autoportrety, rośliny, projekty witraży i malowideł, ilustracje; grafika; pro-

ekty mebli i wnętrz; architektoniczny projekt zabudowy Wawelu; dramaty, wiersze i inne. Za najważniejsze dzieło Wyspiańskiego uważa się dramat „Wesele” (1901).

Sejm ustanowił rok 2007 Rokiem Stanisława Wyspiańskiego.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 5

Zapoznaj się z treścią fragmentu wiersza J. Iwaszkiewicza o Ukrainie. Porozmawiajcie w grupie o tym, co przyciąga poetę w Ukrainie.

Jarosław Iwaszkiewicz

Kiedy powrócisz do lubelskich pól
Rodzonej twojej dziedziny
Może powieje z rozoranych pól
Czarnoziemny wiatr z Ukrainy.

Czarnoziemny on, czarnomorski on.
Pachnący wolą – niewolą.
I zadzwoni tobie Peczerski dzwon
Dzwoniący dobrą i złą dolą.

Nie myśl wtedy, że ja – nie mów nic –
Jestem synem matki Ukrainy.
Żem kozacki duch i kozacki lic
I że ruskie moje narodziny.

Wiesz, że mylisz się, żem Polak jak ty,
Że jednej jesteśmy macierzy,
Jedne nas kołysały i pieśni, i łzy,
W jednym miejscu serce nasze leży.

ĆWICZENIE 6

Wyszukaj w Internecie biografię J. Iwaszkiewicza. Czy był związany z Ukrainą? Jak rozumiesz poniższe słowa autora? Porozmawiajcie o tym w grupie.

...Jedne nas kołysały i pieśni, i łzy,
W jednym miejscu serce nasze leży.

ĆWICZENIE 7

Za pomocą Internetu i innych dostępnych Tobie źródeł podaj nazwy regionów w Ukrainie. Ile ich jest? W którym z nich mieszkasz? Czy masz znajomych z innych ukraińskich regionów? Porozmawiajcie o tym w grupie.

ĆWICZENIE 8

Przygotujcie informacje na temat mniejszości narodowych w Polsce i w Ukrainie. Skorzystajcie ze strony <https://uk.wikipedia.org/wiki>

ĆWICZENIE 9

Spójrz na mapę regionów w Polsce. Przeczytaj ich nazwy. Ułóż te nazwy w kolejności alfabetycznej. Wymień regiony wzdłuż granicy z Ukrainą. Co możesz powiedzieć o nich? Czy Łemkowie i Bojkowie żyją w Ukrainie? Czy już odwiedziłaś/ odwiedziłeś jeden z polskich regionów? Opowiedz w grupie.

ĆWICZENIE 10

Porównajcie dane ze strony MSWiA dotyczące charakterystyki mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.

Polską zamieszkuje przedstawiciele 9 mniejszości narodowych: Białorusini, Czesi, Litwini, Niemcy, Ormianie, Rosjanie, Słowacy, Ukraińcy, Żydzi. W Polsce jest 4 mniejszości etniczne: Karaimi, Łemkowie, Romowie, Tatarzy.

Ponadto, tereny województwa pomorskiego zamieszkuje Kaszubi, społeczność posługująca się językiem regionalnym.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 11

Przeczytaj poniższy tekst. Na jego podstawie scharakteryzuj kuchnię śląską.

Kuchnia śląska spotykana jest coraz częściej w całej Polsce. Cieszy się ogromną popularnością, gdyż jest bardzo smaczna i zaspokoi nawet najbardziej wybrednego smakosza. Jedni twierdzą, że kuchnia śląska jest tłusta, kaloryczna i niezdrowa, oparta tylko na ziemniakach.

Dania kuchni śląskiej są proste i skomplikowane, ale przede wszystkim są pyszne. Kuchnia śląska charakteryzuje się niezwykłym bogactwem potraw ukształtowanych na przestrzeni wielu lat. Dla przeciętnego Polaka Śląsk kojarzony jest głównie z mięsnymi potrawami. Takie przekonanie nie jest do końca prawdziwe.

Najpopularniejszym obiadem na Śląsku jest nudelzupa, a na drugie kluski śląskie, rolady oraz modro kapusta. Bryja z pieczek czyli z suszonych owoców, strucle z mlekiem, polewka z grochu lub gotowany groch z masłem, polewka z fasoli z pieczkami, gryzek, czyli gęsta zupa na mleku z grubo mieloną mąką pszenną, kapusta z ziemniakami, świeże jabłka i suszone śliwki oraz słodki kompot z gotowanych śliwek, wodzionka, kluski czarne, to także niektóre z wielu dań kuchni śląskiej. Popularne na Śląsku są kompoty z rabarbaru i agrestu, a także zupa z kalarepy, rzadko spotykana w innych rejonach Polski. Śląskim wynalazkiem jest także, popularny w całej Polsce i szeroko dostępny w sklepach, ser smażony z kminkiem.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 12

Wypisz z tekstu nazwy własne kuchni śląskiej i wytłumacz, co to jest.

WZÓR: Bryja z pieczek – zupa z suszonych owoców.

ĆWICZENIE 13

Porównaj kuchnię śląską z kuchnią Twojego regionu.

Jeśli chodzi o... Biorąc pod uwagę... Mówiąc o...

ĆWICZENIE 14

Zamów w restauracji świąteczny obiad złożony z Twoich ulubionych dań.

Przystawka. Główne danie. Specjalne danie. Na pierwsze danie proszę... Na drugie... (co z czym i z czym). Do picia... A na deser...

ĆWICZENIE 15

Gdybyś to Ty decydowała/ decydował o kuchni Twojego regionu – jaka by to była kuchnia? Wymień ulubione potrawy (czy nazwy wszystkich z nich da się przetłumaczyć na język polski?).

ĆWICZENIE 16

Zamów w restauracji obiad złożony z dań kuchni śląskiej. Skorzystaj z poniższego słownictwa.

Na pierwsze danie proszę... Na drugie... (co z czym i z czym). Do picia... A na deser...

ĆWICZENIE 17

Dowiedz się więcej o Śląsku. Wyjaśnij pojęcia: barbórka, trojak, kopalnia, gwara (śląska), szchta, szyb, górnik, węgiel.

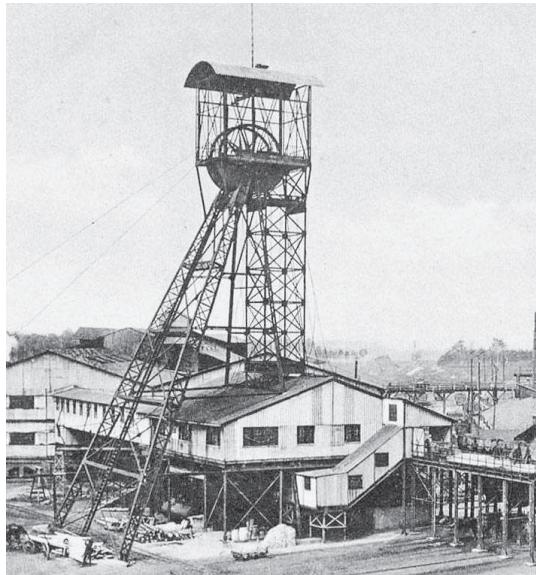
ĆWICZENIE 18

Przeczytaj poniższy tekst. Nowe słownictwo zapisz do słowniczka. Wskaż na mapie Zabrze. Do jakiej aglomeracji miejskiej wchodzi to miasto? Opowiedz o tym koleżankom i kolegom. Czy w pobliżu twojej miejscowości są kopalnie? Czego? Czy odwiedzałaś/ odwiedzałeś kiedyś kopalnię węgla?

Kopalnia Guido w Zabrzu powstała w latach 50. XIX wieku. Imię otrzymała na cześć swojego właściciela, magnata przemysłowego, Guido Henckela von Donnersmarcka. Do lat 80. wydrążono dwa szyby: Guido i Kolejowy. Wtedy kopalnię sprzedano państwu pruskiemu. Wydobycia zaprzestano w niej w 1928 roku.

Po II wojnie światowej znalazła się na terenie kopalni węgla kamennego Makoszowy. W latach 1982–96 zwiedzającym udostępniono część wyrobisk. Dzięki władzom Zabrza w 2007 roku ponownie otwarto Guido dla turystów. Na część naziemną kopalni składa się budynek nadszybia szybu „Kolejowego” oraz stalowa wieża z mechanizmem wyciągowym z 1927 roku.

Dla turystów otwarto odnowiony poziom 170 – nazywany teraz poziomem św. Barbary – zabytkowej kopalni Guido w Zabrzu. Podziemna trasa muzealna prezentuje historię górnictwa i związanego z nim kultu religijnego w nowoczesny sposób – zastosowano tu multimedialne projekcje wody wdzierającej się do chodnika górniczego, huk eksplozji materiałów wybuchowych. Poziom św. Barbary znajduje się w najstarszym udostępnionym obecnie rejonie Kopalni Guido. Tra-

górnikom żołnierzom, którzy w okresie stalinowskim byli zmuszani do pracy pod ziemią.

Trasa ekstremalna w Kopalni Guido ma być 1,5-kilometrową przeprawą po surowej kopalni, rozpoczynającą się od zejścia na głębokość ok. 355 m. Zwiedzający przejdą m.in. przez zachowaną ścianę węglową o długości 110 m i nachyleniu 10 stopni. Poziom 320 m to dwudziestowieczna kopalnia w pełnej okazałości. Turysta musi się tutaj nieco wysilić – trasa liczy około 2,5 km, za to można z bliska zobaczyć pracę kombajnu węglowego i poznać tajniki zawodu górnika.

Kopalnia Guido tętni życiem kulturalnym. Dwa przedsięwzięcia: „Muzyka na poziomie” i „Teatr na poziomie”, stwarzają możliwość obcowania ze sztuką rzeczywiście na poziomie najwyższym. Nie brakuje imprez dla dzieci, ciekawa jest oferta edukacyjna.

Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego Guido w Zabrzu znajduje się na Szlaku Zabytków Techniki.

(Wg Internetu)

ĆWICZENIE 19

Ułóż 5 pytań do tekstu.

ĆWICZENIE 20

A w twojej miejscowości są jakieś obiekty przemysłowe przekształcone na atrakcje turystyczne, na przykład stary młyn czy hala produkcyjna?

ĆWICZENIE 21

Liczebniki z tekstu ćw. 18. wypisz do tabelki według wzoru.

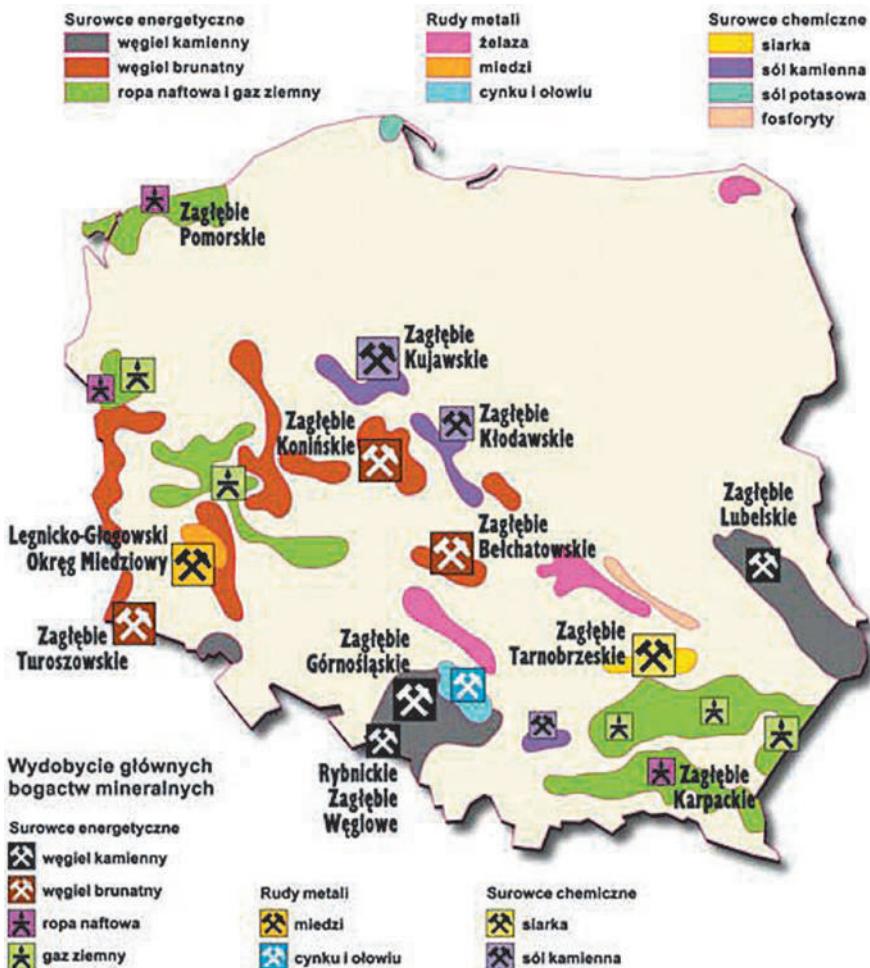
WZÓR:

Liczebnik w tekście	Słownie	Główny	Porządkowy	Zbiorowy	Ułamkowy
50.	pięćdziesiątych		+		
170	sto siedemdziesiąt	+			
2,5	dwa i pół				+

ĆWICZENIE 22

Przyjrzyj się mapie Polski przedstawiającą miejsca bogate w surowce mineralne. Powiedz, gdzie w Polsce znajdują się surowce mineralne.

WZÓR: Węgiel kamienny wydobywa się na Górnym Śląsku, Lubelszczyźnie.

ĆWICZENIE 23

W oparciu o wiedzę na temat znalezisk i wydobycia surowców w Ukrainie odpowiedz na pytania:

1. Jakie części Ukrainy są bogate w surowce naturalne?
2. Podaj najważniejsze zagłębia węgla w Ukrainie?
3. Czy wszystkie surowce spotykane w Polsce też są w Ukrainie?
4. Jakich surowców nie ma: w Polsce, w Ukrainie?
5. Czy zagłębia są ulokowane w pobliżu ukraińsko-polskiej granicy państowej?

ODROBINA SKŁADNI

Zdanie złożone podrzędnie (*ciąg dalszy*)

Zdanie podrzędnie złożone okolicznikowe odpowiada na pytania okolicznika: *jak?* *gdzie?* *kiedy?* *po co?* *w jakim celu?* *dłaczego?* *pod jakim warunkiem?* *jak?* itd.

Ze względu na różnorodność samych okoliczników, rozróżniamy różne typy zdań podrzędnych okolicznikowych:

miejscu
(*gdzie?*, *do- kąd?, skąd?, ktorędy?*)
Np.: Pojechał na Śląsk, gdzie mógł znaleźć dobrą pracę.

celu
(*po co?, na co?, w jakim celu?*)
Np.: Aby osiągnąć dobry wynik, muszę jeszcze trochę potrenować.

czasu
(*kiedy?, jak długo?, dopóki?, odkąd?*)
Np.: Kiedy będziesz w Zabrzu, odwiedź kopalnię węgla.

sposobu
(*jak?, w jaki sposób?, jakim sposobem?*)
Np.: Wykonajcie to ćwiczenie tak, jak pokazałem.

przyczyny
(*dłaczego?, z jakiej przyczyny?, z jakiego powodu?*)
Np.: Wieczorem będę się uczyć, ponieważ jutro mam sprawdzian.

warunku
(*pod jakim warunkiem?, w jakim wypadku?*)
Np.: Jeśli się pośpieszysz, zdążymy na pociąg.

przyzwolenia
(*mimo co?*)
Np.: Poszliśmy nad jeziorem, mimo że zaczął padać deszcz.

ĆWICZENIE 24

Do podanych zdań dopisz podrzędne okolicznikowe. Określ zdanie podrzędne okolicznikowe literami M, C, Cz, S, P, W, Prz.

1. Najlepiej odpoczywam, gdy _____.
2. Chętnie chodzę tam, gdzie _____.
3. Mimo że _____, wybiorę się na ten film.
4. Ponieważ _____, pojedziemy do Zabryza.
5. Czasami zachowujesz się tak, jakbyś _____.
6. „Gdybym _____, to bym na niej grał”.
7. Chociaż _____, posłiszczy do lasu.
8. Musimy _____, skąd nasz ród.
9. Kiedy _____, poprawia się nastrój.
10. Muszę oszczędzać, żeby _____.

ĆWICZENIE 25

Przeczytaj poniższe przysłowia. Jak rozumiesz ich znaczenie. Określ zdanie nadrzędne i podrzędne. Nazwij zdanie podrzędne okolicznikowe. Czy w języku ukraińskim są podobne przysłowia?

1. Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta.
2. Dopóty dzban wodę nosi, dopóki mu się ucho nie urwie.
3. Gdzie drwa rąbią, tam wióry lecą.
4. Jak sobie pościelisz, tak się wyśpisz.
5. Gdzie diabeł nie może, tam babę pośle.
6. Gdyby babcia miała wąsy, toby była dziadkiem.
7. Choćbyś miał złota skrzynie, śmierci się nie wywiniesz.
8. Jak cię widzą, tak cię piszą.
9. Gdyby kózka nie skakała, toby nóżki nie złamała.
10. Gdy się człowiek śpieszy, to się diabeł cieszy.

ĆWICZENIE 26

Przeczytaj poniższy tekst. Wybierz 5 najważniejszych – według Ciebie – zalet agroturystyki. Podaj kilka wad, czyli coś, co Ci nie pasuje do obrazu idealnych wakacji.

Agroturystyka to ostatnio bardzo popularna forma wypoczynku na wsi, szczególnie dla rodzin z małymi dziećmi. To nie tylko noclegi. Typowa agroturystyka to kameralny dom na wsi z kilkoma pokojami, najczęściej z dużą zieloną przestrzenią wokół, gdzie każdy może znaleźć cichy kącik dla siebie, a dzieci mogą do woli biegać i radować się latem.

To ogród, czasem sad, może nawet staw, ale przede wszystkim – domowe warunki, dobre jedzenie, pole uprawne i zwierzęta gospodarskie. Te przymioty odróżniają też kwaterę agroturystyczną od zwykłej kwaterki na wsi, choć też ścisłe związanej z turystyką wiejską.

Agroturystyka powstaje najczęściej tam, gdzie nie ma dużego przemysłu, czyli w rejonach czystych, atrakcyjnych krajobrazowo i turystycznie. Gospodarze do tej pory żyjący tylko z rolnictwa, szukając dodatkowego dochodu pozwalającego na lepsze życie, zakładają agroturystykę.

Rytym życia gospodarstwa agroturystycznego niejednokrotnie wyznaczany jest terminami prac polowych i porami obrządku przy zwierzętach. Kojarzy się ze smakiem świeżego mleka, zapachem siana, pianiem koguta, odgłosami krów i owiec pasących się na pastwisku w pobliżu. To wszystko stanowi o niepowtarzalności i unikalności agroturystyki.

Dodatkowo bliski kontakt z goszczącą nas rodziną to możliwość poznania jej historii i zwyczajów, bezpośredniej rozmowy, podzielenia się własnymi troskami i doświadczeniami. Serdeczna i rodzinna atmosfera takiego wypoczynku pozostaje w pamięci dłużej niż anonimowy pobyt w najbardziej luksusowym hotelu.

(Wg J. Królikowskiej)

ĆWICZENIE 27

Czy zgadzasz się ze zdaniem „Serdeczna i rodzinna atmosfera takiego wypoczynku pozostaje w pamięci dłużej niż anonimowy pobyt w najbardziej luksusowym hotelu.” Uzasadnij.

ĆWICZENIE 28

Czy znasz jakieś miejsce w Ukrainie, gdzie można urządzić gospodarstwo agroturystyczne? Opisz to miejsce: w którym regionie, w jakim budynku, daleko/ blisko lasu, nad jeziorem czy nad morzem. A może podasz jakieś znane tylko Tobie zalety takiego miejsca.

ĆWICZENIE 29

Jak to powiesz Ty? Jak to powiedzą inni?

1. Pytasz gospodarzy, czy można chodzić po trawie wokół domu.
2. Pytasz gospodarzy, czy można się poczęstować owocami z ogrodu – prosto z drzew i krzewów.
3. Pytasz gospodarzy, czy można pić wodę prosto ze studni.

4. Prosisz mamę o zgodę na spanie na sianie, picie mleka prosto od krowy.
5. Wyrażasz zachwyt widokiem z okna.
6. Ostrzegasz młodszą siostrę przed kogutem, który z tyłu chce ją dziobnąć.
7. Prosisz gospodarzy o opowiedzenie rodzinnej historii.
8. Gospodarz proponuje Ci dokładkę ekologicznego obiadu.
9. Gospodarze proponują łowienie ryb.
10. Pytasz rodziców, czy możesz iść sam/ sama do lasu.
11. Pytasz o hasło do Wi-Fi.
12. Wyrażasz rozczarowanie, że nie ma tu Internetu.

Uważaj! Niebo w gębie. Wspaniałe! Bez sensu! Chętnie. Dziękuję, ale już nie mogę. Było bardzo smaczne. Przepraszam, czy to gospodarstwo... A szkoda!

ĆWICZENIE 30

Ułóż 10 dwuzdaniowych dialogów w różnych sytuacjach związanych z agroturystyką. Na przykład: pytanie – odpowiedź; prośba – zgoda/ odmowa; propozycja – akceptacja/ odmowa; pochwała lub komplement – reakcja; wyrażenie zdania – reakcja i in.

WZÓR: *Jaki pyszny sernik. Niebo w gębie! – Dziękuję, starałam się.*

1. Przy stole.
2. Przy karmieniu zwierząt.
3. Na wycieczce.
4. W górach.
5. W wypożyczalni nart.
6. Na stoku.
7. Na podwórku.
8. W pokoju w pensjonacie.
9. W lesie.
10. W ogrodku.

◆ LEKCJA 9

Kontakty ponad granicami

Magda: Hej! Co słyszać?

Kuba: W porządku. A u ciebie?

Magda: Byłam w Łodzi!

Paweł: Na targach odzieżowych?

Magda: ??? No, tak – z mamą byłyśmy. Skąd wiesz?

Paweł: Bo Łódź kojarzy się z modą, odzieżą, to przecież dawne centrum przemysłu odzieżowego w Polsce. I co – kupiłyście coś?

Magda: Wiesz, tak sobie. To były targi w Porcie Łódź... Chciałyśmy coś oryginalnego, ale...

Kuba: O! już znalazłem, czekajcie, słabe to Wi-Fi jakieś tu... O, mam! „Targi mody w Porcie Łódź. W sobotę i niedzielę w Porcie Łódź odbywają się targi mody Polska Szafa. Swoje wyroby prezentują tu polscy projektanci. Kupić można m.in. ubrania, torebki, biżuterię i różne akcesoria.” Ble, ble, ble... O: „Anna Danielska na targi wybrała się w towarzystwie córki. Panie wybrały bluzy. – Spodobał nam się oryginalny krój, a także materiał – mówi Anna Danielska. – Byłyśmy także tutaj podczas poprzedniej edycji targów, ale wówczas nic dla siebie nie znalazłyśmy. Jesteśmy bardzo zadowolone. 9-letnia Amelia z Łodzi do domu wróciła z nową koszulką z buldogiem. Dziewczynka bardzo lubi psy, ale nie ma żadnego w domu. Cieszy się więc z koszulką z wizerunkiem czworonoga.” *

Magda: Moja mama prowadzi mały butik z polską odzieżą, chciała zakupić nowe kolekcje dla młodzieży.

Anka: A wiecie, że te firmy z galerii, co mają angielskie nazwy, to polskie są? Na przykład Cotton Club, Gatta, House, Italian Fashion, Reserved...

Monika: Gatta to rajstopy i takie tam różne sprawy.

Kuba: Ja to jeszcze nie byłem w Łodzi. Słyszałem tylko, że w tym mieście jest jedna z najdłuższych ulic handlowych w Europie licząca około 4,2 km.

Leszek: Piotrkowska. Łódź ma taki układ bez rynku, za to z długą ulicą reprezentacyjną. Na Piotrkowskiej nie da się zgubić.

Kuba: E, co to za miasto bez rynku. Gdzie jest centrum? Ale fakt: łatwa orientacja w terenie.

Mikołaj: Jak to, w Łodzi nie ma takiego rynku, jak dajmy na to w Krakowie, Wrocławiu czy Lwowie?

Magda: No nie, nie ma. Najpiękniejsze kamienice są na Piotrkowskiej. Dawniej tam też znajdowały się najlepsze sklepy o dużych witrynach. Potem je zamieniły domy towarowe.

Borys: A teraz te centra handlowe, w których człowiek tylko może się zgubić.

Wojtek: Czemu marudzisz? Nie lubisz laścić po sklepach – najlepiej z ciuchami?

Borys: Nie lubię. To mnie nudzi i wyczerpuje. Lubię zakładać zwykłe adidasy, a do tego jakąś bluzę i dżinsy markowe. Teraz rodzicie już nawet mi nie proponują czegoś takiego i sami mi kupują odzież.

Mikołaj: A ja słyszałem, że Łódź słynie ze swoich wytwórni filmowych, i w ogóle z filmu.

Agnieszka: I wciąż pozostaje „zagłębiem” artystycznym dzięki kilku szkołom artystycznym, filmowym i teatralnym. Po maturze mam zamiar na jednej z nich studiować.

Paweł: O, to w przyszłości zamierzasz zostać aktorką. Piękna z ciebie gwiazda będzie! Tam gdzieś na Piotrkowskiej chyba można zostawić swój ślad...

Kuba: Mam! „Aleja Gwiazd. Na ul. Piotrkowskiej między ul. 6 Sierpnia a pasażem Rubinstina znajduje się Aleja Gwiazd. Pomysłodawcą alei, na wzór hollywoodzki, w 1996 roku był Jan Machulski. Pierwszą mosiężną gwiazdę – dla aktora Andrzeja Seweryna – została wmurowana dwa lata później. Po stronie parzystej (wschodniej) są gwiazdy reżyserów, po stronie nieparzystej znajdują się płaskorzeźby aktorów.” **

Leszek: Weź już schowaj tego smartfona. Nudzisz.

Mikołaj: Chyba w Łodzi na uniwersytecie czy na politechnice można studiować nauki ścisłe?

Grzegorz: A co wy z tą Łodzią? Wszyscy chcecie tam studiować? A jak będzie: Łódź – przymiotnik łódzki, tak? W Ukrainie jest miasto Łuck. Wtedy przymiotnik od niego będzie ... łucki? Wymowa ta sama – powinny te miasta ze sobą współpracować!

Agata: Pewnie współpracują.

Magda: Jak jechaliśmy, to słuchałyśmy radia łódzkiego jakiegoś. W audycji też była mowa o tym, jak młodzież z województwa łódzkiego współpracuje z młodzieżą szkolną z Wołynia – a Łuck na Wołyniu jest.

Mikołaj: Ta współpraca to w jakim sensie?

Magda: Wspólnie opiekują się grobami legionistów Piłsudskiego poległych w bitwach z Rosjanami pod Kościuchnówką w latach 1915–1916. W tej wsi jest tak zwana „Polska Górką” – kopiec ku czci poległych legionistów.

Agata: A skąd na Wołyniu wzięły się oddziały legionowe?

Wojtek: Ponad rok wszystkie formacje legionowe w czasie pierwszej wojny prowadziły działania zbrojne na Wołyniu. W lipcu 1916 roku walki o tę miejscowościę zatrzymały ofensywę wojsk rosyjskich generała Brusilowa.

Borys: Może sptytamy o to naszego profesora od historii?

(Wg *<http://www.dzienniklodzki.pl>; ** Wikipedia)

ĆWICZENIE 1

Przypomnij sobie słownictwo związane z ubraniem. Do tabelki wypisz słowa z tekstu. Za pomocą słownika uzupełnij tabelkę.

Bielizna	Odzież wierzchnia	Okrycie głowy	Buty	Odzież wizytowa	Ogólnie
<i>podkoszulek, ...</i>	<i>płaszcz, ...</i>	<i>kapelusz, ...</i>	<i>kozaki, ...</i>	<i>garnitur, ...</i>	<i>koszula, ...</i>

ĆWICZENIE 2

Skomponujcie ubrania w wersji na lato, jesień/ wiosnę, zimę:

	Dla chłopców	Dla dziewczyn
Do szkoły		
Do pracy		
Do sklepu		
„Po domu”		
Specjalne okazje (jakie?)		
Na wycieczkę (dokąd?)		

ĆWICZENIE 3

Opisz, co masz na sobie. Podaj kolory i ewentualne kształty (w kropki, paski etc.).

ĆWICZENIE 4

Połącz słowa skierowane do Ciebie z właściwą odpowiedzią.

Nie wiesz, gdzie jest przymierzalnia?	W galerii „Bocian”, tam, wiesz, obok supermarketu.
No i jak wyglądam? 	Ekstra!
Nie za długie te spodnie?	Oj tam, oj tam.
Beznadzieja, jestem za gruba – w nic się nie mieścię.	No, dobrze, ale może zmierz jeszcze tę.
Może lepsza dla Ciebie byłaby L-ka?	Może nawet za krótkie.
Chcesz przymierzyć jeszcze M-kę?	Ha!
Ale ładna sukienka! Gdzie kupiłaś?	Nie, w sam raz.
	Rewelacja! Super!
	Tam, na prawo.

Ładnie ci w tej spódniczce.
Do twarzy ci w tej bluzie.

Dobra, zmierz L-kę.
Dzięki!
Tylko bez kompleksów.
Nie, nie trzeba ta jest dobra.
OK, zmierz jeszcze mniejszą.
No, nie wiem...
No coś ty.

ĆWICZENIE 5

Których zwrotów nie użyjesz w sklepie? Zaznacz wypowiedzenia niewłaściwe dla języka polskiego literą N, a właściwe literą P.

1. Poproszę tę czerwoną bluzkę.
2. Czy mogę zobaczyć te czarne spodnie?
3. Pani, pokażcie mi tę bluzę czarnego koloru.
4. Proszę dać mi tenisówki rozmiar 36.
5. Czy mogę przymierzyć?
6. Czy są większe/ mniejsze/ dłuższe/ krótsze?
7. Czy są u was spodnie na mnie?
8. Dzień dobry, potrzebuję buty do biegania rozmiar 42.
9. Niestety, za długie... .
10. Czy macie bluzy z napisem „Polska”?
11. Czy są szaliki biało-czerwone? A w innym kolorze? To poproszę.
12. A są M-ki?

ĆWICZENIE 6

Wybierz kilka zwrotów z ćwiczeń powyżej i ułóż krótkie dialogi w sklepie odzieżowym. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Słucham, czym mogę służyć? W czym mogę pomóc? Płaci pan / pani w kasie. Tylko to, co widać. Niestety, nie ma innych kolorów. W paski/ kropki/ kratkę. Proszę pytać w przyszłym tygodniu. Tylko towar markowy.

ĆWICZENIE 7

Podyskutowanie:

1. Odzież: czy tylko markowa?
2. Specjalne okazje – jak się ubrać?
3. Odzież z drugiej ręki: moda czy konieczność? A może wstyd?
4. Elegancko czy wygodnie?
5. Szkoła: rewia mody?
6. Po co ludzie wymyślili modę?
7. Aktualna moda młodzieżowa.
8. Najlepiej ubrani Polacy i Ukraińcy – co to znaczy?
9. Twój styl.

ĆWICZENIE 8

Przeczytaj wiersz W. Chotomskiej. Opowiedz swoimi słowami przygodę bohatera lirycznego w sklepie. Nowe słownictwo zapisz do słowniczka.

Wanda Chotomska

Kapelusz

Przed tygodniem w mieści Łodzi
Pewien pan po sklepach chodził
I sprzedawców prosił wielu,
By wybrali mu kapelusz.

Na kanapkach krytych pluszem
Siadał mierząc kapelusze:
Czarne – z wstążką i bez wstążki,
Z filcu, z pilśni, gładkie, w prążki,
Szare, szyte grubą nitką
I myśliwskie – z małą kitką.
Coraz spod innego ronda
Do lusterka się przyglądał,
Aż go rozbolały uszy
Od mierzenia kapeluszy.

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Czy pamiętasz,
że **wielką literą**
piszemy nazwy firm, marek etc.
Np.: *samochód „Polonez”;*
obuwie marki „Adidas”.
Natomiast wyroby tych firm
piszemy **małą literą**.
Np.: *stary polonez,*
założyć adidasy.

ĆWICZENIE 9

Wypisz z tekstu „Kontakty ponad granicami” wyrazy napisane wielką literą, uzasadnij pisownię i porównaj z pisownią w języku ukraińskim.

ĆWICZENIE 10

Ułóż swoje zdania, wykorzystując wyrażenia z ramki.

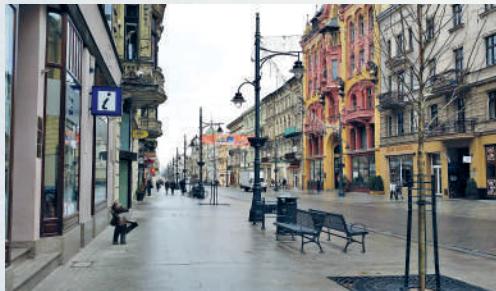
Nowy opel: pracuje na Oplu: stary polonez: Mercedes klasy E: mercedesem w góry: kodak brata: firma Kodak; właściciel Fiata: czerwony fiat

ĆWICZENIE 11

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

szawskim Starym Mieście. Ciagi kamienic wyznaczają zabytkowe trasy komunikacyjne. Na przykład ul. Piotrkowska w Łodzi czy Długi Targ w Gdańsku.

(Wg A. Brożek, A. Ciesielska, M. Pułka, D. Zych „Swoimi słowami”)

ĆWICZENIE 12

Opisz dowolną kamienicę na poniższym zdjęciu. Jakie ma ściany? Z czego są zrobione? Okna duże czy małe? Jak wygląda balkon? Co się mieści na parterze? Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Grube mury; szerokie okna; drewniane drzwi wejściowe; sklepy/ lokale usługowe na parterze; balkon; balustrada na balkonie z kutego żelaza; fasadę zdobi sześć okien/ wykusz; to trzypiętrowa kamienica/ kamienica ma trzy piętra; kondygnacje; spadzisty dach; gzymy; duże mieszkania; wysokie sufity; stare klatki schodowe; stare drewniane schody; winda; adaptowane na mieszkania strychy.

ĆWICZENIE 13

Jak sądzisz, dla miast w Ukrainie jest charakterystyczny ciąg kamienic przy głównej ulicy czy ukształtowanie w postaci rynku. Jak wygląda główna ulica w Twoim mieście? A może centrum miasta tworzy rynek? Opiniami podzielcie się w grupie.

ĆWICZENIE 14

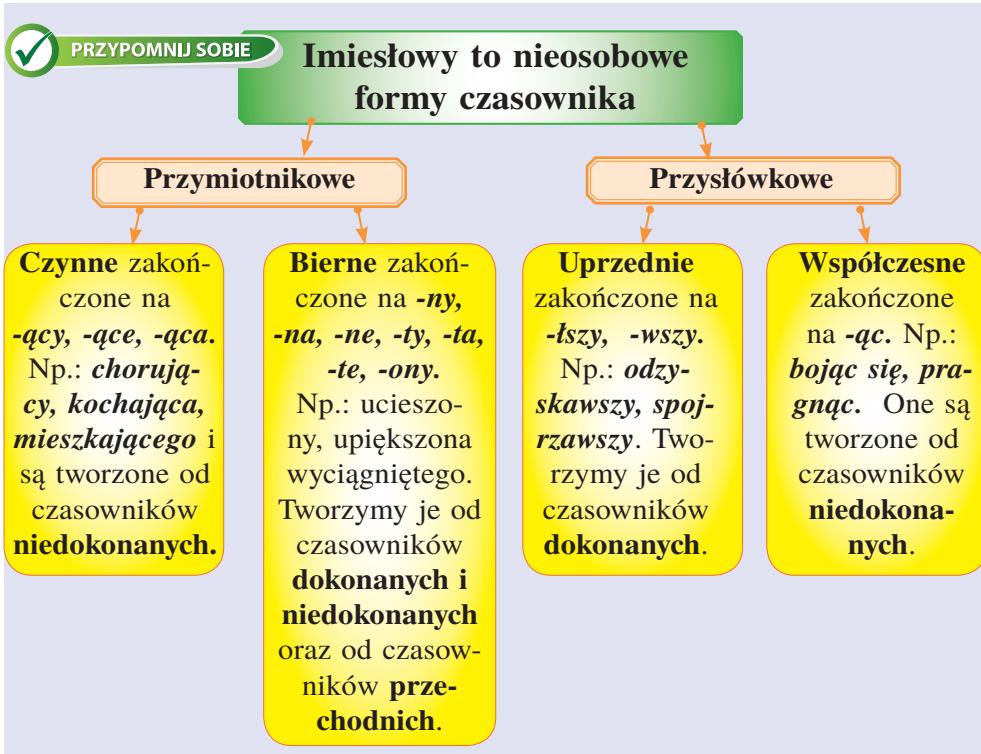
Oto jest logo przeglądu filmów polskich „Pod Wysokim Zamkiem”. W jakich miastach się odbywa? To jest przedsięwzięcie cykliczne czy impreza doraźna? Znajdź w Internecie informacje o tegorocznej lwowskiej edycji tego przeglądu. Spisz repertuar z ostatniego przeglądu.

ĆWICZENIE 15

Przygotujcie krótkie informacje i porozmawiajcie w klasie o:

1. Polskiej szkole filmowej.
2. Andrzeju Wajdzie.
3. Krystynie Jandzie.
4. Dowolnym innym reżyserze filmowym.
5. Dowolnym polskim aktorem filmowym.

ĆWICZENIE 16

Otwórz nawiasy formami imiesłowu przynimotnikowego czynnego i biernego, tworząc je od bezokolicznika.

1. Przed nami był człowiek (móc) już mieć wszystko.
2. W kuchni przy oknie stała babcia (pić) owocową herbatę.
3. Na łacie było widać dzieci (zbierać) poziomki.
4. Turyści (jechać) na wycieczkę zagraniczną czekali na autokar.
5. Na dywanie przed drzwiami (spać) dwa koty.
6. Na parapetie leżały (zerwać) na klombie kwiaty.
7. Wolę dostawać w prezencie kwiaty doniczkowe niż (ciąć).
8. Po deszczu wyglądasz jak (zmoknąć) kura.
9. (Spytać) o wczorajszym wydarzeniu, milczeliśmy.
10. Dziadek musi zebrać z łąki (wyschnąć) siano.

ĆWICZENIE 17

Ze zdań wypisz imiesłowy i określ ich typ.

1. Zmęczywszy się podróżą, marzyłem o gorącej herbacie.
2. Rower Janka był zakonserwowany na zimę i schowany na strychu.
3. Czekając na spóźniających się kolegów, obserwowałem migające reklamy.
4. Mirek gapił się na odjeżdżający samochód.
5. Rower ma przebitą dętkę w przednim kole i skrzywioną ramę.
6. Usunąwszy płot grożący zawaleniem, odpoczywałem otoczony uwielbieniem.
7. Przeczytałem to opowiadanie, jadąc do babci.
8. Wykorzystując ogólne zamieszanie, wymknąłem się z klasy.
9. Ciekawa jest ta historia, powiązana z naszym miastem.
10. Wróciwszy z próby kółka teatralnego, byłem całkiem wyczerpany.

ĆWICZENIE 18

Zapoznaj się z treścią ciekawostki na temat bitwy Legionów Polskich pod Kościuchnówką.

CIEKAWOSTKA

Bitwa pod Kościuchnówką na Wołyniu rozegrała się w dniach 4–6 lipca 1916 r. i była najkrwawszym starciem, jakie stoczyły Legiony Polskie w okresie pierwszej wojny światowej w trakcie natarcia oddziałów rosyjskiej armii w ramach ofensywy generała Brusilowa.

Trzy legionowe brygady, które pod dowództwem Józefa Piłsudskiego skutecznie odpierały przeważające liczebnie oddziały rosyjskie, miały blisko dwa tysiące ofiar śmiertelnych, rannych i zaginionych.

Walki pod Kościuchnówką zostały upamiętnione na Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie napisem na jednej z tablic.

ĆWICZENIE 19

Przeczytaj poniższy tekst. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka. Wskaż na mapie Ukrainy i Polski miejscowości spotykane w tekście.

Adam Zamojski

Zgierz – Kościuchnówka – Maniewicze. Przez historię do współczesności.

Początki spotkań z mieszkańcami niewielkiej Kościuchnówki i rejonu Maniewicze województwa wołyńskiego sięgają praktycznie pierwszych miesięcy niepodległej Ukrainy. Ich inicjatorem był emerytowany zgierski nauczyciel historii i filolog klasyczny, Władysław Barański, który po latach zapomnienia przez władze PRL-u postanowił odbudować pamięć czynu legionowego na odległym Wołyniu.

Pierwszy kontakt udało się nawiązać dopiero w połowie 1992 r. za pośrednictwem polskiego konsulatu we Lwowie. Mieszkańcy Kościuchnówki pisali, że cmentarz znajdujący się w pobliżu wsi, jest w zaniedbanym stanie. W najbliższym czasie zamierzali go uporządkować.

Był to praktycznie pierwszy sygnał, że utworzony jeszcze w latach wojny światowej 1914–1918 cmentarz wojenny przetrwał dziesiątki lat dziejowego zapomnienia.

W tym liście daje się odczuć jakąś głęboką uczciwość. Po 56 latach nakazanego „zapominania” o polskich pierwiastkach przeszłości tej ziemi, pamięć po tych latach pozostała żywym i ciepłym wspomnieniem, na tyle ważnym, że stało się przekazanym dzieciom i wnukom przez rodziców i dziadków. Może w tym jest obecna także głęboka, prosta ludzka życzliwość dla innych, dla przeszłości rodzinnej ziemi, przechowana w sercach jak jakiś cenny skarb, którego nie wolno zagubić? Ten sygnał otrzymany już w pierwszym roku istnienia Niepodległej Ukrainy, był dobrym znakiem na przyszłość.

Kolejne lata przyniosły potwierdzenie faktu, iż na tej ziemi Polacy są mile widziani. Trudno jest zliczyć, ile razy zgierzanie, i nie tylko oni, odbywali wyprawy do rejonu maniewickiego.

W roku 2000 harcerze ziemi Łódzkiej razem z młodzieżą z Wołynia dokończyli odbudowę cmentarza w Polskim Lasku pod Kościuchnówką. Wówczas wyrownano teren pomiędzy mogiłami, zaś główną alejkę wysypano grysem. U wejścia stanęły dwa betonowe pylon-y, a w nich tablice z napisem „Polski cmentarz wojenny” – w dwóch językach: polskim i ukraińskim.

W 1928 roku społeczność wołyńska jako wyraz szacunku dla bohaterów Legionów Polskich podjęła decyzję o usypaniu symbolicznego kopca na Polskiej Górze – wzgórzu zwany tak za krwawe zasługi legionistów pod Kościuchnówką w lipcu 1915 roku.

W lipcu 1936 roku na Polskiej Górze odbyły się uroczystości dwudziestolecia boju, największe obchody w całej historii II Rzeczypospolitej.

(Anatol Sulik, Adam Zamojski „Przewodnik historyczny po wołyńskim poboju pod Kościuchnówką (1915–1916)”, Fundacja Niepodległości, Lublin, 2016)

ĆWICZENIE 20

Przyjrzyj się mapie Polski. Wskaż, gdzie się znajduje Łódź i Zgierz. Ustal, jak daleko te miasta leżą od Warszawy, od przejść granicznych z Ukrainą w Dorohusku, Zosinie, Hrebeninem. Jak daleko od przejść granicznych jest położona Kościuchnówka, Twoja miejscowości? Czy istnieje prosta droga z województwa łódzkiego na Wołyń? Porozmawiajcie o tym w grupie.

ĆWICZENIE 21

Porozmawiajcie z osobami starszymi o przeszłości Waszej miejscowości. Ustalcie, czy są jakieś miejsca związane z polską pamięcią lub innych sąsiednich narodowości?

ĆWICZENIE 22

Pomóżcie Agatce i Borysowi z tekstu „Kontakty ponad granicami” odpowiedzieć na pytanie: „Skąd na Wołyniu wzięły się oddziały legionowe?”. Skorzystajcie z Internetu, wiedzy zaczerpniętej ze źródeł i materiałów historycznych.

ODROBINA SKŁADNI (CIĄG DALSZY)

Imiesłowowy równoważnik zdania

Imiesłów przysłówkowy wraz z jego określeniami nazywamy imiesłowowym równoważnikiem zdania. W wypowiedzeniu złożonym pełni on funkcję taką, jak zdanie podrzędne okolicznikowe. Np.: *Skończywszy pracę, poszła na basen.*

Kuba, grając w piłkę, doznał kontuzji kolana.

Wypowiedzenie, w którym zdanie podrzędne zostało zastąpione imiesłowowym równoważnikiem zdania, nazywamy wypowiadaniem złożonym z imiesłowowym równoważnikiem zdania.

ZWRÓĆ UWAGĘ!

Imiesłowowy równoważnik zdania **zawsze oddzielamy przecinkiem** od zdania nadrzednego. Jeśli imiesłowowy równoważnik jest wtrącony w zdanie nadrzedne, to wydzielamy go **dwoma przecinkami**.

ZAPAMIĘTAJ!

W zdaniu **nadrzędnym** i **podrzędnym** (imiesłowowym równoważniku) musi występować **ten sam podmiot**. Np.: *Mój pies, czując niebezpieczeństwo, zaczął głośno szczekać.* (ten sam podmiot w zdaniu i równoważniku)

ĆWICZENIE 23

Przekształć zdania złożone na wypowiedzenia z imiesłowowym równoważnikiem zdania. Wpisz je pod zdaniem podrzędnie złożonym.

1. Borys, kiedy rano szedł do szkoły, spotkał wysiadających z tramwaju kolegów.
2. Uczniowie z naszej klasy, gdy wrócili z wycieczki, napisali wypracowanie na temat zwiedzania Starego Miasta.
3. Zasnąłem tylko nad ranem, kiedy przeczytałem książkę do końca.
4. Gdy wszedłem do sklepu, od razu zobaczyłem piękną bluzę.
5. Kiedy uciekaliśmy przed burzą, zgubiliśmy w lesie drogę.

ĆWICZENIE 24

Czy poniższe zdania posiadają błędy? Jeżeli tak, to usuń je.

1. Pijąc herbatę, rozległ się dzwonek koło drzwi.
2. Pisząc list, wszedł kolega.
3. Oglądając film w telewizji, wyszedł z domu.
4. Idąc do szkoły, wykoleił się tramwaj.
5. Gotując zupę, zjadł ją ze smakiem.
6. Przygotowawszy się do sprawdzianu wyszedł na spacer.
7. Otworzywszy książkę, wszedł do pokoju.
8. Odkurzywszy dywan, wcześniej usmałyła jajecznicę.

ĆWICZENIE 25

Poniższe zdania przekształć w wypowiedzenia z imiesłowowym równoważnikiem zdania. Czy można tego dokonać w każdym przypadku?

1. Kiedy zobaczyłem ten dom, oniemiałem z zachwytu.
2. Kiedy graliśmy w piłkę, na boisko nagle wpadł rudy kot.
3. Agatka i Borys czekali przed sklepem na Magdę i rozmawiali.
4. Gdy jechaliśmy przez główną ulicę miasta, zauważyliśmy dużo sklepów.
5. Kuba, kiedy grał na skrzypcach bez nut, trenował pamięć.
6. Mikołaj, kiedy się uspokoił, przeprosił kolegów za swoje zachowanie.
7. Kiedy Grzegorz wszedł do teatru, zauważył kilku znajomych.
8. Goście, kiedy wchodzili na salę, ciekawie się rozglądali.
9. Kiedy przyjechali do Kościuchnowki, udali się na Polską Górę.
10. Kiedy wyszli na jej szczyt, złożyli wiązankę kwiatów.

LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA

Adam Mickiewicz

Lilie

(z pieśni gminnej)

Zbrodnia to niesłychana,
Pani zabija pana.
Zabiwszy grzebie w gaju,
Na łączce przy ruczaju,

Grób liliją zasiewa,
Zasiewając tak śpiewa:
„Rośnij kwiecie wysoko,
Jak pan leży głęboko;
Jak pan leży głęboko,
Tak ty rośnij wysoko”.

Potem cała skrwawiona,
Męża zbójczyni żona,
Bieży przez łąki, przez knieje,
I górą, i dołem, i górą.
Zmrok pada, wietrzyk wieje;
Ciemno, wietrzno, ponuro.
Wrona gdzieniegdzie kracze,
I puchają puchacze.
Bieży w dół do strumyka,
Gdzie stary rośnie buk,
Do chatki pustelnika
Stuk stuk, stuk stuk!
„Kto tam?” Spadła zapora,
Wychodzi starzec, świeci;
Pani na kształt upiora
Z krzykiem do chatki leci.
Ha! ha! zsinięte usta,
Oczy przewraca w słup,
Drżąca, zbladła jak chusta:
„Ha! mąż, ha! trup!”
– „Niewiasto, Pan Bóg z tobą!
Co ciebie tutaj niesie?
Wieczorną, słońcą dobrą,
Co robisz sama w lesie?”

– „Tu za lasem, za stawem,
Błyszczą mych zamków ściany,
Mąż z królem Bolesławem
Poszedł na Kijowiany.

Lato za latem bieży,
Nie masz go z bojowiska,
Ja młoda śród młodzieży,
A droga cnoty śliska!
Nie dochowałam wiary,
Ach! biada mojej głowie!
Król srogie głosi kary;
Powrócili mężowie.
Ha! ha! mąż się nie dowie!
Oto krew! oto nóż!
Po nim już, po nim już!
Starcze: wyznałam szczerze,
Ty głos świętymi ustą,
Jakie mówić pacierze,
Gdzie mam iść na odpusty?
Ach! pójdę aż do piekła,
Zniosę bicze, pochodnie,
Byleby moją zbrodnię
Wieczysta noc powlekła".
„Niewiasto – rzecze stary –
Więc ci nie żał rozboju,
Ale tylko strach kary?
Idźże sobie w pokoju,
Rzuć bojaźń, rozjaśń lica,
Wieczna twa tajemnica.
Bo takie sądy Boże,
Iż co ty zrobisz skrycie,
Mąż tylko wydać może,
A mąż twój stracił życie".
Pani z wyroku rada,
Jak wpadła, tak wypada.
Bieży nocą do domu,
Nic nie mówiąc nikomu.
Stoją dzieci przed bramą:
„Mamo – wołają – mamo!
A gdzie został nasz tato?"
„Nieboszczyk? co? wasz tato?"
– Nie wie, co mówić na to –
„Został w lesie za dworem,
Powróci dziś wieczorem".
Czekają wieczór dzieci;
Czekają drugi, trzeci,
Czekają tydzień cały;
Nareszcie zapomniąły.
Pani zapomnieć trudno,
Nie wygnać z myśli grzechu,
Zawsze na sercu nudno,

Nigdy na ustach śmiechu,
Nigdy snu na żrenicy!
Bo często w nocnej porze,
Coś stuka się na dworze,
Coś chodzi po świetlicy:
„Dzieci, – woła – to ja to,
To ja, dzieci, wasz tato!”
Noc przeszła, zasnąć trudno;
Nie wygnać z myśli grzechu,
Zawsze na sercu nudno,
Nigdy na ustach śmiechu!
„Idź, Hanko, przez dziedziniec:
Słyszę têtent na moście,
I kurzy się gościniec:
Czy nie jadą tu goście?
Idź na gościniec i w las,
Czy kto nie jedzie do nas?” –
– „Jadą, jadą w tę stronę,
Tuman na drodze wielki,
Rżą, rżą koniki wrone*,
Ostre błyszczą szabelki,
Jadą, jadą panowie,
Nieboszczyka bratowie!” –
– „A witajże, czy zdrowa?
Witajże nam, bratowa.
Gdzie brat?” – „Nieboszczyk brat,
Już pożegnał ten świat”.
– „Kiedy?” – „Dawno, rok minął,
Umarł... na wojnie zginął”.
– „To kłamstwo, bądź spokojna,
Już skończyła się wojna;
Brat zdrowy i ochoczy,
Ujrzysz go na twe oczy”.
Pani ze strachu zbladła,
Zemdlała i upadła;
Oczy przewraca w słup,
Z trwogą dokoła rzuca:
„Gdzie on? gdzie mąż? gdzie trup?”
Powoli się ocuca;
Mdłała niby z radości
I pytała u gości:
„Gdzie mąż, gdzie me kochanie,
Kiedy przede mną stanie?”
– „Powracał razem z nami,

---

* **koniki wrone** – koń maści karej (jednolicie czarne zabarwienie sierści, grzywy i ogona) i odcienu wronim (odcień popielaty bez połysku).

Lecz przodem chciał pospieszyć,
Nas przyjąć z rycerzami,
I twoje łzy pocieszyć.
Dziś, jutro, pewnie będzie,
Pewnie kiedyś w obłędzie*
Ubite minął szlaki.
Zaczekajmy dzień jaki,
Poszlemo szukać wszędzie,
Dziś, jutro, pewnie będzie".
Posłali wszędzie sługi,
Czekali dzień i drugi;
Gdy nic nie doczekały,
Z płaczem chcą jechać dalej.
Zachodzi drogę pani:
„Bracia moi kochani,
Jesień zła do podróży,
Wiatry, słoty i deszcze,
Wszak czekaliście dłużej,
Czekajcie trochę jeszcze".
Czekają. Przyszła zima,
Brata nie ma i nie ma.
Czekają; myślą sobie:
Może powróci z wiosną?
A on już leży w grobie,
A nad nim kwiatki rosną,
A rosną tak wysoko,
Jak on leży głęboko.
I wiosnę przeczekali,
I już nie jadą dalej.
Do smaku im gospoda,
Bo gospodyn młoda;
Że chcą jechać, udają,
A tymczasem czekają,
Czekają aż do lata,
Zapominają brata.
Do smaku im gospoda,
I gospodyn młoda.
Jak dwaj u niej gościli,
Tak ją dwaj polubili.
Obu nadzieję lechce,
Obadwaj zjęki trwogą,
Żyć bez niej żaden nie chce,
Żyć z nią obaj nie mogą.
Wreszcie, na jedno zdani,

---

* w obłędzie – zbłądziwszy w drodze.

Idą razem do pani.
– „Słuchaj, pani bratowo,
Przyjm dobrze nasze słowo:
My tu próżno siedzimy,
Brata nie zobaczymy.
Ty jeszczе jesteś młoda,
Młodości twojej szkoda,
Nie wiąż dla siebie świata,
Wybierz brata za brata”.
To rzekli i stanęli.
Gniew ich i zazdrość piecze,
Ten, to ów okiem strzeli,
Ten, to ów słówko rzecze;
Usta sine przycięli,
W ręku ściskają miecze.
Pani ich widzi w gniewie,
Co mówić, sama nie wie.
Prosi o chwilkę czasu,
Bieży zaraz do lasu.
Bieży w dół do strumyka,
Gdzie stary rośnie buk,
Do chatki pustelnika
Stuk stuk, stuk stuk!
Całą mu rzecz wykłada,
Pyta się, co za rada?
„Ach, jak pogodzić braci?
Chcą mojej ręki oba;
Ten i ten się podoba,
Lecz kto weźmie? kto straci?
Ja mam małeńkie dziatki,
I wioski i dostatki;
Dostatek się zmitręża*,
Gdy zostałam bez męża.
Lecz ach! nie dla mnie szczęście!
Nie dla mnie już zamęście!
Boża nade mną kara,
Ściga mnie nocna mara:
Zaledwie przymknę oczy,
Traf, traf, klamka odskoczy;
Budzę się: widzę, słyszę,
Jak idzie i jak dysze,
Jak dysze i jak tupi,
Ach, widzę, słyszę trupa!
Skrzyp, skrzyp, i już nad łóżem

---

* zmitręża się – marnuje się.

Skrwawionym sięga nożem,
I iskry z gęby sypie,
I ciągnie mnie i szczypie.

Ach! dosyć, dosyć strachu,
Nie siedzieć mnie w tym gmachu,
Nie dla mnie świat i szczęście,
Nie dla mnie już zamęście!"

„Córko – rzecze jej stary –
Nie masz zbrodni bez kary,
Lecz jeśli szczerza skrucha,
Zbrodniarzów Pan Bóg słucha.
Znam ja tajnie wyroku,
Miłą ci rzecz obwieszczę:
Choć mąż zginął od roku,
Ja go wskrzeszę dziś jeszcze".
– „Co, co? jak, jak? mój ojcze!
Nie czas już, ach, nie czas!
To żelazo zabójcze
Na wieki dzieli nas!
Ach znam*, żem warta kary,
I zniosę wszelkie kary,
Byle się pozbyć mary.
Zrzekę się mego zbioru
I pójdę do klasztoru,
I pójdę w ciemny las.
Nie, nie wskrzeszaj, mój ojcze!
Nie czas już, ach, nie czas!
To żelazo zabójcze
Na wieki dzieli nas!"
Starzec westchnął głęboko,
I łzami zalał oko,
Oblicze skrył w zasłonie,
Drżące załamał dlonie:
„Idź za mąż, póki pora,
Nie lękaj się upiora.
Martwy się nie ocuci,
Twarda wieczności brama;
I mąż twój nie powróci,
Chyba zowołasz sama".
– „Lecz jak pogodzić braci?
Kto weźmie, a kto straci?..."
– „Najlepsza będzie droga,
Zdać się na los i Boga.
Niechajże z ranną rosą

---

* **znam** – tu: wiem.

Pójdą i kwiecia zniosą.
Niech każdy weźmie kwiecie,
I wianek tobie splecie,
I niechaj doda znaki,
Żeby poznać, czyj jaki?
I pójdzie w kościół Boży,
I na ołtarzu złoży:
Czyj pierwszy weźmiesz wianek,
Ten mąż twój, ten kochanek".
Pani z przestrogi rada,
Już do małżeństwa skora,
Nie boi się upiora;
Bo w myśli swej układa,
Nigdy w żadnej potrzebie
Nie wołać go do siebie.
I z tych układów rada,
Jak wpadła, tak wypada.
Bieży prosto do domu,
Nic nie mówiąc nikomu.
Bieży przez łąki, przez gaje,
I bieży i staje
I staje i myśli i słucha:
Zda się, że ją ktoś goni,
I że coś szepce do niej
(Wokoło ciemność głucha):
„To ja, twój mąż, twój mąż!"
I staje i myśli i słucha;
Słucha, zrywa się, bieży,
Włos się na głowie jeży,
W tył obejrzeć się lęka,
Coś wciąż po krzakach stęka,
Echo powtarza wciąż:
„To ja, twój mąż, twój mąż!"
Lecz zbliża się niedziela,
Zbliża się czas wesela.
Zaledwie słońce wschodzi,
Wybiegają dwaj młodzi.
Pani, wśród dziewczic grona
Do ślubu prowadzona,
Wystąpi wśród kościoła
I bierze pierwszy wianek,
Obnosi go dokoła:
„Oto w wieńcu lilije,
Ach! czyjeż to są, czyje?
Kto mój mąż, kto kochanek?"
Wybiega starszy brat,
Radość na licach płonie,

Skacze i klaszcze w dłonie:
„Tyś moja, mój to kwiat!
Między liliji kręgi
Uplotłem wstępka zwój:
To znak, to moje wstępki!
To mój, to mój, to mój!”
„Kłamstwo! – drugi zawała –
Wyjdźcie tylko z kościoła,
Miejsce widzieć możecie,
Kiedy rwałem to kwiecie.
Rwałem na łączce, w gaju,
Na grobie przy ruczaju,
Okażę grób i zdrój:
To mój, to mój, to mój!”
Kłócą się zli młodzieńce,
Ten mówi, ten zaprzecza;
Dobyli z pochew miecza,
Wszczyna się srogi bój,
Szarpią do siebie wieńce:
„To mój, to mój, to mój!”
Wtem drzwi kościoła trzasły
Wiatr zawiały, świece zgasły,
Wchodzi osoba w bieli:
Znany chód, znana zbroja...
Staje, wszyscy zadrżeli,
Staje, patrzy ukosem,
Podziemnym woła głosem:
„Mój wieniec i ty moja!
Kwiat na mym rwany grobie:
Mnie, księże, stuł wiąż;
Zła żono, biada tobie!
To ja, twój mąż, twój mąż!
Zli bracia! biada obu!
Z mego rwaliście grobu,
Zawieście krwawy bój!
To ja, twój mąż, wasz brat,
Wy moi, wieniec mój,
Dalej na tamten świat!”
Wstrzęsła się cerkwi posada,
Z zrębu wysuwa się zrąb,
Sklep trzeszczy, w głąb zapada,
Cerkiew zapada w głąb.
Ziemia ją z wierzchu kryje,
Na niej rosną lilije,
A rosną tak wysoko,
Jak pan leżała głęboko.

Przed sądem

Drobny, wychudły, z oczyma jasnemi,
W których łzy wielkie i srebrne wzbierały
I gasły w rzęsach spuszczonych ku ziemi,
Blady jak nędza, a tak jeszcze mały,
Że mógł rozpłakać się i wołać: Matko!
Gdyby miał matkę... i mógł stroić psoty,
I pocałunków żądać, i pieszczyć,
I spać na piersiach ojca... a tak drżący,
Jak ptak wyjęty z gniazda i już mrący,
Wiejski sierota stał w sądzie przed kratką.

A dziwna była ta sala sądowa,
Wielka i pusta, i ciemna, i chłodna,
I bezlitosna, i łącz ludzkich głodna.
I nigdy dla nich nie mająca słowa
Miłości bratniej, i taka surowa,
Tak spiskująca ławkami w półkole
Na ludzką nędzę i ludzką niedolę,
Że Chrystus biały, co stał tam w pobliżu,
Zdawał się cierpieć i drżeć na swym krzyżu.

Przy winowajcy nie było nikogo...
I który by bronił dziecięcia nędzarzy?
Chyba te wielkie dwie łzy, co po twarzy
Leciały jakąś pełną iskier drogą.
Chyba dzieciństwo, nędz pełne, sieroty
I chyba tylko promyczek ten złoty,
Co mu przez okno upadał na głowę,
Jakby Bóg gładził włosięta mu płowe.

Wszedł sędzia, spojrzał i rzekł: "Gdzie rodzice?"
„Nieznani” – odrzekł pan pisarz z powagą.
Chłopiec wzniósł zgasłe, błękitne źrenice
I ściągnął świtkę na pierś swoją nagą,
Bo oto nagle od jednego słowa
Zjęło go zimno i pustka grobową...
Sędzia zadumał się, pochylił czoła
I spytał znowu: "Czy w wiosce jest szkoła?"
„Nie”. – Pisarz zwykle chmurny był w urzędzie,
Przy tym – pytanie było jakoś dziwne...
Wahał się chwilę, czy właściwym będzie
Odpowiedź chłopca pisać w protokole;
Więc wyprostował palce swoje sztywne
I bębniał z lekka po szarej bibule...

A sędzia patrzył na drżąca dziecię, Na ręce nagie, wychudłe i sine, Na pierś zapadłą i nędzne lachmany, Na blask tych oczu zmącony i szklany, Gdzie przecież mogły odbić się niebiosy... Na drobną główkę, gdzie myśl głucho śpiąca Nie znała światła innego prócz słońca I innych wrażeń ożywczymy prócz rosy.

I dziwnym cieniem zaszło mu oblicze, I w piersi uzuł drżenie tajemnicze, Jakby ta sala pusta była tronem, Nad którym przyszłość z czołem zachmurzonem Zasiada, pełna klęsk i spustoszenia... I jakimś grzmiącym i ogromnym słowem Oblicza plony na polu jałowem, Przed sąd wzywając całe pokolenia... I widział, jak szły gęste, ciemne tłumy I tamowały ruch globu w błękitie... I spostrzegł, pełny trwogi i zadumy, Że były chmurą ogromną o świcie, Przez którą przebić nie mogło się słońce, I zmierzch nad ziemią trwał przez lat tysiące... Widział, że tłum ten – to siła stracona Dla wielkich celów i dążeń ludzkości, I czytał w groźnym spojrzeniu przyszłości, Że chce rachunku – z miliona... I ujrzał nagle, że wydziedziczeni Za społeczeństwa swego cierpią winy... I przerazony – posłyszał w przestrzeni Sądy – nad sprawą chłopczyny...

„Niechże was Chrystus – głos mówił – rozsądzi, Kto więcej winien: czy ten nieświadomy, Co drogi nie zna i w ciemnościach błędzi, Czy wy, co grube spisujecie tomy Karnej ustawy, a nie dbacie o to, By uczyć dziecię, które jest sierotą?... Niechże was Chrystus sądzi!” Lecz krzyż czarny Stał nieruchomy i cichy na stole, Jako milczące wobec łez ołtarze... A sędzia powstał i szedł, gdzie pacholę Blade czekało na wyrok surowy, I dotknął ręką jego płowej głowy, I rzekł: „Pójdź, dziecię! ja cię uczyć każę!”

Aleksander Fredro

Zemsta
(Fragmenty)

*Nie masz nic tak złego,
żeby się na dobre nie przydało.
Bywa z węża dryjakiew*,
złe często dobremu okazyją daje.*

And. Maks. Fredro **

Osoby:

Cześnik Raptusiewicz
Klara – jego synowica
Rejent Milczek
Wacław – syn Rejenta
Podstolina
Papkin
Dyndalski – marszałek Cześnika
Śmigalski – dworzanin Cześnika
Perełka – kuchmistrz Cześnika
Mularze, hajduki, pachołki etc.

Scena na wsi.

(...)

Akt III
Scena 4
Rejent, Papkin

PAPKIN

*Wsuwając się trwożliwie:
Wolnoż wstąpić?*

REJENT

Bardzo proszę.

PAPKIN

*Z najniższym ukłonem i nieśmiało:
Pana w domu i Rejenta
Widzieć w godnej tej osobie
Chluba wielka, niepojęta
Spada na mnie w tejże dobie,
Jak niemylnie pewnie wnioszę?*

* Dryjakiew (z gr.) – lekarstwo.

** Andrzej Maksymilian Fredro (ok. 1620–1679) – historyk, pisarz polityczny i zbieracz przysłów. Fragment przytoczony w motcie pochodzi z dzieła Przysłowia mów potocznych, obyczajowe, radne, wojenne... z r. 1658, cennego zbioru przysłów siedemnastowiecznych. Aleksander Fredro mylnie uważały się za potomka Andrzeja Maksymiliana. Przodkowie komediopisarza należeli do innej linii Fredrów.

REJENT

Pokornie:

Tak jest – sługa unizony.
Wolnoż mi się w odwet spytać,
Kogom zyskał honor witać?

PAPKIN

Na stronie:

Hm! pokorna coś szlachciurka,
Z każdym słowem daje nurka* –
Niepotrzebne miałem wzgłydy.

Śmielej:

Jestem Papkin.

Rejent wskazuje z uklonem krzesło na środku stojące. Papkin przypatruje się z uwagą Rejentowi, który jak zawsze z założonymi na piersiach rękoma, nieporuszanie w miejscu stoi. Papkin mówi dalej na stronie.

Jak uważam,
Skończę wszystko bez pomocy.

Głośno, wyciągając się na krzesle:

Jestem Papkin – lew północy,
Rotmistrz sławy i kawaler –

Okazując gestem wstęgi orderowe:

Tak, siak, tedy i owędy.
Mądry w radzie, dzielny w boju,
Dusza wojny, wróg pokoju.
Znają Szwedy, muzułmany,
Sasy, Włochy i Hiszpany
Artemizy ostrze sławne
I nim władać ramię wprawne.
Jednym słowem, krótko mówiąc,
Kula ziemska zna Papkina –
Teraz, bratku, daj mi wina.

REJENT

Po krótkim wahaniu, na stronie:

Nemo sapiens, nisi patiens**.

Dostaje butelkę spod stolika kilimkiem nakrytego, patrzy w nią do światła, nalaewa lampeczkę i podaje Papkinowi, który mówi, co następuje.

PAPKIN

Na stronie:

O! Brat szlachcic tchórzem podszyt! –
Po zleceniu od Cześnika
Może sobie udrę łyka***.

* **daje nurka** – wyrażenie myśliwskie: ustępuje, cofa się przed niebezpieczeństwem; tu: spuszcza z tonu.

** Nemo sapiens, nisi patiens (*łac.*) – „Nie jest mądry, kto nie umie być cierpliwy” – średniowieczne przysłowie łacińskie.

*** **udrę łyka** – coś zarobię, coś skorzystam.

Nakrywa głowę – pije:

Cienkusz!*

Pije:

deresz!**

Pije:

REJENT

Na stronie:

Nadto śmiało.

PAPKIN

Istna lura, panie bracie,
Cóż, lepszego tu nie macie?

REJENT

Wybacz, waszmość, lecz nie stało.

PAPKIN

Otóz to jest szlachta nasza!

Ze wzgardą:

Siedzi na wsi – sieje, wieje –
Zrzędzi, nudzi, gdera, łaje.
A dać wina – to nie staje.

Idzie do stolika, nalewa sobie. Rejent nieporuszony prowadzi go oczyma:

Albo jeśli przyjdzie flasza,
Samą maścią*** już przestrasza;
Potem prosi: „Jeśli łaska” –
Nie proś, nie nudź, hreczkosieju****,
A lepszego daj, u diaska!

REJENT

Ależ mości dobrodzieju...

PAPKIN

Pijąc:

Mętne, kwaśne nad pojęcie –
Istna lura, mój Rejencie!

REJENT

Na stronie:

Cierpliwości wiele trzeba;
Niech się dzieje wola nieba.

PAPKIN

Zwiedź piwnice wszystkie moje,
Gdzie z pół świata masz napoje,

* **cienkusz** (dosł.: osad piwny, zlewki) – tu: złe, słabe wino.

** **deresz** (z węg.) – tu: mętny, słaby trunek, lura.

*** **samą maścią** – zewnętrznym wyglądem. Flaszka powinna być dobrze omszała, co jest świadectwem starości, a więc dobroci wina.

**** **hreczkosiej** – pogardliwa nazwa zasiedziałego na wsi, niezbyt zamożnego szlachcica.

Gdzie sto beczek stoi rzędem!
Jeśli znajdziesz co takiego,
Dam ci, bratku, konia z rzędem.

REJENT

Z ukłonem:

Pozwól spытаć, panie drogi,
Gdyż nie znana mi przyczyna,
Co w nikczemne moje progi
Marsowego wiedzie syna?

PAPKIN

Rozpierając się na krześle przy stoliku:
Co? Chcesz wiedzieć?

REJENT

Proszę o to.

PAPKIN

Więc staję tu, wiedz, niecnoto,
Z strony jaśnie wielmożnego
Cześnika Raptusiewicza,
Co go ranka dzisiejszego
Twych służalców sprośna dzicza*,
Godna jednak pryncypała,
W jego zamku napaść śmiała.

REJENT

Mówże, waszmość, trochę ciszej,
Jego sługa dobrze słyszy.

PAPKIN

Mówię zawsze podług woli.

REJENT

Ależ bo mnie głowa boli.

PAPKIN

Jeszcze głośniej:

Że tam komu w uszach strzyka
Albo że tam czyj łeb chory,
Przez to nigdy w pieśń słowika
Nie odmienią głos stentory, **.

REJENT

Słodko:

Ależ bo ja mam i ludzi.
Każę oknem cię wyrzucić.

Papkin w miarę słów Rejenta wstaje z wolna, zdejmując kapelusz.
A tam dobry kawał z góry.

* **dzicza** (*forma staropol. tak jak: łodzia, pieczenia itp.*) – dzisiajsze: dzicz.

** **Stentor** – człowiek o potężnym głosie. Nazwa pochodzi od jednego z bohaterów wojny trojańskiej, Stentora, odznaczanego się silnym, tubalnym głosem.

PAPKIN
O, nie trzeba.

REJENT
Jest tam który!
Hola!

PAPKIN
Niech się pan nie trudzi.

REJENT
Pan jak piórko stąd wyjedzie.

Do służących:
Czekać w czterech tam za drzwiami!

PAPKIN
Ale na cóż to, sąsiedzie,
Tej parady między nami?

REJENT
Teraz słucham waszmość pana.

Sadząc go prawie gwałtem:
Bardzo proszę – bardzo proszę –
Siada blisko i naprzeciwko:
Jakaż czynność jest mu dana?

Nie spuszcza z oka Papkina:

PAPKIN
Jesteś trochę nadto żywy:
Nie wiedziałem, Bóg mi świadkiem,
Że tak bardzo masz słuch tkliwy –
Przestrzeń, proszę, gdy przypadkiem –
Jakieś słówko głośniej powiem.

REJENT
Czy się prędko rzeczy dowiem?

PAPKIN
Bardzo cicho:
Zaraz – Cześnik bardzo prosi...

REJENT
He!

PAPKIN
Czy głośniej?
Na znak potakującym Rejenta mówi dalej:
Cześnik prosi...
To jest... raczej Cześnik wnosi,
Że, by skończyć w jednej chwili
Kontrowersją*, co... zrobili...

---

* **Kontrowersja** (z łac.) – spór, sprzeczka, nieporozumienie.

Nie mogąc uniknąć wzroku Rejenta, miesza się coraz więcej:

Dobrze mówię... co zrobili...
Kontrowersją... jak rzecz znana...
Że tak... to jest... że... sprzy... sprzyja...

Odwracając się, na stronie:

A to jakiś wzrok szatana,
Cały język w trąbkę zwija.

REJENT

Ja nie jestem pojąć w stanie,
Waszmość prawisz zbyt zawiło.

PAPKIN

Wstając:

Bo to... bo te... wybacz, panie,
Wino trochę mocne było.
A nie jestem zbyt wymowny...

Ciszej:

Czy tych czterech jeszcze stoi?

REJENT

Jednym słowem – mój szanowny,
Dobry sąsiad czego żąda?

PAPKIN

Lecz się poseł trochę –

REJENT

Kończąc:

...Boi.
Bądź, serdenko, bez obawy.

PAPKIN

Więc Cześnika prośba niesie,
Abyś waszmość *circa quartam**
U trzech kopców w Czarnym Lesie
Stanął z szabłą do rozprawy.

REJENT

Ironicznie:

Stary Cześnik jeszcze żwawy!

PAPKIN

Ośmialając się:

Ba! To wszyscy wiedzą przecie,
Że niemyrne jego ciosy –
Wszakże w całym już powiecie
Pokarbował szlachcie nosy,
Tylko jeszcze...

REJENT

Ciszej, proszę.

*Circa quartam (łac.) – koło czwartej.

PAPKIN

Oglądając się na drzwi:
Prawda, ciszej. – Cicho zatem
Jego grzeczną prośbę wnoszę
I dołączam moją własną
O odpowiedź krótką, jasną.

REJENT

Tę listownie mu udzielę,
Ale jakże się to zgadza:
Wszak ci jutro ma wesele.

PAPKIN

Śmielej:
Tamto temu nie przeszkadzi:
Rano pierścień – w pół dnia szabla –
Wieczór kielich – w nocy...

REJENT

Słodko:
Cicho.

PAPKIN

Prawda, cicho.

Na stronie:

Sprawa diabła,
Ani mrumru. – Czy mnie licho
Tu przyniosło w takie szpony!

REJENT

Ironicznie:
Wielkiż afekt* przyszłej żony?

PAPKIN

Fiu! fiu! fiu! – Taż z miłości
Trzykroć na dzień wpada w mdłości –
Cześnik, także rozogniony,
Jak gromnica ku niej pała –
Będzie para doskonała.
A że wierna w każdej sprawie,
Ręce, nogi w zakład stawię.

Akt IV

Scena 2

Cześnik, Papkin

Dyndalski pomógłszy przypasać karabelę Cześnikowi, odchodzi w drzwi lewe.

CZEŚNIK

Jesteś przecież...

PAPKIN

Kapelusz na bakier, ale włosy i suknie trochę w nieładzie:

* Afekt (z łac.) – tu: uczucie.

Z suchym gardłem –
Pozwól kapkę. To mi sprawa!

Nalewa sobie i pije:
Toż mu pieprzu w nos natarłem,
Aż mu urósł na trzy piędzie!

CZEŚNIK
Toż to teraz pływać będzie!

PAPKIN
Lecz ten Rejent sztuczka żwawa,
I szatańska przy tym postać;
Omal, omal żem nie musiał
Artemizy z pochew dostać.
Lecz się bałem, mówiąc szczerze,
Bo jak zwącha moje ramię,
Czart ją chyba zdzierży w mierze.

CZEŚNIK
Jak ten *nequam** ostro kłamie!
Lecz cóż Rejent? będąż wiedzieć? –

PAPKIN
Przyjął grzecznie – prosił siedzieć –
Dodał wina, zieleniaka**

CZEŚNIK
Jakby do siebie:
Otruł pewnie...

PAPKIN
Jak to? co to?

CZEŚNIK
Nie, nie...

PAPKIN
Ale...

CZEŚNIK
I cóż dalej?

PAPKIN
Otruł, mówisz?

CZEŚNIK
Z tą niecnotą
Nie ma żartu, mocium panie.

PAPKIN
Mnie bez tego... coś tu pali.

---

* **Nequam** (*łac.*) – nicpoń, ladaco.

** **Zieleniak** – gatunek wina węgierskiego.

CZEŚNIK

Jakże przyjął me wyzwanie?

Cóż?

Milczenie.

A tam co? głuchoniemy?

Papkin osłupiały, nie patrząc się, oddaje list.

Aha! z listu się dowiemy.

Czyta:

Co, co, co, co!

Prędko:

co, co, co, co!

Postępując w największej złości ku Papkinowi, za każdym krokiem krzyczy „co!”, jakby nie mógł słów znaleźć.

Papkin cofa się aż za stolik, po lewej stronie stojący.

Co, co, co, co!

PAPKIN

To, to, to, to!

CZEŚNIK

Podstolina...

PAPKIN

Płaczliwie sens kończąc:

Nam skrewiła*.

CZEŚNIK

Do Rejenta...

PAPKIN

Jak wyżej:

...zabłędziła.

CZEŚNIK

Do Rejenta... do Rejenta?

I chce... chce pójść...

PAPKIN

Truchlejąc:

...za Wacława.

CZEŚNIK

I tyś milczał, čmo przeklęta!...

Ale krótka będzie sprawa...

O płci zdradna! czci niewarta!

Obyś była jak ta karta

W moim ręku teraz cała.

Mnąc list:

Tak, tu...

* Skrewiła – nie dopisała, zawiodła nadzieję, zdradziła.

PAPKIN

*Wpadając w mowę, na stronie:
Z pyszna by się miała!*

CZEŚNIK

Utarłbym cię w proch z kretesem –
Ale czasu nie chcę tracić.
Do weselnej sarabandy*
Muszę skrzyppka im zapłacić –
Niech im zagra, a od ucha!
Aż się Rejent w kółko zwinie!
Pozna szlachcic po festynie**,
Jak się panu w kaszę dmucha!
Hola, ciury!*** Hej, dworzanie!
Dalej za mną, mocium panie!

Wychodzi środkowymi drzwiami:

Scena 3 *Papkin, później Dyndalski*

PAPKIN

*Po długim milczeniu krzywi się, potem macając się po brzuchu:
Tu coś boli. – Oj! aj! piecze –
Ach, to wino! takie męty!
O zbrodniarzu! O przeklęty!
Taką piękną niszczysz różę!
Dyndalski wychodzi z drzwi lewych.
Ach, Dyndalsiu, cny człowiekce!
Ach, powiedzcie, czy być może?*

DYNDALSKI

Co, czy może?

PAPKIN

Że ta żmija,
Ten w Rejenta czart wcielony,
Dziś trucizną mnie zabija?

DYNDALSKI

Ej, gdzie znowu!

PAPKIN

Nie wierzycie?

DYNDALSKI

Kto by się tam i łakomił
Na waszmości nędzne życie!

---

* **Sarabanda** (*hiszp.*) – taniec hiszpański, trzytaktowy.

** **Festyn** (*z fr.*) – zabawa.

*** **Ciury** – w dawnym wojsku służdy rycerza, którzy nie brali udziału w boju; pogardliwa nazwa używana dość często w stosunku do ludzi, o których się nie ma zbyt wysokiego wyobrażenia.

PAPKIN

Nic nie będzie zatem złego?

DYNDALSKI

Ej, nie.

PAPKIN

Cześnik mówił przecie...

DYNDALSKI

Ha, to znowu co innego.

Jaśnie panu wszystko w świecie

Tak jest znane, jakby komu,

Mój paniczu, w własnym domu.

Otruł! – proszę! – co za psota!

PAPKIN

Jakaż wasza teraz rada?

Robić, począć co wypada?

DYNDALSKI

Ha!

Zażywa:

Po księdza posłać trzeba –

Wychodząc w drzwi środkowe:

Proszę, proszę, to niecnota!

Reduta Ordona Opowiadanie adiutanta

Nam strzelać nie kazano. – Wstąpiłem na działo
I spójrzałem na pole; dwieście armat grzmiało.
Artyleryi ruskiej ciągną się szeregi,
Prosto, długo, daleko, jako morza brzegi;
I widziałem ich wodza: przybiegły, mieczem skinął
I jak ptak jedno skrzydło wojska swego zwinął;
Wylewa się spod skrzydła ściśniona piechota
Długą czarną kolumną, jako lawa błota,
Nasypana iskrami bagnetów. Jak sępy
Czarne chorągwie na śmierć prowadzą zastępy.

Przeciw nim sterczy biała, wąska, zastrzona,
Jak głaz bodzący morze, reduta Ordona.
Sześć tylko miała armat; wciąż dymią i świecą;
I nie tyle przedkich słów gniewne usta miecą,
Nie tyle przejdzie uczuć przez duszę w rozpaczy,
Ile z tych działa leciało bomb, kul i kartaczy.
Patrz, tam granat w sam środek kolumny się nurza,
Jak w fale bryła lawy, pułk dymem zachmurza;
Pęka wśród dymu granat, szyk pod niebo leci
I ogromna łysina wśród kolumny świeci.

Tam kula, lecząc, z dala grozi, szumi, wyje.
Ryczy jak byk przed bitwą, miota się, grunt ryje; –
Już dopadła; jak boa wśród kolumn się zwija,
Pali piersią, rwie zębem, oddechem zabija.
Najstrasznieszej nie widać, lecz słyszać po dźwięku,
Po walieniu się trupów, po ranionych jęku:
Gdy kolumnę od końca do końca przewierci,
Jak gdyby środkiem wojska przeszedł anioł śmierci.

Gdzież jest król, co na rzezie tłumy te wyprawia?
Czy dzieli ich odwagę, czy pierś sam nadstawia?
Nie, on siedzi o pięćset mil na swej stolicy,
Król wielki, samowładnik świata połowicy;
Zmarszczył brwi, – i tysiące kibitek wnet leci;
Podpisał, – tysiąc matek opłakuje dzieci;
Skinął, – padają knuty od Niemna do Chiwy.
Mocarzu, jak Bóg silny, jak szatan złośliwy,
Gdy Turków za Bałkanem twoje straszą spiże,
Gdy poselstwo paryskie twoje stopy liże, –

Warszawa jedna twojej mocy się urąga,
Podnosi na cię rękę i koronę ściąga,
Koronę Kazimierzów, Chrobrych z twojej głowy,
Boś ją ukradł i skrwawił, synu Wasilowy!

Car dziwi się – ze strachu. Drżą Petersburczany,
Car gniewa się – ze strachu mrą jego dworzany;
Ale sypią się wojska, których Bóg i wiara
Jest Car. – Car gniewny: umrzem, rozweselim Cara.
Posłany wódz kaukaski z siłami pół-świata,
Wierny, czynny i sprawny – jak knut w ręku kata.

Ura! ura! Patrz, blisko reduty, już w rowy
Walą się, na faszynę kładąc swe tułów;
Już czernią się na białych palisadach wałów.
Jeszcze reduta w środku, jasna od wystrzałów,
Czerwieni się nad czernią: jak w środek mrowiaka
Wrzucony motyl błyska, – mrowie go naciska, –
Zgasł – tak zgasła reduta. Czyż ostatnie działa
Strącone z łóża w piasku paszcze zagrzebało?
Czy zapał krwią ostatni bombardyjer zalał?
Zgasnął ogień. – Już Moskal rogatki wywalał.

Gdzież ręczna broń? – Ach, dzisiaj pracowała więcej
Niż na wszystkich przeglądach za władzy książęcej;
Zgadłem, dlaczego milczy, – bo nieraz widziałem
Garstkę naszych walczącą z Moskali nawałem.
Gdy godzinę wołano dwa słowa: pal, nabij;
Gdy oddechy dym tłumi, trud ramiona słabii;
A wciąż grzmi rozkaz wodzów, wre żołnierza czynność;
Na koniec bez rozkazu pełnią swą powinność,
Na koniec bez rozwagi, bez czucia, pamięci,
Żołnierz jako młyn palny nabija – grzmi – kręci
Broń od oka do nogi, od nogi na oko:
Aż ręka w ładownicy długo i głęboko
Szukała, nie znalazła – i żołnierz pobladnął,
Nie znalazłszy ładunku, już bronią nie władnął;
I uczuł, że go pali strzelba rozogniona;
Upuścił ją i upadł; – nim dobija, skona.
Takem myślisz, – a w szaniec nieprzyjaciół kupa
Już łazła, jak robactwo na świeżego trupa.

Pociemniało mi w oczach – a gdym łzy ocierał,
Słyszałem, że coś do mnie mówił mój Jenerał.
On przez lunetę wspartą na moim ramieniu
Długo na szturm i szaniec poglądał w milczeniu.

Na koniec rzekł; „Stracona”. – Spod lunety jego
Wymknęło się łyż kilka, – rzekł do mnie: "Kolego,
Wzrok młody od szkieł lepszy; patrzaj, tam na wale,
Znasz Ordona, czy widzisz, gdzie jest?" – „Jenerale,
Czy go znam? – Tam stał zawsze, to działa kierował.
Nie widzę – znajdę – dojrzę! – śród dymu się schował:
Lecz śród najgęstszych kłębow dymu ileż razy
Widziałem rękę jego, dającą rozkazy. –
Widzę go znowu, – widzę rękę – błyskawicę,
Wywija, grozi wrogom, trzyma palną świecę,
Biorą go – zginął – o nie, – skoczył w dół, – do lochów"!
„Dobrze – rzecze Jeneral – nie odda im prochów".

Tu blask – dym – chwila cicho – i huk jak stu gromów.
Zaćmiło się powietrze od ziemi wyłomów,
Harmaty podskoczyły i jak wystrzelone
Toczyły się na kołach – lonty zapalone
Nie trafili do swoich panew. I dym wionął
Prosto ku nam; i w gęstej chmurze nas ochlonął.
I nie było nic widać prócz granatów blasku,
I powoli dym rzedniał, opadał deszcz piasku.
Spojrzałem na redutę; – wały, palisady,
Działa i naszych garstka, i wrogów gromady;
Wszystko jako sen znikło. Tylko czarna bryła
Ziemi niekszałtnej leży – rozjemcza mogiła.
Tam i ci, co bronili, – i ci, co się wdarli,
Pierwszy raz pokój szczery i wieczny zawarli.
Choćby cesarz Moskalom kazał wstać, już dusza
Moskiewska, tam raz pierwszy, cesarza nie słusza.
Tam zagrzebane tylu set ciała, imiona:
Dusze gdzie? nie wiem; lecz wiem, gdzie dusza Ordona.
On będzie Patron szańców! – Bo dzieło zniszczenia
W dobrej sprawie jest święte, Jak dzieło tworzenia;
Bóg wyrzekł słowo stań się, Bóg i zgiń wyrzecze.
Kiedy od ludzi wiara i wolność uciecze,
Kiedy ziemię despotyzm i duma szalona
Obleją, jak Moskale redutę Ordona –
Karząc plemię zwycięzców zbrodniami zatrute,
Bóg wysadzi tę ziemię, jak on swą redutę.

Stanisław Wyspiański

Wesele

Dramat w trzech aktach

Osoby:

Gospodarz	Poeta	Czepcowa
Gospodyn	Dziennikarz	Klimina
Pan Młody	Nos	Kasia
Panna Młoda	Ksiądz	Staszek
Marysia	Maryna	Kuba
Wojtek	Zosia	Żyd
Ojciec	Radczyni	Rachel
Dziad	Haneczka	Muzykant
Jasiek	Czepiec	Isia
Kasper		

Osoby dramatu:

Chochoł
Widmo
Stańczyk
Hetman
Rycerz Czarny
Upiór
Wernzhora

Dekoracja:

Noc listopadowa; w chacie, w świetlicy. Izba wybielona siwo, prawie błękitna, jednym szarawym tonem półbłękitu obejmująca i sprzęty, i ludzi, którzy się przez nią przesuną.

Przez drzwi otwarte z boku, ku sieni, słychać huczne weselisko, buczące basy, piskanie skrzypiec, niesforny klarnet, hukania chłopów i bab i przygłyaszający wszystką nutę jeden melodyjny szum i rumot tupotujących tancerzy, co się tam kręczą w zbitej masie w takt jakiejś ginącej we wrzawie piosenki...

I cała uwaga osób, które przez tę izbę-scenę przejdą, zwrócona jest tam, ciągle tam; zasłuchani, zapatrzeni ustawicznie w ten tan, na polską nutę... wirujący dookoła, w półświetle kuchennej lampy, taniec kolorów, krasych* wstępka, pawich piór, kierezjy**, barwnych kaftanów*** i kabatów****, nasza dzisiejsza wiejska Polska.

* *krasy* – barwny.

** *kierezja* albo *karazja* – sukmana granatowa z czerwonymi wyłogami i szerokim kołnierzem, ozdobionym haftami i błyszczącymi blaszkami, opadającym nisko na plecy; kierezja i rogatywka czerwona, „krakuska”, należały do szczególnie charakterystycznych składników chłopskiego stroju spod Krakowa.

*** *kaftan* – noszony pod sukmaną (kierezja) żupanik z rękawami, granatowy na czerwonej podszewce, naszywany frędzlami i metalowymi guziczkami.

**** *kabat* – wcięta w pasie kurtka czerwona albo jasnobłękitna, z dwiema fałdami z tyłu, niekiedy naszywana.

A na ścianie głębszej: drzwi do alkierzyka*, gdzie łóżko gospodarstwa i kolyska, i pośpione na łózkach dzieci, a góra zszeregowani Święci obrazkowi. Na drugiej bocznej ścianie izby: okienko przysłoniione** białą muślinową firaneczką; nad oknem wieniec dożynkowy z kłosów; – za oknem ciemno mrok – za oknem sad, a na deszczu i słońcu krzew otulony w słomę***, w zimową ochronę okryty.

Na środku izby stół okrągły, pod białym, sutym obrusem, gdzie przy jarzących brązowych świecznikach żydowskich**** suta zastawa, talerze poniechane tak, jak dopiero co od nich cała weselna drużba wstała, w nieładzie, gdzie nikt o sprzątaniu nie myśli. Około stołu proste drewniane stołki kuchenne z białego drzewa; przy tym na izbie biurko, zarzucone mnóstwem papierów; ponad biurkiem fotografia Matejkowskiego „Wernyhory”***** i litograficzne odbicie Matejkowskich „Racławic”*****. Przy ścianie w głębi sofa wyszarzana; ponad nią złożone w krzyż szable, flenty, pasy podróżne, torba skórzana. W innym kąciku piec bielony, do maści***** z izbą; obok pieca stolik empire***** zdobny świecącymi resztami

* alkierzyk – izdebka przylegająca do większej izby, zwykle bez okien

** przysłoniione – dziś popr.: przysłonięte

*** krzew otulony w słomę – tzw. chochoł albo chachoł; motyw u Wyspiańskiego powtarzający się; występuje np. w obrazie (pastelu) *Chochoły* już w 1898 r., także w *Nocy listopadowej*(1904) mowa jest o „krzewach w słomianej uwiezi”. *Słownik języka polskiego*, tzw. warszawski, z 1900 r. objaśniał, podając formy oboczne: *chochoł*, *chachoł* etc.: „a) wierzch spiczasto okrągły, wierzchołek spiczasto wypukły [...] ; b) najwyższy snop w mendlu [...] (snop rozczapierzony i opuszczony w okap, niby daszek); c) snopek przykrywający ul [...] ; c) okrycie słomiane, używane przez pasterzy w polu” i inne. Znaczenie, w jakim wyrazu używa Wyspiański, było, jak się okazuje, opracowującym *Słownik* (przed *Weselem*) nieznane.

**** świeczniki żydowskie – siedmioramienne o charakterystycznym kształcie; świece w nich zapalali Żydzi w świąteczny wieczór piątkowy (przed szabatem); z uwagi na piękny kształt przyjęły się również poza środowiskiem żydowskim

***** Matejkowski „Wernyhora” – obraz Jana Matejki z 1883 r.; według relacji świadków jego reprodukcja wisiała w domu Włodzimierza Tetmajera w Bronowicach Małych. Wernyhora to legendarna (lub na pół legendarna) postać Kozaka–wróżbity, którego przepowiednie miały się spełnić w drugiej połowie XVIII i w początkach XIX wieku. Wróżby Wernyhory łączono z dalszymi losami Polski i Ukrainy, widząc w nim w szczególności proroka „zmartwychwstania” Polski i rzecznika pojednania między narodami obu krajów. Postać Wernyhory zyskała dużą popularność w literaturze romantycznej – u S. Goszczyńskiego, L. Siemieńskiego, M. Czajkowskiego, J. Słowackiego. *Sen srebrny Salomei* z występującą w nim postacią Wernyhory grano właśnie w teatrze krakowskim w 1900 roku (premiera 24 marca). Sam Wyspiański pisał (nieukończony) rapsód *Wernyhora* począwszy od kwietnia 1900 r. i rysował jego postać (projekty witraża).

***** Matejkowskie „Racławice” – obraz J. Matejki *Kościuszko pod Racławicami* (dziś w Muzeum Narodowym w Krakowie), przedstawiający znany moment powitania „naczelnika w sukmanie” przez podkrakowskich kosynierów z Bartoszem Głowackim po zdobyciu przez nich rosyjskich armat. Motyw ten, popularny i nasycony treścią ideową w XIX w., był przedmiotem poematu T. Lenartowicza *Bitwa racławicka* (1858) i później sztuki W. L. Anczyca *Kościuszko pod Racławicami*.

***** do maści – do koloru, w tym samym kolorze.

***** empire (fr.) – styl cesarstwa; styl architektury, mebli itp., rozwinięty najpierw we Francji na początku XIX w., właśnie za cesarstwa Napoleona I, nawiązywał do form sztuki Rzymu cezarów. W meblarstwie charakterystyczne były formy proste, przejrzyste, ozdobny z brązu.

mi brązów, na którym zegar stary, alabastrowymi kolumnami* dźwigający złocony krąg godzin; nad zegarem portret pięknej damy w stroju z lat 1840 w lekkim muślinowym zawoju przy twarzy młodej w lokach i na ciemnej sukni.

U boku drzwi weselnych skrzynia ogromna wyprawna wiejska, malowana** w kwiatki pstre i pstre desenie; wytarta już i wyblakła. Pod oknem stary grat, fotel z wysokim oparciem.

Nad drzwiami weselnymi ogromny obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej*** z jej sukienką srebrną i złotym otokiem promieni na tle głębokiego szafiru; a nad drzwiami alkierza także ogromny obraz Matki Boskiej Częstochowskiej****, w utkanej wzorzystej szacie, w koralach i koronie polskiej Królowej, z Dzieciątkiem, które rączkę ku błogosławieniu wzniosło.

Strop drewniany w długie belki proste z wypisany na nich Słowem Bożym i rokiem pobudowania.

Rzecz dzieje się w roku tysiąc dziewięćsetnym.

Akt III
Scena XIV
Panna Młoda, Marysia

MARYSIA

Cieszę się, a myślę sobie,
że ci będzie, siostro, żal.

PANNA MŁODA

Czego żal?

MARYSIA

Jakeś do pola ganiała
krasą***** i siemieniatke*****;
jageś jesce była mała
i ty, i Hanusia, i ja,
byłyśmy razem doma,
że ci sie zacnie bez stajnie;
żeś kole niej wyrosła zwycajnie
i bez cały ty wsioski roboty,
bez tego harowanio;

* alabastrowe kolumnenki – „klasyczne” kolumnenki należały do znamiennych elementów konstrukcji zegarów w stylu cesarstwa; *alabaster* – biały marmur, prześwietlony, jakby przezroczysty.

** skrzynia [...] malowana – takie skrzynie były sprzętami znajdującymi się w niemal każdym podkrakowskim domu, należąc do wyprawy ślubnej; były barwne, malowane głównie w stylizowane kwiaty.

*** obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej – kopia obrazu z Ostrej Bramy w Wilnie.

**** obraz Matki Boskiej Częstochowskiej – kopia obrazu z Jasnej Góry w Częstochowie. Wyspiański sam namalował sobie szkic tego obrazu dla potrzeb scenografii *Wesela* (lecz na scenie zawieszono jego specjalnie przygotowaną kopię).

***** krasa (gw.) – krowa maści czerwono–białej lub czarno–białej.

***** siemieniatka (gw.) – krowa maści siemieniatej (*siemieniaty* – pstry, w cętki lub brunatny, raczej używa się w odniesieniu do kur: *siemieniatka* – kura pstra).

że jak ty bedzies panią,
cieszę sie, a myślę sobie,
że ci będzie, siostro, żal.

PANNA MŁODA
Czego żal – –?

MARYSIA
Że ci sie będzie cnieło
bez tatusia, bez nos,
bez tych płotów, bez ogroda;
że choć sie chłopem uciecys,
jesce tu płacząca przylecis,
bo tutok duszę mos,
bo tu sie serce przyjęło,
a tam ci będzie samotno
i bez to ci będzie markotno,
i bez to ci będzie żal.

PANNA MŁODA
Mało szkoda, krótki żal.

MARYSIA
A teraz ty sobie chwal,
rumień się teraz i pal;
ale tutok dusza sie ostanie
i tutok twoje kochanie,
a tam ci będzie samotno
i bez to ci będzie markotno,
i bez to ci będzie żal.

Scena XV *Marysia, Ojciec*

MARYSIA
Tatuś sie Weselem cieszą...

OJCIEC
Niech sie bawią, niech sie weselą;
tela tego, co te parę dni –
a potem, jak sie pobiera,
to już mnie do nich nic,
niech se ta na swoich żarnach mielą,
jako chcą – nie moje prawo.

MARYSIA
Ale tatuś nam pomogą z tą sprawą
grontów – do tej upłaty – ?

OJCIEC
Jo patrzę swego – jo nie bogaty;
posłaś, toś posła;

cy tam za tego, cy za insego:
telo, co byś sie wyniosła
na tamten świat.

MARYSIA

Może byście byli więcej rad,
żebym za pana sie wydała,
jak mię to przed laty chcioł – ?

OJCIEC

Ten, co umarł; – ostał swat,
boś sie przez Wojtka swatała,
i swat ciebie wzioł.

MARYSIA

A ja swata pokochała,
a dzisiok, jak sie Jaga wydała
i ja sobie moje przypomniała
o tym zmarłym przyjacielu,
jakem sie to ś nim poznała
na Hanusinym weselu –
zrobiło mi sie markotno,
nie wiem czego –
przecie wolałam mego –
chyba, że onemu samotno.

OJCIEC

Ka twój mąż?

MARYSIA

Już legnoł, śpi,
zmęcony – a kazał mi tu być,
tom przyszła – a nie wiem, po co;
nic tu dla mnie, a tu ide,
że tu tańczą – jak przed laty:
kiedy do mnie przyszły swaty
i od chłopa, i od pana,
a ja byłam zakochana.

OJCIEC

Idze ku nim.

MARYSIA

Ino patrzej:
jak te druhy coraz bladsze
z umęcenia, a kręcom sie,
nie ustanom, radujom sie.

OJCIEC

Potańcuj se.

MARYSIA

Ino patrzę...

OJCIEC
Płacziesz — —?

MARYSIA
Tak się w oczach mgli,
wszystko widzę coraz bladsze.

Scena XVI *Poeta, Panna Młoda*

POETA
Panna młoda – ze snu, z nocy?

PANNA MŁODA
A sen to miałam,
choć nie spałam,
ino w taki ległam niemocy...

POETA
Od miłości panna młoda osłabła.

PANNA MŁODA
— — — — —
We złotej ogromnej karoczy
napotkałam na śnie diabła;
takie mi sie głupstwo śniło,
tak sie ta pletło, baiło.

POETA
I od razu diabeł jak z procy,
i od razu kareta złota?

PANNA MŁODA
A tak–ta na śnie, nie dziwota,
że sie jakie byle co zwidzi;
niech ino pon nie szydzi,
bo pon, to po dniu zdziwuje,
jesce wsady rozgaduje,
jakby cejco* – choć ni ma co.

POETA
Są tacy, co za to płacą;
że z jednego takiego bajania
można sobie powóz sprawić
i zestrojonego diabła,
i ogromnie wielu gapiów zabawić.

PANNA MŁODA
Od tańczenia takem osłabła...
Śniło mi się, że siadam do karety,

---

* jakby cejco – jakby coś ważnego.

a oczy mi sie kleją – o rety.–
Śniło mi sie, że siedzę w karecie
i pytam sie, bo mnie wieżą przez lasy,
przez jakiesi murowane miasta
„a gdzież mnie, biesy, wieziecie?”
a oni mówią: „do Polski” –
A kaz tyz ta Polska, a kaz ta?
Pon wiedzą?

POETA

Po całym świecie
możesz szukać Polski, panno młoda,
i nigdzie jej nie znajdzicie.

PANNA MŁODA

To może i szukać szkoda.

POETA

A jest jedna mała klatka –
o, niech tak Jagusia przymknie
rękę pod pierś.

PANNA MŁODA

To zakładka
gorseta, zeszyta trochę przyciąśnie.

POETA

— — — A tam puka?

PANNA MŁODA

I cóz za tako nauka?
Serce – ! – ?

POETA

A to Polska właśnie.

Scena XVII *Poeta, Pan Młody*

PAN MŁODY

Takie zimno bardzo rano;
noc tę dzisiaj nieprzespaną
zapamiętam długie czasy.

POETA

Zapewne, noc to poślubna,
ta jest zawsze siłopróbną.

PAN MŁODY

Trochę to, co inne jeszcze.
Ujęły mnie jakieś kleszcze
przestrachu, ogromne grozy.
Uląkłem się nagle prozy,
jaka jest we fantastycznym świecie:

że to, co jest tu przed nami żywe,
tak się nagle wiatrem zmiecie;
że my próżno wyciągamy ręce
do widziadeł – bo to są widziadła,
i tak mi fantazja zbladła,
bo już się była układła
do snu we widziadeł lesie.

POETA

A mnie to znowu teraz niesie
ten wicher z nocy.
Określibym to tak, że dusza pnie się
po skale stromej w górę
i wie – wie, że stanie tam!
Taka pewność sił, tę teraz mam!

PAN MŁODY

I to wszystko na żart – – ?

POETA

A ot tak, jak leci czart
po nocy – nie zeszła jeszcze noc.

PAN MŁODY

A trafiaj ty orły z proc,
ja wolę gaik spokojny,
sad cichy, woniami upojny:
żeby mi się kwieciły jabłonie
i mleczne w puchów koronie,
i trawa schodziła zielona,
kręciła się przy mnie żona,
żebym miał kąt z bożej łaski,
maleńki, jak te obrazki,
co maluje Stanisławski*
z jabłoniami i z bodiąkiem
we złotawem słońcu takiem...
żeby mi tam było cicho, spokojnie,
a jeśli gwarno i rojnie,
to od brzęczących pszczół, błyszczących much.

---

* Jan Stanisławski (1860–1907), objąwszy katedrę pejzażu w krakowskiej ASP, wprowadził metodę studiów plenerowych. Jeden to z najwybitniejszych przedstawicieli impresjonizmu w malarstwie polskim. Malował małe pejzaże liryczne, głównie o motywach ukraińskich (stamtąd pochodził) i podkrakowskich, znakomicie oddając nastrój. Zresztą słowa Pana Młodego świetnie charakteryzują jego „obrazki”.

SPIS TREŚCI

Дорогий друже!.....	3
LEKCJA 1	
ZDROWO W KRAKOWIE.....	5
LEKCJA 2	
NOWA SZKOŁA, NOWA WIEDZA.	
LICEUM – TO TEŻ SZKOŁA	25
LEKCJA 3	
CZYM JEST NATURA 2000?.....	44
LEKCJA 4	
POLSKA DOBRZE ZORGANIZOWANA	72
LEKCJA 5	
POLSKA W UNII EUROPEJSKIEJ	99
LEKCJA 6	
STO LAT NIEPODLEGŁOŚCI	128
LEKCJA 7	
WROCŁAW – EUROPEJSKA	
STOLICA KULTURY	155
LEKCJA 8	
POLSKA REGIONÓW	183
LEKCJA 9	
KONTAKTY PONAD GRANICAMI	196
LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA	
<i>Adam Mickiewicz</i>	
LILIE	207
<i>Maria Konopnicka</i>	
PRZED SĄDEM	215
<i>Aleksander Fredro</i>	
ZEMSTA	217
<i>Adam Mickiewicz</i>	
REDUTA ORDONA	228
<i>Stanisław Wyspiański</i>	
WESELE	231

Навчальне видання

БІЛЕНЬКА-СВИСТОВИЧ Леся Володимирівна,
КОВАЛЕВСЬКИЙ Єжи,
ЯРМОЛЮК Микола Олександрович

ПОЛЬСЬКА МОВА

(5-й рік навчання)

для загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням українською мовою

Підручник для 9 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів.

Продаж заборонено

У підручнику використано матеріали з інтернет-джерел

Редактор *H. Дорошкевич*

Коректор *T. Калуські*

Технічний редактор *C. Максимець*

Дизайн і верстка *I. Стусика*

Формат 70x100/16. Ум. друк. арк. 19,44. Обл.-вид. арк. 18,00. Наклад 16407. Зам. № 1203.

Видавець і виготовлювач видавничий дім „Букрек”,
вул. Радищева, 10, м. Чернівці. 58000.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб’єкта видавничої справи
ЧЦ № 1 від 10.07.2000 р.